

ASUMINEN MUUTOKSESSA

ASUNNOT JA NAAPURUSTON JAETUT TILAT ASUKKAIDEN ARJESSA

LOPPURAPORTTI. 2022.

Taru Lehtinen & Katja Maununaho

Katarina Varis, Tapio Kaasalainen, Elina Luotonen,
Sini Saarimaa, Essi Nisonen, Sofie Pelsmakers,
Jyrki Tarpio, Wilma Blomgren & Raúl Castaño de la Rosa

Tampereen yliopisto
Arkkitehtuurin yksikkö
ASUTUT Kestävän asunosuunnittelun tutkimusryhmä

Tampere University
School of Architecture
ASUTUT Sustainable Housing Design Research Group

Taru Lehtinen & Katja Maununaho
Katarina Varis, Tapio Kaasalainen, Elina Luotonen,
Sini Saarimaa, Essi Nisonen, Sofie Pelsmakers,
Jyrki Tarpio, Wilma Blomgren & Raúl Castaño de la Rosa

ASUMINEN MUUTOKSESSA
—
ASUNNOT JA NAAPURUSTON JAETUT TILAT
ASUKKAIDEN ARJESSA

Loppuraportti
2022

ISBN 978-952-03-2388-2 (verkkójulkaisu)

ALKUSANAT

YH Kodit Oy:n kiinteistökantaa ja ympäröiviä naapurustoja tarkasteleva tutkimushanke Asuminen muutoksessa käynnistettiin vuoden 2020 alussa. Sen lähtöoletuksena oli, että useat yhteiskunnalliset tekijät tuottavat lähitulevaisuudessa muutospaineita asumiseen ja arkielämään, mikä puolestaan heijastuu siihen, millaisia tarpeita asuinympäristön yksityisiin ja jaettuihin tiloihin kohdistuu ja kuinka niitä käytetään. Sekä hankkeen tutkijat että tutkimusta rahoittaneet YH Kodit Oy ja Länsi-Suomen Yleishyödyllinen Asuntosäätiö pitivät tärkeänä pohtia naapuruston jaettujen tilojen ja asuintilojen käytettävyyttä ja tämän avulla tutkia, miten rakennettu ympäristö voi vastata esimerkiksi ikääntymisen, lisääntyvän yksinasumisen ja työelämässä tapahtuvien muutosten vaikutuksiin. Hankkeen lähtökohdiksi tunnistettiin myös, että tilojen joustavuus erilaisiin käyttöihin on resurssitehokkuuden sekä ilmastomuutokseen vastaamisen tärkeä osatekijä.

Hankkeen ensimmäisessä ohjausryhmäpalaverissa tammikuun 2020 lopussa emme vielä aavistaneet, miten suuria muutoksia ihmisten arkielämään ja asumiseen oli tiedossa jo hetken päästä. Maaliskuusta 2020 alkaen globaali koronapandemia muutti hyvin nopeasti käytännössä jokaisen suomalaisen arkea jollain tasolla. Tilanne avasi tutkimukselle arvokkaan mahdollisuuden seurata yleensä hitaasti tapahtuvien asumisen arjen muutosten toteutumista välittömästi edessämme. Samalla erilaiset kokoontumis- ja liikkumisrajoitteet ja etätyö aiheuttivat merkittäviä rajoituksia tutkimusmenetelmiin ja tutkimuksen toteutukseen. Emme tienneet, että käytännössä koko kaksivuotinen hanke tulisi olemaan näiden rajoitteiden värittämää aikaa. Muun muassa asunnoissa toteutettavat haastattelut osoittautuivat mahdottomiksi ja tutkijoiden jalkautumiseen asuinalueille kohdistui merkittäviä turvallisuushaasteita, joten jouduimme sovittamaan tutkimusmenetelmiä uuteen tilanteeseen. Toisaalta yllättävät muutokset toivat myös hyvin näkyvällä tavalla esiin erilaisia asumiseen ja asuinympäristöön liittyviä tarpeita.

Tässä raportissa esitetään koronapandemian aikana vuosina 2020–2021 tehty tutkimustyö siihen liittyvine haasteineen ja valintoineen. Poikkeuksellisen ajan esiin nostamat osittain uudentyypiset asumisen tarpeet ovat olennainen osa raporttia. Raportti toimii tietopakettina niin YH Kodit Oy:n kerrostalokannan kuin myös yleisemmin suomalaisen asuinympäristön kehittämisessä.

Haluamme kiittää lämpimästi tutkimuksen rahoittajaorganisaatioita ja hankkeen ohjausryhmän jäseniä Janne Tuomista, Rauno Saarta ja Antti Lönnqvistiä arvokkaasta tuesta tutkimuksen toteuttamiseksi. Kiitämme myös luonnonvalotarkasteluihin liittyvästä konsultoinnista Kari Kallioharjua Tampereen ammattikorkeakoulusta (TAMK). Kiitokset kuuluvat myös Tuire Mäenpäälle, Tomi Jokiolle ja Jari Laurilalle avusta asukaskyselyn ja työpajojen käytännön järjestelyissä ja tiedotuksessa. Ennen kaikkea haluamme kiittää kaikkia YH Kotien asukkaita ja toimihenkilöitä, jotka osallistuivat asukaskyselyyn ja työpajoihin. Teiltä saamamme tieto asumisen tilanteista ja tarpeista on ensiarvoisen tärkeää asumisen muutosten ymmärtämisessä.

Helmikuu 2022,
Tekijät

TIIVISTELMÄ

YH Kodit Oy:n kerrostalokiinteistökontaan keskittyvä Asuminen muutoksessa -tutkimushanke (2020–2021) tarkastelee kerrostalojen asuntoja, jaettuja tiloja sekä ympäröiviä naapurustoja asukkaiden arjen tarpeiden näkökulmasta, alati muuttuvan yhteiskunnan kontekstissa. Tutkimuksen lähtökohtana on tuottaa kokonaisvaltaista ja yhteen kokoavaa tietoa siitä, miten asuinympäristön tilat, toiminnot ja palvelut vaikuttavat yhdessä ja erikseen asukkaiden erilaisten tarpeiden toteutumismahdollisuuksiin, ja tukevat hyvää asumista ja hyvinvointia. Hankkeen tilaajina toimivat YH Kodit Oy ja Länsi-Suomen Yleishyödyllinen Asuntosäätiö. Hankkeen loppuraportti tarjoaa tietoa suomalaisten asuinympäristöjen kehittämiseksi sekä uudis- että korjausrakentamisen suunnittelun näkökulmista.

Tutkimus koostuu kahdesta rinnakkain toteutetusta tarkastelutasosta: asuntojen laatutekijät (luku 4) ja naapurusto ja jaetut tilat (luku 5). YH Kotien kerrostalokannan ja niitä ympäröivien naapurustojen tilojen ja toimintojen tarkastelun lisäksi hankkeessa toteutettiin vuoden 2020 lopulla kaikille YH Kotien kerrostaloasukkaille suunnattu asukaskysely, jossa asukkailta tiedusteltiin heille koronavuoden aikana muodostuneista asumiseen liittyvistä muutoksista ja kokemuksista. Kyselyn pohjalta tutkimuksen keskiöön nostettiin kaksi asumiseen liittyvää tarvetta: arjen sujuvuus sekä rentoutuminen ja vapaa-aika. Tarpeiden toteutumismahdollisuuksia tarkasteltiin edelleen kerrostaloasuntojen ominaisuuksien (luonnonvalo, kalustettavuus, yhteydet) ja naapuruston sosiaalisen infrastruktuurin ulottuvuuksien kautta.

Kahta tarkastelutasoa yhdistävän tiedon on tarkoitus vahvistaa ymmärrystä asumisesta ei vain asunnon tai asuinrakennusten puitteissa toteutuvana, vaan laajemmin asuinympäristöön sitoutuvana ilmiönä. Kerrostalokannan tarkastelusta johdetut keskeiset tulokset korostavat tarkasteltujen laatutekijöiden vaikutuksia asuntojen käyttö- ja mukautumispotentiaalin kannalta. Naapurustojen tarkasteluosuuden tulokset käsittelevät puolestaan jaettujen tilojen mahdollisuuksia naapurustojen sosiaalisen infrastruktuurin vahvistamisessa. Molemmat tulososuudet kytkeytyvät takaisin asukaskyselyn tuloksiin. Lisäksi tulokset ja niiden pohjalta laaditut suositukset korostavat asuntojen ja asuinympäristön yhteisvaikutteisuutta asukkaiden muuttuvassa arjessa.

Asuntotason tulokset

	Asukaskysely	Analyysipäätelmät	Numeerisesti	Erityishuomioita
Luonnonvalo	Luonnonvalo esitettiin erityisesti jaksamista tukeneena asunnon ominaisuutena korona-aikana.	Parvekkeet, rakennuksen massoittelu ja näiden myötä ikkunoiden avautuminen vaikuttavat asuinhuoneiden luonnonvalo-olosuhteisiin.	Hyvin luonnonvaloa (päivänvalosuhte vähintään 2 %) saavaa lattiapinta-alaa asuinhuoneissa on keskimäärin vain reilu kolmasosa (36 %) ja suositeltavaa päivänvalosuhteeltaan yli 5 % lattiapinta-alaa on ainoastaan aivan ikkunan edustalla.	Erityisesti olohuoneet tai yksión päähuoneet nousivat esille pimeimpinä tiloina.
Kalustettavuus	Asukkaiden toiveissa korostui tarve lisätalalle, mutta toisaalta myös hukkatilan välttämiseksi.	Liikennealaa voi monessa tapauksessa vähentää ja kalustettavuutta parantaa muokaamalla asunnon pohjaratkaisua ja lomittamalla liikennealoja.	Asuinhuoneiden lattiapinta-alasta keskimäärin 60 % on kalustettavaa tilaa ja jopa 40 % eriasteista liikennealaa.	Ruokapöydän, oleskeluryhmän ja sänkyjen lisäksi asunto-suunnittelussa tulee huomioida myös muun lisäkalustuksen toteutumismahdollisuuksia erilaisten asukstarpeiden toteuttamiseksi.
Yhteydet	Tilan avaruutta arvostettiin, mutta lisääntyneet kotona toteutetut toiminnot näkyivät myös toiveena erotettavissa oleville tiloille. Tarpeet liitettiin korona-ajan lisäksi myös normaaliin arkeen.	Tarkastellut asunnot olivat yhteyksien ja yksityisyyden yhdenmukaisia. Erilaisia toimintoja ja yksityisyyden-asteiden säätelymahdollisuuksia toteuttavaa monireittisyyttä kaivattaisiin lisää.	Yhteyskaavio- ja liikenneala-analyyysien perusteella hieman yli puolet (51 %) asuinhuoneista on läpikulku-rasitteettomia ja suljettavissa ovelta.	Erityisesti asunnon oleskelutiloihin muodostuu läpikulku-rasitteita, jotka pienentävät kalustettavaa lattiapinta-alaa ja vähentävät tilan yksityisyyttä.
Laatutekijät yhdessä	Asukkaat toteuttivat arjen sujuvuutta sekä rentoutumista ja virkistystä monien eri asuinympäristön piirteiden yhteisvaikutuksessa.	Sama asunto voi pärjätä yhtäaikaisesti hyvin (tai huonosti) usealla mittapuulla.	Yhdistettäessä kaikki kolme näkökulmaa havaittiin, että asuinhuoneissa kalustettavaa ja hyvin luonnonvaloa saavaa lattiapinta-alaa huoneen koko lattia-alasta on keskimäärin vain 28 %.	Luonnonvalo, kalustettavuus ja yhteydet liittyivät myös hyvien etätyöskentely-olosuhteiden toteuttamiseen asunnoissa.

Naapuruston ja jaettujen tilojen tulokset

	Asukaskysely	Analysipäätelmät	Erytishuomioita
Tilat ja toiminnot	Korona-aika näyttäytyi naapuruston tiloissa ja toiminnoissa yhtäältä lisääntyneenä arvostuksena ja toisaalta kontaktien välttelyä. Esitetyt toiveet tai puutteet koskivat erityisesti liikkumisen ja vapaa-ajanvieton mahdollisuuksia naapurustossa.	Kiinteistöjen jaettujen tilojen käyttötarkoitukset keskittyvät lähinnä ns. välttämättömiin toimintoihin (pääosin varastoja) valinnaisia toimintoja mahdollistavien kerhohuoneiden ollessa harvinaisempia.	Esimerkiksi kuntosali esiintyi usein asukkaiden toiveissa. Pelkkä tila ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan myös aktiivisia toimia ja toimijoita sekä käyttöönottoa että ylläpitoa varten.
Yhteydet	Sujuvat yhteydet lähipalveluihin korostuivat korona-aikana. Myös asunnon ja ympäristön rajapinnat korostuivat asunnossa vietetyn ajan myötä.	Naapurustojen yhteyksissä esiintyi sekä kiinteistöjen ominaisuuksiin että niiden välisiin liitoskohtiin liittyviä puutteita. Kehittämällä kulku- ja näköyhteyksiä voidaan vaikuttaa ympäristön ja jaettujen tilojen aktivointiin.	Näkö- ja kulkuyhteydet vaikuttavat tilojen yksityisyyteen. On tärkeää varmistaa asukkaan mahdollisuudet säädellä yhteyksiä ja yksityisyyttään.
Pihat ja kaupunkiluonto	Lähiluonto ja pihat toimivat korona-aikana mm. liikkumisen ja sosiaalisten suhteiden toteutuspaikkoina. Näkymät luontoon tai lasten leikkialueille koettiin positiivisina. Myös parveke korostui asunnon luontoyhteyden välittäjänä.	Kiinteistöjen pihatoiminnot on suunnattu lähinnä pienille lapsille. Nuorten toimintamahdollisuudet puuttuvat, ja vähäisissä aikuisten oleskelupaikoissa on laadullisia puutteita. Piha-alueiden rajaamiseen ja yhteyksiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.	Luonto on läsnä asukkaiden arjessa paitsi aktiivisten toimintojen kautta, myös passiivisesti näkymien osalta. Asuntojen ikkunoista avautuvat näkymät on tärkeä huomioida sekä asunnon että lähiympäristön suunnittelussa.
Sosiaalinen infrastruktuuri	Asuinalueilla on tarvetta sosiaalisen infrastruktuurin kehittämiseksi. Tilat ja toiminnot, ja niiden kautta tutustumismahdollisuudet naapureihin nousivat esiin. Toisaalta sosiaalisen tuen käsitteeseen liittyi myös epäluuloja.	Kerrostalokannasta löytyy jakamispotentiaalia, jos tarkastelu ulotetaan kiinteistöä laajemmalle naapurustoon. Tällöin tilojen, toimintojen, yhteyksien sekä pihojen ja kaupunkiluonnon tarjontaa voidaan monipuolistaa ja saattaa laajemmin käyttöön asukkaiden arjen tarpeiden tueksi.	Lähiömäisessä ympäristössä kaupunkiluonto toimii sosiaalisen infrastruktuurin sidosaineena. Lisäksi Suomen olosuhteissa sääsuojaa tarjoavat välitilat sisäänkäyntien yhteydessä voisivat vahvistaa yhteyksiä.

Tulosten pohjalta laaditut suositukset korostavat asuntojen ja naapuruston välisen vuorovaikutussuhteen huomioimista viiden eri painotusalueen muodossa. Jotta asuinympäristö tukee kokonaisvaltaisella tavalla asukkaiden hyvinvointia ja mahdollistaa heidän arjen tarpeittensa toteutumista erilaisissa muutostilanteissa, suositlemme seuraavia:

Viisi suositusta

- Suunnittele asuntojen luonnonvalo-olosuhteet niin ikkunasijoittelu, massoittelu kuin varjostavat tekijät kuten parvekkeet huomioiden.
- Suunnittele asuntojen joustavaa käyttöä tukevia kalustettavia paikkoja.
- Huomioi erilaiset yksityisyyden tarpeet niin asuntojen sisäisellä kuin naapurustonkin tasolla.
- Huomioi asunnon ja naapuruston väliset rajapinnat niin yhteyksien, näkymien kuin yksityisen ja julkisen välissä olevan tilatarjonnan osalta.
- Huomioi asukkaiden virkistymahdollisuudet asunnoissa ja asuinympäristössä.

Tarkempi kuvaus suosituksista löytyy luvusta 6.

1. JOHDANTO

Kuva 1: Arolankaari.

1.1. TUTKIMUKSEN TAUSTA

Asuminen muutoksessa

Asuminen on keskeinen tekijä ihmisten arkielämässä. Asumisen kautta toteutamme yksityisen suojan ja lähiyhteisöidemme yhdessäolon tarpeita sekä kiinnitymme osaksi kaupunkia ja yhteiskuntaa. Kaikkiin näihin asumisen ulottuvuuksiin kohdistuu muutoksia, jotka vaikuttavat asumisen arjen käytäntöihin ja siihen, miten niitä toteutetaan asuinympäristössä. Useat muutoksista ovat yhteisvaikutteisia. Ilmastonmuutos asettaa rakennetulle ympäristölle tehokkuuden ja vähäisemmän energiakulutuksen vaatimuksia. Osana kaupungistumiskehitystä viime vuosikymmenen aikana Suomen kaupunkialueiden maankäyttö onkin tehostunut ja myös kaupunkiasuntojen koot pienentyneet (Vainio ym. 2021). Samanaikaisesti kaupunkiasumiseen kohdistuu myös väestötasolla tapahtuvia muutoksia, joiden vaikutukset asumisen tarpeisiin voivat olla osittain vastakkaisia. Perhekoot ovat pienentyneet ja yksinasuminen yleistyy (Väliniemi-Laurson ym. 2016). Toisaalta myös perinteistä suomalaista ydinperhettä laajemmat monisukupolviset tai monilapsiset perheet etsivät ratkaisuja asumiseensa samoilta asuntomarkkinoilta (Pelsmakers ym. 2022b). Väestön ikääntyminen tuo mukanaan tarvetta asunnoille, jotka mahdollistavat asumisen myös oman toimintakyvyn heikentyessä. Myös koettu yksinäisyys on ongelma, joka koskee paitsi iäkkäämpiä, myös nuoria kaupunkilaisia (Kemperman ym. 2019). Lisäksi asuinalueiden jaettujen ja yksityisten tilojen merkitys on korostuneessa asemassa tilanteissa, joissa työelämään kohdentuu ennakoimattomia muutoksia. Koronapandemian myötä yleistynyt kotona tehty etätö on yksi erimerkki tällaisesta tilanteesta. Lisäksi palkkatulojen ja asumismenojen epäsuhtainen kehitys (Ilmarinen & Kauppinen 2018), tai asukkaan työllisyystilanteen muutokset kuten vakituisen työn päättyminen, itsensä työllistäminen tai pätkätyöt voivat tuottaa kotitalouksille kasautuvan epävarmuuden kokemuksia (Pyöriä & Ojala 2016, Koistinen 2019), jotka saattavat heijastua myös asuntoihin ja naapurustoihin kohdistuviin tarpeisiin.

Hankkeen osapuolet

Edellä mainitut ajankohtaiset teemat muodostavat keskeisen taustan Asuminen muutoksessa -hankkeelle, joka on toteutettu vuosina 2020–2022. Hankkeen tilaajana toimivat YH Kodit Oy ja Länsi-Suomen Yleishyödyllinen Asuntosäätiö (LSYHAS). YH Kodit Oy tuottaa vuokra-, omistus- ja asumisoikeusasuntoja ja on erikoistunut valtion tukemaan yleishyödylliseen ARA-asuntotuotantoon (YH Kodit, 2021). Länsi-Suomen Yleishyödyllinen Asuntosäätiö tukee asumiseen liittyvää koulutusta ja tutkimusta (LSYHAS, 2021). Tutkimuksen on toteuttanut Tampereen yliopiston (TAU) Kestävän asuntoarkkitehtuurin tutkimusryhmä ASUTUT.

1.2. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, RAJAUS JA RAKENNE

Tutkimuksen tavoitteet

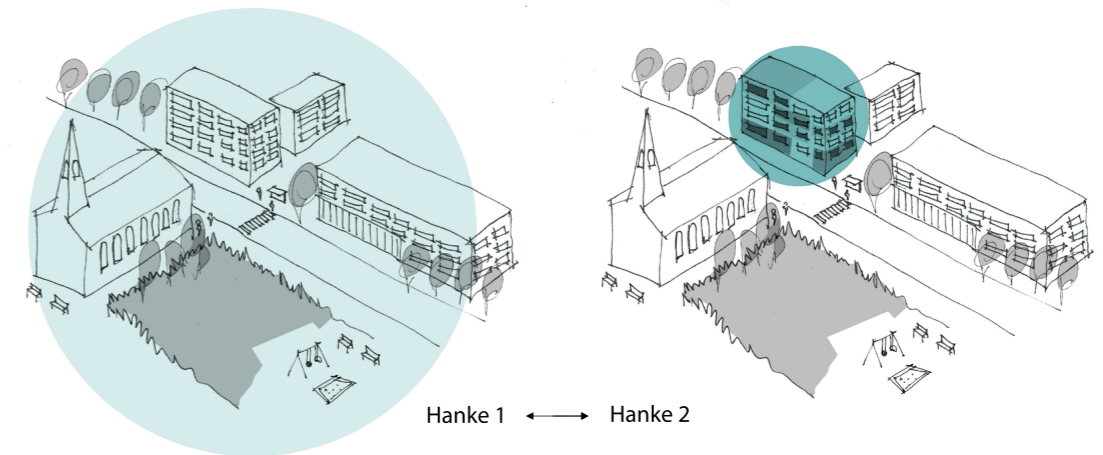
Tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa asuinympäristöihin ja palveluihin liittyvää tietoa, joka tukee samalla tilaajana toimineen YH Kotien tavoitteiden mukaista asukkaiden elämänlaadun parantamista. Tarkemmin eriteltynä tavoitteena on ollut muodostaa uutta tietoa asumista palvelevista naapuruston jaetuista tiloista ja toisaalta yksityisistä asuntoihin liittyvistä tilallisista ja toiminnallisista tekijöistä. Lisäksi olennaista on ollut se, miten nämä jaetut ja yksityiset tilat voivat toimia paremmin yhdessä. Asuntojen sisätilat ovat tärkeä yksityisyyden ja arjen toimien kehys (Finlay ym. 2012). Asuminen ei kuitenkaan rajaudu vain asunnon seinien sisään, vaan tärkeää on myös se, miten asunto liittyy laajempaan ympäristöön, ja mitä jaettuja palveluita ja tiloja asukkaalla on käytettävissään (Drexler & El khouli 2012). Toisaalta myös jaettujen tilojen tarkastelu jäisi käytännön kannalta vaillinaiseksi ilman käsitystä siitä millaisella alueella ne sijaitsevat, ja millaiset asunnot ja asukkaat niitä ympäröivät ja käyttävät.

Aineisto ja rajaus

YH Kotien omistuksessa oleva lähes 8000 vuokra- ja asumisoikeusasunnon rakennuskanta tarjoaa kiinnostavan aineiston tarkastelulle siitä, miten olemassa oleva rakennettu ympäristö pystyy vastaamaan asumisen tämän päivän ajankohtaisiin haasteisiin ja tulevaisuuden muutostekijöihin. Tutkimuskokonaisuudessa on keskitytty niihin YH Kotien kerrostaloasuntoihin ja -kohteisiin, joita ei ole osoitettu erityisryhmille, sekä kyseisten kohteiden asukkaiden tilojen käyttöön liittyviin tarpeisiin. YH Kotien kiinteistökanta muodostuu vuokra-, asumisoikeus- ja omistusasunnoista. Tutkimuksen ensimmäisenä lähtöaineistona toimivassa taulukkomuotoisessa kiinteistötietokannassa on listattuna 213 kiinteistön ja 7362 asunnon tiedot. Taulukon lisäksi tutkijoiden käyttöön luovutettiin kohteita koskevat piirustusaineistot. Tästä otoksesta tarkastelu kohdennettiin kerrostalokiinteistöihin, joissa asuntoja sijaitsee päällekkäin vähintään kahdessa kerroksessa. Aineiston kerrostalokohteiden määrä oli 142 kiinteistöä, joihin sijoittuu 5929 asuntoa. Typologisen rajauksen jälkeen kerrostalojen joukosta rajattiin pois erikoiskohteet kuten hoitokodit ja Kotosalla-kohteet, sekä kiinteistöt, joista ei ollut saatavilla tutkimuksen kannalta tarpeeksi piirustusaineistoa. Karsinnan jälkeen lopullisen tarkasteluaineiston muodosti 105 kiinteistöä ja 4417 asuntoa, eli 74 % YH Kotien kerrostalokannasta ja 74 % kerrostaloasunnoista.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen toteutus muodostui kahdesta hankeosuudesta: hanke 1 naapuruston jaetut tilat ja hanke 2 asuntojen yksityiset tilat (kuva 1.1.A). Kahta hankeosuutta on viety läpi rinnakkain ja vuorovaikutuksessa toisiinsa, mutta myös osin poikkeavien tiedon intressien johdosta erillisiin menetelmiin pohjautuvina omina osatarkasteluina. Kahden hankkeen yhdessä muodostama kokonaisuus hahmotettiin tutkimussuunnitelmassa viiden toisiinsa kytköksissä olevan työpaketin muodossa (taulukko 1.2.B). Tutkimuksen alussa toteutettiin tilastollinen tarkastelu kerrostalokohteista sekä niiden naapurustoista (TP1). Tarkastelun pohjalta valittiin koko kerrostalokantaa edustavat 10 kohdekiinteistöä tutkimuksen seuraavien vaiheiden tarkempaan analyysiin, eli naapurustojen sekä asuntojen tilojen toimivuuden, käytön ja muutosten tarkasteluun (TP2). Edellisten vaiheiden sekä kolmannen vaiheen yhteisöjen osallistamisen (TP3) pohjalta tarkemmassa analyysivaiheessa tarkasteltiin sekä jaettujen tilojen että asuntojen käyttöpotentiaalia (TP4). Lopuksi tehtyjen kartoitusten, analyysien, tulosten ja uusien ideoiden pohjalta laadittiin suositukset uudiskohteiden ja peruskorjausten suunnittelua varten (TP5). Hankkeen aluksi työvaiheiden etenemistä seuraamaan ja ohjaamaan perustettiin YH Kodit Oy:n, LSYHAS:n ja Tampereen yliopiston edustajista koottu ohjausryhmä. Käytännön toteutuksessa eri työpakettien välisiä vaiheistuksia ja menetelmiä sovitettiin ja muokattiin ohjausryhmän ohjaamana vallitsevien korona-ajan tilanteiden ja rajoitteiden asettamien mahdollisuuksien rajoissa. Tämän raportin rakenne mukailee tutkimuksen toteutunutta rakennetta, jossa etenkin tilojen ominaisuuksien ja potentiaalien analyysiin liittyvät osuudet ovat jaettuina erikseen naapuruston ja jaettujen tilojen (hanke 1) ja asuntoratkaisuiden (hanke 2) tarkasteluihin.

Kuva 1.2.A: Tutkimuskokonaisuus koostuu kahdesta toisiinsa kytkeytyvästä hankkeesta, jotka tarkastelevat 1) jaettuja tiloja sekä 2) asuntokannan mukautumiskykyä YH Kotien rakennuskannan kontekstissa.

TP1	TP2	TP3	TP4	TP5
Kerrostalo-kannan tarkastelu	Toimivuuden, käytön ja tehtyjen muutosten tarkastelu (jaetut tilat ja asunnot)	Yhteisön osallistaminen	Käyttö-potentiaalien tarkastelu (jaetut tilat ja asunnot)	Suunnittelu-ohjeistuksen laatiminen

Taulukko 1.2.B: Tutkimussuunnitelman mukaiset työpaketit.

Korona-ajan vaikutus tutkimukseen

Heti tutkimuksen käynnistymisen jälkeen 2020 alkanut koronapandemia ja sitä seuranneet liikkumisrajoitteet ja suositukset sosiaalisten kontaktien välttämistä ja etätyöstä aiheuttivat muutostarvetta tutkimuksen alun perin suunniteltuun toteutukseen. Alkuperäiseen suunnitelmaan sisältyi mm. asunnoissa ja yhteistiloissa tehtyjen muutosten todentamiseksi tarkoitettuja asukkaiden osallistamistilaisuuksia heidän asuinympäristöissään. Korvaavaksi muodoksi osallistamiselle muodostui netissä vuoden 2020 lopulla toteutettu asukaskysely, joka ehkä juuri korona-ajan vaikutuksesta keräsi runsaasti, jopa yli 1300 vastaajaa. Lisäksi naapuruston jaettujen tilojen käyttöä ja toimintoja oli suunniteltu havainnoitavan suoraan kohteissa. Tämän osalta tutkimuksen alkuvaiheessa päädyttiin kohdevierailujen sijasta hyödyntämään naapurustoja kuvaavia tietoaaineistoja. Lisäksi myöhemmässä vaiheessa naapurustotarkastelun kohteet jouduttiin rajaamaan Tampereen seudulle kohteisiin, joihin tutkijoiden vierailu oli järjestettävissä turvallisesti kontakteja välttäen. Muutosten vaikutuksesta työpakettien keskinäinen vaiheistus muuttui siten, että osallistamisen (TP3) ensimmäinen ja keskeiseksi muodostuva vaihe, eli asukaskysely, toteutettiin heti kerrostalokannan tarkastelun perään. Tämän johdosta puolestaan työpaketit TP2 nykytilanteen tarkastelu ja TP4 potentiaalien tarkastelu muodostuivat aiottua enemmän yhtenäiseksi analyysikokonaisuudeksi.

Julkaisun rakenne

Tässä raportissa johdannon (luku 1) jälkeen esitellään tehty kiinteistökonta-analyysi (luku 2) sekä asukkaiden ja YH Kotien toimijoiden osallistamisen tavat ja tulokset (luku 3). Nämä aineiston keräämisen ja käsittelyn osuudet ovat olleet molemmille hankekokonaisuuksille yhteiset. Asuntoratkaisujen kehittäminen sekä naapuruston jaettujen tilojen tarkastelu ovat sen sijaan toteutettu näitä hankeosuuksia palvelevina omina osioinaan, ja ne myös esitellään tässä muodossa (luvut 4 ja 5). Edellisten lukujen pohjalta kootaan analyysien tulokset ja suositukset yhteen (luku 6) muodostaen samalla tietoa asuntoratkaisujen ja naapuruston jaettuja tilojen keskinäisyyhteistä. Lopun yhteenveto (luku 7) koostaa tulokset yhteen sekä avaa tulosten rajoitteita, sovellettavuutta ja potentiaalisia jatkotutkimusaiheita.

2. KIINTEISTÖ- KANTA-ANALYYSI

Kuva 2: Kerttulantie.

2.1. NAAPURUSTOJEN JA KERROSTALOKIINTEISTÖJEN ANALYYSI

Kiinteistökannan tarkastelun tavoitteet

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa toteutettu kiinteistökanta-analyysi palveli kahta erillistä tavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteenamme oli muodostaa käsitystä YH Kotien kerrostalokantaan sisältyvien kiinteistöjen jaetuista tiloista ja niitä ympäröivien naapurustojen piirteistä. Tätä tarkoitusta varten tutkimuksessa kehitettiin kaksi tarkastelutasoa: kiinteistön yhteistilojen jakamispotentiaalin luokittelu ja naapurustojen tyypitys niiden aktiivisuuden perusteella. Nämä osuudet esitellään tässä alaluvussa. Jälkimmäinen tavoite liittyi puolestaan siihen, miten tutkimuksen seuraaviin vaiheisiin saadaan valittua kohdekiinteistöt, jotka ovat riittävässä määrin koko kerrostalokantaa edustavia. Tätä valintatyötä varten edellisen kaksitasoisen luokittelun rinnalle nostettiin lisäkriteereiksi rakennusten asuntojakaumaan, talotypologiaan, rakennusajankohtaan ja sijaintikuntaan sekä naapuruston väestörakenteeseen liittyviä tekijöitä. Lisäkriteerit ja valintaprosessi esitellään seuraavassa alaluvussa 2.2.

Kiinteistöjä kuvaava lähtöaineisto

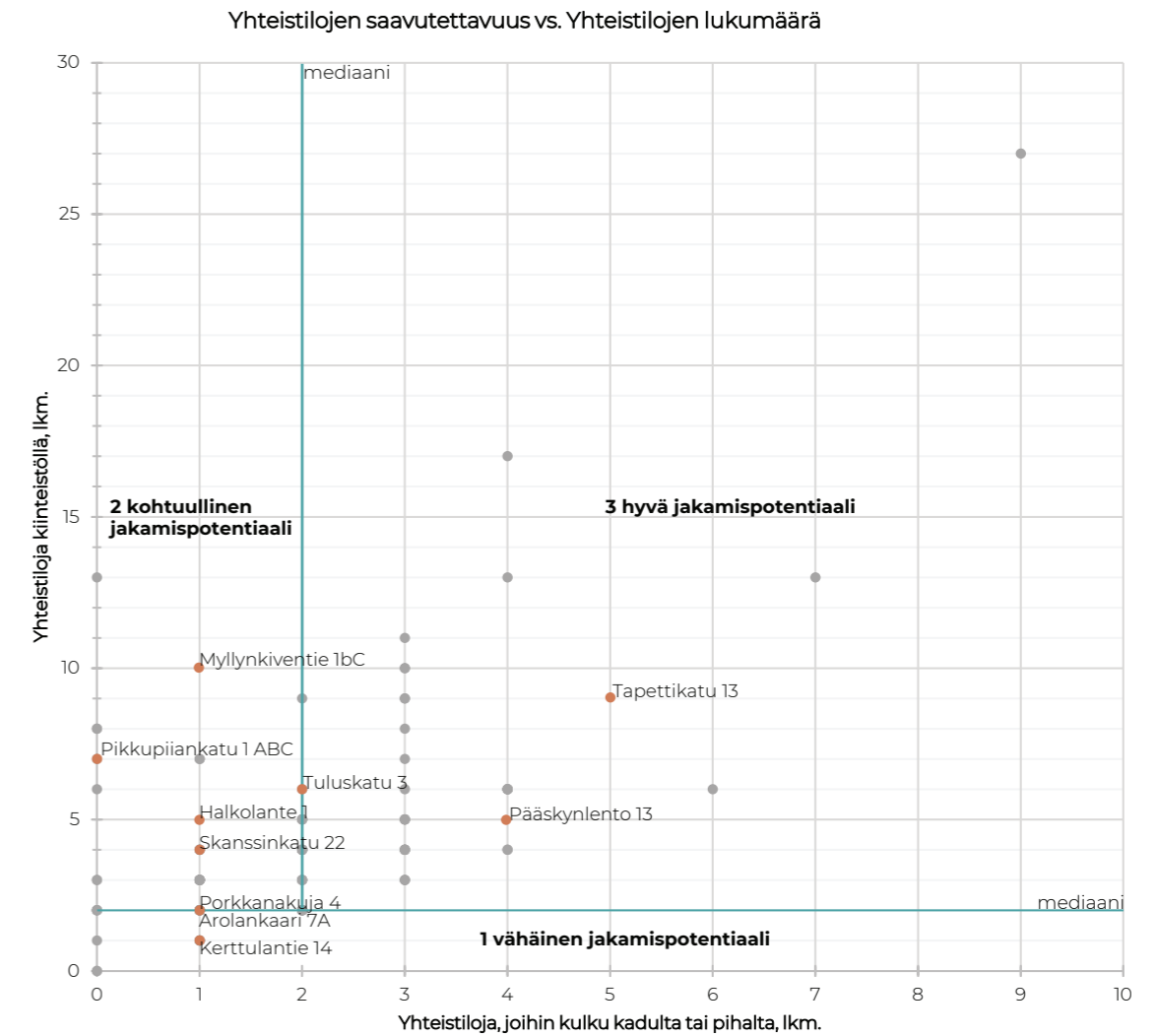
Tutkimuksen toimeksiannon yhteydessä tilaajaorganisaatiot olivat kuvanneet, miten he näkivät tärkeänä tarkastella, olisiko YH Kotien omistuksessa olevien kiinteistöjen tiloja käytettävissä laajemmin naapuruston hyödyksi. Tämän intressin pohjalta ensimmäisessä vaiheessa tarkastelua kohdennettiin siihen, millaisia yhtäläisyyksiä tai eroja on löydettävissä kiinteistöjen yhteistilojen osalta, ja missä määrin niiden ominaisuudet tukevat tilojen käytön jakamista naapurustotasolla. Lähtöaineistona työlle toimivat YH Kotien koostama taulukkotietokanta, sekä rakennusten piirustusaineistot, jotka luovutettiin tutkimusryhmän käyttöön. Lopullinen käytetty tietokanta-aineisto sisälsi tiedot 142 kerrostalokiinteistön sijainneista, valmistumisajankohdista, yhteistilojen pääkäyttötarkoituksista, talotyypeistä, kerrosten määrästä, parkkipaikoista ja asuinhuoneistoista (huonemäärät, huoneistoalat, sijainnit kerroksissa). Piirustusaineiston pohjalta sekä Google Maps -satelliittikuvia hyödyntäen tietokantaa korjailtiin ja täydennettiin mm. kiinteistöjen rakennusten lukumäärillä, yhteistilojen tarkemmilla määrää, sijaintia ja yhteyksiä koskevilla tiedoilla sekä pihatoimintojen kuvauksilla. Lisäksi yhteistilat luokiteltiin käyttötarkoituksensa pohjalta ns. välttämättömien (kuten varastotilat ja talopesulat) ja valinnaisten (kuten kerhotilat ja talosaunat) toimintojen tiloihin (Gehl 2018, Maununaho 2018).

Naapurustoa käsittelevät aineistot

Tilojen jaettavuuden arvioimiseksi tarvitaan myös ymmärrystä siitä millaisissa naapurustoissa YH Kotien kerrostalokannan kiinteistöt sijaitsevat. Lähtökohtaisena oletuksena oli, että alueiden aktiivisuudessa on eroja, jotka vaikuttavat siihen millaisia tarpeita kerrostalokiinteistöjen jaettuihin tiloihin voi kohdistua. Tavoitteena oli löytää tapa luokitella naapurustojen välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja siten, että tarkastelu ei kiinnittyisi yksittäisiin ominaisuuksiin, vaan mahdollistaisi naapurustojen välisen tilastollisen luokittelun. Tarkastelu toteutettiin määrällisesti alueita koskevan paikkatiedon pohjalta. Tarkastelua varten Ympäristöministeriön Liiteri-paikkatietopalvelusta haettiin tilastotietoa kiinteistöjä ympäröivien alueiden väestöstä (määrä, tiheys, ikärakenne, asuntokuntien koko, työllisten koulutusaste), asuntokannasta (asuntojen lukumäärä, talotyyppi ja hallintamuoto, väestö talotyyppittäin, asuntojen rahoitusmuodot) sekä muun rakennuskannan käyttötarkoituksista ja alueen työpaikkojen määrästä. Aineistohaku suoritettiin 500 m säteellä kunkin kiinteistön sijainnista, rajaten tarkastelun ns. lyhyen kävelymatkan naapurustoon (ks. Hintsala ym. 2015). Naapuruston aktiivisia tiloja ja palveluita täydennettiin lisäksi Google Maps -karttapalvelun avulla.

Kiinteistön yhteistilojen tarkastelu

Sekä kiinteistöjä että naapurustoja koskevia aineistoja käsiteltiin tarkoitusta varten muodostetun määrällisen, kaksitasoisen luokittelujärjestelmän kautta, ensin tarkoituksena muodostaa kokonaiskuva kiinteistöistä ja myöhemmin valita pienempi kohdekiinteistöjen joukko tarkempaan analyysiin (ks. luku 2.2.). Luokittelujärjestelmän tasolla 1 kiinteistöt ryhmiteltiin niissä sijaitsevien yhteistilojen lukumäärän ja yhteistiloihin johtavien kulkuyhteyksien pohjalta kolmeen yhteistilojen jakamispotentiaalia kuvaavaan ryhmään (kuva 2.1.A). Ryhmässä 1 *vähäinen jakamispotentiaali* kiinteistössä on yhteistiloja lukumääräisesti vähän. Ryhmässä 2 *kohtuullinen jakamispotentiaali* yhteistiloja on paljon, mutta ne ovat suoraan ulkoa toteutuvien kulkuyhteyksien määrän pohjalta heikosti ulkoa saavutettavissa. Ryhmässä 3 *hyvä jakamispotentiaali* yhteistiloja on paljon ja ne ovat hyvin ulkoa saavutettavissa. Jaotteluun perustuvana oletuksena seuraaviin vaiheisiin oli, että hyvän jakamispotentiaalin kiinteistöissä tiloja voitaisiin jakaa muita kohteita paremmin myös muun naapuruston hyödyksi.

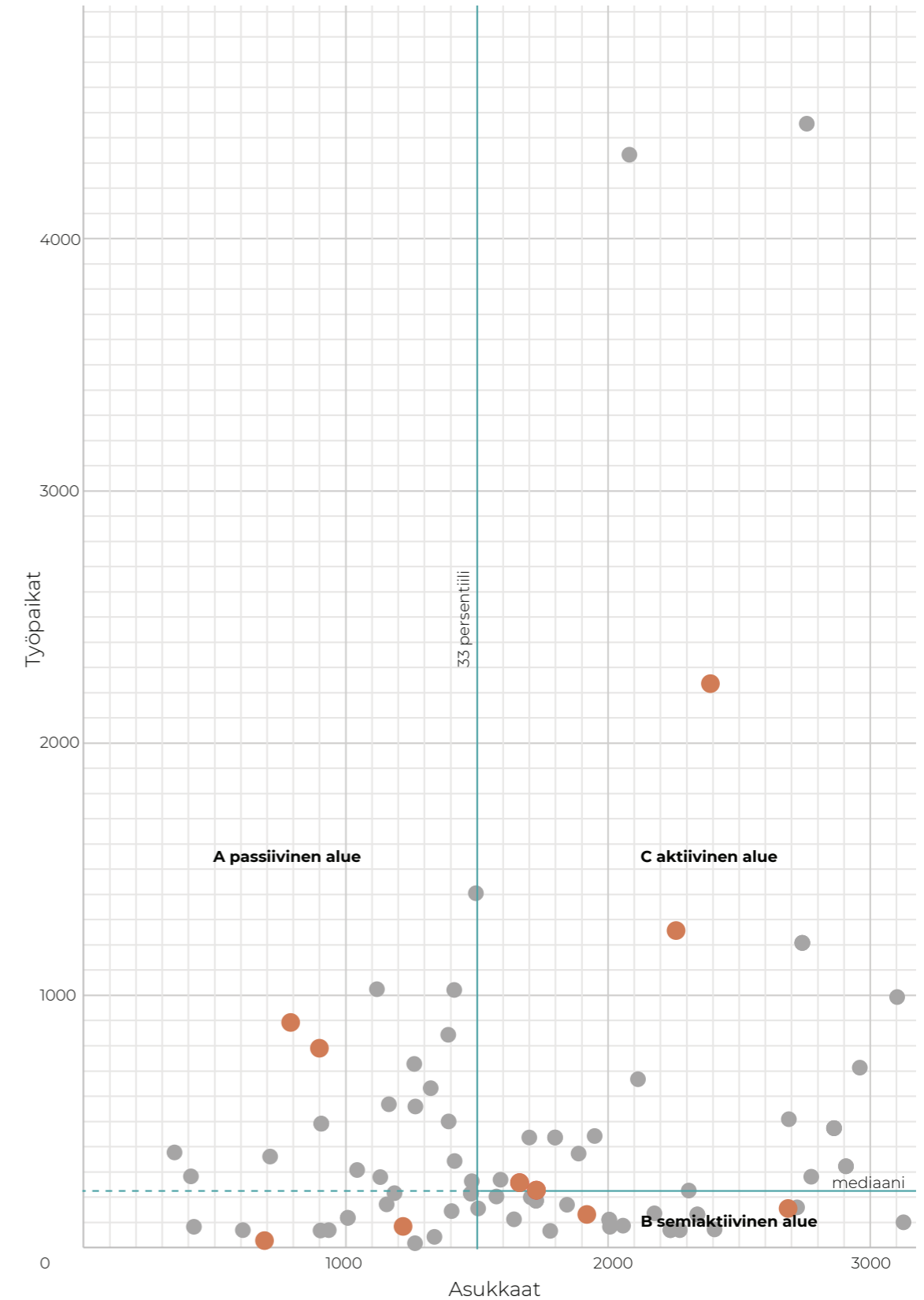
Kuva 2.1.A: Kiinteistön yhteistilojen jakamispotentiaalin luokittelu. Oranssilla korostetut kymmenen nimettyä kohdetta valittiin luokittelun pohjalta tarkempaan tarkasteluun (kaksi kohteista, Porkkanakuja 4 ja Arolankaari 7A samoilla lukuarvoilla).

Naapuruston aktiivisuuden tarkastelu

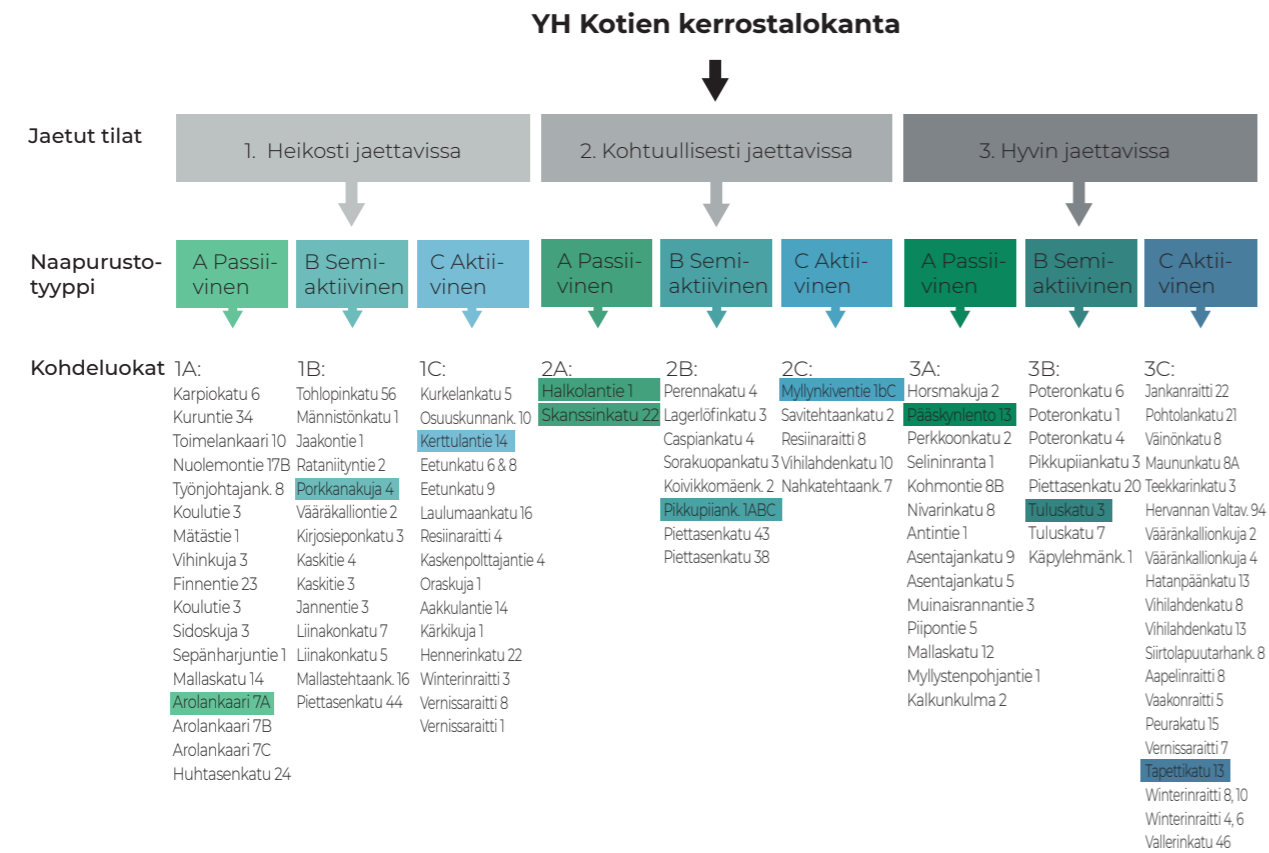
Kiinteistön yhteistilojen rinnalla luokittelujärjestelmän tasolla 2 kiinteistöjen naapurustot jaoteltiin niillä sijaitsevien työpaikkojen lukumäärän ja asukkaiden lukumäärän perusteella kolmeen naapuruston aktiivisuutta kuvaavaan tyyppiin (kuva 2.1.B). Koska kyseessä on nimenomaan asuin-alueiden näkökulmasta tehtävä tarkastelu, nostettiin asukkaiden lukumäärä alueella aktiivisuuden kannalta ensisijaiseen asemaan työpaikkoihin nähden. Tyypissä A *passiivinen alue* asukkaita on alle 33 prosenttiin, työpaikkojen määrän vaihdeltaessa mediaanin molemmin puolin. Sen sijaan tyyppien B *semiaktiivinen alue* ja C *aktiivinen alue* ero muodostuu työpaikkojen lukumäärän pohjalta, asukkaiden lukumäärän ollessa alle tai yli 33 prosenttiin. Jaotteluun perustuvana oletuksena seuraaviin vaiheisiin oli, että aktiivisilla alueilla kiinteistöjen tilojen jakaminen voisi potentiaalisten käyttäjien määrän pohjalta tukea muita alueita aktiivisempaa tilojen käyttöä.

Kiinteistön jaetut tilat ja naapuruston aktiivisuus rinnastettuina

Kahden edellä kuvatun tarkastelun yhdistelmän pohjalta muodostetussa luokittelujärjestelmässä YH Kotien kerrostalokiinteistöt jakaantuivat yhdeksään eri luokkaan (kuva 2.1.C). Jaottelussa kiinteistön jaettujen tilojen kohtuullisen jakamispotentiaalın kohteet (ryhmä 2) jäivät joukoltaan lukumäärällisesti pienimmäksi, ja sen alla passiivisten alueiden kohteisiin (luokka 2A) asettui vain kaksi kiinteistöä. Eniten kiinteistöjä asettui hyvän jakamispotentiaalın aktiivisella alueella sijaitseviin kohteisiin (luokka 3C), yhteensä 21 kohdetta. Luokittelun pohjalta erityistä kiinnostusta herätti luokka 3C, joka vaikutti erityisen potentiaaliselta alueen sosiaalisen infrastruktuurin vahvistamiseen liittyvien osatekijöiden, eli tilojen jaettavuuden ja aktiivisten toimintojen näkökulmasta riittävän käyttäjäkunnan puolesta. Toisaalta kysymyksiä herätti myös se, voidaanko sosiaalista infrastruktuuria vahvistaa niissäkin kohteissa, joissa tilojen jakaminen ei vaikuta yhtä helpolta, ja potentiaalisten käyttäjien joukko ei ole yhtä suuri. Luokittelun jaotusten tarkastelussa on kuitenkin huomioitava, että kyseessä on nimenomaan YH Kotien kerrostalokiinteistöjen keskinäinen jaottelu, joka ei kuvasta kohteiden tai alueiden ominaisuuksia esimerkiksi muihin suomalaisiin kerrostaloihin tai kerrostaloalueisiin verrattuna. Tästä huolimatta se antaa kuvaa kyseisen kerrostalokannan välisistä samankaltaisuuksista ja eroista. Tältä pohjalta luokittelua hyödynnettiin jatkotarkasteluun nostettavien kohteiden valinnassa. Valintaprosessia kuvataan tarkemmin seuraavassa alaluvussa 2.2. Lisäksi luvussa 5.1.2. palataan tämän luokittelun uudelleen-arviointiin tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa toteutetun naapuruston jaettujen tilojen tarkemman analyysin pohjalta.

Kuva 2.1.B: Naapurustojen aktiivisuuden tyyppitys. Oranssilla korostetut kymmenen kohdetta valittiin luokittelun pohjalta tarkempaan tarkasteluun. Kuva-alueen ulkopuolelle jää 6 kohdetta, joiden asukasmäärä vaihtelee 2400–6000 ja työpaikkojen määrä 1400–10 200 välillä.

Kuva 2.1.C: Kerrostalokiinteistöjen kaksitasoinen luokittelu yhteistilojen jakamispotentiaalain ja naapuruston tyyppittelyn pohjalta. Seuraavassa vaiheessa valitut 10 kohdekiinteistöä ovat listassa väreillä korostettuina.

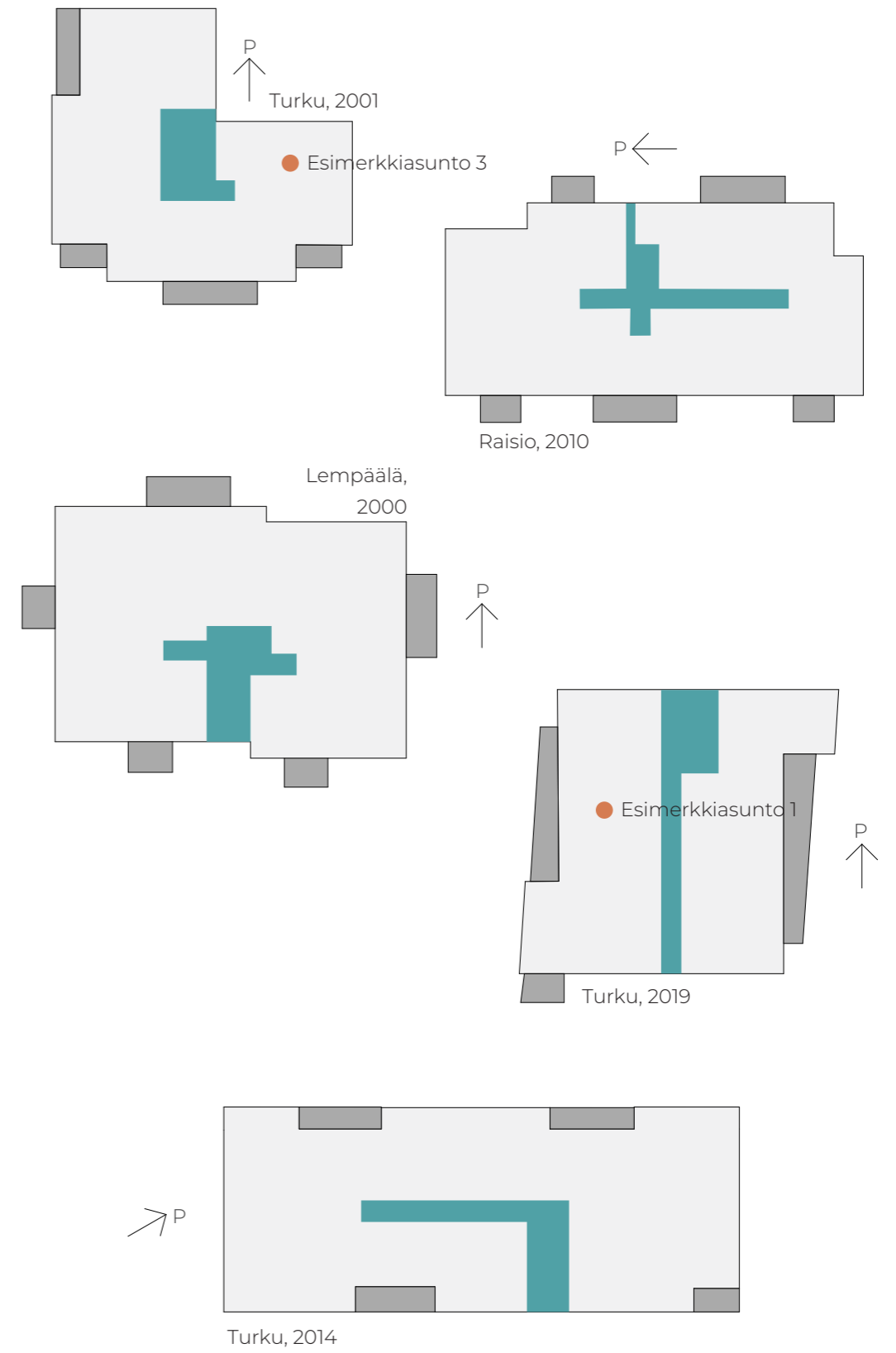
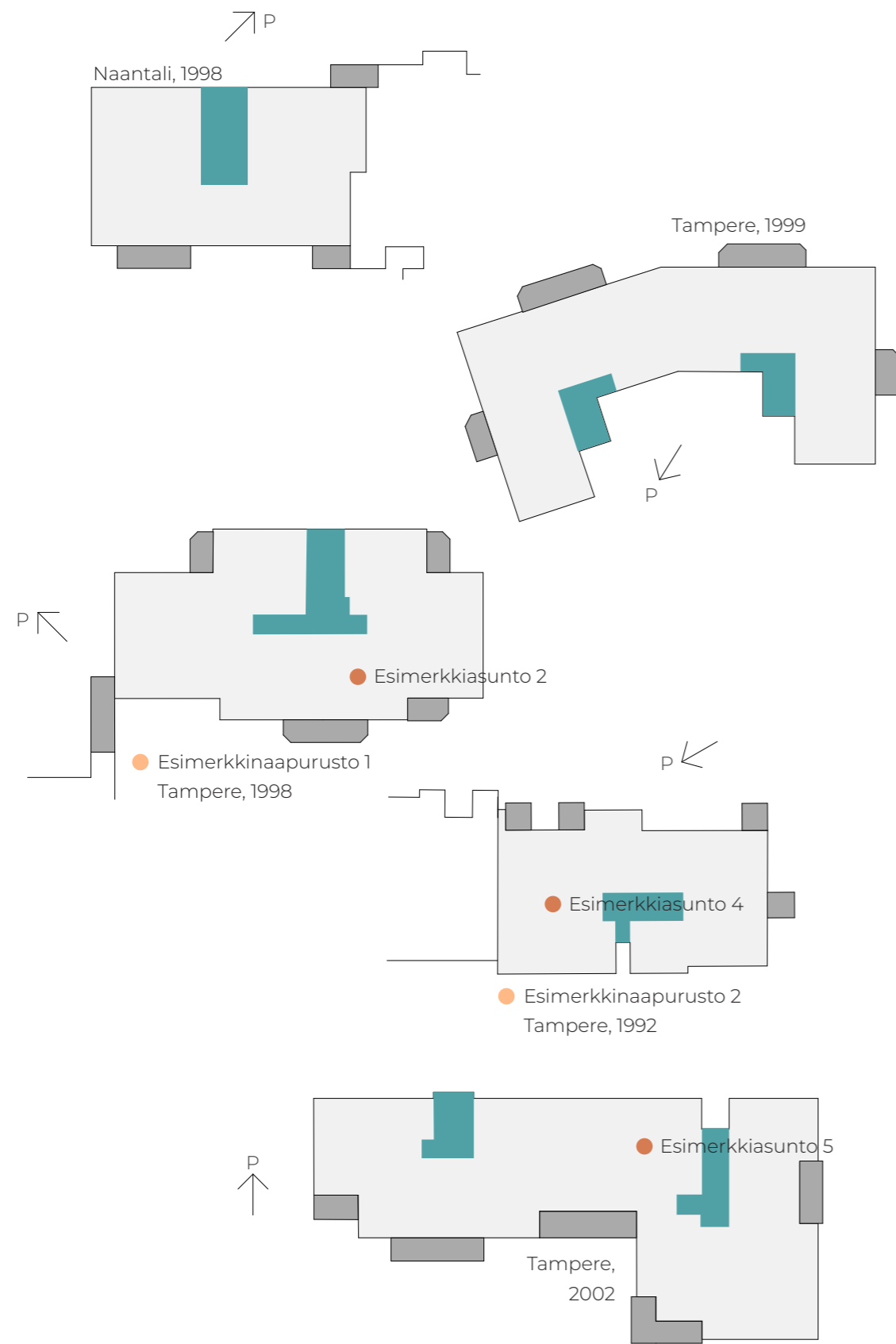
2.2. KOHDEKIINTEISTÖJEN VALINTA

Taustaa kohdekiinteistöjen valinnalle

Edellä kuvattua kerrostalokiinteistöjen luokittelua käytettiin välineenä seuraavaksi toteutetussa kohdekiinteistöjen valinnassa. Tavoitteena oli valita noin 10 kohdekiinteistön joukko, jonka tarkastelun kautta voidaan arvioida tutkimuksen tavoitteiden valossa riittävällä tarkkuudella myös koko YH Kotien kerrostalokiinteistökannassa esiintyviä ominaisuuksia. Kohteiden luokittelu toimi valinnan ensisijaisena työkaluna varmistaen, että valintajoukkoon tulee kiinteistöjä sekä passiivisemmilta että aktiivisemmilta alueilta, ja että niiden jaettujen tilojen ominaisuudet edustavat YH Kotien kiinteistöissä vallitsevia tilanteita.

Kohdekiinteistöjen valinnan lisäkritterit

Aiemman luokittelun lisäksi kriteereinä kohdekiinteistöjen valinnoissa olivat naapurustotasolla alueen ikärakenne erityisesti yli 65-vuotiaiden asukkaiden osuuden kannalta, sekä ns. matalan koulutusasteen lapsiperheiden indikaattori, joka nostaa esiin alueen väestöstä 0–17-vuotiaiden sekä perusasteen koulutuksella työskentelevien osuutta. Näiden kautta valinnassa haluttiin varmistaa kohteiden naapurustojen väestöllistä monipuolisuutta sekä sitä, että mukana on alueita, joilla naapuruston sosiaalisen infrastruktuurin tiloille voidaan olettaa olevan kysyntää. Lisäksi osana valintaprosessia varmistettiin, että mukana on kiinteistöjä, joiden naapurustossa sijaitsee useita muita YH Kotien kiinteistöjä, jolloin jaettujen tilojen potentiaalain tarkastelu naapurustotasolla muodostuu tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Rakennustasolla lisäkritterit liittyivät kiinteistöjen yleisimpiin asuntotyyppeihin (1H, 2H, 3H ja 4H tai sitä suuremmat asunnot), rakennusrungon ja porrashuoneiden typologisiin piirteisiin (eri runkosyvytydet, pistetalot, lamellit, luhtitalot, ja erilaisten porrashuoneratkaisujen kirjo mukaan lukien, ks. kuva 2.2.A), sekä kohteiden rakennusajankohtiin. Lopullisessa kohdevalinnassa varmistettiin, että valintajoukkoon sisältyi erilaisia kohteita kaikin edeltävin kriteerein tarkasteltuna. Lisäksi valinnassa varmistettiin Turun ja Tampereen kaupunkiseutujen kohteiden edustus, myös pienempien kuntien osalta.

Kuva 2.2.A: Valittujen kohteiden typologinen kirjo ja rakennusajankohdat.

Lopullinen valintajoukko

Ensimmäisen kaksitasoisen luokitteluvaiheen ja lisäkriteereiden pohjalta valinta kohdistui ensin yhdeksään kiinteistöön – yksi kustakin edeltävässä luvussa kuvatusta luokasta. Lisäksi mukaan otettiin Turusta Skanssinkatu 22, joka edustaa YH Kotien uusinta tuotantoa ja nykyrakentamiselle ominaista talotypologiaa (syvärunkoinen pistetalo keskikäytävällä). Tämä kohde sijoittuu nykytilanteessa passiiviseen naapurustoon. Kyseessä on uudelle asuin-alueelle ensimmäisten joukossa toteutettu asuinrakennus. Tulevaisuudessa rakentamisen jatkuessa alue oletettavasti muuttuu aktiiviseksi. Tästä syystä Skanssinkadun ei nähty korvaavan ryhmästä valittua Halkolantietä. Yhteensä valittujen kohdekiinteistöjen lukumääräksi muodostui näin ollen 10. Myöhemmin koronaan liittyvien rajoitteiden vuoksi jaettujen tilojen osalta kohdevalintaa jouduttiin rajaamaan kahteen Tampereella sijaitsevaan kohdekiinteistöön. Kyseiset kiinteistöt tarjosivat edellä kuvattujen lisäkriteerien pohjalta kuitenkin riittävän mahdollisuuden jaettujen tilojen tarkastelulle erityisesti muiden YH Kotien kohteiden runsaan määrän perusteella.

3. OSALLISTAMINEN

Kuva 3: Pikkupiiankatu.

3.1. ASUKASKYSELY

Asukaskyselyn kuvaus

Ensimmäisenä asukkaiden osallistamisvaiheena toteutimme asukaskyselyn koronavuoden 2020 asumisen kokemuksista. Tavoitteenamme oli selvittää, millaisia uusia tilanteita asukkaat ovat kohdanneet arjessaan, miten asukkaat ovat pystyneet sopeutumaan, ja miten heidän asuntonsa ja naapurustonsa tilat sekä palvelut ovat mahdollistaneet tai haitanneet tätä sopeutumista. Kyselyssä kartoitettiin asukkaiden kokemuksia sekä asunto- että naapurustotason monivalinta- ja avokysymysten avulla. Asukaskyselylomake löytyy kokonaisuudessaan liitteenä 1. Kysely toteutettiin sähköisesti nettilomakkeella, jonka linkki lähetettiin kaikille YH Kotien kerrostalokohteiden asukkaille. Kysely lanseerattiin 3.12.2020 ja päättyi 20.12.2020. Kysely saavutti hyvin kohderyhmänsä, ja siihen saatiin kaikkiaan 1315 analyysikelpoista vastausta. Vastaajista 30 % oli miehiä ja 68 % naisia. 50 % ilmoitti asuvansa yksin, 32 % oli kahden henkilön kotitalouksista ja 17 % kolmen tai useamman henkilön kotitalouksista. Asuntokokojen osalta 48 % vastaajista kertoi asuvansa kaksiossa, 25 % kolmiossa, 20 % yksiössä ja 5 % neljän tai useamman huoneen asunnossa (lopun alle 2 % eivät ilmoittaneet asuntonsa kokoa). Esittelemme kyselyn kysymyksiä ja tuloksia seuraavaksi ensin asuntojen osalta ja sen jälkeen naapurustotasolle keskittyen.

3.1.1. ASUNNOT JA ASUMISEN TARPEET

Asuntotason kysymykset

Asukaskyselyn asuntotason osuuden tarkoituksena oli muodostaa käsitystä siitä, millaisia muutoksia asuntoon liittyviin toimintoihin ja tarpeisiin oli kohdentunut koronan poikkeusaikana ja mitkä asunnon ominaisuudet olivat tukeneet tai haitanneet näihin muutoksiin sopeutumista. Asuntotason seitsemän kysymystä käsittelevät vastaajien asuntojen ominaisuuksia ja toiminnallisuutta:

1. Verrattuna aiempaan, miten paljon olet kuluneen vuoden aikana tehnyt seuraavia asioita asunnossasi? (monivalintakysymys)
2. Oletko muuttanut asuntosi kalustusta, huonetilojen käyttöä tai huonetiloja koronarajoituksista johtuneen lisääntyneen kotona oleskelun myötä? (kyllä/ei)
3. Mieti kotisi kalustusta ja huonetiloja. Mitä muutoksia olet niihin tehnyt tai halunnut tehdä koronarajoitusten aikana? (avokysymys)
4. Kerro millaiset asunnon ominaisuudet ovat hankaloittaneet eristyksessä oloa tai ovat tuottaneet epämukavuutta arkeen? (avokysymys)
5. Kuinka usein kuluneen vuoden aikana olet toivonut, että jokin asia asunnossasi olisi toisin? (usein/toisinaan/en koskaan)
6. Jos vastasit 'usein' tai 'toisinaan', mihin asioihin olet toivonut muutosta? (monivalintakysymys)
7. Millaiset asunnon ominaisuudet mielestäsi ovat auttaneet tai voisivat auttaa jaksamista koronarajoitusten aikana tai tuottaa iloa arkeen? (avokysymys)

Yleisiä huomioita asuntotason vastauksista

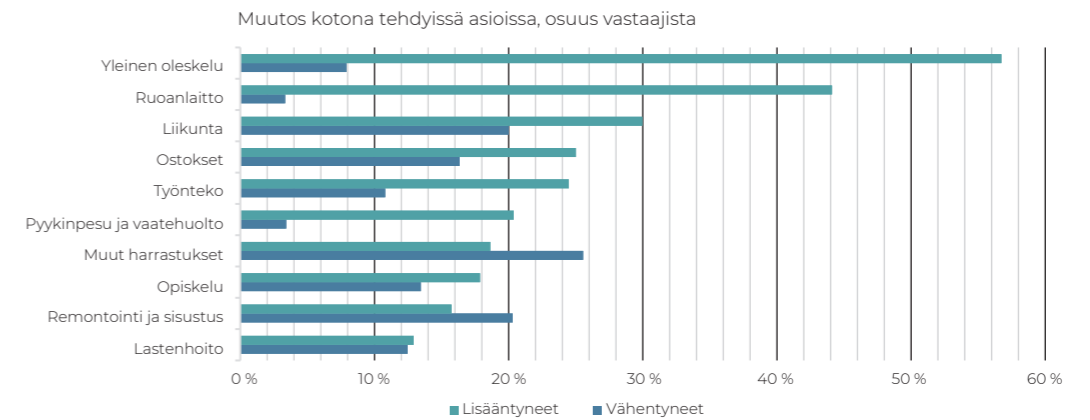
Kyselyn vastaukset antoivat kuvaa asukkaiden arjesta poikkeustilanteessa. Monivalintakysymysten osalta kyselyn tuloksia tarkasteltiin määrällisesti, ja tulokset antoivat käsitystä siitä, mitkä asiat olivat korostuneet nimenomaan kohderyhmän eli YH Kotien kerrostalokohteiden asukkaiden asumisen osalta. Vaikka tulokset indikoivat asumisen arjen muutoksia, suoraa tietoa niiden korona-aikaan liittymisestä tai pidemmän aikavälin kehityskulusta ei pystytä osoittamaan. Avokysymyksiä puolestaan tarkasteltiin ryhmittelyyn perustuvan laadullisen sisällönanalyysin menetelmillä. Kysymykset asunnon ominaisuuksista, jotka ovat hankaloittaneet eristyksissä oloa tai tuottaneet epämukavuutta arkeen (kysymys 4) ja asunnon ominaisuuksista, jotka ovat auttaneet tai voisivat auttaa jaksamista ja tuottaa iloa arkeen (kysymys 7), tuottivat eniten tietoa asuntojen tilallisista ja toiminnallisista ominaisuuksista sekä asuntojen yhteydestä ympäristöönsä. Kysymykset huoneiden käytön ja kalustuksen toteutetuista muutoksista (kysymys 2) ja tarkennetut luonnehdinnat siitä, minkä asunnossa toivoisi olevan toisin (kysymykset 3, 5 ja 6), tuottivat puolestaan vastauksia mm. asuntojen tilaan, varusteluun ja kuntoon liittyen. Osassa avovastauksista oli näkyvissä halu raportoida asuntoon liittyvistä teknisistä ongelmista kiinteistöhuollon suuntaan. Tästä huolimatta vastauksista muodostui kokonaiskuvaa asumiseen liittyvistä kokemuksista hyvin monipuolisella tavalla.

Asuntoon liittyvät määrälliset tulokset kertovat muutostoiveista

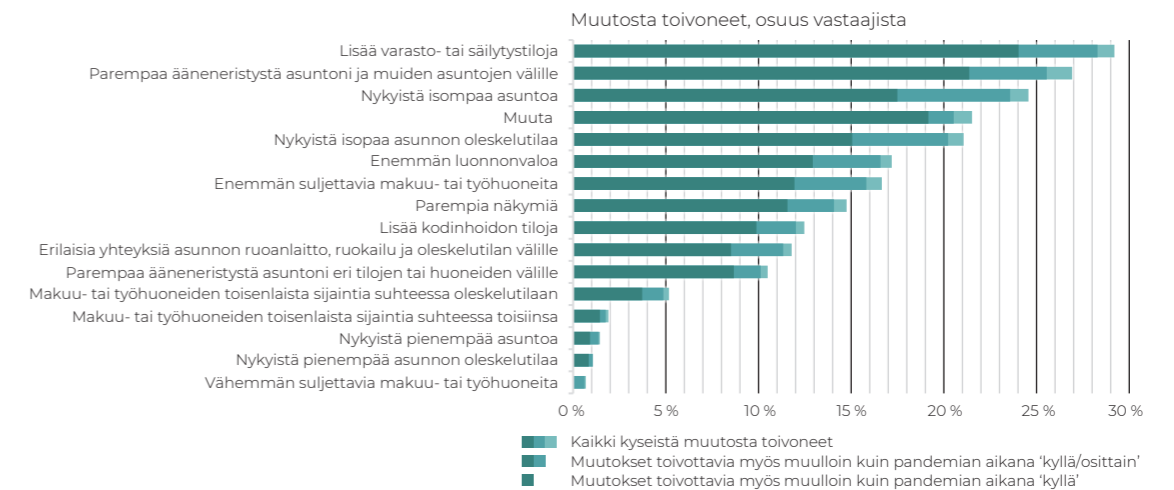
Korona-aikana asukkaiden asunnossaan viettämä aika ja asunnossa tehdyt toiminnot olivat lisääntyneet selvästi (kuva 3.1.1.A). Tämä näkyi erityisesti lisääntyneenä oleskeluna (57 % vastaajista), ruoanlaittona (44 % vastaajista), liikuntana (30 % vastaajista), ostoksina (25 % vastaajista) ja työntekona (24 % vastaajista). Tutkimuksen kannalta oli erityisen kiinnostavaa, miten asukkaat kokivat asuntojensa toimineen muuttuneessa tilanteessa. Vastaajista 26 % ilmoitti toivoneensa muutoksia asuntoonsa usein ja 48 % toisinaan. Yhteensä siis jopa 74 % kertoi toivoneensa asuntoonsa muutoksia. Hyvin poikkeuksellisesta ajasta huolimatta 59 % vastaajista ilmoitti, että muutokset olisivat toivottavia myös muulloin kuin pandemian aikana. Näin ollen muutosmahdollisuuksien tarkastelu ei ole merkityksellistä ainoastaan koronavuoden näkökulmasta, vaan myös laajemmin. Lisääntynyt kotona olo näkyi muutostoiveissa (kuva 3.1.1.B) lisävarastotilan (29 % vastaajista), paremman ääneneristyksen (27 % vastaajista) ja nykyistä isomman asunnon toiveissa (25 % vastaajista).

Vastaukset alueittain, ikäryhmien ja asutokokojen mukaan

Kiinnostava havainto määrällisten tulosten tarkastelussa oli niistä löydetty vähäinen hajonta. Muutostoiveiden määrässä oli havaittavissa pientä maantieteellistä eroa Pirkanmaan alueella asuvien vastaajien (n=889) toivoessa muutoksia asuntoonsa hieman enemmän usein (27 %) tai toisinaan (50 %), ja Varsinais-Suomessa asuvien vastaajien (n=411) toivoessa muutoksia asuntoonsa puolestaan hieman harvemmin usein (24 %) tai toisinaan (47 %). Edellisessä luvussa (2.1. Naapurustojen ja kerrostalokiinteistöjen analyysi) luokiteltujen aluetyyppien osalta vastaukset jakaantuivat vielä tasaisemmin. Yksittäisten kiinteistöjen osalta vastausten määrällistä vertailua ei ollut mahdollista toteuttaa vastausten vähäisen kiinteistökohtaisen lukumäärän takia. Asuntoon kohdistuvat muutostoiveet olivat harvinaisempia iäkkäämpien vastaajien keskuudessa. Esimerkiksi 18–49-vuotiaista muutoksia oli toivonut usein 31 %, kun taas 65-täytäneistä vain 21 %. Asuntokuntien koittain tarkasteltuna muutostoiveet olivat harvinaisempia yksinasuvien keskuudessa. Heistä vain 22 % oli toivonut muutoksia usein, kun taas 2, 3, 4 ja 5+ hengen asuntokunnissa osuudet olivat 26, 34, 38 ja 42 %. Tämä saattaa osaltaan johtua ikääntyneiden tai toisaalta opiskelijoiden oletettavasti yleisemmästä yksinasumisesta – vastauksia ei tarkasteltu erikseen ikäryhmän ja asuntokunnan koon yhdistelmille. Asunnon huonemäärällä ei vaikuttanut olevan juuri lainkaan vaikutusta siihen, kuinka usein asuntoihin oli toivottu muutoksia.

Taulukko 3.1.1.A: Verrattuna aiempaan, miten paljon olet kuluneen vuoden aikana tehnyt seuraavia asioita asunnossasi?

Taulukko 3.1.1.B: Mihin asioihin olet toivonut muutosta [asunnossasi]?

Avovastausten analyysi syventyy asumisen tarpeisiin

Keskeisenä tavoitteena asuntotason avovastausten laadullisessa analyysissä oli muodostaa kuvaa asumiseen liittyvistä tilanteista ja tarpeista. Asumisen tarpeita voidaan tarkastella ns. perustoimintojen, kuten ruoanlaiton ja ruokailun, työskentelyn, yhdessä olon ja levon, sekä hygienianhoidon, vaatehuollon ja tavaroiden säilyttämisen kannalta. Toisaalta asumisen tarpeet ovat moninainen kokonaisuus, jossa erilaiset arkiset käytännöt ja niitä mahdollistavat asunnon toiminnallisuudet limittyvät usein selviä määrittäviä pakenevaksi dynaamiseksi kokonaisuudeksi. Luoma-Halkola ym. (2018) ovat kuvanneet asumisen tarpeiden kokonaisuutta nelikentällä, jossa tarpeet hahmottuvat toisaalta ruokakunnan autonomian ja asumisyhteisön sosiaalisten tarpeiden suhteen, ja toisaalta tilallisuuteen liittyvien fyysisten tarpeiden ja toiminnallisuuteen liittyvien osallistumistarpeiden välillä. Tästä näkökulmasta esimerkiksi perheen ruokailuun on yhdistettävissä sekä toiminnallisen autonomisuuden (kuten miten ruoanvalmistuksen saa hoidettua arjen kiireiden lomassa) ja tilallisen sosiaalisuuden (keitä kaikkia pöydän ääreen kokoontuu ja millaista tilaa se vaatii) tarpeita. Seuraavaksi esiteltävät kyselyn avovastausten tulokset osoittavat yhtä lailla asumisen tarpeiden dynaamista, eri näkökulmia ja ulottuvuuksia toisiinsa liittävää luonnetta.

Asuntotason avokysymysten vastausten analyysi

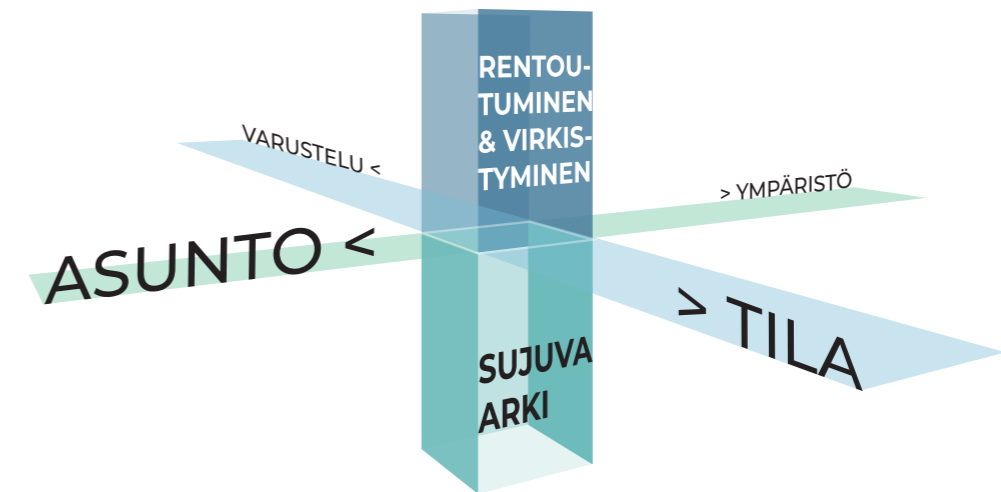
Asunnon ulkopuoleiseen elämään kohdistuneet rajoitteet ovat keskittäneet toimintoja asunnon seinien sisäpuolelle. Tämä näyttäytyi kyselyn avovastauksissa sekä erilaisten toimintojen välisenä jännitteenä että huomion kiinnittymisenä asunnon hyviksi tai huonoiksi koettuihin piirteisiin. Osa vastauksista liittyi suoraan asuntoon ja osa enemmän asunnon lähiympäristöön, kuten porrashuoneeseen, pihaan tai naapurustoon. Tämän jaottelun lisäksi vastauksissa esiintyi tiloihin, varusteluun ja talotekniikkaan liittyviä tekijöitä. Ensimmäisessä analyysivaiheessa aineisto luokiteltiin näiden toistuvien aiheiden mukaisesti ympäristöä, tilaa, varustelua ja teknisiä huomioita koskeviin kategorioihin (taulukko 3.1.1.C). Osa vastauksista, kuten naapureihin kohdistuvat huomiot, sekä tupakointia moittivat tai puolustavat kommentit, jotka sinänsä vaikuttivat olleen merkittävänä osana asukkaan asumisen kokemuksesta, eivät tässä analyysissä olleet suoraan liitettävissä asunnon tai ympäristön ominaisuuksiin, ja niitä tarkasteltiin vain välillisesti pääkategorioiden kautta. Monet vastauksista olivat yhdistettävissä useampaan kuin yhteen kategoriaan. Toisaalta toisinaan vastaukset olivat melko yksisanaisia, jolloin niistä ei voinut suoraan päätellä liittyvätkö ne koettuihin puutteisiin vai hyviin ominaisuuksiin. Tästä syystä esiin nousseiden tekijöiden tilastollinen tarkastelu oli hankalaa. Toisaalta usein toistuvat aiheet nähtiin kuitenkin tulosten kannalta merkityksellisinä yleisyytensä vuoksi.

Ympäristö	Tila	Varustelu	Tekniset huomiot
vapaa-aika	asunnon koko	parveke	kunto
luonto	huonemäärä	sauna	äänieristys
piha	luonnonvalo	säilytyskalusteet	sisälämpötila
	huonekorkeus	keittiökalusteet	ilmanlaatu

Taulukko 3.1.1.C: Asuntotason avovastausten ryhmittely.

Analyyssissä muodostettu asumisen tarpeiden kehikko

Kategorisoinnin jälkeen aineistosta nousi esiin toisenlainen asumisen tarpeiden nelikenttä, joka kuvastaa tarpeiden dynaamista luonnetta erityisesti fyysisen ja toiminnallisen asuinympäristön kannalta. Kuvassa 3.1.1.D vaakasuuntaisen nelikentän x-akselin muodostaa jaottelu asuntoon ja lähiympäristöön liittyviin tekijöihin. Y-akseli jaottuu puolestaan tilallisten ominaisuuksien ja varustelun välille. Kentän dynaamista luonnetta kuvastaa esimerkiksi se, miten luonnonvalon saantiin voivat vaikuttaa niin asunnon ja ympäristön tekijät kuin tilan piirteet ja varusteetkin. Kyselyn tuloksissa korostui erityisesti kaksi tämän kaltaista nelikentän kaikkiin eri ulottuvuuksiin liittyvää teemaa: arjen sujuvuus, sekä rentoutuminen ja virkistyminen, joita kuvataan kuvassa 3.1.1.D z-akselin muodossa. Näiden kahden teeman voidaan nähdä edustavan tavallaan kolikon eri puolia; ne vaikuttavat toisiinsa ja ovat riippuvaisia toisistaan. Toisaalta niiden toteutumiseen asuinympäristössä liittyy erilaisia tilallisia ja toiminnallisia painotuksia, ja erityisesti rentoutumisen ja virkistymisen kannalta myös tarvetta tietynlaiselle rajan ylläpitämiselle arkisen toiminnan suuntaan. Tästä syystä teemoja käsitellään seuraavaksi erikseen.

Kuva 3.1.1.D: Asumisen tarpeet asuinympäristön kannalta.

Arjen sujuvuus

Erilaisten toimintojen keskittyessä korona-aikana poikkeuksellisella tavalla asunnon sisälle tarve arjen sujuvuudelle nousee olennaiseksi. Asunnon tilojen osalta toivottiin riittävää väljyyttä ja toisaalta myös kompaktiutta. Näiden keskenään osin vastakkaisilta tuntuvien toiveiden yhdistelmässä näkyi tarve järkevästi ja tehokkaasti käytetyille neliöille sekä hukkatilan välttämiseksi. Kuten määrällinen analyysi edellä osoitti (kuva 3.1.1.B), säilytystilasta vaikutti olevan puutetta, ja tilanne oli korostunut korona-aikana tehtyjen hankintojen takia. Säilytystilan merkitys asumisen arjessa on tuotu esiin myös aiemmassa tutkimuksessa (Kuoppa ym. 2020). Toisaalta asukkaiden vastauksissa tuotiin esiin huoneiden lukumäärään liittyviä puutteita, erityisesti valinnaisille toiminnoille, kuten liikuntaharrastuksiin, käsitoille tai leikkimiseen soveltuvien tilojen osalta. Asuntojen varustelun ja kunnan osalta asukkaita häiritsivät erityisesti huonosti tai toimimattomasti varustellut keittiötilat, paikoin myös märkätilat. Asukkaat puolsivat tasaisesti sekä avo- että erilliskeittiöitä. Toisaalta vastauksista oli pääteltävissä, että erilliskeittiöitä oli tarjolla liian harvoin. Toiveet keittiötilojen rajattavuudesta yhdistyvät yleisempiin toiveisiin mahdollisuudesta erotella asuntojen toimintoja perheelle sopivalla tavalla. Vastauksista välittyi asukkaiden toivoma yksityisyyden spektri. Eri toiminnoille kaivattiin eriluonteisia ja eriytyneitä tiloja. Esimerkiksi keskittyneelle työn teolle tai opiskelulle kaivattiin rauhallisia erillisiä tiloja. Toisaalta myös tilan avaruutta arvostettiin. Joidenkin toimintojen osalta tilan yhtenäisyys oli arvo, kunhan tilaa oli riittävästi. Erityisesti kotona tehdyn etätöiden yleistyessä työn ja asumisen yksityisyyden rajapintojen limittyminen on todettu tutkimuksissa keskeiseksi haasteeksi asumisen kehitysnäkymien kannalta (mm. Doling & Arundel 2020). Vastauksissaan asukkaat kertoivatkin myös, että lisähuoneiden, lisätilan ja toimintojen erottelun tarpeet eivät liity yksin korona-aikaan vaan myös normaaliin arkeen.

"Toivoisimme enemmän säilytystilaa asunnossa."

"Pidän asunnossa siitä, että keittiö ja olohuone ovat samassa tilassa."

"Keittiö saisi olla erillään olohuoneesta"

"Asunto on hyvin suunniteltu ja siellä on hyvä liikkua myös rollaattorin kanssa."

"Siirsin oman sänkyyni lapsen huoneeseen, jotta saimme olohuoneen nurkkaan työpisteen."

Rentoutuminen ja virkistyminen

Asukkaiden vastauksissa nimettiin korona-arjessa jaksamista tukevia rentoutumisen ja virkistymisen mahdollisuuksia, jotka liittyivät paitsi asuntoon, myös sen lähiympäristöön. Asunnon ulkopuoliseen ympäristöön liittyviä vastauksia käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa 3.1.2. Asunnoissa kaivattiin mahdollisuutta vetäytyä lepäämään tai harrastamaan rauhassa muilta talouden jäseniltä. Vetäytymistiloillakin oli oma yksityisyyden spektrinsä: erillinen huone, sauna, parveke tai alkovi edustivat kaikki erilaisia tapoja vetäytyä ja rentoutua. Lasitettu parveke toi iloa arkea ylevöittävästä yksityisenä ulkotilana, lisähuoneena ja harrastamisen paikkana. Sauna on paikka rentoutumiselle ja pysähtymiselle. Kummallakin tilalla on oma roolinsa, ja monesti asukkaat näkivät tarpeen molemmille (ks. luku 3.1.2, myös Grigoriadou 2020, Liikkanen & Laukkanen 2021). Parvekkeettomia asuntoja pidettiin puutteellisina. Parveke, mutta myös asunnon ikkunat nousivat esiin myös luonnonvalon näkökulmasta. Kuten Kuoppa ym. (2020) ovat nostaneet esiin, luonnonvaloa tarkasteltiin vastauksissa asunnon muihin ominaisuuksiin, kuten avautumissuuntaan ja tilavuuteen liittyvänä tekijänä. Luonnonvalon merkitys korostui siinä, että avovastausten osalta aihetta tuotiin esiin nimenomaan korona-ajan jaksamista edesauttaneena tekijänä. Aiemmat tutkimukset ovat nostaneetkin luonnonvalon yhtenä korona-aikana mielenterveyteen vaikuttavista tekijöistä asunnoissa (Amerio ym. 2020). Toisaalta asukkaan omaa rauhaa ja mukavuutta häiritsevät tekijät, kuten naapuruston äänet ja koetut haitat sisälämpötilojen ja ilmanlaadun suhteen, olivat myös merkittävässä roolissa niin tämän kyselyn avovastauksissa kuin aiemman tutkimuksenkin valossa (Amerio ym. 2020, Cheshmehzangi 2021). Tutkimushankkeessa käytettävissä olevan aineiston pohjalta kuitenkin päätettiin, että taloteknisten ominaisuuksien sijaan jatkoanalyysissä keskitytään asuntojen tilallisiin ja toiminnallisiin ominaisuuksiin, jotka auttoivat asukkaita jaksamaan ja toivat iloa arkeen.

"Onni on lasitettu parveke."

"Lasitettu parveke on hyvä, asuntosauna on hyvä ominaisuus (vaikkakin nykymuodossaan aivan liian ahtaaksi mitoitettu "koppi")."

"Parveke ja ikkunat tuo valoa. Yläkerroksesta näkee muutakin kuin parkkipaikan autoja."

"Ikkunat kahdella puolella asuntoa tuovat enemmän valoa kuin edellisessä asunnossa, jossa niitä oli vain yhdellä seinällä."

"Isot ikkunat antavat luonnonvaloa, suuri avoparveke on kätevä monessa tilanteessa."

Asuntoa muokkaamalla toteutettavissa olevia toivottuja muutoksia

Asuntokyselyn vastauksissa esiintyi myös tilallisia muutostoiveita, jotka saattaisivat olla toteutettavissa olemassa olevaa asuntoa muokkaamalla. Tällaisia olivat mm. toiveet yhteyksistä ruoanlaiton, ruokailun ja oleskelutilan välillä, toiveet säilytys- ja/tai kodinhoitotilojen lisäämisestä, suljettavien makuu- ja työhuoneiden lisäämisestä tai laajemmasta oleskelutilasta (kuva 3.1.1.B). Erilaiset yhteydet asunnon päätilassa, ruoanlaiton, ruokailun ja oleskelun toimintojen välillä nousivat kyselyssä yleisimpien tilallisten muutostoiveiden joukkoon. Tämä on nähty merkittävänä muutostarpeena myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Femenias & Geromel 2020). Asukkaiden toiveisiin liittyi varasto- ja säilytystilojen sekä kodinhoitotilojen lisääminen. Riittävä määrä ns. toissijaisia asuintiloja on nähty asukasnäkökulmasta merkittävänä houkuttelevan asumisen ominaisuutena myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Kuoppa ym. 2019; Kuoppa ym. 2020). Moni toivoi laajempaa oleskelutilaa. Oleskelutilan riittävä koko on liitoksissa myös monipuoliseen kalustettavuuteen, joka nousi esiin asukkaille tärkeänä seikkana myös kyselyn avovastauksissa. Moni olisi halunnut asuntoonsa lisähuoneen: erityisesti lisähuonetta kaivattiin työhuoneeksi tai lastenhuoneeksi ja myös erillinen wc oli monen toiveissa. Sekä toive muuttaa oleskelutilaa laajemmaksi että pienen huoneen eriyttäminen olemassa olevasta asunnosta on todettu asukkaille merkityksellisenä muutostarpeena myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Wong 2010; Femenias & Geromel 2020).

"Olin ajatellut hankkia työpöydän ja tuolin sekä tietokoneen näytöt etätööhön kotiin mutta niille ei ole oikein ollut tilaa."

"Ei näin pienessä kämpässä paljon muutoksia voi tehdä."

"Voisi auttaa: muokattava tilojenkäyttö
esim. erilaiseen käyttöön soveltuvilla pienillä lisätiloilla."

3.1.2. NAAPURUSTO JA JAETUT TILAT

Naapurustotason kysymykset

Naapurustotason kysymysten osalta pyrimme hahmottamaan korona-ajan muutoksia naapuruston tilojen ja palveluiden käytössä. Toisaalta tavoitteena oli myös nostaa esiin naapuruston tiloihin ja palveluihin liittyviä arvostuksia, sekä ihmisten käsityksiä ihmisten välisen sosiaalisen tuen tilanteista naapurustoissa. Naapurustoa koskien esitettiin kahdeksan kysymystä, jotka käsittelivät lähiympäristön ominaisuuksia ja toiminnallisuutta:

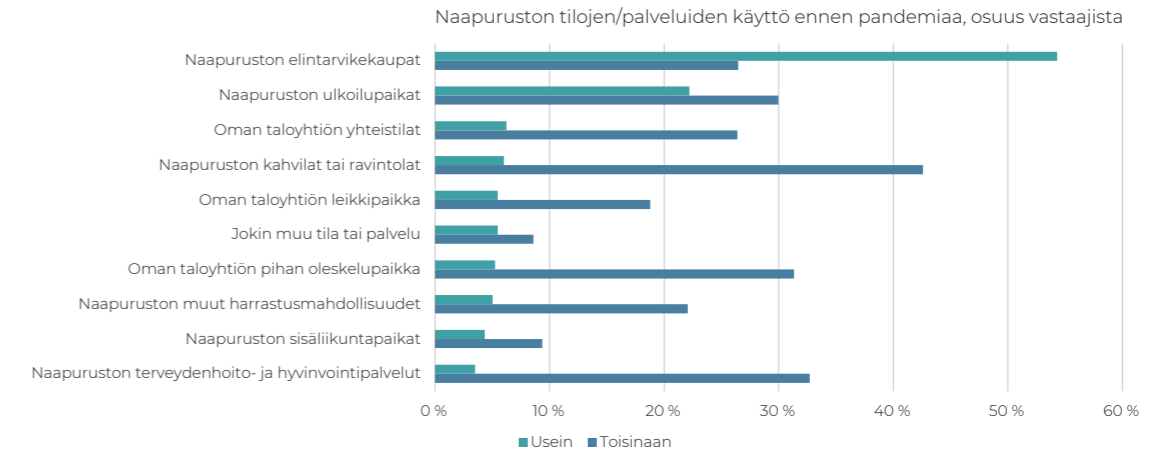
1. Miten usein käytit seuraavia naapurustossa olevia tiloja tai palveluita ennen koronaviruspandemiaa? (monivalintakysymys)
2. Onko tapa, jolla käytät taloyhtiösi tai naapurustosi tiloja tai palveluja muuttanut kuluneen vuoden aikana? Jos käyttö on muuttunut, niin minkä tilojen tai palveluiden osalta ja miten? (kyllä/ei + avokysymys)
3. Mitkä tekijät ovat kuluneen vuoden aikana vaikuttaneet siihen, miten käytät taloyhtiösi tai naapurustosi tiloja tai palveluja? Jos tekijä on vaikuttanut, kommentoi tekstikenttään miten. (monivalintakysymys + avokysymys)
4. Oletko kuluneen vuoden aikana löytänyt lähiympäristöstäsi paikkoja, joita et ollut aiemmin tullut huomioineeksi? Mistä, ja millaisista paikoista on kyse? (kyllä/ei + avokysymys)
5. Kerro naapurustosi tiloista ja palveluista. Mitkä nykyiset tilat tai palvelut ovat mielestäsi tärkeitä? (avokysymys)
6. Mitä tiloja tai palveluja naapurustostasi mielestäsi puuttuu? (avokysymys)
7. Oletko saanut naapurustostasi jossain muodossa sosiaalista tukea helpottamaan eristyneisyyttä ja/tai yleistä epävarmuutta? Entä oletko itse toiminut jollain tavalla naapurustossasi toisten avuksi? (monivalintakysymys)
8. Jos olet saanut tai antanut tukea, millaista? Jos et ole saanut tukea, olisitko kaivannut sitä ja jos, millaista?

Yleisiä huomioita naapurustotason vastauksista

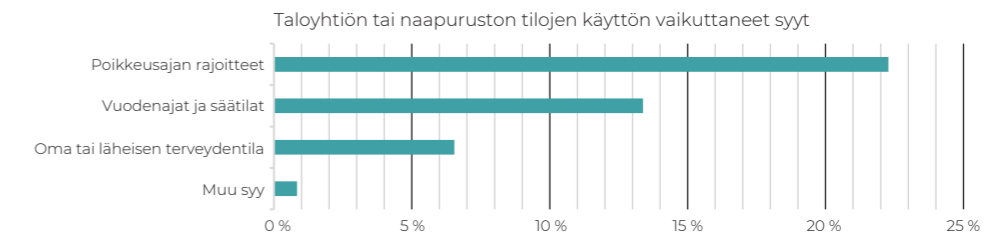
Nopeasti voimaan tulleet korona-ajan rajoitteet sekä toisaalta yleinen epä-tietoisuus tilanteesta näkyvät vastauksissa ja asettavat rajoitteita niiden tulkinnalle pidemmän aikavälin kehitystarpeiden näkökulmasta. Varmoja merkkejä siitä, mitä koronan jälkeinen uusi normaali tarkoittaa naapuruston jaettujen tilojen kannalta, ei aineistosta voida lukea. Tästä huolimatta vastauksista nousee esiin teemoja, jotka perustelevat naapuruston tilojen kehittämistä ja avaavat näkymiä asuinympäristön tärkeänä pidettyihin tekijöihin.

Kaksisuuntaisia muutoksia naapurustossa

Siinä missä koronapandemian poikkeusajan vaikutus asukkaiden asumisen kokemuksiin näyttäytyi asunnon puolella ajanvieton lisääntymisenä, oli naapuruston jaettujen tilojen käyttöön kohdistunut kahdensuuntaista vaikutusta. Ennen koronapandemiaa naapuruston eniten käytetyt tilat tai palvelut painottuivat paitsi elintarvikekauppoihin ja ulkoilupaikkoihin, myös taloyhtiön yhteistiloihin ja oleskelualueille, sekä naapuruston kahviloihin ja ravintoloihin (kuva 3.1.2.A). Vastaajista 18 % tunnisti yleisellä tasolla muutoksia näiden naapuruston jaettujen tilojen käyttötavoissa kuluneen vuoden aikana. Toisaalta kysyttäessä tarkemmin käytön muutoksiin vaikuttaneita tekijöitä, hieman useampi, 22 % vastaajista, ilmoitti koronarajoitteiden vaikuttaneen kyseisten tilojen käyttöön (kuva 3.1.2.B). Erityisesti tiloissa, joissa ihmisten välisiä lähikontakteja on vaikea välttää, käyttö oli vähentynyt mm. käyttörajoitteiden ja sulkujen tai omaan harkintaan pohjaavan kontaktien välttelyn takia. Toisaalta joidenkin lähipalveluiden ja erityisesti lähiluonnon merkitykset olivat korostuneet mm. lisääntyneen etätyön, joukkoliikenteen käytön välttämisen ja sisäliikuntapaikkojen sulkemisen takia. Vastaajista 27 % kertoi löytäneensä lähiympäristöstään paikkoja, joita ei ollut aiemmin huomannut. Vastaajat olivat kiinnittäneet huomiota yhteisten ulkotilojen sekä ympäristönsä monipuolisuuteen ja kokivat niiden lisäävän hyvinvointia sekä tukevan pandemian aikana muutoin vähentynyttä sosiaalista kanssakäymistä.

Kuva 3.1.2.A: Miten usein käytit seuraavia naapurustossa olevia tiloja tai palveluita ennen koronaviruspandemiaa?

Kuva 3.1.2.A: Mitkä tekijät ovat kuluneen vuoden aikana vaikuttaneet siihen, miten käytät taloyhtiösi tai naapurustosi tiloja tai palveluja? Yksi vastaaja sai valita useamman syyn. Kokonaisuudessaan 33 % vastaajista kertoi jonkun syistä vaikuttaneen tilojen tai palveluiden käyttöön.

Naapuruston tilat ja palvelut apuna sujuvassa arjessa

Myös kyselyn naapurustotason avovastauksista nousi esiin tekijöitä, joita yhdistävät kokemukset arjen sujuvuudesta. Päivittäistavarakauppojen läheisyys oli vastauksissa eniten mainittu ja tärkeäksi koettu naapuruston palvelu. Sujuvaan arkeen liittyviä tekijöitä olivat myös hyvät liikenneyhteydet. Toisaalta lähikauppa, postipalvelut, ja joukkoliikenneyhteydet saivat myös mainintoja palveluina, joita naapurustossa kaivataan. Myös toive apteekkien läheisyydelle oli korostunut oletettavasti koronauhan takia. Taloyhtiön tiloista mainintoja saivat pyykkihuoltoon liittyvät tilat ja riittävät varastot, joita toisissa vastauksissa arvostetaan ja toisissa kaivataan. Taloyhtiöiden yhteistilojen vakiintuneiden toiminnallisuuksien rinnalle vastauksista löytyi myös jonkin verran ideointia uudentyypisille arkea helpottaville tiloille, kuten asukkaiden yhteiselle kierrätystilalle tai korjauspajalle, jossa voisi esimerkiksi kunnostaa huonekaluja.

“Jos taloyhtiössä olisi reilun kokoinen kerhotila, niin lainaisin sitä mieluusti esim. lapsen synttärijuhlia varten.”

“Taloyhtiöön on tullut hyödyllinen ota tai jätä piste.

Siellä on tavara vaihtunut hyvin eikä ole mennyt turhaa tavaraa roskeen.”

“Olisi hienoa, jos taloyhtiöllä olisi oma kuntosalitila ja yhteisauto käytössä esim. kauppareissulle.”

Lähiympäristö virkistymisen ja hyvinvoinnin kannalta

Toinen vastauksissa korostuva teema oli hyvinvointiin liittyvät tilat ja palvelut, jotka liittyivät usein juuri rentoutumisen ja virkistymisen tarpeisiin. Näitä ovat mm. hyvät ulkoilureitit ja luonnon läheisyys, liikunta- ja harrastusmahdollisuudet, kirjasto- ja terveyspalvelut sekä taloyhteisön ja naapuruston yhteistilat. Asukkaiden mukaan jaksamista korona-arjessa edesauttoi ulkona kävelyllä käyminen ja urheilu. Hyvät ulkoilumahdollisuudet saivat arvostusta ja toisaalta kuntosaleja toivottiin jopa oman yhtiön tiloihin. Myös ulkokuntosalit ja aikuisten aktiivipihat nousivat toiveissa esiin. Yhteensä erilaisia liikunta- ja harrastusmahdollisuuksiin liittyviä puutteita naapurustoista kerrottiin 136 vastauksessa. Lähiympäristön monipuolisuutta ja laatutekijöitä yhdistettiin vahvasti ajatukseen hyvinvoinnista ja virkistymisestä.

“Vaikka olemme asuneet täällä neljä kuukautta,

ulkoilureittien monipuolisuus lämmittää mut sisältä!

Sopivasti valaistuneita reittejä ja myös ihan ns. vapaata metsää.

On todella kiva, että naapuruston lähellä löytyy leikkipaikkoja ym.

ja kauempana on ns. villiä metsää

(Löysin vähän aikaa sitten luonnonsuojelualue! Ihanaa!).”

Näkymät ja yhteydet asunnosta naapurustoon

Huomion arvoista asukkaiden vastauksissa oli myös se, että asuinympäristön merkitys ei noussut esiin pelkästään naapurustotason kysymysten kohdalla. Myös kysyttäessä asunnon ominaisuuksista, useat korona-aikana positiivisiksi tai negatiivisiksi koetut piirteet liittyivät asunnon ulkopuolelle. Muun muassa asunnosta avautuvat luonnonmaisemat saivat arvostusta. Positiivisena tuotiin esiin myös näkymiä leikkipaikalle. Pihoihin pysäköidyt autot häiritsivät erityisesti ensimmäisen kerroksen asukkaita, mutta myös ylempien kerrosten asukkaat toivoivat autojen häivyttämistä näkymästä. Vastaavasti Berliinissä toteutetussa asuntojen ikkunanäkymiä tarkastelleessa tutkimuksessa eniten näkymän miellyttävyyttä nostavana tekijäksi todettiin näkymän vihreys, puiden ja istutusten määrä, mutta toisaalta myös toiminnot, jotka liittyvät nimenomaan vapaa-ajan viettoon. Negatiiviseksi ikkunanäkymän tekijäksi tutkimus totesi pysäköintialueet, toisaalta myös polkupyörien säilytyspaikat ja roskikset. (Schmid & Säumel 2021, vrt. myös Kuoppa ym. 2020.)

“Näköalat, puita, pensaita olisi istutettava todella paljon enemmän.”

”Näkymät ulos voisivat olla parempia”

Yleiset tilat rajoitteiden kohteena

Asuntojen ja naapurustotason vastaukset osoittavat erilaisten toimintojen painottuneen aiempaa vahvemmin yksityisiin tiloihin. Esimerkiksi uimahalleihin ja muihin ryhmäliikuntapaikkoihin kohdentuneet rajoitukset ja välttely olivat korostaneet asukkaiden tarvetta turvalliseksi koetuille liikuntamahdollisuuksille asunnon lähiympäristössä. Osalle asukkaista harmitusta oli aiheuttanut taloyhtiön saunojen sulkeminen, mikä on ymmärrettävää myös asuntotason vastauksissa esiin nousseiden saunomisen rentoutumiseen ja vapaa-aikaan liittyvien vaikutusten valossa. Saunominen onkin esimerkki virkistystoiminnosta, jonka toteuttamiseen liittyvät monen eri yksityisyyden tai julkisuuden asteen tilat yksityisistä asuntosauunoista yhtiökohtaisiin saunoihin sekä liikuntapaikkojen yhteydessä tai erikseen toteutettujen julkisten saunojen muodossa. Korona-aikana rajoitukset kohdentuivat julkisiin ja puolijulkisiin saunoihin, asettaen yksityiset saunat erityisasemaan. Tutkimukset korona-ajan vaikutuksesta suomalaisten saunomiseen (Liikkanen & Laukkanen 2021) esittävät kaksisuuntaista kehitystä, 23 % osalla viikoittaisen saunomisen vähentymisien tai loppumisen ja toisaalta 11 % osalla saunomisen lisääntymisen muodossa.

“Asuintalon oma kuntosalitila olisi tärkeä. Uimahalli. Talonväki vanhenee koko ajan (55+), omat talon liikuntamahdollisuudet tulevat tarpeen.”

“Kuntosali ja kahvio [puuttuvat]. Lähitalossa on kyllä kuntosali, mutta sinne ei käsittääkseni muilla kuin talon asukkailla (kehitysvammaiset/iäkkäät) ole asiaa.”

“Sauna on ihana asia kylmänä vuodenaikana.”

“– oma sauna on hyödyllinen varsinkin nyt kun monessa taloyhtiössä yhteiset saunatilat on suljettu.”

Sosiaalinen kanssakäyminen: tilat ja palvelut

Hyvinvointinäkökulma liittyi myös ihmisten sosiaalisten kontaktien tarpeeseen, joka oli ollut erityisesti rajoitteiden kohteena. Naapuruston kahvilat, ravintolat ja baarit sekä toisaalta taloyhtiöiden kokoontumistilat joko sisällä tai pihapiireissä nousivat esiin naapurustoihin kaivattujen tilojen ja palveluiden kohdalla yhteensä 115 erilaisessa sosiaalisten tilojen toiveessa. Vastauksissa näkyi, miten asukkaiden sosiaalista kanssakäymistä oli siirtynyt yhteistiloista lenkkipoluille ja leikkipuistoihin. Oleskelua asunnon ulkotilassa parvekkeilla tai terasseilla ja naapureiden näkemistä pidettiin jaksamista tukevinä tekijöinä. Grigoriadou (2020) nostavat parvekkeet keskeiseksi hyvinvointia tukeviksi paikoiksi koronan sosiaalisen eristäytymisen aikana. Toisaalta vastaukset kertoivat myös kerrostalokohteiden pihojen puutteesta paikoille, joissa naapureiden välistä yhteydenpitoa muodostuisi luontevalla tavalla. Vaikka asukkaat toivat esiin myös kaipuuta omaan pihaan tai omakotitalomaiseen asumiseen, myös yhteispihoja pidettiin mukavina kohtaamis- ja rentoutumispaikkoina. Niiden viihtyisyyteen ja erityisesti vehreyteen toivottiin kuitenkin parannusta.

“Piha tuo viihtyisyyttä, vaikken itse pihalla oleilekaan.
On kiva katsoa parvekkeelta kun muut nauttivat pihalla oleilusta.”

”Jonkinlaisia yhteisiä ulko-aktiviteetteja voisivat olla kivoja. Kasvimaat!
Yhteiset yrtit ja vihannekset loisivat semmosen yhteisöllisen tunne,
jota kaipaamme niin paljon tässä ”poikkeustilanteessa”.

“Yhteisöllisyyden kantavia teemoja ovat luottamus, osallisuus, sitoutuminen,
motivaatio ja läheisyys.” Mitä enemmän olemme toistemme kanssa tekemisessä,
sitä enemmän luottamusta ja kannustamista syntyy.”

“Grillikota, kerhohuone, sellaisia sosiaalisia paikkoja mennä viettämään
aikaa ja törmätä satunnaisesti naapureihin.
Niitä olisi kiva myös varata omaan käyttöön.”

Sosiaalinen kanssakäyminen: ihmisten välinen käyttäytyminen

Sosiaalinen kanssakäyminen ei liittynyt vain tiloihin, vaan myös ihmisten väliseen käyttäytymiseen. Asuntotason vastauksissa naapureiden toiminnasta oli avauduttu lähinnä negatiiviseen sävyyn, mutta naapurustopuolella satunnaisia kohtaamisia, naapureiden välistä yhteydenpitoa sekä yhteisöllisyyttä kehittävää toimintaa oli poikkeusaikana ikävöity. Korona-ajan sosiaalisen eristämisen vaikutuksia tarkastelevissa tutkimuksissa onkin nostettu esiin sosiaalisen tuen merkitystä pandemian jälkeisessä tilanteessa mielen-terveyden kannalta (Salzman ym. 2020). Kyselyssä tiedustelimme, olivatko vastaajat saaneet, antaneet tai kaivanneet naapurustossaan sosiaalista tukea, kuten arkista apua tai ystävällistä keskustelua, helpottamaan korona-ajan eristyneisyyttä ja yleistä epävarmuutta. Vastaajista 58 % ei tunnistanut saaneensa sosiaalista tukea naapurustostaan. Kuitenkin 18 % tunnisti saaneensa tukea ja 18 % oli puolestaan sitä jossain muodossa tarjonnut naapureilleen. Sosiaalisen tuen käsitteeseen liitettiin myös jonkin verran suomalaista kursailevaa asennetta.

“Olisin kaivannut, mutta en ole luonut yhteyksiä naapureihin.”

”Sosiaalisia kontakteja/tukea toki kaipaisin, sillä tässä kaupungissa minulla ei mieheni lisäksi ole yhtäkään ystävää, mutta en osaa sanoa olisinko innokas ottamaan tuntemattomilta apua vastaan asiassa.”

“Normaalioloissakin olen kysellyt naapurien voinnista, kun olen jonkin verran puuhaillut pihan istutusten parissa. Samalla olen seurailut niiden iäkkäiden asukkaiden liikkumista, joiden tiedän olevan huonokuntoisia.”

“Edellisessä taloyhtiössäni järjestettiin pihajuhlia ja -talkoita ja olisin toivonut sellaisia. Ne olisivat hyvä tapa tutustua naapureihin turvallisesti ja luontevasti ja luoda yhteisöllisyyttä.”

3.1.3. ASUMISKOKEMUSTEN KERROSTUMINEN

Kerrostuva asumiskokemus

Edellisissä luvuissa asukaskyselystä saatua aineistoa tarkasteltiin määrällisillä ja laadullisilla analyysimenetelmillä “poikittaisesti” keskittyen kohta kohdalta asuin ympäristön eri osatekijöihin. Tämän ohessa on kuitenkin olennaista huomioida sitä, miten kokemukset voivat vaikuttaa toisiinsa, kertyä ja vaikuttaa yhdessä asumiseen liittyvään tyytyväisyyteen ja sitä kautta asukkaan hyvinvointiin. Näiden kerrostuneiden kokemusten esiin kaivamiseksi aineistoa luettiin myös “pitkittäisesti” eri osuuksia läpi leikaten, seuraamalla yksittäisten asukkaiden asumiskokemusta sekä asuntoon että naapurustoon liittyvien huomioiden osalta (moniulotteisesta ympäristökokemuksesta ks. Bonaiuto ym. 1999). Asumisen kokonaiskokemuksen hahmottamiseksi yksittäisen asukkaan kyselyvastauksien pitkittämän tarkastelun kautta voidaan koostaa yleiskuvaa siitä, miten asuin ympäristön puutteet tai ansiot toimivat yhteisvaikutuksessa. Erityisesti negatiivisten kokemusten vaikutus asuin ympäristöön liittyvään yleistyytyväisyyteen on keskeistä asuin ympäristön terveysvaikutusten ymmärtämisessä (Cheshmehzangi 2020). Kyselyn avovastauksista asukkaan sanavalinnoista ja vastauksen sävystä oli usein pääteltävissä, onko asukkaan kokonaiskokemus pääosin positiivinen vai negatiivinen. Taulukko 3.1.3.A kuvastaa tässä kyselyvastausten pitkittäistarkastelussa esiin nousseiden kerrostuneiden kokemuksien ryhmittelyä. Esetetty ryhmittely ei kata koko kyselyaineistoa, vaan esimerkinomaiset ryhmät on muodostettu vastausten luennassa esiin nousseiden selvästi negatiiviseksi tai positiiviseksi luokiteltavissa olevia kokemuksia kuvanneiden vastaajien eri osa-alueiden vastausten pohjalta. Taulukon rivit edustavat tapausryhmiä, ja sarakkeisiin on nostettu poimintoja siitä, millaisia kokemuksia kussakin ryhmässä oli liitetty asuin ympäristön eri osatekijöihin.

	Asunnon koko	Mikä on haitannut asunnossa	Mikä on auttanut asunnossa	Taloyhtiön tilat	Naapurusto	Sosiaalinen tuki
G1	ahdas	pieni koko, esteellisyys, häiriötekijät	paremmat tilat lähinnä toivelistalla	ei riittävästi jaettua tilaa	ei saavutettavissa	puuttuu
G2	ahdas	pieni koko, huomattavasti häiriötekijöitä	paremmat tilat lähinnä toivelistalla	puutteita pihalla, käyttöä rajoitettu koronan takia	käyttöä rajoitettu koronan takia	osin käytössä, osin epätoivottavaa
G3	ahdas	huomattavasti häiriötekijöitä	näkymät, piha, sijainti, siisteys	ei käytössä tai puuttuu	aktiivisessa käytössä	tunnistettu ja käytössä
G4	sopiva	osalle pieni koko, toisille ei mikään	näkymät, valoisuus ja tila vahvasti esillä	käyttö vaihtelee	kaupalliset palvelut, lähiluonto	tunnistettu ja käytössä

Kuva 3.1.3.A: Kyselyvastausten pitkittäistarkastelussa esiin nousseita kerrostuneita kokemuksia asunnosta ja naapurustosta. Muodostetut tapausryhmät G1-G4 eivät kata koko aineistoa.

Tapausten tarkastelussa tehdyt havainnot

Taulukoitujen tapausten tarkastelu nosti esiin yhtäältä eroja asunnon ja naapuruston ominaisuuksissa, ja toisaalta positiivisten ja negatiivisten tekijöiden erilaista kasaantumista ryhmien välillä. Toisaalta myös asukkaan oma tilanne, joko terveydentilaan liittyvien haittojen osalta, tai siinä miten negatiiviseksi koettuihin tekijöihin asennoidutaan nousi olennaiseen asemaan. Osassa tapauksista eri osakokemukset osoittivat laadullisen kompensoinnin mahdollisuuksia, mikä vaikutti pitävän asumisen kokonaiskokemusta yksittäisistä negatiivisista tekijöistä huolimatta positiivisena. Toisaalta tähän kompensointiin vaikuttivat myös asukkaan omat resurssit.

Oman tilanteen ja ympäristön välisiä ristiriitoja

Ryhmään G1 luokiteltujen vastaajien eri osa-alueiden vastauksissa korostui etenkin henkilön oman tilanteen ja asuinympäristön yhteensovittamattomuudet, kuten pyörätuolin käyttö ja sitä varten liian ahtaat tilat, tai sosiaalisten kontaktien kaipuu, joka oli jäänyt toteutumatta ulos lähtemiseen liittyvien esteiden tai lähiympäristön kohtaamistilojen puutteen takia. Liikunta- ja näkövammojen lisäksi osassa vastauksista kuvattiin myös masennusta, johon korona-ajan eristäytyneisyys ja yksinäisyys oli tuonut lisänsä. Toiveissa korostui mm. lisätilan, esteettömän ympäristön, toimintamahdollisuuksien sekä kontaktien tarpeita. Kokonaisuutena kerrostunut kokemus toi esiin oman tilanteen ja epäsovivaksi koetun ympäristön yhteisvaikutuksesta muodostuvaa eristäytyneisyyttä ja ongelmien kasaantumista.

”– kipsi jalassa 6 vkoa ja pyörätuoli kotona! Ahdasta!
Toinen lonkkanivel vaihdetaan tammikuussa. Ja korona lisäksi rajoittaa elämää!”

”Yksinasuvalle ja eristäytyneelle korona aikaan pitäisi olla muuta kuin autopaikat ja liikenne.”

”Iisätukea todella kaipaen. esim.ihmissuh[eij]ta .talon yhteistila on liian pieni.
kor[o]na aikana. sekä muutenkin.”

Negatiivisen kokemukset ympäristön ja kuulluksi tulemisen suhteen

Myös ryhmässä G2 negatiiviset kokemukset vaikuttivat kasaantuvan. Eroituksena ryhmään G1, koettujen ongelmien taustalle ei liitetty omasta tilanteesta kumpuavia tekijöitä. Sen sijaan ongelmien lähteenä nähtiin asuntoja muu ympäristö, puutteet niiden ylläpidossa, sekä kokemukset siitä, ettei ollut tullut tarpeidensa osalta kuulluksi asuntoa hakiessaan. Suhteessa naapureihin ilmeni ongelmia tai epäluuloa, mutta myös toteutunutta naapuruston sosiaalista tukea.

”Hakiessani luvattiin isompi asunto ja tämän pienen sain
kun kävin allekirjoittamassa vuokrasopimuksen.
Se että on yksinäinen ihminen ei tarkoita sitä että pitää asua komerossa.”

”Mitä hankalampi tilanne pandemian suhteen,
sitä vähemmän ulkoliikuntapaikkoja on tullut käytettyä.”

”Talossa asuu paljon vanhoja ihmisiä.
Heidän ulkoilumahdollisuuttaan pihassa ei ole huomioitu millään tavalla.”

Lähiympäristö kompensoi asunnossa koettuja puutteita

Ryhmässä G3 omaan asuntoon kohdistui selviä tilan puutteeseen liittyviä kokemuksia. Samoin asuntoon liitettiin runsaasti ääneneristykseen ja sisäilmanlaatuun liittyviä negatiivisia kokemuksia. Tilannetta kuitenkin kompensoivat asunnon hyväksi koettu sijainti, naapuruston vihreät näkymät ja lähipalvelut.

"Vaimoni äiti joutui muuttamaan meille korona kevään jälkeen."

"Makuuhuoneen työpisteestä tuli miehen toimisto.

Tupakeittiön ruokapöytä sijoitettiin ikkunalle ja siitä tuli työpisteeni.

Ruokapöytää käytettiin parvekekalustepöytää,
jonka sijainti oli säästä riippuen lasitetulla parvekkeella tai tupakeittiössä."

"Voisi olla jokin kuusikin johon saisi yhteiset jouluvalot vaikka,
ja jotain vihreää olisi näissä uusissa syksyisissä talvissa =).

Ei ole korona muuten vienyt iloa, terveellistä elämää ja ulkoilua,
ja muistaa hymyillä niin itselleen kuin toisille."

Positiiviseen ympäristökokemukseen vaikuttaa myös omat resurssit

Ryhmässä G4 positiivisia ja negatiivisia kokemuksia liittyi osin sekä asuntoon että naapurustoon. Kuitenkin kokonaisvaikutelma asettui selvästi positiivisen puolelle. Paikoin vastaajan omat sosiaaliset tai tiedolliset resurssit olivat tukeneet kokemusten erittelyssä positiiviseen suuntaan. Tässä ryhmässä myös naapuruston sosiaalisen tuen käsite oli monille tuttua ja aktiivisessa käytössä.

"Olen järjestellyt tavaroita uudelleen, sekä hankkinut yhteensopivia kalusteita.
eli yksinkertaisesti sanottuna panostanut enemmän ajatustyötä ja aikaa kodin viihtyisyyteen."

Välillä tekisi mieli hengähtää raikasta ilmaa ja nauttia kauniista luonnon maisemasta
täällä kotona, mutta ei-lasitettu parveke tekee tilanteesta vähän epämukavan.

Positiivinen puoli on se, että se ehkä pakottaa menemään ulos.

Silti olisi kivaa istuskella parvekkeella ja juoda jotain lämmintä eikä rampata ylös, alas ja ulos.

Olen sosiaalinen, joten naapurien tapaaminen ja kuulumisten vaihtaminen
vaikka pikaisestikin ilahduttaa päivää.

Kerrostuvasta asumiskokemuksesta tehtyt yleishuomiot

Edellinen tarkastelu osoitti, että kokonaiskuvaa asumiseen liittyvistä kokemuksista ei saavuteta tarkastelemalla pelkästään yksittäisiä osatekijöitä, kuten esimerkiksi kuinka moni vastaaja oli toivonut asuntoon lisää tilaa ja kuinka moni parempaa ääneneristystä. Olennaista on muodostaa ymmärrystä siitä, miten kokemukset kerrostuvat erilaisten asukkaiden kohdalla. Toisaalta tarkastelutapa nosti esiin myös asukkaan oman tilanteen ja resurssien vaikutuksen kokemuksessa. Tämä näkökulma tuokin korostetusti esiin sen, että asumisessa on kyse asukkaan ja hänen asuinympäristönsä välisestä suhteesta, joka liittyy vahvasti myös asumisen hyvinvointivaikutuksiin. Korona-ajan vaikutusten arvioinnissa huomio kohdistuu tilanteisiin, joissa asukkaan yhteydet ulkoympäristöön ovat merkittävästi rajoittuneet sekä liikkumisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen että vapaa-ajan vieton kannalta (Cheshmehzangi 2020). Heidän kohdallaan asunnon sisätilojen laatutekijät ja niissä mahdollisesti koetut puutteet ovat korostuneita. Tähän liittyen pandemiasta aiheutuneet hyvinvointivaikutukset eivät ole kohdentuneet tasa-arvoisesti eri sosiaaliluokkien kannalta (Cheshmehzangi 2020). Hyvinvoinnin näkökulmasta on olennaista tunnistaa tilanteita, joissa ympäristösuhteeseen muodostuu ongelmia, löytää keinoja tukea asukasta näissä tilanteissa, sekä muodostaa ympäristöjä, jotka tukevat positiivisia kokemuksia monipuolisella tavalla.

3.2. TYÖPAJAT JA HAASTATTELUT

Tavoite ja kohderyhmä

Touko–kesäkuussa 2021 järjestettyjen työpajojen ja haastatteluiden tavoitteena oli täydentää kyselyn kautta saatua osallistamisaineistoa sekä luoda katsetta naapuruston tilojen potentiaaliin, joka kyselyn aikana vallinneiden käyttörajoitteiden vuoksi jäi tuolloin vähemmälle huomiolle. Osallistamistyöpajat kohdennettiin YH Kotien henkilöstölle ja asukkaille. Henkilöstölle suunnattuihin työpajoihin kutsuttiin asukasrajapinnassa työskentelevät henkilöt, jotka vastaavat työssään tutkimuksessa valittujen kymmenen esimerkkikohteen asukasisännöinnistä, asiakaspalvelusta ja ylläpidosta. Asukkaille kohdennettuihin työpajoihin kutsuttiin puolestaan asukkaita kahdelta Tampereella sijaitsevalta alueelta (Linnainmaa ja Epilä), jotka olivat osoittautuneet aiemmassa kiinteistökanta-analyysissä naapuruston jaettujen tilojen kannalta useiden lähekkäisten YH Kotien kiinteistöjen vuoksi erityisen potentiaalisiksi (ks. 2.2. Esimerkkikohteiden valinta). Etänä järjestetyt asukastyöpajat osoittautuivat kuitenkin haasteellisiksi ja osallistujamäärä jäi vähäiseksi. Tämän vuoksi aineiston keräämistä jatkettiin paikan päällä kyseisten kahden alueen piholla toteutetuilla haastatteluilla.

Työpajat

YH Kotien henkilöstön työpajoja järjestettiin kaksi, toinen Turun ja toinen Tampereen seudun kohteista vastaaville henkilöille. Työpajat järjestettiin Zoom-verkkokokousovelluksen välityksellä, ja ne olivat kestoltaan noin 1,5 tuntia. Työpajat nauhoitettiin ja nauhoitteet litteroitiin analyysia varten. Henkilöstön työpajoihin osallistui yhteensä 10 henkeä. Vastaavat työpajat oli suunniteltu myös Tampereen kahden kohdealueen asukkaille, mutta niistä toinen jouduttiin perumaan ilmoittautuneiden puutteen vuoksi ja toiseen osallistui lopulta vain yksi henkilö. Kaikissa työpajoissa käsiteltiin ensin aiemman asukaskyselyn tuloksia sekä asuntojen että jaettujen tilojen kannalta tutkijoiden laatimien kuvausten ja niihin liittyvien kysymysten muodossa. Työpajojen jälkimmäisessä osuudessa katsetta käännettiin nykyhetkestä eteenpäin ja keskustelun aiheena oli erityisesti naapuruston tilojen tulevaisuuden kehitysmahdollisuudet. Ajatusten irrottamiseksi tämän päivän todellisuudesta keskustelua pohjustettiin ns. aikakone-esityksellä (ks. kuva 3.2.C), johon sisältyi sekä visuaaliseen stimulointiin tarkoitettua kuvamateriaalia että väittämiä, joihin keskustelijoita pyydettiin ottamaan kantaa.

Haastattelut

Tampereen kahden kohdealueen, Linnainmaan ja Epilän asukkaille kohdennetut pihahaastattelut järjestettiin korvaamaan työpajojen osallistujapuutetta. Haastatteluista lähetettiin sähköpostitse ilmoitus kaikille asukkaille, jotka olivat alun perin ilmoittautuneet työpajoihin. Lisäksi haastatteluista oli ilmoitukset taloyhtiöiden ulko-ovilla. Haastateltavia kerättiin alueilla myös suoraan lähestymällä piha-alueilla liikkuvia henkilöitä, ja tilanteesta riippuen heitä haastateltiin joko yksittäin tai enintään kolmen hengen ryhmissä. Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitteet litteroitiin analyysia varten. Pihahaastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan aikuista (mukanaan kaksi lasta). Lisäksi Linnainmaan alueella haastattelijat kävivät myös lyhyellä vierailulla alueella sijaitsevassa perhetuvassa. Perhetuvan työntekijöitä oli kutsuttu alun perin myös YH Kotien henkilöstön työpajaan, mutta osallistuminen oli peruuntunut aikataulumuutosten takia. Linnainmaan perhetuvassa haastateltiin kahta työntekijää. Haastatteluissa keskityttiin erityisesti alueiden jaettujen tilojen ja naapurustojen kysymyksiin. Haastattelut olivat muodoltaan vapaampia kuin valmisteltuja esityksiä hyödyntäneet strukturoidut työpajat ja keskustelussa tartuttiin myös haastateltavien itse esiin nostamiin aiheisiin.

Asuntoihin liittyvät tulokset

Asuntotason osalta keskustelujen tavoitteena oli selventää asukaskyselyssä esiin nousseita teemoja, joiden merkitykset olivat jääneet lyhyehköissä vastauksissa osin abstraktille tasolle. Tällaisia teemoja olivat mm. käytettävyys ja hukkatila, asunnon riittävä koko sekä viihtyisyys. Keskustelussa esiintyneet merkitykset näille termeille puolsivat osaltaan asuntotason analyysimenetelmien ja näkökulmien valintaa, mutta vahvistivat toisaalta myös niihin liittyvien merkitysten monitasoisuutta. Esimerkiksi käytettävyyden teema liitettiin vahvasti erilaisiin kalustusmahdollisuuksiin, mutta toisaalta tuotiin esiin myös materiaalien vaikutusta käytettävyyteen. Samaten viihtyisyyden osalta ikkunoiden ja näkymien merkitystä tuotiin esiin, mutta samalla huomautettiin, että viihtyisyyteen vaikuttaa myös moni asunnon ulkopuolinen tekijä, esimerkiksi porrashuoneen ominaisuudet ja naapurit.

“**Ovien sijoittelu** vaikuttaa **kalustettavuuteen**”

”Kompakti kolmio menee pariskunnalle, perheelle voi olla liian ahdas”

”Edullinen vuokra ja uudiskohde, niin pieni koko ei häiritse”

”Vanhoissa asunnoissa materiaalitkin vaikuttavat **käytettävyyteen**”

”Keittiöissä **tasotila** ja **säilytysmahdollisuudet**”

”**Käytettävyys** on nimenomaan
kalustettava tilaa”

”**Hukkatila** on esimerkiksi pitkä käytävä jota ei voi kalustaa”

”**Käytettävyys = muunneltavuus** eri tilanteissa”

”Suht isoja [kohteita] mutta vähän huonetiloja”

”Leveitä pitkiä käytäviä, myös **pimeitä**”

”**Tupakeittiöt** on käytettäviä kun voi **valita** miten sohvan ja ruokapöydän laittaa”

”**Muunneltavia** kalusteita, ja niiden avulla **muuntuvia asuntoja**
– pitäisi laittaa viestiä rakennuttamiseen!”

”**Viihtyisyys**: Ei vain asunnon ominaisuus,

naapurit/naapurusto vaikuttavat”

”**Häiriöilmoituksia** on tullut, johtuu lisääntyneestä kotona olemisesta –”

”– Mitä kannattaa tuoda uuteen asuntoon vanhasta, vaikuttaa **viihtyisyyteen**”

”Tehosteseinän maalaaminen – **tunnelmaa** asuntoon”

”**Ilmansuuntia** kysellään, aina ei jaksaisi selvittää...”

”**Näkymät** suoraan toisen parvekkeelle ei viihtyisyyden kannalta hyvä”

”**Puhtaus** ja neutraali hajuisuus –

myös sisään tultaessa rappuhuoneen **hajut**”

”**Isot ikkunat**, takaovi patiolla, **näkymä vihree** –
iso **viihtyisyys**tekijä, vieraatkin kehuneet”

”**Rauhallinen paikka**, ei isoja autoteitä”

”Toissijaisissa tiloissa (kuten eteinen) **ikkuna** voisi olla pieni, mutta parantaisi silti **viihtyisyyttä**. Paitsi jos **näkymä** on vain naapuritalon seinään”

”**Etätyö** on takia tarvittaisiin **työhuonetta**, mutta se ei välttämättä onnistu –”

”Perhe voi viihtyä kaksiossa, tai pariskunta voi haluta 4 huonetta”

”**Parveke** auttaa paljon, nytkin korona aikana, voi käydä ottamassa raitista ilmaa. Mutta lasitus vaikuttaa **käyttöarvoon**”

”Näkökulma **riittävään koko** on muuttuu, kun lapsenlapset tulee yövieriksi – riittävästä tuleekin liian pieni”

”– Samoin **yhteistiloille** ei ole varsinaisesti itsellä tarvetta. Mutta lastenlasten kanssa voisikin olla hyvä jos olisi joku tila johon voisi menne vaikka piirtelemään.”

”**Oma piha** toimii myös **lisätila**na esimerkiksi pyörän huoltamisessa”

Naapurustoon liittyvät tulokset

Pihahaastattelussa ja työpajoissa käsiteltiin naapuruston jaettuja tiloja sekä kerrostalojen yhteistilojen että pihan erilaisten toimintojen ja paikkojen muodossa. Keskusteluissa tuli esiin jaettuihin tiloihin liittyviä tarpeita ja näiden lisäksi haasteita, joista osa liittyi konkreettisiin toiminnan järjestelyjen vaikeuksiin ja osa tilojen käyttöön liittyviin asenteisiin. Aukkaiden toiveissa korostettiin erilaisia toiminnallisuuksia, kuten useasti toivotut kuntosalitilat, tai enemmän yhteistoiminnan organisointitapoihin liittyvät talkoot ja pihakahvit, jotka voisivat toimia sekä ulkona että sisätiloissa ihmisiä yhteen houkuttelevina tekijöinä. Keskeisinä tarpeina näiden taustalla esitettiin ihmisten välisten kontaktien mahdollistaminen ja tutustuminen naapureihin. Toisaalta korostettiin, että toimintoja pitäisi kehittää nykyistä enemmän eri ikäisille. Erityisesti pihan toimintoja kritisoitiin siitä, että ne soveltuvat vain pienille lapsille ja myös aikuisten oleskelupaikat on sijoitettu siten, että ne tuntuvat lapsiperheille varatuilta. Tilojen ja toimintojen välisten yhteyksien merkitystä tuotiin myös esiin. Porrashuoneen kulkureittien suuntautumisen pois pihan oleskelualueilta uskottiin vähentävän niiden aktiivista käyttöä. Toisaalta asukkaita yhteen kokoavan yhteistilan ajateltiin toimivan parhaiten juuri sisäänkäynnin yhteydessä. Keskusteluissa esitettiin myös varauksia toiveiden toteutumismahdollisuuksien suhteen. Niin henkilöstön kuin asukkaidenkin osalta esiintyi sekä innostusta uusiin mahdollisuuksiin että epäluuloa niiden toimivuudesta. Pihalle ideoitujen paikkojen pelättiin kohtaavan ilkeävaltaa tai häiriötä aiheuttavaa kokoontumista. Aktiivisempaa toiminnallisuutta vaativien ideoiden osalta tuotiin esiin käytön pitkäjänteisyyden puutetta ja niiden vaatiman huollon haasteita. Uudistukset voivat vaatia huomattavia taloudellisia tai ajallisia investointeja, minkä myötä uudistusten mahdollinen epäonnistuminen nähtiin osin esteenä yrittämiselle.

Kuva 3.2.A: Työpajoissa tuotettiin lisävahvistusta asukaskyselyssä esiinnousseisiin asuntotason teemoihin liittyen.

pallokenttä skeittijuttu postilähetykset **apteekki**
 koiran kanssa **istuskelupaikka** pihatalkoot lopetettiin **häiriöitä**
 hämähäippailijat pyykinkuivaus **pyöräkellari** **kerhohuone**
keinuja katos ilkivalta kokous isännöitsijä järvet **puisto**
 pyykkitupa pöytä **kahvitteluterassi** puut **isommille lapsille**
lenkkimaastot sääntö minä en itse laatikko kuka hoitaa
pyörävarasto ruohonleikkuri laitetaan lappu romua ja rompetta
 hyllyjä **varastotila kauppa** palvelubussit **pieni** uimassa
 rauhallista lakanapyykit tomutetaan mattoja **muutamia tunnen**
penkkejä iltahengailupaikkaa **kuntosali** biljardi Airbnb
 videonkatsomis yhteisduuneja makkaranpaistopiste **leikkialue**
 ei murtojalkiä **pihatalkoot** kevätkahvit vieraspaikkaa **vierashuone**
yhteistyötä yhtään asukaskokousta oven vieressä tulisi tutuiksi
kohtaamispaikka liikuntaa ja leikkejä samaa piha-aluetta vertaisia
lapsiperheet vanhoille iltahoitoon yhteistä aikaa **omassa pihassa**
 omenapuut intiimimpi avoimet ovet **yksinäisyyttä** mihin voi mennä
grillikatos pöytä ja tuolit työkaluja **pihan puolelta**
 parvekkeet tuolle puolen **korjata pyörää** suksien voitelu kielletty
turhaa tilaa vuosimaksu **pitkäjänteiseltä** kasvimaata
 kuinka moni oikeasti **vähällä käytöllä** omaan käyttöön
 nikkarointitiloja **siivotaan** saunakulttuurin aikuisia **viihtyisämpiä**
 käytösääntöjä **kierrätys** kirpputoripäivä

Kuva 3.2.B: Pihahaastatteluissa ja työpajoissa keskustellut aiheet, useammin mainitut isom-
malla fontilla.

Aikakone

Edellisten keskustelujen lisäksi työpajojen lopussa käytetyn aikakone-esityksen tarkoituksena oli irrottaa osallistujien ajattelua tämän hetken todellisuudesta vapautuneempaan ideointiin. Samalla selvitettiin, millaisia asenteita jaettujen tilojen uusiin käyttötapoihin liittyy. Mielikuvitusta stimuloivan ja mielipiteitä provosoivan aikakoneen tulokset oli tarkoitettu osaksi tutkimuksen seuraavan vaiheen naapuruston jaettujen tilojen yhdistettyä analyysi- ja kehitysvaihetta, yhdessä muun aiempien vaiheiden myötä saadun naapurustoja koskevan tiedon kanssa. Aikakone käynnistettiin osallistujille esitetyn herätämateriaalin myötä. Tämän jälkeen keskustelua ohjattiin sekä visuaalisen herätämateriaalin että esitettyjen väitteiden kautta.

2050 YHTEISKUNTA ON MUUTTUNUT:

Kuva 3.2.C: Aikakoneen herätämateriaalia.

Aikakoneen keskusteluissa nousseet teemat

Aikakoneen herätämateriaali käynnisti keskustelua siitä, missä määrin yhteis-tilojen kehittämiseen liittyvät esteet ovat kulttuurisesti opittuja, ja voivatko niihin liittyvät asenteet esim. yksityisyydestä, omistamisesta, materian- sekä vastuun jakamisesta muuttua sukupolvien myötä. Toisaalta herätämateriaali inspiroi myös miettimään millaisia konkreettisia ratkaisuja omalla alueella voisi tulevaisuudessa olla.

”-- ei ihmiset oo oppinu sen paremmin tuleman toistensa kaa toimeen kun nytkään. --
Tässä roolissa mikä itsellä on isännöitsijänä varmaan tarvii entist enemmän jotain psykologin koulutust.” (YH Kotien työntekijä)

”tasa-arvosempaa -- asusko meillä sit tavallaan vähän sekavampaa seurakuntaa silleen että ois ehkä aavistuksen sellasta yritteliäisyyttä siinä hommassa nykystä enemmän mukana? --
aktivoituu enemmän hoitaan itte asioitaa.

Ei odota että tulee valmiina tuolta yhteiskunnan puolelta.”
(YH Kotien työntekijä)

”Mikä mulle ensimmäisenä tulee nyt mieleen -- tämmöset puolitilat,
ei sisällä ei ulkona vaan jotenkin sillain katettuja tai rajattuja tiloja tossa pihan puolella.

Jossa on ehkä näitä kasvi, tai yrttien kasvatusta tai muuta --
Ja siinä tapahtuis myös sitä että -- kun tulee jostain töistä, koulusta
että ne ei vaan tosta mee ovesta sisään, raput ylös ja omaan kotiinsa
vaan et siin on, saattais olla tämmönen rajattu tai jollain lailla katettu tila
siinä ennen ulko-ovee, et siinä vois ehkä tavata niitä ihmisiä
jotka jääny siihen hetkeks tai pitemmäkskin aikaa touhuamaan jotain.”
(YH Kotien asukas)

Keskustelun pohjana olleet väitteet

Herätämateriaalin lisäksi keskustelussa käytettiin vuoteen 2050 liitettyjä väitteitä, joita keskustelijoita pyydettiin kommentoimaan:

1. Varastotilojen käyttötarkoituksia on mietitty uusiksi. Kierrätyksen ja jakamisen yleistyessä erillisten irtaimistokomeroitten tarve on vähentynyt, eli osa niistä on edelleen säilynyt, mutta osa tiloista on muutettu yhteiskäytössä oleviksi kierrätystiloiksi ja osa muuhun käyttötarkoitukseen.
2. Taloyhtiöihin on toteutettu jaettuja keittiötiloja, joissa järjestetään myös yhteisruokailua.
3. Taloyhtiöiden yhteistiloille on kehitetty paljon erilaisia käyttötarkoituksia ja niitä voivat käyttää myös muut lähialueen asukkaat. Digitalisaation mahdollisuudet on otettu käyttöön jakamisessa, sovellusten kautta saa varattua käyttöoikeuksia itsellensä.
4. Piha-alueita on otettu laajasti hyötypuutarhakäyttöön ja niiden hoitamisesta vastaa alueen yhtiöiden yhteinen pihatoimielin.
5. Globaalien pandemioiden, talouden muutosten ja digitalisaation vaikutuksesta etätyö on yleistynyt normaaliksi osaksi työelämää. Aiemmin pääosin asumiseen keskittyneiden alueiden tiloja on organisoitu tätä varten uudella tavalla.
6. Erilaisten pandemioiden myötä ihmisten liikkuvuutta on yhteiskunnassa pyritty vähentämään ja näihin naapurustoihin on muodostunut pienen mittakaavan eristäytymiskuplia.

Väitteiden purku

Useita väitteistä pidettiin yleisellä tasolla mahdollisina. Erityisesti kierrätykseen ja tilojen jakamiseen liittyvien käytäntöjen uskottiin kehittyvän ja nuorempia sukupolvia pidettiin niiden suhteen otollisempina kuin omaa ikäpolvea. Yhteiseen keittiöön ja ruokailuun liittyvää väitettä 2 pidettiin kaikkein epätodennäköisimpänä. Vaikka ajatukseen liittyviä sosiaalisia tavoitteita pidettiin sinänsä tärkeinä erityisesti ikääntyvän väestön kannalta, nähtiin ruokailuun liittyvien vahvojen henkilökohtaisten mieltymysten ja esimerkiksi erilaisten allergioiden olevan esteenä asian toteutumiselle. Yhteiseen ruokailuun liitettiin myös osin negatiivisia mielikuvia opiskelija-asumisesta tai kommuuneista. Pandemoita käsittelevien väitteiden osalta ajatukset siirtyivät selvästi työpajojen hetken tilanteeseen ja esiin tuotiin mm. ajankohtaisia etätyön tilojen kehitykseen liittyviä aiheita, kuten millaisia ominaisuuksia etätyötilassa tarvitaan ja missä niitä voisi järjestää. Naapurustojen eristäytymiskuplia ei sen sijaan nähty tulevaisuudessa todennäköisinä.

4. ASUNTO- RATKAISUT

Kuva 4: Tulustie.

4.1. ASUNTOJEN LAATUTEKIJÄT

Taustaa

Seuraavissa luvuissa 4 ja 5 käydään läpi tutkimuksessa toteutettu kohde-kiinteistöjen analyysi ensin asuntojen ja sitten naapuruston ja jaettujen tilojen osalta. Tavoitteenamme asuntotason osahankkeessa (hanke 2) oli tarkastella YH Kotien kerrostaloasuntojen kykyä tukea asukkaiden hyvää elämää sekä vastata vaihtuviin tarpeisiin muuttuvassa ympäristössä asuntojen sisäisellä tasolla. Tarkastelujen taustalla toimi YH Kotien asukkaille suunnattu kysely (ks. luku 3.1.), joka tuotti tietoa asukkaiden näkemyksistä suhteessa YH Kotien kerrostalokantaan. Asukaskyselyn vastausten sekä tutkimustyön taustatekijöiden kartoitustyön pohjalta havaitsimme, että asuintilojen vähäinen mukautuvuus asukkaiden erilaisiin tarpeisiin, kalustettavuuden ja luonnonvalon tärkeys, sekä riittämätön tieto asumisen erilaisista tarpeista ovat asuntosuunnittelun keskeisiä kehityshaasteita tiivistyvän kaupunkiasumisen kontekstissa.

Kolme laatutekijää tarkempaan analyysiin

Tutkimuksen edellisissä vaiheissa toteutettu asukkaiden osallistaminen nosti esiin asuntojen tiloihin ja ominaisuuksiin liittyviä tarpeita monella tasolla. Vastauksien sanavalinnat vaihtelivat, mutta niitä analysoidessa voitiin havaita kolme erityisesti asukkaiden arjen sujuvuutta sekä rentoutumista ja virkistymistä tukevaa aihealuetta, joiden voidaan nähdä liittyvän suoraan asuntojen pohjaratkaisuihin. Aihealueet nimettiin seuraavilla termeillä: luonnonvalo, kalustettavuus ja yhteydet. Nämä kolme aihealuetta valittiin edelleen tarkempaan laadullisiin tarkasteluihin, jotka esitetään tässä luvussa yksitellen omina alalukuinaan. Yhteyksiä koskevan aihealueen tarkastelua jatketaan asuntotason lisäksi naapuruston tasolle luvussa 5.1.2.

Tutkimusmenetelmät ja tavoite: viisi esimerkkiasuntoa

Asuntotason analyysi kohdennettiin aluksi viiteen edustavaan esimerkki-asuntoon, jotka poimittiin aiemmin valittujen YH Kotien kerrostalokantaa edustavien kymmenen kohdekiinteistön joukosta (ks. luku 2.2.). Valinnan perusteena huomioitiin mm. asuntojen koko, rakennusvuosi, ikkuna-aukotuksen määrä ja suuntaukset, paikkakunta ja naapurustot (taulukko 4.1.A). Esimerkkiasuntoja tarkasteltiin kyselytulosten pohjalta valittujen luonnonvalon, kalustettavuuden ja yhteyksien, sekä niiden yhdistelmän näkökulmista. Kuhunkin aihealueeseen syvennyttiin tarkemmalla detaljitasolla erilaisten simulaatioiden ja laadullisten analyysien avulla.

Tutkimusmenetelmät ja tavoite: kerrospohjien vyöhyketarkastelut

Esimerkkiasuntojen tarkasteluiden lisäksi analyysia laajennettiin kerrospohjien tasolle, jolla mukaan otettiin kaikkien kymmenen aiemmassa vaiheessa valitun kohdekiinteistön tyypillisen asuinkerroksen kerrospohjat. Myös niiden osalla tarkasteluun otettiin luonnonvalo, kalustettavuus ja asunnon sisäiset yhteydet. Nämä osatekijät ovat asumisen arjessa toisiinsa sidoksissa olevia, mutta tutkimuksessa toisistaan eriteltävissä ja analysoitavissa olevia asunnon ominaisuuksia. Tästä syystä tutkimusmenetelmäksi kehitettiin asuintilan vyöhyketarkastelu, jossa näitä kolmea aihealuetta tarkasteltiin sekä erillään että yhdessä (ks. luku 4.1.4.). Vyöhyketarkastelun tavoitteena oli muuttaa ensisijaisesti laadullisia osatekijöitä määrällisesti tarkasteltavaan muotoon, ja mahdollistaa edelleen yleiskuvan muodostaminen kerrostalokannan ominaisuuksista. Vyöhykkeet ovat matemaattista tarkastelua varten luotuja yksinkertaistuksia, joiden kautta on systemaattisesti ja analyttisesti tuotettu vertailukelpoista tietoa edellä mainittuihin kolmeen laatutekijään liittyen. Tarkastelun tulosten avulla on pystytty laatimaan konkreettisia suosituksia ottaen huomioon sekä olemassa olevien kohteiden kehittämiseen tähtäävät ratkaisut että kyseisten periaatteiden soveltaminen uudisrakentamiseen.

	Rakennusvuosi	Paikkakunta	Asunnon koko ja tyyppi	Ikkunoiden määrä ja avautuminen	Ominaisuudet	Laatutekijät ja naapurusto
As 1	2019	Turku	1h+kt 31 m ²	lounaaseen: 1 ikkuna ja parvekeovi parvekkeelle	pieni asunto, yksiö, uudis- rakennus, aukeaa yhteen suuntaan	parveke
As 2	1998	Tampere	2h+kt+s 41,5m ²	lounaaseen: 1 ikkuna ja parvekeovi parvekkeelle + 1 ikkuna	kaksio, toistuv asunto- ja pohjatyyppi, aukeaa yhteen suuntaan	sauna, parveke
As 3	2001	Turku	3h+k+s 75,5 m ²	pohjoiseen: 1 vh ikkuna, 1 saunaikkuna, 1 ah ikkuna, 1 yläikkuna itään: 2 ah ikkunaa, 1 yläikkuna etelään: 1 ikkuna ja parvekeovi parvekkeelle	kolmio	sauna, parveke, vaatehuone, II-keittiö, läpitalon / päätyasunto
As 4	1992	Tampere	3h+kt+s 75,5 m ²	kaakkoon: 1 ikkuna ja parvekeovi parvekkeelle, 1 ah ikkuna luoteeseen: 1 kt ikkuna, 2 ah ikkunaa, 1 kph ikkuna	kolmio, erillinen keittiö- ja ruokailutila, käytävämalli, pienet ikkunat, vanhin kohde	vaatehuone, sauna, parveke, erillinen vessa, läpitalon asunto
As 5	2002	Tampere	4h+kt+s 81 m ²	pohjoiseen: 3 ah ikkunaa etelään: 2 ikkunaa ja parvekeovi parvekkeelle	neliö, iso asunto, hyvin kalustettava	väljyys, parveke, sauna, erillinen vessa, läpitalon asunto

Taulukko 4.1.A: Viisi esimerkkiasuntoa valintakriteereineen.

4.1.1. LUONNONVALO

Tausta, tutkimusmenetelmä ja tavoite

Luonnonvalo nousi asukaskyselyssä yhdeksi asuntojen yhteydessä useimmin mainituista laadullisista tekijöistä, minkä vuoksi se otettiin asuntotason analyysissä tarkempaan tarkasteluun (kuudenneksi yleisin muutostoive, ks. myös luku 3.1.1.). Toisaalta asukkaiden luonnonvaloon liittyvät avovastaukset esiintyivät lähes poikkeuksetta positiivina huomioina. Tässä alaluvussa avataan luonnonvaloon liittyvää kirjallisuutta sekä Suomen rakentamismääräyksiä ja -ohjeita asuntosuunnittelussa ja tarkastellaan näiden soveltuvuutta viiden esimerkkiasunnon luonnonvaloanalyysin sekä kymmenen kohdekiinteistön tyyppillisen kerrospohjan tarkastelun ja siitä tuotetun numeerisen aineiston avulla. Asuntojen luonnonvalo-olosuhteiden analyysia esitetään pohjapiirrostasolla, minkä lisäksi erillisten poimintoasuntojen avulla esitetään erilaisia malliratkaisuja suunnittelun tueksi luonnonvalon näkökulmasta. Lisäksi luonnonvaloa tarkastellaan yhdessä muiden lähempään tarkasteluun valittujen laatutekijöiden kanssa alaluvussa 4.1.4.

Luonnonvalo määräyksissä ja kirjallisuudessa

Suomen asetuksissa luonnonvalon määrä asunnossa taataan välillisesti ikkunan koon minimivaatimuksen kautta: asuinhuoneen ikkunan on oltava vähintään 10 % huonealasta. Lisäksi "[i]kkunan sijoituksen ja muun järjestelyn on varmistettava huoneen valoisuus, näkymä ulos huoneesta sekä huoneen kalustettavuus". (Asetus 1008/2017, 5§.) Kansainvälisissä standardeissa esimerkiksi toimistoille (sisätyöpaikoille) määritellään tarvittava valaistusvoimakkuus lukseina (lx) (SFS-EN 12464-1:2021), mutta asuntosuunnittelun yhteydessä vastaavaa minimiarvoa ei ole olemassa. Asuinhuoneiden keskimääräisiin päivänvalosuhteisiin liittyvät määräykset löytyvät kuitenkin kansallisella tasolla esimerkiksi Ruotsista (BFS2014:3) ja Virossa (EVS 894:2008/A2:2015). Suomessa luonnonvaloa arvioidaan yleisesti päivänvalosuhteen (daylight factor, DF) avulla, joka ilmaisee sisätilan valaistusvoimakkuuden suhteen ulkotilan valaistusvoimakkuuteen prosentteina (Lylykangas ym. 2015, Vikberg ym. 2019). Minimivaatimuksena päivänvalosuhteelle asunnoissa on pidetty 2 % tai jopa 1,5 %, vaikka vasta 5 % voidaan ajatella viihtyisyyden kannalta hyväksi (Pelsmakers 2015, Pelsmakers ym. 2022a, Vikberg ym. 2019). Eräänlaisena nyrkkisääntönä 2 % päivänvalosuhteen saavuttamiseksi on esitetty, että huoneen syvyyden tulee olla maksimissaan kaksinkertainen ikkuna-aukotuksen korkeuteen nähden (Vikberg 2015). Vastaavaan nyrkkisääntöön (1–2 x ikkunan yläreunan korko) päädytään myös Reinhartin (2005) tutkimuksessa pyrittäessä tiettyihin tavoiteluksimääriin (300/500 lx) päivänvalosuhteen sijaan. Tähän nyrkkisääntöön ja kymmenen esimerkkiasuinkerrostalon ikkuna-aukotuksen yläreunan keskiarvoon perusten 2 % raja asetettiin toteutetussa tarkastelussa laskennallisesti 2,3 metrin etäisyydelle ikkunasta.

Luonnonvalovyöhykkeet

Nyrkkisääntöön ja kirjallisuuteen perustuen luonnonvalolle laadittiin kolme karkean tason vyöhykettä: hyvä, tyydyttävä ja huono (ks. taulukko 4.1.1.A). Hyvä luonnonvalovyöhyke sisältää varjostamattoman ikkunan kautta tulevan luonnonvalon, kun taas huono vyöhyke sisältää alueet, jonne luonnonvaloa yltää vain vähän tai ei lainkaan. Luonnonvalo havainnollistettiin lankeamaan 45 asteen kulmassa ikkunasta pohjapiirrosta tarkastellessa. Parvekkeen varjostava vaikutus puolestaan huomioitiin siten, että sen taakse jäävä tila luokiteltiin ikkunan läheisyydessäkin korkeintaan tyydyttävälle vyöhykkeelle. Tarkastelun ulkopuolelle rajattiin ikkunattomat tilat, kuten märkä- ja varastotilat (kylpyhuoneet, vessat, saunat ja vaatehuoneet) sekä talotekniset ja ulkotilat, kuten parvekkeet. Tutkimuksessa käytetyt luonnonvalovyöhykkeet eivät pyri kuvastamaan absoluuttista valaistuvoimakkuutta (lx). Sen sijaan vyöhykkeiden laatimisen tarkoituksena oli mahdollistaa analyysi, jossa YH Kotien kerrostalokannasta saadaan numeerisia tuloksia sekä suunnittelun ohjeistuksia ja jossa luonnonvaloa voidaan tarkastella yhdessä muiden laatu-tekijöiden kanssa (ks. luku 4.1.4.). Tämän rajauksen perusteella tarkastelussa ei niin ikään huomioitu ilmansuuntien, ympäristön varjostavien tekijöiden (kuten viereiset rakennukset tai kasvillisuus), sijaintikerroksen tai asunnon sisäisten huonekalujen ja verhojen tai muiden asunnon pohjaratkaisusta erillisten tekijöiden vaikutusta.

Kuvaus	Hyvä	Tyydyttävä	Huono
Etäisyys ikkunasta	0–2,3 m	2,3–4,6 m	> 4,6 m
Päivänvalosuhte	> 2 %	0–2 %	0 %

Taulukko 4.1.1.A: Luonnonvalovyöhykkeet ja niiden kuvaus.

Luonnonvaloanalyysit viidestä esimerkkiasunnosta

Viidestä esimerkkiasunnosta toteutettiin luonnonvaloanalyysit perustuen sekä laadittuihin kolmeen vyöhykkeeseen että DIALux-ohjelmistolla tehtyihin päivänvalosuhdesimulointeihin (kuva 4.1.1.B). Simulointien tarkoituksena oli paitsi arvioida nyrkkisäännön ja siihen pohjautuvien luonnonvalovyöhykkeiden totuudenmukaisuutta tutkimuksen tarkastelunäkökulman kannalta, niin ennen kaikkea tuottaa yksityiskohtaisempaa tietoa luonnonvalon määrästä YH Kotien asuntokannassa näiden viiden esimerkkiasunnon kautta. Kuten luonnonvalovyöhykkeidenkin kohdalla, myös päivänvalosuhdetta tarkastellessa tulee huomata, että se ei pyri kuvaamaan absoluuttista valaistusvoimakkuutta. Tarkemmat luonnonvalosimuloinnit on esitetty liitteessä 2.

Luonnonvaloanalyysit ja niistä tehdyt havainnot

Vertaamalla esimerkkiasuntojen luonnonvalovyöhykkeitä ja päivänvalosimulointeja toisiinsa havaittiin, että 2 % raja ei asettunut niissä täysin samalle etäisyydelle ikkunasta: simulaatioissa saavutetut valaistustasot ovat huonompia kuin kirjallisuuden esittämä keskiarvoinen nyrkkisääntö silloin, kun parvekkeen varjostavaa vaikutusta ei huomioida. Kirjallisuuteen perustuva nyrkkisääntö on siis hieman liian optimistinen ja tämä tulee huomioida vyöhykkeisiin perustuvien analyysien tulkitsemisen yhteydessä. Käytännössä viihtyisyyden kannalta hyvä 5 % päivänvalosuhte saavutettiin vain aivan ikkunan edessä silloin, kun ikkunan edessä ei ole varjostavia tekijöitä. Sen sijaan parvekkeiden kohdalla päivänvalosimuloinnit vahvistivat vyöhyketarkastelussa tehdyn yksinkertaistuksen, jossa hyvää luonnonvalovyöhykettä ei ole parvekkeen takana lainkaan. Ikkunan edustalla oleva valaistusvoimakkuus lukseina oli puolet pienempi kuin ilman parvekettä, mikä vaikuttaa asuinhuoneen luonnonvalo-olosuhteisiin merkittävästi (ks. esim. esimerkkiasunto 2, kuva 4.1.1.B). Vastaavan päivänvalo-olosuhteen saavuttamiseksi ikkunan tulisi olla huomattavasti suurempi parvekkeen takana, kuin varjostamattoman ikkunan kohdalla.

Kuva 4.1.1.B: Viidestä esimerkkiasunnosta tehdyt luonnonvaloanalyysit. Turkoosit vyöhykkeet kuvastavat kirjallisuuteen perustuvia 2,3 m ja edelleen 4,6 m etäisyyksiä ikkunasta. Oranssit käyrät kuvastavat luonnonvalosimulointien mukaisia 2 % hyvän päivänvalosuhteen rajoja.

Kerroskehien vöhykeanalyysi

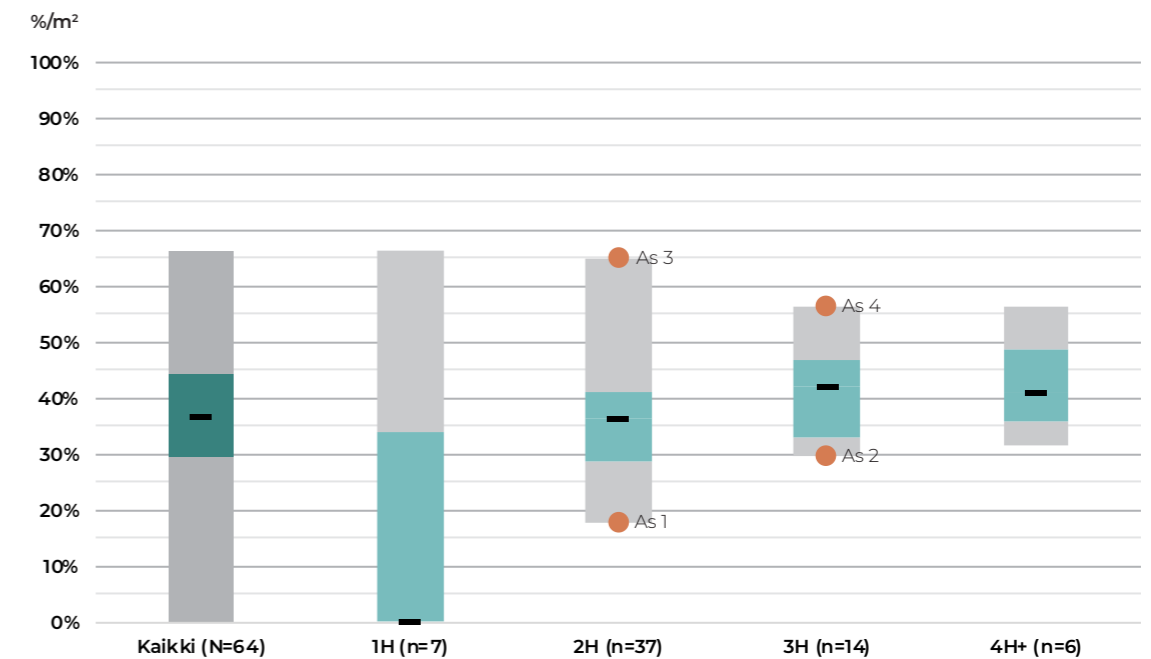
Kattaaksemme tämän tutkimuksen kohdevalinnan mukaiset kymmenen kohdekiinteistöä, luonnonvaloanalyysia toteutettiin tyyppisten asuinkerrosten kerroskehien vöhyketarkasteluna jokaisen asuinkerrostalon tyyppisestä asuinkerroksen kerroskehasta (ks. kuva 4.1.1.C ja liite 3). Koska pelkästään viiden esimerkkiasunnon simulointien perusteella ei ollut perusteltua muodostaa yksioikoisesti uutta ohjeistusta, nämä kerroskehien tarkastelut toteutettiin manuaalisesti hyödyntäen laadittuja luonnonvalovöhykkeitä. Yksinkertaistettuja ja teoreettisia luonnonvalovöhykkeitä tarkasteltiin kuitenkin yllä esitettyjen asuntokohtaisten luonnonvalosimulointien ja niistä tehtyjen havaintojen näkökulmasta.

Numeeriset tulokset ja niistä tehdyt havainnot

Yksinkertaistettujen kolmen luonnonvalovöhykkeen avulla kohdekiinteistöjen tyyppisten asuinkerrosten kerroskehien tarkasteluista havaittiin, että asunnoissa vähintään tyydyttävästi luonnonvaloa saavaa lattia-alaa asuinhuoneiden koko lattia-alasta oli keskimäärin 97 % (mediaani 100 %). Tämä johtuu siitä, että hyvin harva asuinhuone ulottuu paljoa tyydyttävän luonnonvalon vöhykettä syvemmälle rakennusrunkoon ja lähtökohtaisesti kaikissa on rakentamismääräysten mukaisesti ikkuna. Sen sijaan hyvin luonnonvaloa saavaa lattia-alaa asuinhuoneiden koko lattia-alasta oli keskimäärin vain 36 % (alin 0 %, mediaani 38 %, ylin 66 %, puolet huoneista välillä 30–45 %) (kuva 4.1.1.D). Matalimmat arvot esiintyivät huoneissa, joiden ikkunat ovat kokonaan parvekkeen takana. Tällaiset tapaukset olivat yleensä yksioissa. Yksittäisten huoneiden kohdalla esiintyi myös oheisia asuntokohtaisia tuloksia korkeampia arvoja silloin, kun huone ei ollut parvekkeen takana. Lisäksi koska parveke sijaitsi tyyppisesti olohuoneen edustalla eikä useimpiin olohuoneisiin ollut muita ikkunoita kuin parvekkeen takana sijaitsevat, olivat hyvin luonnonvaloa saavat huoneet tyyppisesti makuuhuoneita.

Kuva 4.1.1.C: Esimerkki kerroskehien luonnonvalovöhyketarkastelusta (1:200). Vaalein vöhyke edustaa hyvää, keskimäärin tyydyttävää ja tummin huonoa luonnonvalovöhykettä taulukon 4.1.1.C mukaisesti. Valkoiset alueet on jätetty vöhyketarkastelun ulkopuolelle ei-asuinhuoneina. Kaikkien kymmenen kohdekiinteistön tyyppisten kerroskehien vöhyketarkastelut on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 3.

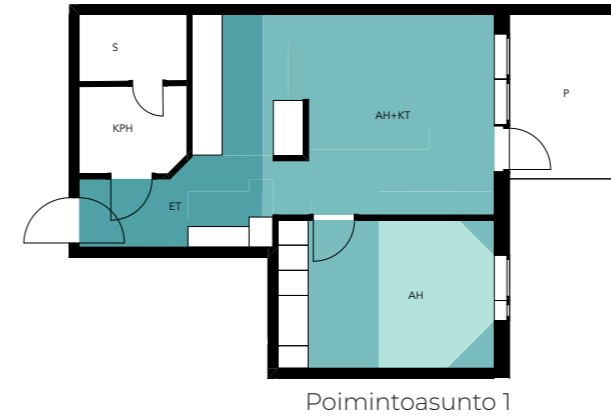
Kuva 4.1.1.D: Hyvin luonnonvaloa saava pinta-ala asunnoissa, %-osuus asuinhuoneiden lattia-alasta. Vaakaviivalla esitetty mediaani, sinivihreällä keskimääräinen 50 % ja harmaalla uloimmat 50 %. Kuvaajassa ovat mukana kaikki kymmenen kohdekiinteistön (ks. luku 2.2.) tyyppisen kerroskehien asunnot (N=64). Oransseilla pisteillä on merkitty alla käsitellyt poimintoasunnot.

Poimintoasunnot: luonnonvalon näkökulmasta huonoimmat esimerkit

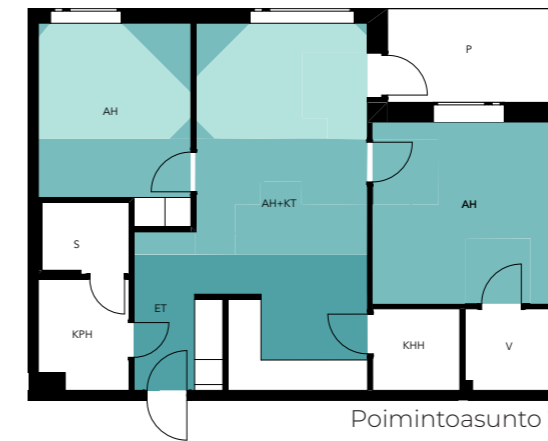
Numeeristen tulosten havainnollistamiseksi esitetään seuraavaksi poimintoja asunnoista, jotka sijoittuvat luonnonvalo-olosuhteiden ääripäihin, ja avataan kyseisistä asunnoista tehdyn analyysin tuloksia luonnonvalon näkökulmasta. Poimintoasunnot ovat eri asuntoja kuin aiemmassa analyysissä käytetyt viisi esimerkkiasuntoa. Poiminnoissa painotettiin ensisijaisesti kaksioita ja kolmioita, kaksioiden ollessa yleisin asuntotyyppi käytetyssä aineistossa. Kaksioista vähiten hyvin luonnonvaloa saavaa asuinhuonepinta-alaa (18 %) oli kuvan 4.1.1.E poimintoasunnossa 1. Tämä johtuu muun muassa siitä, että asunnon suurehkon oleskelutilan kaikki ikkunat on sijoitettu parvekkeen taakse. Asunnon parveke on varsin syvä, jolloin sillä voidaan olettaa olevan erityisen suuri varjostava vaikutus, vaikkei parvekkeen syvyys vaikutakaan vyöhyketarkastelun tuloksiin. Lisäksi olohuoneen yhteydessä oleva keittiötila on syvällä rakennusrungossa, jolloin siitä valtaosa on huonoa luonnonvalovyöhykettä. Kolmioista vähiten hyvin luonnonvaloa saavaa asuinhuonepinta-alaa (30 %) oli puolestaan yhteen suuntaan aukeavassa poimintoasunnossa 2. Kyseinen asuntopohja toistuu samassa kerroksessa kolmesti. Asunnot ovat noin 7 m syviä ja kussakin yksi asuinhuone on kokonaan parvekkeen takana. Asunnon huoltotilat ja avustavat tilat on sijoitettu luontevasti syvälle rakennusrunkoon, asunnon pimeisiin kohtiin, jolloin varsinaiset asuinhuoneet saavat hyvin tai tyydyttävästi luonnonvaloa. Toisaalta myös asunnon keittiö sijoittuu pimeään runkoon huonolle luonnonvalovyöhykkeelle.

Poimintoasunnot: luonnonvalon näkökulmasta parhaat esimerkit

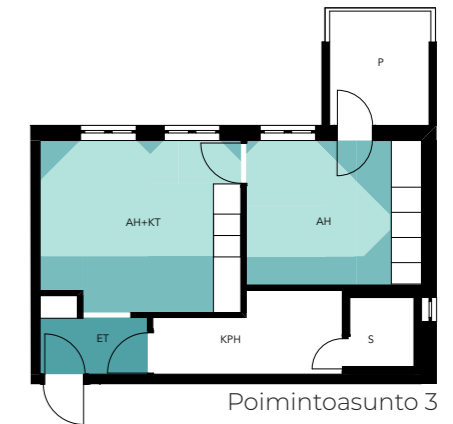
Kaksioista eniten hyvin luonnonvaloa saavaa asuinhuonepinta-alaa (65 %) oli kuvan 4.1.1.E leveässä nurkkakaksiossa (poimintoasunto 3), jossa asuinhuoneet asettuvat hyvin lähelle julkisivua ja parveke on kapea. Analyysissä huomiota herätti myös se, että nurkkasijainnista huolimatta asuinhuoneet aukeavat vain yhteen ilmansuuntaan ainoastaan saunan auetessa toiselle julkisivulle. Näin ollen ratkaisu olisi toteutettavissa myös toisenlaisessa talotypologiassa keskikäytävän varrella tai muutoin tilanteessa, jossa asuntoa ei ole mahdollista avata useaan ilmansuuntaan. Vaihtoehtoisesti makuuhuoneen ikkunoita olisi voitu avata myös toiseen ilmansuuntaan yhä paremman luonnonvalon saavuttamiseksi, joskin tällä olisi vaikutusta huoneen kiintokalusteiden sijoitteluun. Koska asunto näyttäytyi kiinnostavana luonnonvalon kannalta, tähän asuntopohjaan muutosehdotuksineen palataan myöhemmin suositusten yhteydessä luvussa 6.2.1. Kolmioista puolestaan eniten hyvin luonnonvaloa saavaa asuinhuonepinta-alaa (56 %) oli poimintoasunnossa 4. Asunto avautuu kahteen ilmansuuntaan, makuuhuoneet eivät ole kovin syviä ja syvyydeltään suurempi olohuone-ruokailutila puolestaan asettuu nurkkaan saaden täten parvekkeesta huolimatta hyvin luonnonvaloa. Keittiö on asemoitu hyvin syvälle runkoon, mutta muutoin kaikki huonosti luonnonvaloa saavat tilat ovat muita kuin asuinhuoneita.

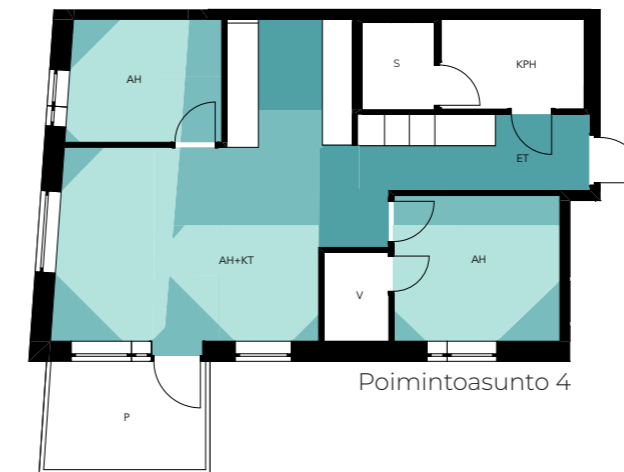
Poimintoasunto 1

Poimintoasunto 2

Poimintoasunto 3

Poimintoasunto 4

Kuva 4.1.1.E: Kohdekiinteistöjen kaksiot ja kolmiot, joissa on vähiten (asunnot 1 ja 2) sekä eniten (asunnot 3 ja 4) hyvää luonnonvalovyöhykettä (1:150).

Yhteenveto ja merkittävimmät havainnot luonnonvaloanalyseista

Luonnonvalotarkastelut osoittivat, että luonnonvaloa oli asunnoissa niukasti huolimatta siitä, että se koettiin asukaskyselyn perusteella asumisviihtyisyyttä parantavaksi tekijäksi. Esimerkiksi yksiöt olivat usein kokonaan parvekkeen takana, jolloin niiden ainoassa asuintilassa ei ollut lainkaan hyvää luonnonvalovyöhykettä. Asuntosuunnittelussa minimiarvona pidetty 2 % päivänvalosuhte osoittautui tarkastelussa alhaiseksi ja viihtyisämpi 5 % arvo saavutettiin ainoastaan aivan ikkunan edustalla. Toisaalta tarkastelut havainnollistivat, kuinka kahteen suuntaan aukeavat asunnot saavat paremmin luonnonvaloa, kuin ainoastaan yhteen suuntaan aukeavat. Luonnonvalon ja ikkunoiden kohdalla on lisäksi tärkeää huomioida niiden vaikutus asunnon lämpökuormiin ja toisaalta lämpöhäviöihin. Nämä vaikutukset rajattiin tässä tutkimuksessa toteutetun tarkastelun ulkopuolelle. Lisähuomioita tähän rajaukseen liittyen on esitetty luvuissa 7.2. ja 7.3. tutkimuksen rajoitteisiin, sovellettavuuteen ja jatkotarkasteluaiheisiin liittyen. Luonnonvaloanalyysien perusteella keskeisiksi luonnonvalon määrää vähentäviksi tekijöiksi nousivat etenkin syvä rakennusrunko, ikkunoiden avautuminen vain yhteen ilmansuuntaan sekä parvekesuunnittelu, joihin esitetään tarkempia suosituksia ja ratkaisuja luvussa 6.

4.1.2. KALUSTETTAVUUS

Tausta, tutkimusmenetelmä ja tavoite

Asukaskyselyssä (ks. luku 3.1.1.) asuntojen kalustettavuus nousi toistuvaksi asuntojen laatuun liitetyksi tekijäksi. Tässä alaluvussa kalustettavuutta tarkastellaan samojen viiden esimerkkiasunnon avulla, joita tarkasteltiin edellä luonnonvalon osalta (ks. taulukko 4.1.A). Analyysien näkökulmiksi on valittu asukkaiden kalustamismahdollisuudet asunnoissa, erilaiset liikennealat sekä liikennealoilta kalustettavaksi jäävä lattiapinta-ala. Kalustettavuustarkasteluja esitetään asuntopohjien lisäksi myös kymmenen esimerkkiasuinkerrostalon kerrospohjia sekä niistä vyöhykkeiden kautta numeerista dataa hyödyntäen. Lisäksi kalustettavuutta käsitellään yhdessä luonnonvalon ja yhteyksien kanssa alaluvussa 4.1.4.

Kalustettavuus tutkimuksessa ja asukaskyselyssä

Kalustettavuudella tarkoitetaan tämän tutkimuksen yhteydessä erilaisilta asunnon sisäisiltä liikennealoilta vapaata lattiapinta-alaa, jota voidaan hyödyntää irtokalusteiden sijoittamiseen. Asukaskyselyssä tilat ja niiden toiminnot nähtiin vahvasti kalustettavuuden kautta. Asukkaat arvostivat sekä tilojen avaruutta että kompaktiutta – kalustuskelvottomia hukkaneliöitä ei haluttu. Tilan muuntautumiskykyä kuvattiin usein siten, että huone oli kalustettavissa erilaisia toimintoja tukevaksi eri käyttötarkoituksia varten. Useimmat asukkaiden asunnoissaan tekemät muutokset liittyivät kalusteiden ja kalustamisen muutoksiin. Asukkaat nostivat myös esiin tilanteita, joissa asunto on liian pieni tilallisiin tai toiminnallisiin muutoksiin. Tutkimalla asuntojen kalustettavuutta ja toisaalta tilojen välisiä ja sisäisiä yhteyksiä (ks. luku 4.1.3.) on selvitetty, onko asunnoissa mahdollista toteuttaa kyselyssä esiin nousutta tarvetta erotella asuintilaa erilaisia toimintoja varten.

Kalustettavuus määräyksissä ja kirjallisuudessa

Suomessa RT-kortisto tarjoaa ohjeistusta eri huoneiden suunnitteluun, mitoittamiseen ja kalustukseen (mm. RT 93-10924, RT 93-10929). Varsinaisia asetuksia liittyy kalustettavuuteen tilasuunnittelun, toimintojen ja kiintokalusteiden kautta. Asuinhuoneistossa on oltava tarkoituksenmukaiset tilat eri toimintoja varten (lepo, oleskelu, vapaa-ajan vietto, ruokailu, ruoanvalmistus, hygienian hoito, huolto ja säilytys). Lisäksi "[t]ilat on varustettava niiden käytön edellyttämällä kalusteilla –". (1008/2017, 8§). Asuntojen kalustettavuutta määrittävät monet tekijät, kuten tilojen mitoitus, aukotus (ikkunat ja ovet), kiintokalusteet sekä liikennealat. Liikennealalla tarkoitetaan jatkuvasti liikkumiseen ja työskentelyyn tarvittavaa vapaata tilaa ja muu tila on asunnon tehollista hyötyalaa. Asunnon kalustettavuus liittyy näin ollen kiinteästi tilankäytön tehokkuuteen, joka lasketaan usein joko huoneistoalan tai liikennealan suhteena huonelukuun. (Jääskeläinen 2010.)

Esimerkkikalustusratkaisut ja vapaasti kalustettavat paikat

Asukkaiden perherakenne, elämäntilanne ja omat mieltymykset määrittävät asuntojen kalustustarvetta; kalustukseen liittyvät toiveet ovat erilaisia ja vaihtelevia. Erilaisten kalustustilanteiden havainnollistamiseksi tyypillisten irtokalusteiden kuten ruokailukalusteiden, sänkyjen ja sohvien lisäksi esimerkkikalustusratkaisuissa on esitetty vapaasti kalustettavia paikkoja, joihin voi sijoittaa esim. työpisteen, kehdon, vierassängyn, lisäsäilytyskalusteita tai harrastuksiin liittyviä huonekaluja (kuva 4.1.2.A). Vaikka edellä mainitut kalusteet saattavat olla asukkaiden tarpeiden kannalta olennaisen tärkeitä, voi niille olla vaikea löytää sopivaa paikkaa. Asukaskyselyn vastauksissa nousikin toistuvasti esiin lisätilan tarve tällaisille kalusteille (ks. luku 3.1.1.).

Esimerkkikalustusratkaisuista tehdyt havainnot

Kuvassa 4.1.2.A esitettyjen esimerkkikalustusratkaisujen lisäksi erilaisia kalustusvaihtoehtoja on luonnollisesti paljon enemmän. Esimerkkejä käytettiin tutkimuksessa havainnollistamaan kalustettavuuteen vaikuttavien ratkaisujen, kuten mm. yhtenäisten seinäalojen, tilojen läpikuljettavuuden, tilojen koon ja niiden sommitelman vaikutuksia. Vapaasti kalustettaville paikoille esitettiin useita vaihtoehtoisia sijainteja kussakin asunnossa. Esimerkkien tulkinnassa on kuitenkin huomioitava, että vaikka esitettyjen vapaasti kalustettavien paikkojen sijoittaminen on teoriassa mahdollista, liittyy niihin todellisuudessa myös kompromisseja muun muassa muiden laadullisten ominaisuuksien, kuten luonnonvalon saannin tai yksityisyyden suhteen. Useimmissa tilanteissa esimerkiksi työpisteen lisääminen vaikutti olevan kompromissi, jossa jonkin muun tilan tai kalusteen käytettävyys kärsii. Tällaisina kompromisseina tarkastelussa näyttäytyivät myös ahtaat makuuhuone–työhuoneyhdistelmät. Vapaasti kalustettavat paikat jäivät näissä esimerkkikalustusratkaisuissa monin paikoin pieniksi ja pirstaleisiksi, mikä vaikuttaa niihin sijoitettavien toimintojen mahdollisuuksiin. Analyysi osoitti myös, että kiintokalusteiden lisääminen huonontaa usein tilan muuta kalustettavuutta.

Kuva 4.1.2.A: Esimerkkikalustusratkaisut viiteen esimerkkiasuntoon (ks. taulukko 4.1.A) (1:150). Vapaasti kalustettavat paikat erilaisia toimintoja varten on merkitty harmaalla. Kiintokalusteet on merkitty yhtenäisillä viivoilla ja välttämättömiin toimintoihin (ruokailu, oleskelu, lepo) liittyvät esimerkkikalustusratkaisuiden irtokalusteet katkoviivoilla.

Liikennealat ja liikenneala-analyysit

Esimerkkikalustusratkaisujen lisäksi kalustettavuutta tarkasteltiin merkitsemällä viiteen esimerkkiasunnon asuntopohjaan liikennealat jaoteltuina ensisijaiseen, toissijaiseen ja huoneiden sisäiseen liikennealaan (taulukko 4.1.2.B ja kuva 4.1.2.C) Oulun rakennusvalvonnan luoman ohjeistuksen mukaisesti (Jääskeläinen 2010). Liikennealat merkittiin suorina reitteinä kalustamattomissa asunnoissa. Liikennealojen leveys perustui esteettömyyteen liittyviin ohjeistuksiin, kuten pyörähdysympyrän halkaisijaan 1300 mm ja kulkuväylän leveyteen 800 mm (esim. RT 103141, RT 93-10937). Tarkastelussa tarkoituksena oli analysoida asuntojen kalustettavuutta ikään kuin käänteisestä näkökulmasta, liikennealoilta vapaaksi jäävien tilojen muodossa.

Ensisijainen liikenneala (m ²)	Toissijainen liikenneala (m ²)	Huoneiden sisäinen liikenneala (m ²)	Tehollinen hyötyala (m ²)
Kulku ulko-ovelta asumisen kannalta välttämättömiin tiloihin	Edellisen lisäksi tarvittava kulku muihin sisä- ja ulkotiloihin	Kulku huoneen ovelta säilytyskalusteille ja muihin tiloihin	Todelliseen liikennealaan kuulumattomien huonealojen summa

Taulukko 4.1.2.B: Esimerkkiasuntojen liikenneala-analyseissa käytetyt liikennealat.

Liikenneala-analyseista tehdyt havainnot

Esimerkkiasuntoihin tehdyt liikenneala-analyysit osoittivat, että erilaiset liikennealat kattavat merkittävän osan asuntojen pinta-alasta (ks. myös kuva 4.1.2.F). On kuitenkin huomattava, että liikenneala ei ole itsessään hukkatilaa, vaan välttämätöntä ja toiminnallisesti tarpeellista pinta-alaa. Todellisuudessa liikennealat määrittyvät pitkälti asukkaiden kalustusratkaisujen perusteella siten, että liikennealaksi jäävät ne alueet, joissa ei ole huonekaluja – päinvastoin kuin tässä tarkastelussa, jossa kalustettavaksi alaksi jää huonealan ja liikennealan erotus. Liikenneala-analyysit kuitenkin osoittivat, että ovien sijoittaminen niin, että kulkureitti jää mahdollisimman lyhyeksi tai niin, että erilaiset liikennealat lomittuvat, pienentää liikennealaa ja täten maksimoi kalustettavaa pinta-alaa (ks. myös luku 6.1.2.).

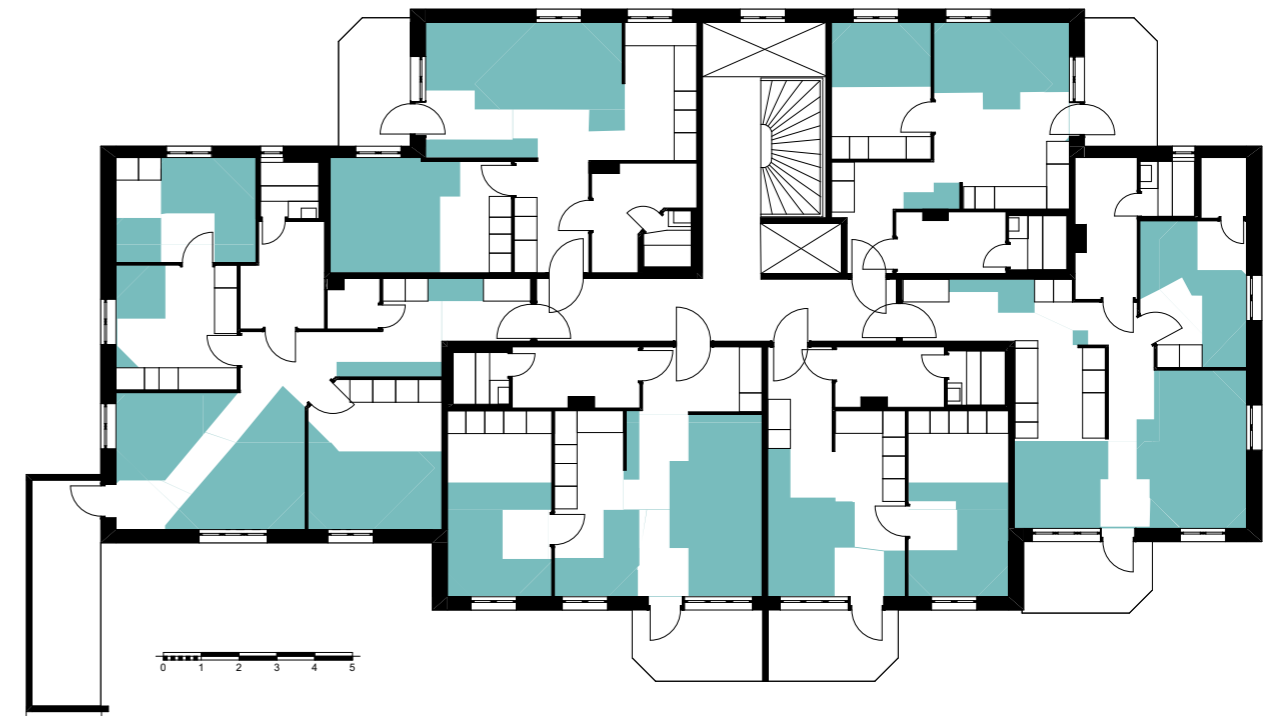
Kuva 4.1.2.C: Esimerkkiasuntojen (ks. taulukko 4.1.A) liikenneala-analyysit (1:150). Tumma vihreä kuvastaa ensisijaista liikennealaa, keskivihreä toissijaista ja vaaleanvihreä huoneiden sisäistä liikennealaa. Valkoinen lattiapinta-ala jää teholliseksi hyötyalaksi kalustettavuutta varten.

Kerroskohjan vyöhykeanalyysi

Luonnonvalon tavoin myös kalustettavuutta tutkittiin kymmenen kohdekiinteistön osalta manuaalisesti muodostamalla vyöhykkeet liikennealoille (kuva 4.1.2.D) sekä teholliselle hyötyalalle (kuva 4.1.2.E) tyyppisten asuin-kerrosten kerroskopiin (ks. liite 3). Kerroskopiin analyysissä ensi- ja toissijaiset liikennealat pelkistettiin ja yhdistettiin yhdeksi liikennealaksi. Vyöhykeanalyysin avulla liikennealoista sekä kalustettavuudesta saatiin numeerisia pinta-alapohjaisia tuloksia, jotka mahdollistivat tarkastelujen toteuttamisen yhdistettynä luonnonvalon vastaavien tulosten kanssa luvussa 4.1.4. Kerroskopiin tarkastelun tuloksia arvioitiin yllä esitettyjen asuntokohtaisten analyysien valossa. Tarkastelun ulkopuolelle rajattiin niin ikään märkä- ja varastotilat (kylpyhuoneet, vessat, saunat ja vaatehuoneet) sekä talotekniset ja ulkotilat, kuten parvekkeet. Kulkuyhteydet näihin tiloihin otettiin kuitenkin tarkastelussa huomioon. Lisäksi kalustuksen suhteen huomioitiin ainoastaan kiintokalusteiden vaatima käyttöala irtokalusteiden vaatiman liikennealan rajautuessa kerroskopiin vyöhyketarkastelun ulkopuolelle.

Kuva 4.1.2.D: Esimerkki kerroskopiin liikenneala-analyysistä (1:200). Tummanvihreä väri edustaa ensisijaista ja toissijaista liikennealaa yhdistettynä, kun taas vaaleanvihreä kuvastaa kiintokalusteiden käyttämiseen tarvittavaa lattiapinta-alaa.

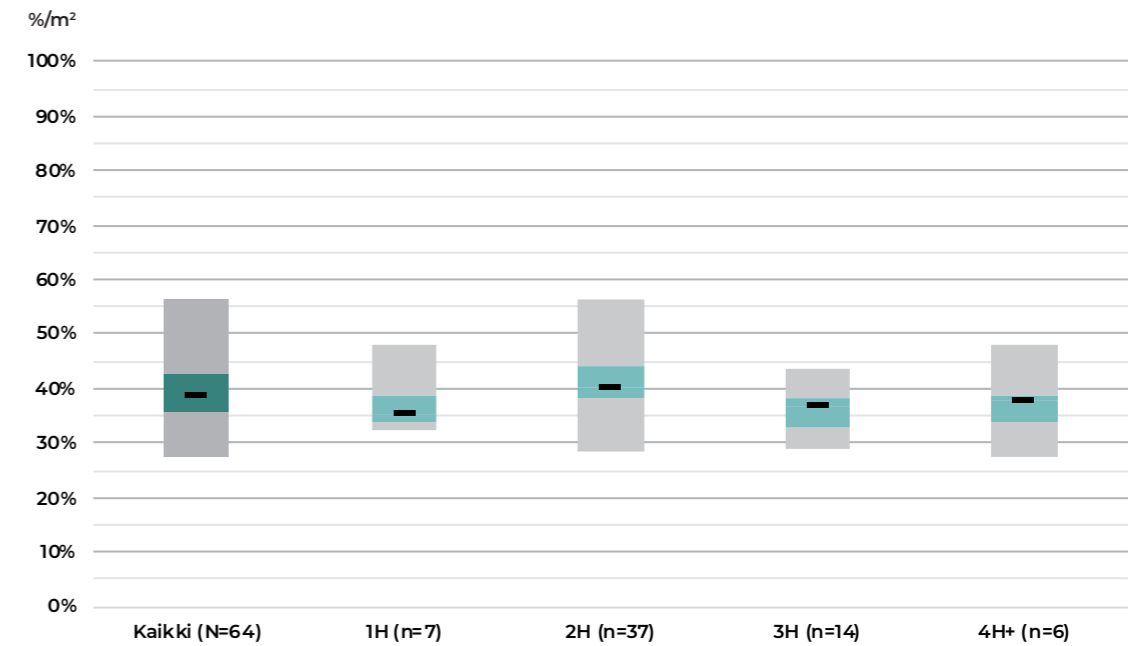
Kuva 4.1.2.E: Esimerkki kerroskopiin kalustettavuusvyöhyketarkastelusta (1:200). Turkoosi väri kuvastaa kalustukselle jäävää lattiapinta-alaa, kun erilaiset liikennealat on poistettu. Kaikkien kymmenen kohdekiinteistön tyyppisten kerroskopiin vyöhyketarkastelut on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 3.

Numeeriset tulokset ja niistä tehdyt havainnot: liikenneala

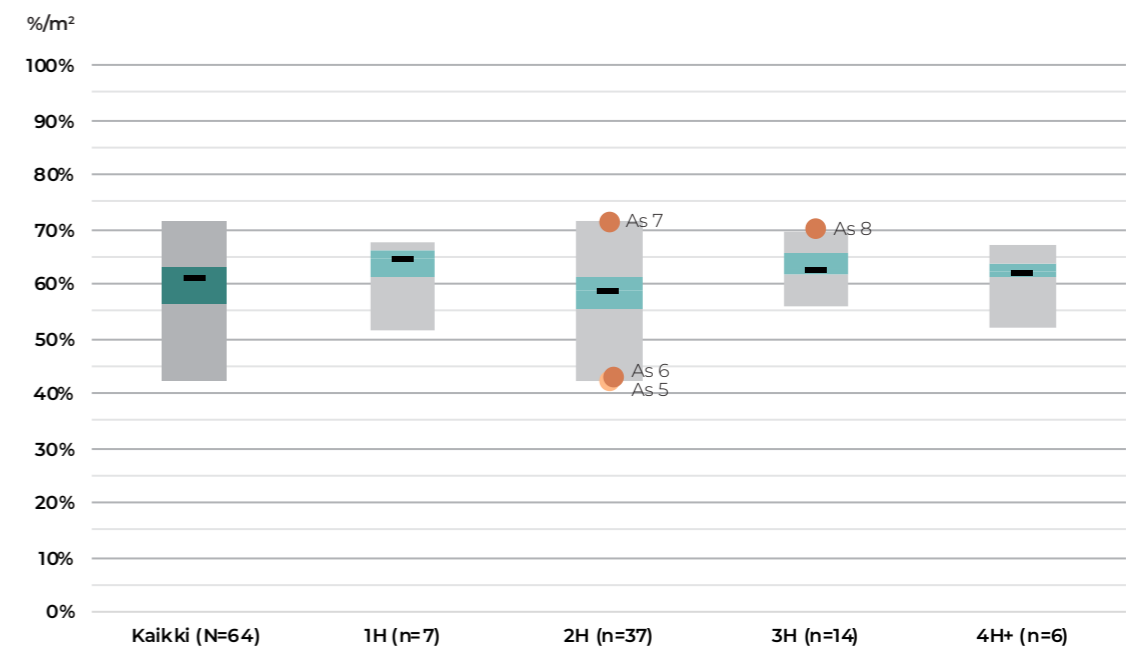
Liikennealan osuus kohdekiinteistöjen tyypillisten asuinkerrosten asuinhuoneiden pinta-alasta oli keskimäärin 40 % (mediaani 39 %, puolet asunnoista välillä 36–43 %, ks. kuva 4.1.2.F). Tarkastellussa otoksessa asuntokohtaisen liikennealan osuus oli suurin kaksioissa. Otoksen rajatusta laajuudesta johtuen havaintoa ei voida suoraan pitää yleistettävänä. Kaksioissa olohuoneilla oli tarkasteluaineistossa läpikulkurasitteita keittotilaan, parvekkeelle ja makuuhuoneeseen. Käytännössä kaksioiden olohuone olikin aina ns. läpikulkutila. Muissa asuinhuoneissa liikennealaa oli yleisesti ottaen määrällisesti vähemmän kuin olohuoneissa, mutta kaksioissa näitä muita asuinhuoneita oli huonelukunsa puolesta luonnollisesti vähemmän kuin kolmioissa ja sitä suuremmissa asunnoissa. Yksioissä puolestaan on vähemmän liikennealaa erityisesti, jos asunnossa ei ole parvekettä.

Numeeriset tulokset ja niistä tehdyt havainnot: kalustettavuus

Kohdekiinteistöjen tyypillisten asuinkerrosten kerrospohjien numeerisen tarkastelun perusteella asuinhuoneissa kalustettavaa lattia-alaa huoneen koko lattia-alasta oli keskimäärin 60 % (alin 42 %, mediaani 61 %, ylin 71 %, puolet huoneista välillä 56–63 %, ks. kuva 4.1.2.G), jolloin loput pinta-alasta oli erilaista liikennealaa. Eri kokoisissa asunnoissa ei ollut havaittavissa mainittavaa eroa: Keskimääräinen asunnon kalustettavan alan osuus vapaasta lattiapinta-alasta oli varsin samanlainen eri kokoluokissa (0–40 m² 58 %, 41–60 m² 59 %, 61–80 m² 63 %, 80+ m² 61 %). Kuten luonnonvalon ja liikennealojen kohdalla, tämä voi osittain selittyä tarkasteltavien kohteiden rajatulla lukumäärällä. Lähtökohtaisesti ajateltuna paitsi absoluuttisesti, myös prosentuaalisesti eniten kalustettavaa pinta-alaa olettaisi olevan isoimmissa asunnoissa, joissa liikenneala-analyysin perusteella oli eniten läpikuluttomia makuuhuoneita. Toisaalta näissä tapauksissa olohuoneen kalustettavaa tilaa voi olla niukasti, mikäli tilasta on kulku useampaan muuhun huoneeseen. Vaikka erot erikokoisten asuntojen välillä olivat pieniä, analyysin perusteella keskimäärin huonoiten pärjäivät kaksiot, joiden joukosta löytyi myös suhteellisesti vähiten kalustettavaa pinta-alaa sisältävät poimintohuoneistot (kuva 4.1.2.H).

Kuva 4.1.2.F: Liikenneala asunnoissa, %-osuus asuinhuoneiden lattia-alasta. Vaakaviivalla esitetty mediaani, sinivihreällä keskimäinen 50 % ja harmaalla uloimmat 50 %. Liikennealaan lukeutuu tässä myös kiintokalusteiden (kiinteät kaapit, keittiökaluusteet ja -laitteet) käyttöön vaadittu tila. Kiintokalusteiden ala on puolestaan kokonaan tarkastelun ulkopuolella. Kuvaajassa ovat mukana kaikki kymmenen kohdekiinteistön (ks. luku 2.2.) tyypillisen kerrospohjan asunnot (N=64).

Kuva 4.1.2.G: Kalustettava pinta-ala asunnoissa, %-osuus asuinhuoneiden lattia-alasta. Vaakaviivalla esitetty mediaani, sinivihreällä keskimäinen 50 % ja harmaalla uloimmat 50 %. Kuvaajassa ovat mukana kaikki kymmenen kohdekiinteistön (ks. luku 2.2.) tyypillisen kerrospohjan asunnot (N=64). Oransseilla pisteillä on merkitty alla käsitellyt poimintoasunnot.

Poimintoasunnot: kalustettavuuden näkökulmasta huonoimmat esimerkit

Numeeristen tulosten havainnollistamiseksi esitämme seuraavaksi poimintoja kalustettavuustarkastelun ääripäiden asunnoista, joissa on hyvä tai vastaavasti huono kalustettavuus. Nämä asunnot ovat eri asuntoja kuin aikaisemmin esitetyt viisi esimerkkiasuntoa. Poiminnoissa painotettiin ensisijaisesti kaksioita ja kolmioita, joita kohdekiinteistöissä oli selkeästi eniten edustettuina. Prosentuaalisesti vähiten kalustettavaa lattia-alaa asuinhuoneissa oli kuvan 4.1.2.H poimintoasunnossa 5 (42 %). Tässä kaksiossa parvekkeelle kuljetaan makuuhuoneen kautta, mikä kasvattaa liikennealan tarvetta merkittävästi. Lisäksi makuuhuoneen kiintokaappirivistö pienentää vapaata lattiapinta-alaa sekä kasvattaa huoneen sisäisen liikennealan tarvetta. Kiinnostavaa oli myös, että kyseinen kaksio esiintyi myös luonnonvalotarkasteluiden yhteydessä yhtenä parhaiten luonnonvaloa saavana kaksiona. Tähän kaksioon palataan täten myöhemmin luvun 6.2.1. yhteydessä. Prosentuaalisesti toiseksi vähiten kalustettavaa lattia-alaa asuinhuoneissa oli poimintoasunnossa 6 (43 %). Kyseinen kaksio on varsin pieni ja siinä on verraten iso keittiö, minkä myötä liikennealat vievät suuren osan lattia-alasta. Lisäksi makuuhuoneen oven ja kaappien sijoittuminen eri puolille huonetta lisää liikennealan suhteellista määrää.

Poimintoasunnot: kalustettavuuden näkökulmasta parhaat esimerkit

Prosentuaalisesti eniten kalustettavaa lattia-alaa asuinhuoneissa oli poimintoasunnossa 7 (71 %). Kyseisen kaksion kulkutilat sijaitsivat hyvin tehokkaasti kiintokalusteiden yhteydessä ja asuinhuoneiden nurkissa. Esimerkiksi kulku parvekkeelle halki seinustalle sijoitetun keittiön ei tuota lainkaan ylimääräistä kulkutilaa. Prosentuaalisesti toiseksi eniten kalustettavaa lattia-alaa asuinhuoneissa oli puolestaan poimintoasunnossa 8 (70 %). Asunto on ainakin nykymittapuulla kolmioksi tilava (75,5 hu^m²), jolloin kulkutilojen suhteellinen osuus on melko pieni, vaikkei sommitelma sinänsä ole poikkeuksellisen tehokas. Koska parvekkeelle kuljetaan makuuhuoneen läpi, on kulkuväyliä jopa tavanomaista tapausta pidemmälti. Alareunassa sijaitsevaan makuuhuoneeseen ei ollut osoitettu kiintokalusteita, mutta nämä oletettavasti sijaitsisivat nykyisen kulkuväylän vierustalla, jolloin ne eivät lisäisi liikennealaa, vaikkakin ottaisivat osansa vapaasti kalustettavasta lattia-alasta.

KUVA 4.1.2.H: Kohdekiinteistöjen kaksiot ja kolmiot, joissa on vähiten (asunnot 5 ja 6) sekä eniten (asunnot 7 ja 8) kalustettavaa lattiapinta-alaa (1:150). Kalustettava lattiapinta-ala on merkitty turkoosilla.

Yhteenveto ja merkittävimmät havainnot kalustettavuusanalyseista

Kalustusanalyseissa korostui, että erilaiset liikennealat kattavat suuren osan asuntojen lattiapinta-alasta. Samalla analyysit osoittivat, että vastaavan kaltaisen tarkastelun avulla voidaan jo suunnitteluvaiheessa muodostaa käsitystä liikennealojen määrästä ja optimoida kalustettavan pinta-alan ja erilaisten liikennealojen osuuksia. Liikennealojen lomittuminen sekä kiintokalusteiden ja parvekkeen sijainnit osoittautuivat analyyseissa kalustettavuuteen keskeisesti vaikuttaviksi tekijöiksi. Näitä tekijöitä tarkastellaan täten tarkemmin suositusten yhteydessä luvussa. Tarkemmat analyysit sekä esimerkkikalustusratkaisut paljastivat myös, että tehokkaissa ja tiiviissä asunnoissa on varsin vähän varioimismahdollisuuksia kalustuksen suhteen – erityisesti tämä on tilanne pienimmissä asunnoissa ja asuinhuoneissa. Näissä tapauksissa asukkaiden kannalta tarpeelliset kalustusratkaisut vaativat kompromisseja, jotka saattavat heikentää esimerkiksi yksityisyyttä tai muita asumisviihtyisyyteen liittyviä tekijöitä.

4.1.3. YHTEYDET

Tausta, tutkimusmenetelmä ja tavoite

Kolmas asukaskyselyn vastauksissa (ks. luku 3.1.) korostunut teema liittyi koke-
muksiin erilaisista yhteyksistä ja yksityisyyden asteista asunnoissa. Yhteyksillä tarkoitetaan tässä asunnon eri huoneiden välisiä sekä asunnon ja ulkotilojen välisiä kulku- ja näköyhteyksiä. Yhteyksien sijainnit, niistä muodostuvat reitit ja näkymät, sekä mahdollisuudet niiden säätelyyn vaikuttavat yksityisyyden ja avoimuuden toteutumiseen asunnon huonetiloissa ja niiden välillä. Tässä alaluvussa avataan yhteyksiin sekä yksityisyyden tasoihin liittyvää kirjallisuutta ja ohjeistusta asutosuunnittelussa. Asuntojen sisäisten yhteyksien tarkasteleminen linkittyy vahvasti edellä tehtyihin liikenneala-analyysiin (ks. luku 4.1.2.). Lisäksi tässä alaluvussa tarkastellaan asuntojen tilojen ja kalustettavien paikkojen välisiä yhteyksiä viidessä esimerkkiasunnossa sekä esitetään laajempi numeerinen katsaus kymmenen kohdekiinteistön asuinhuoneiden suljettavuuteen ja läpikulkurasitteellisuuteen. Asuintilojen suhdetta ulkotiloihin ja naapurustoon tarkastellaan tämän lisäksi myöhemmin luvussa 5.1.2. Tarkoituksena on tuoda esiin eri suunnitteluratkaisujen vaikutusta yksityisyyden eri tasoihin ja muodostaa ohjeistusta yksityisyyden tasojen huomioimiseksi suunnittelussa.

Yhteydet ja yksityisyys määräyksissä ja kirjallisuudessa

Asuintilojen yksityisyyden astetta ei ohjata määräys- tai ohjeistustasolla. Yksityisyys vaikuttaa kuitenkin merkittävästi tilojen käyttömahdollisuuksiin ja asumisen kokemukseen. Asunnon huoneiden erilaiset yksityisyyden tasot tarjoavat asukkaille mahdollisuuksia vetäytyä omaan rauhaan, toimia yhdessä perheen kanssa, sekä muodostaa ja ylläpitää yhteyksiä muihin yhteisöihin. Vaikka yhteisöllisyyden tarpeet vaihtelevat tilannekohtaisesti, tarvetta hallita omaa yksityisyyttä on pidetty universaalina (van Dorst 2005, Altman 1975). Käytännössä yksityisyyden eri tasot toteutuvat paikkojen ja niitä rajaavien ja yhdistävien tilallisten tekijöiden kautta. Asunto on ymmärrettävissä yhdeksi paikaksi, mutta tarkemmassa jaottelussa se muodostuu erilaisten kalustettujen tilojen ja niissä toteutettujen kodin askareiden muodostamista pienemmistä paikoista (työpiste, lempinojatuoli, tiskinurkkaus). Edellä tarkastellut kalustettavat paikat (ks. kuva 4.1.2.A), niiden väliin muodostuvat kulkuyhteydet sekä niiden tarjoamat tauon, vetäytymisen ja kohtaamisen mahdollisuudet ovat tärkeitä osia kodin paikkakokemuksessa (Finlay 2012, Tuan 1977). Toisaalta yksityisyyden eri tasot liittyvät myös asunnon ja ulkotilojen välisiin yhteyksiin. Luonnonvaloa asunnon sisätiloihin toteuttava ikkuna-aukutus toimii toiseen suuntaan erilaisia näkymiä ja näköyhteyksiä ulos avaavana tekijänä (Schmid & Säumel 2021).

Asuntojen tilarakenteen tarkastelu yhteyskaavioiden avulla

Edellä alaluvussa 4.1.2. esitetyt viidestä esimerkkiasunnosta ja toisaalta kymmenestä kohdekiinteistön tyypillisestä kerrospohjasta tehdyt liikenneala-analyysit toivat esiin kalustettavuuden lisäksi asuntojen sisäisiä yhteyksiä sekä yksityisyyden tasoja. Samat tarkastelut palvelivat myös yksityisyysasteen näkökulmaa yhteyskaavioanalyysien avulla. Lisäksi viiden esimerkkiasunnon sisäisiä tilarakenteita tarkasteltiin yhteyskaavioiden muodossa (ks. kuvat 4.1.3.B ja 4.1.3.C). Tutkimuksessa käytetty yhteyskaaviomenetelmä kehitettiin soveltaen space syntax -teoriaan liittyvää yhteyskaaviomallia (justified graph), jonka tavoitteena on havainnollistaa tilojen keskinäisiä suhteita ja yhteyksiä (van Nes & Yamu 2021, 3). Kaavioiden kautta asuntojen erilaiset tilaratkaisut saadaan abstrahoitua keskenään vertailtavissa olevaan muotoon. Pääperiaatteena yhteyskaavioissa on esittää jokainen huone erillisenä pisteenä ja huoneiden väliset yhteydet, kuten kulkuaukot tai ovet, pisteitä yhdistävinä viivoina. Tyypillinen esitystapa jäsenöidään asunnon ulko-ovelta eli eteisestä lähtien.

Yhteyskaavioanalyysit huonetiloittain

Tässä tutkimuksessa yhteyskaavioiden tavoitteena oli tarkastella asuntojen tilarakenteen piirteitä kahden eri näkökulman kautta. Ensimmäisessä näkökulmassa yhteyskaaviot laadittiin huonetiloittain siten kuin huoneiden väliset jaot tyypillisesti suomalaisessa asuntotuotannossa käsitetään. Tällöin esimerkiksi eteinen ymmärretään erilliseksi tilaksi, vaikka sen ja asuinhuoneen välillä ei olisi tilaa sulkevaa seinää tai ovea. Toisaalta analyysissä ei huomioitu sisätiloihin seinärakenteiden tai kiintokalusteiden kautta muodostuvia kulmauksia tai alkoveja eikä luokiteltu niitä erillisiksi tiloiksi. Näiltä osin tutkimuksen yhteyskaaviot eroavat space syntaxin mukaisista yhteyskaavioista, joissa tiloja määritetään tilageometrian pohjalta (ns. convex space partitioning). Huonetilakohtaisen yhteyskaavioanalyysin tarkoituksena oli arvioida asunnon eri toiminnoille tarkoitettujen tilojen keskinäisiä suhteita tunnistaen ihmisen liikkumisen mahdollisuudet asunnossa. Kun asunnon eri luonteiset tilat nähdään kokonaisrakenteen solmukohtina (nodes), joita tilojen väliset yhteydet sitovat, voidaan arvioida tilojen yhdistymisen astetta suhteessa muihin tiloihin sekä yksityisyyden astetta kokonaisrakenteessa.

Yhteyskaavioanalyysit kalustettavien paikkojen mukaan

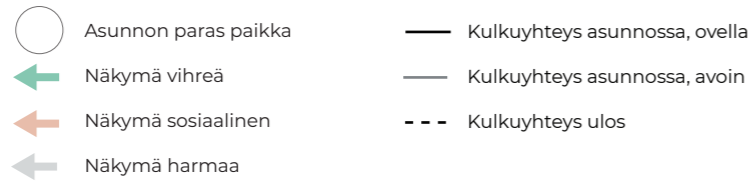
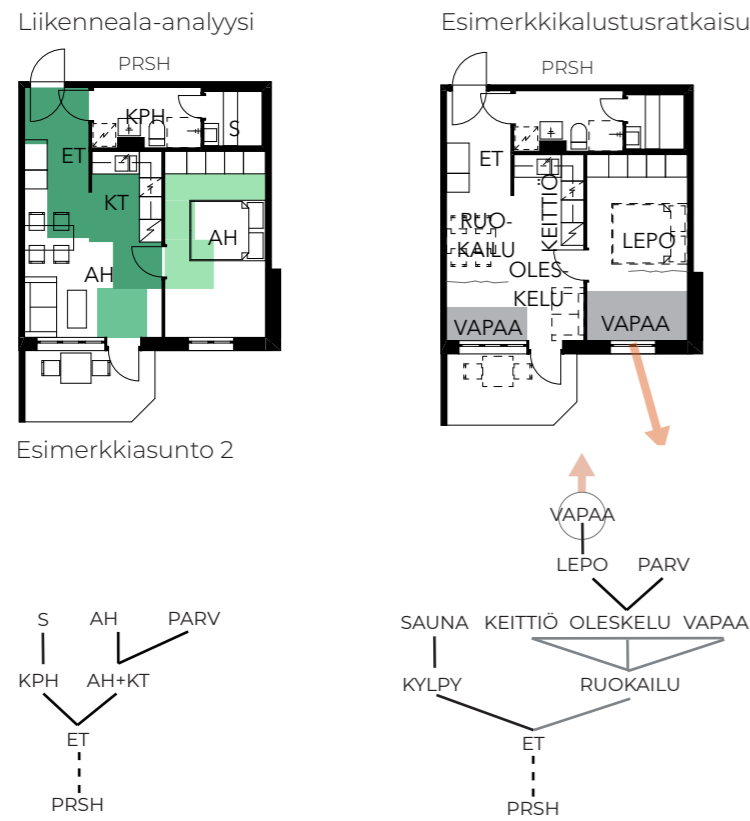
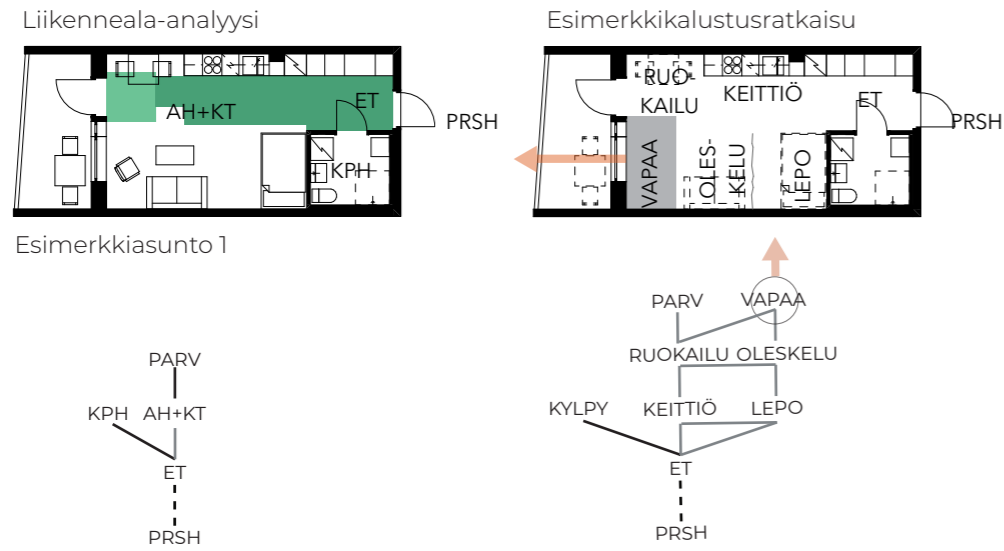
Yhteyskaavioanalyysin toisessa näkökulmassa lähtökohtana oli tilojen sijasta tutkimuksen aiemmissa kalustettavuusanalyysissä löydettyjen kalustettavien paikkojen välisten suhteiden tarkastelu (ks. kuva 4.1.2.A). Paikkakohtaisen yhteyskaavioanalyysin tarkoituksena oli havainnollistaa asumiselle tyypillistä piirrettä, eli asuintilojen monitoimintaisen käytön mahdollisuuksia. Esimerkiksi asunnon olohuone voi käytännössä jakaantua moneen eri toimintoon ja paikkaan, kuten tv:n katseluun sohvalla, ruokailuun ruokapöydän ääressä, ja työpisteeseen etätöitä tai esimerkiksi käsitöiden tekemistä varten.

Asunnon paras paikka ja näkymät ulos

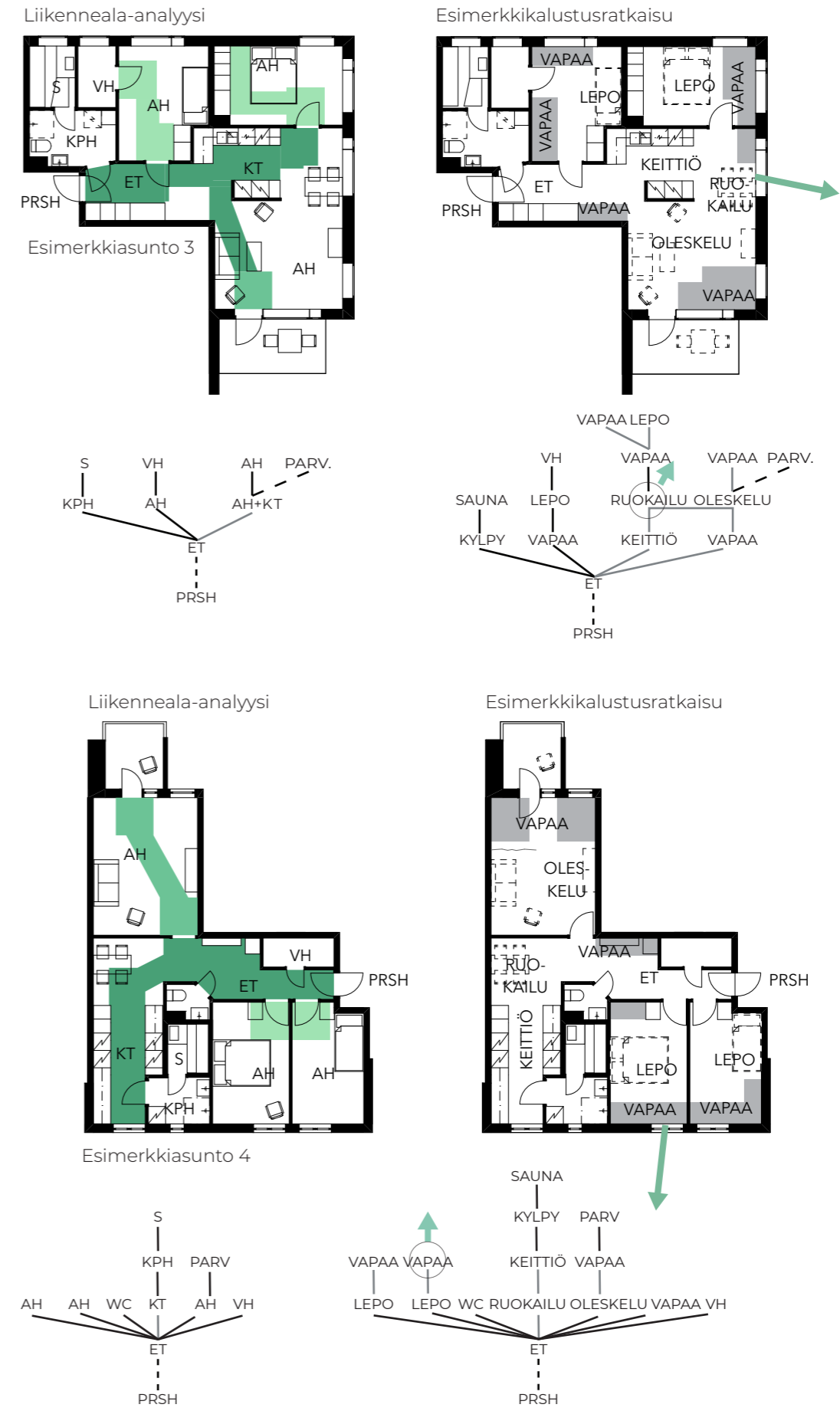
Asunnon sisäisten tilojen ja paikkojen yhteyksien lisäksi tarkastelussa nostettiin esiin asunnosta ulos avautuvat näkymät, jotka vaikuttavat osaltaan tilojen yksityisyyden tai avoimuuden luonteeseen. Näkymätarkastelun lähtöpisteeksi otettiin lukujen 4.1.1. Luonnonvalo ja 4.1.2. Kalustettavuus analyysien pohjalta tunnistettu asunnon niin sanottu paras paikka, eli huoneen osa, jossa on käytettävissä eniten hyvin luonnonvaloa saavaa kalustettavaa tilaa asunnon muihin huoneisiin verrattuna. Hyvä luonnonvalo ja kalustettavuus tukevat esimerkiksi työpisteen sijoittamista paikalle. Toisaalta luonnonvaloisuus viittaa välillisesti myös hyvään näkymien avautumiseen kyseiseltä paikalta. Parhaan paikan esiin nostaminen ja siitä muodostuvat näkymät muodostavat laadullisen lisätason asuintilojen yksityisyyteen ja avoimuuteen liittyvien piirteiden tarkasteluun. Näkymien laadun on myös todettu vaikuttavan merkittävästi asukkaan hyvinvointiin (Schmid & Säumel 2021). Näkymäanalyysi liittyi myös tutkimuksen naapurustojen tarkasteluosuuteen (ks. luku 5.1.2.), johon liittyen näkymät luokiteltiin kolmeen eri ryhmään (taulukko 4.1.3.A). Asunnon parasta paikkaa hyödynnettiinkin tutkimuksessa eräänlaisena asuntotason ja naapurustotason välisenä yhteyspalana. Tässä luvussa esitetyn näkymäanalyysin lisäksi luvussa 5.1.2. analyysia jatketaan asunnon parhaalta paikalta ulos naapuruston jaettuihin tiloihin sekä niihin kohdennettuihin muutostesteihin.

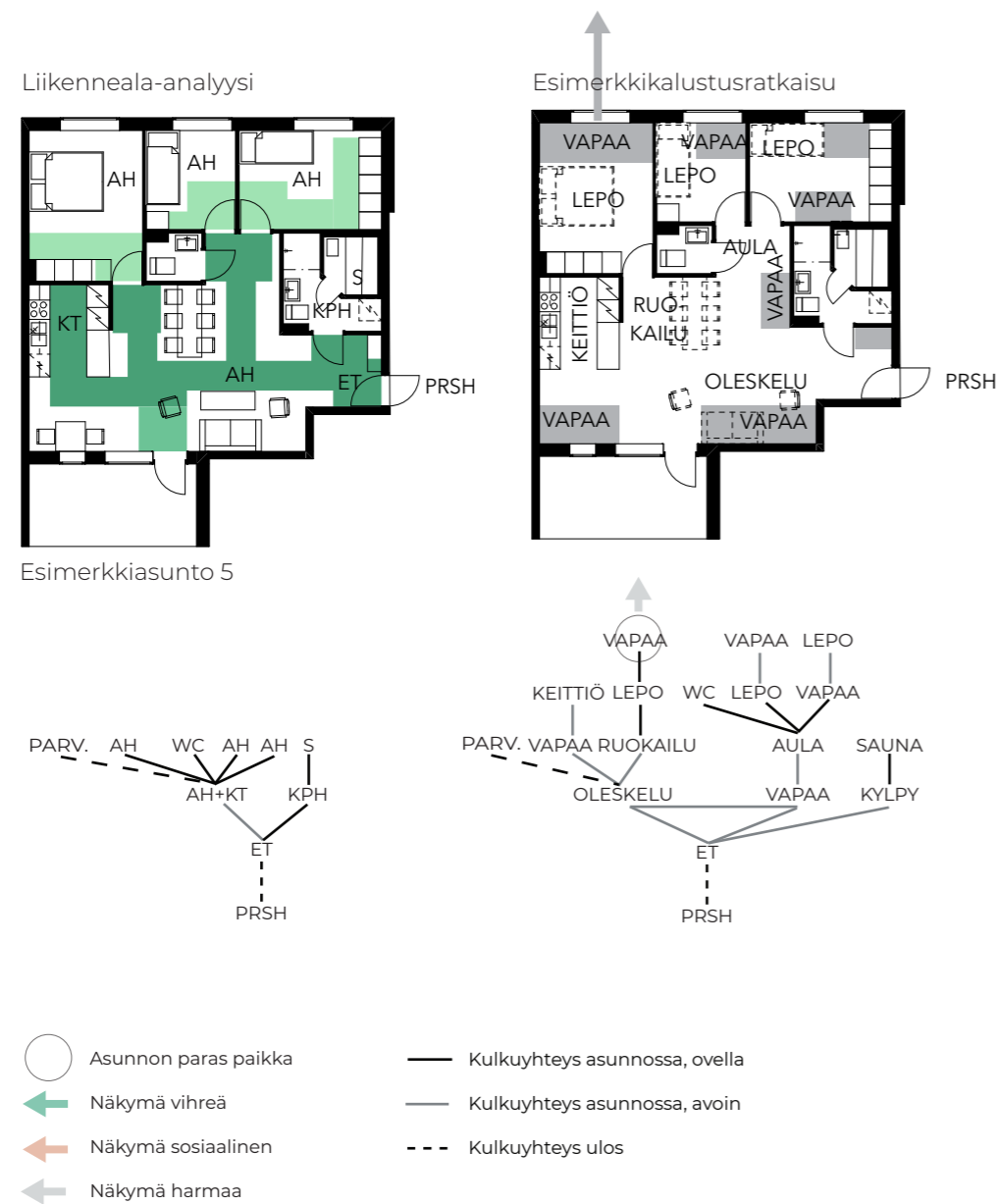
Sosiaalinen näkymä	Vihreä näkymä	Harmaa näkymä
leikkipaikalle	puistoon	kadulle
oleskelupaikalle	metsään	pysäköintipaikalle
grillipaikalle	pihan viheralueelle	

Taulukko 4.1.3.A: Asunnon parhaalta paikalta avautuvan näkymän luokittelu.

Kuva 4.1.3.B: Esimerkkiasuntojen 1–4 liikenneala-analyysit (ks. kuva 4.1.2.C) ja niiden pohjalta tehdyt tilakohtaiset yhteyskaaviot, sekä esimerkkikalustusratkaisut (ks. kuva 4.1.2.A) ja niiden pohjalta tehdyt yhteyskaaviot kalustettavien paikkojen mukaan. Asunnon parhaat paikat ja niistä avautuvat näkymät on esitetty kalustettavien paikkojen yhteyskaavioissa.

Kuva 4.1.3.C: Esimerkkiasunnon 5 liikenneala-analyysi (ks. kuva 4.1.2.C) ja sen pohjalta tehty tilakohtainen yhteyskaavio, sekä esimerkkikalustusratkaisu (ks. kuva 4.1.2.A) ja sen pohjalta tehty yhteyskaavio kalustettavien paikkojen mukaan. Asunnon paras paikka ja siitä avautuva näkymä on esitetty kalustettavien paikkojen yhteyskaaviossa.

Yhteyskaavioanalyseista tehdyt havainnot

Tilakohtaisesti laadituista yhteyskaavioista havaittiin, että tarkasteltavien kerrostaloasuntojen tilarakenne on suhteellisen litteä. Toisen tyyppisessä asuntokannassa tilat ja niiden väliset yhteydet voivat ketjuuntua huomattavasti enemmän (esim. eteisestä kuljetaan aulaan, sieltä ruokailuhuoneeseen, sieltä olohuoneeseen, sieltä asuinhuoneeseen) muodostaen monitasoisen yhteyskaavion. Tarkasteltujen asuntojen yhteyskaaviot jäivät pääosin kolmetasoisiksi, ainoana poikkeuksena yksi neljännelle tasolle sijoittuva sauna (esimerkkiasunnossa 3, kuva 4.1.3.B). Kaavion litteys liittyy tarkastelussa olevan kerrostalokannan asuntojen pieneen kokoon, mutta se kertoo samalla siitä, että asukkaan mahdollisuudet säätää yksityisyyden tasoja asunnossa voivat olla rajalliset – kun avaat huoneen oven, olet tyypillisesti joko asunnon päätilassa tai eteisessä, jotka ovat yleisesti asunnon yhteisessä käytössä. Yksityisyyden asteiltaan litteä tilarakenne voi hankaloittaa asunnon joustavaa käyttöä esimerkiksi ydinperheestä poikkeavan asukasjoukon kannalta (kuten useamman sukupolven asuminen tai kimppekämpät). Lisäksi silloin kun tilarakenteen litteys yhdistyy tilanteeseen, jossa ainoa huonetila tai kaikki huoneet avautuvat samaan suuntaan suoralla näköyhteydellä pihan kulkureiteille, kokonaisuus voi näyttäytyä yksityisyyden kannalta ongelmallisena. Tilarakenteen litteys ja näköyhteys muodostavat yksityisen asuintilan ja julkisen ulkotilan välisestä rajasta tällöin hyvin jyrkän.

Läpikulkurasitteet asuntojen tiloissa

Yhteyskaavioita tarkasteltaessa huomio kiinnittyi myös tiloihin kohdistuviin läpikulkurasitteisiin, eli tilanteisiin joissa tilan läpi kuljetaan yhteen tai useampaan muuhun tilaan tai toimintoon. Läpikuljettavuutta voidaan pitää yhtäältä tilan yksityisyyteen kohdistuvana haittana. Toisaalta arkielämän toimintojen päällekkäisyyden kannalta se tuottaa myös mahdollisuuksia muun muassa arjen toimintojen lomittamiselle (kuten yhtäaikainen työskentely ja lasten silmälläpitäminen) ja perheenjäsenten kohtaamisille. Tästä näkökulmasta läpikulkurasitteelliset tilat ja hyvin muihin toimintoihin yhdistyvät paikat voivat olla myös asunnon aktiivisimpia monitoimipisteitä. Yhteyskaaviot osoittivat, että läpikulkurasitteet kohdistuivat asunnoissa eniten eteisiin sekä olohuoneesta ja keittiöstä muodostuviin päätiloihin. Asunnoissa, joissa suureen osaan tiloista kuljetaan eteisestä, kuten esimerkkiasunto 3 (kuvassa 4.1.3.B), muissa huoneissa läpikulkurasitteet jäivät vähäisiksi. Tällöin asuntoon toteutuu huonemäärään verrattuna mahdollisimman suuri määrä erotettavissa olevia asuinhuoneita. Toisaalta kun suoraan eteisestä avautuvia yhteyksiä on vähän, kuten esimerkkiasunnossa 5 (kuva 4.1.3.C), muodostuu asunnon päätilalle useampia läpikulkurasitteita. Tällöin päätila on yhteyksien puolesta selvästi aktiivisempi ja vastaavasti sen yksityisyys jää vähäiseksi.

Monireittisyyttä löytyy vain kalustettavien paikkojen välillä

Yhdeksi esimerkkiasuntoja yhdistäväksi piirteeksi tilakohtaisten yhteyskaavioiden tarkastelussa nousi monireittisyyden tai niin sanotun ympärikuljettavuuden puuttuminen. Monireittisyyteen perustuvat pohjaratkaisut olivat tyypillisimpiä vanhemmassa kerrostalokannassa erityisesti kookkaissa asunnoissa (ks. Tarpio 2015, s. 194–199), toisinaan myös pienempien asuntojen osalla, mutta 1960-luvulta lähtien monireittisiä ympärikuljettavissa olevia asuntoja on toteutettu vähemmän. Monireittisyyden toteutumiseksi osassa asuinhuoneista tulisi olla useampi ovi tai kulkuaukko. Toinen ovi voi tarkoittaa heikennystä tilan kalustusvaihtoehtoihin, mutta toisaalta se antaa mahdollisuuksia yhteyksien erilaiselle käytölle eri tilanteissa. Käyttämättömän oven voi myös pitää kiinni ja toisinaan peittää komerolla. Asuntojen kalustettavien paikkojen pohjalta tehdyt yhteyskaaviot antoivat kuitenkin hieman rikkaampaa kuvaa asumisen kokonaisuudesta; kaavioihin muodostui enemmän tasoja, ja toimintojen kesken myös erilaisia yhteysvaihtoehtoja. Monireittisyys toteutui tällöin asuntojen avoimen päätilan eri kalustepaikkojen ja toimintojen välillä. Kuitenkin vain yhdessä tapauksessa esimerkkiasunnossa 4 (kuva 4.1.3.B) reitissä kuljetaan jonkin kiinteän rakenteen ympäri. Toisaalta myös avotilassa toteutuva monireittisyys avaa mahdollisuuden ajatella, miten esimerkiksi etätyötilanteessa toimintojen väliset avattavissa ja suljettavissa olevat tilanjakolementit (kuten kuvassa 4.1.3.B esitetty esimerkkiasuntojen 1 ja 2 avotilaan) voisivat tukea yksityisyyden ja yhteyksien hallintaa edistämällä tilankäytön monitoimintaisuutta.

Parhaista paikoista ja näkymäanalyseista tehdyt havainnot

Asunnon parhaan paikan sijoittuminen toi esiin kiinnostavan eron asuntojen välisessä vertailussa. Neljässä tapauksessa viidestä paras paikka sijoittui yhteyskaavion uloimmaksi sijoittuvaan asuinhuoneen vapaaseen kalustepaikkaan. Tällöin voidaan ajatella, että parhaalle paikalle voisi luontevasti sijoittua esimerkiksi rauhallinen työpiste tai lukunurkkaus. Näistä poiketen esimerkkiasunnossa 4 (kuva 4.1.3.B) paras paikka sijoittui melko lailla yhteyskaavion ytimessä olevaan ruokailupaikkaan. Tämän paikan voikin ajatella olevan asunnon aktiivinen komentokeskus, mistä käsin voidaan yhdistää ja hallinnoida perheen eri toimintoja ja samalla nauttia valon ja näkymien virkistävästä vaikutuksesta. Näkymien vertailu osoitti, että pääosin asunnon parhailta paikoilta avautui näkymiä kaupunkiluontoon tai pihan sosiaalisten toimintojen alueille. Joukkoon mahtui kuitenkin myös yksi pysäköintialueelle ja vilkkaalle läpikulkukadulle suuntautuva harmaa näkymä. Esimerkkiasunnon 5 (kuva 4.1.3.C) kohdalla kyseessä on läpitalon asunto, joten asunnon muista huoneista avautuu myös sosiaalisia näkymiä pihalle. Erityisen ongelmallisia harmaat näkymät ovat silloin kun kyseessä on asunnon ainoa näkymäsuunta. Korona-ajan eristysolosuhteissa tehtyjen tutkimusten valossa on osoitettu esteettisesti heikkojen näkymien lisänneen masennukseen liittyviä oireita (Amerio ym. 2020, Dzhambov ym. 2021, Schmid & Säumel 2021). Lisäksi tämän tutkimuksen asukaskyselyn perusteella voidaan olettaa harmaan näkymän heikentävän asunnon parhaan paikan kokemuksellisuutta myös läpitalon asuntojen osalta.

10 kohdekiinteistön läpikulkurasite numeerisessa tarkastelussa

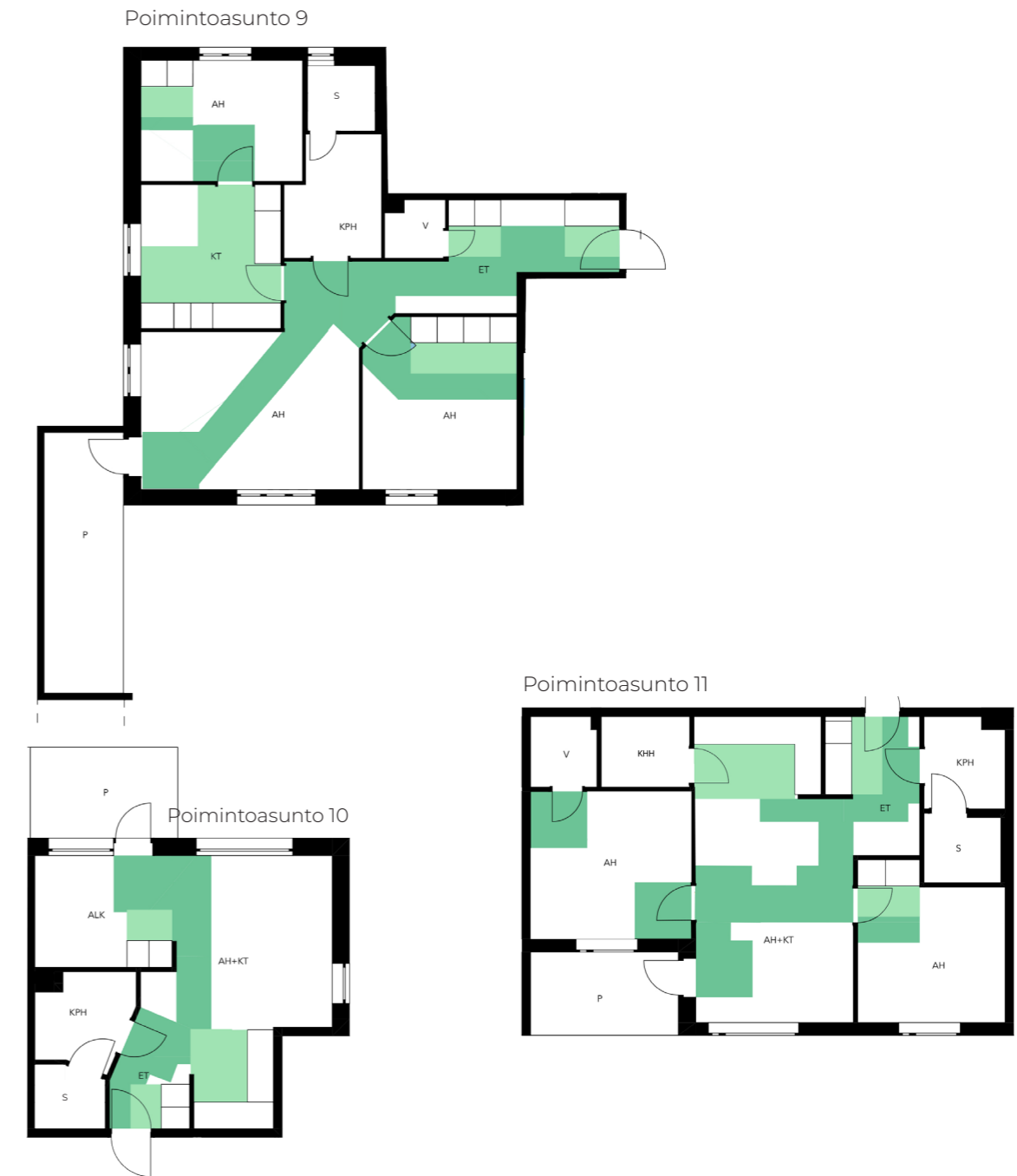
Yhteyskaavioiden ohella asuntojen yhteyksiä tarkasteltiin tutkimuksessa myös numeerisesti aiemmin esitetyn laajemman kymmenen kohdekiinteistön tyypillisten kerrospohjien liikennealavyöhykkeisiin pohjautuen (kuva 4.1.2.D). Tarkasteluun nostettiin tällöin asuinhuoneiden suljettavuus, joka toteutuu käytännössä väliovien kautta, ja avoimuus, joka toteutuu muun muassa avokeittiö-olohuone-ruokailutila-ratkaisuissa tai silloin, kun eteinen yhdistyy asuintilaan avoimella yhteydellä. Tarkasteltujen asuntojen yksityisimpinä huoneina esiintyivät erilliset suljettavissa olevat makuuhuoneet. Numeerisen tarkastelun perusteella asuntojen suljettavat asuinhuoneet olivat useimmiten läpikulkurasitteettomia. Asuinhuoneista 58 % oli suljettavissa ovella, kun taas 51 % oli suljettavissa ovella ja lisäksi läpikulkurasitteettomia. Tämän suljettavien huoneiden ryhmän muodostivat käytännössä asuntojen makuuhuoneet, joiden osalta mahdollinen läpikulkurasite tarkoitti kulkua parvekkeelle. Yhdessä tapauksessa kyseessä oli keittiö, josta oli kulku toiseen huonetilaan (ks. poimintoasunto 9, kuva 4.1.3.D). Edelleen 62 %:ssa asuinhuoneista oli läpikulku korkeintaan parvekkeelle. Yksioissa nämä olivat asunnon päähuoneita, kaksioissa ja sitä suuremmissa edellä mainittuja makuuhuoneita tai keittiöitä. Toisaalta useimmissa avoimissa asuintiloissa, joita ei voida sulkea ovella, oli myös läpikulkurasite. 39 %:ssa asuinhuoneita läpikulkurasite oli toiseen huoneeseen. Kokonaisuudessaan numeerisen tarkastelun pohjalta kymmenen kohdekiinteistön asuinhuoneet olivat suljettavuuden ja läpikulkurasitteen osalta huomattavan yhdenmukaisia. Tulokseen vaikutti osaltaan se, että tarkastelluista asunnoista valtaosa oli kaksioita, joissa olohuone toimi läpikulkutilana makuuhuoneeseen. Koska kyseisissä asunnoissa ei esiintynyt erillisiä keittiöitä vaan keittiökiintokalustus oli osa olohuonetta, puolet kaksioiden asuinhuoneista oli käytännössä aina läpikulkurasitteellisia, ja puolet läpikulkurasitteettomia. Muutoinkin kymmenessä kiinteistössä erilliset suljettavissa olevat keittiöt olivat selkeä poikkeus. Isommissa asunnoissa puolestaan läpikulkurasitteettomien asuinhuoneiden osuus oli kuitenkin useamman makuuhuoneen myötä suurempi.

Poimintoasuntoja läpikulkurasitteen havainnollistamiseksi

Numeeristen tulosten havainnollistamiseksi esitämme muutaman poiminnon asunnoista, joissa asunnon sisäisiä yhteyksiä on toteutettu eri tavoin. Nämä poiminnot ovat eri asuntoja kuin aikaisemmin esitetyt viisi esimerkkiasuntoa. Kymmenen kohdekiinteistön joukosta löytyi ainoastaan yksi asunto, jossa on ovelta suljettava asuinhuone, josta on kulku johonkin toiseen asuinhuoneeseen. Tässä kuvan 4.1.3.D poimintoasunnossa 9 kuljetaan yhteen asuinhuoneeseen keittiön kautta. Sama asunto oli vastaavasti aineiston ainoa yksiötä suurempi asunto, jonka avoimesta olohuoneesta oli läpikulkurasite ainoastaan parvekkeelle, eikä mihinkään muuhun asuinhuoneeseen. Toisaalta muutamassa yksiössä, kuten kuvan poimintoasunnossa 10, oli asuinhuoneen kaltainen alkovi vastaavalla kulkujärjestelyllä. Useimmissa (89 %) kohdekiinteistöjen avoimissa asuinhuoneissa oli siis läpikulkurasitteita muihin asuinhuoneisiin. Poimintoasunnossa 11 puolestaan on esitetty esimerkki asuntopohjasta, jossa on tyypillisemmin useita läpikulkurasitteita avotilasta. Kyseisessä yhteen suuntaan aukeavassa kolmiossa on olohuone-keittiö-tilasta kulku neljään muuhun huoneeseen sekä avoimeen eteistilaan. Tällaisessa asunnossa avotilan kalustettavuus väliovien vuoksi on haastavaa.

Yhteenveto ja merkittävimmät havainnot yhteysanalyseista

Kymmenelle kohdekiinteistölle toteutetut numeeriset tarkastelut osoittivat, että kyseisten kerrostalojen asunnot ovat asuinhuoneiden läpikulkurasitteellisuuden sekä asuinhuoneiden suljettavuuden ja avoimuuden osalta keskenään varsin samankaltaisia. Lisäksi viiteen esimerkkiasuntoon toteutetut yhteyskaaviotarkastelut osoittivat yhteyksien samankaltaisuutta. Aineistosta löytyneet yksittäiset poikkeukset moninaistavat tarjottavien erilaisten asuntojen kirjoa omalta osaltaan. Vahvempi asuntokannan erilaisuus voisi tukea erilaisten käyttäjien tarpeita vastaavien asuntojen löytämisessä. Toisaalta tilanteessa, jossa asuntoa ei ole mahdollista vaihtaa elämäntilanteen muuttuessa, monipuolisemmat yhteydet ja tilojen välisten yksityisasteiden säätelymahdollisuudet tukisivat paremmin asuntojen joustavaa käyttöä. Tästä syystä nostamme yhteyksiin ja yksityisyyden asteisiin liittyviä näkökulmia esiin uudelleen suositusten yhteydessä luvussa 6.

Kuva 4.1.3.D: Poimintoasunnot läpikulkurasitteen havainnollistamiseksi (1:150).

4.1.4. TARKASTELLUT ASUNNON LAATUTEKIJÄT KOKONAISUUTENA

Tausta, tutkimusmenetelmä ja tavoite

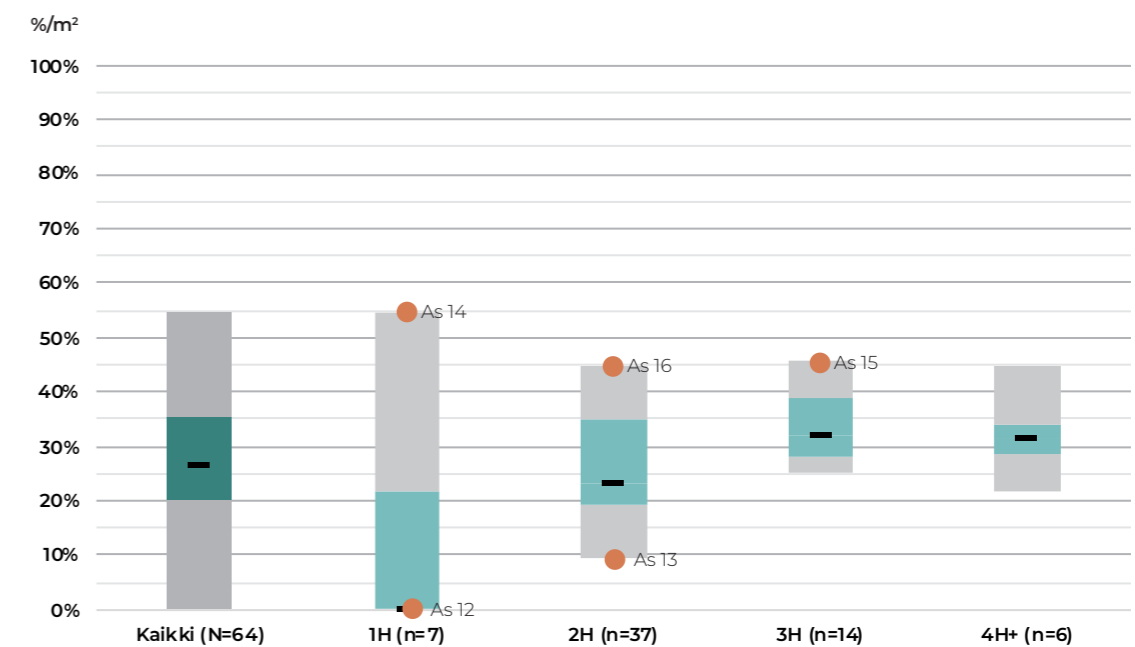
Tässä alaluvussa tarkastellaan edellä läpi käytyjä yksittäisiä laatutekijöitä – luonnonvaloa, kalustettavuutta ja yhteyksiä – yhdessä yhtenä kokonaisuutena. Tarkoituksena on tuoda esiin näiden kolmen eri näkökulman välisiä suhteita: Tukevatko näkökulmat toisiaan vai estääkö jokin näkökulma toisen toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla? Luvun sisältö perustuu edellisissä alaluvuissa esitettyihin kohdekiinteistöjen tyyppillisten kerroskattujen vyöhykeanalyysiin, tuoden luonnonvalo- ja kalustettavuusvyöhykkeiden sekä liikenneala-analyysin aineistot yhteen (kuva 4.1.4.A). Kaikkien kymmenen kohdekiinteistön tyyppillisten asuinkerrosten kerroskattujen yhdistelmävyöhyke-tarkastelut on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 3.

Numeeriset tulokset vyöhykeanalyseista ja niistä tehdyt havainnot

Yhdistetyt luonnonvalon, kalustettavuuden ja liikenneala-analyysien tulokset toivat esiin, että asuinhuoneissa kalustettavaa ja vähintään tyydyttävästi luonnonvaloa saavaa lattiapinta-alaa huoneen koko lattia-alasta oli tavallisesti yli puolet eli keskimäärin 59 % (alin 43 %, mediaani 60 %, ylin 72 %, puolet huoneista välillä 56–63 %). Lukemat olivat lähes samat kuin vähintään tyydyttävästi luonnonvaloa saavalle pinta-alalle kalustettavuutta huomioimatta; Hyvin harvoin asuinhuoneen kalustettava vyöhyke ulottui ainakaan paljoa tyydyttävän luonnonvalon vyöhykettä (4,6 m) syvemmälle rakennusrunkoon. Toisaalta asuinhuoneissa kalustettavaa ja hyvin luonnonvaloa saavaa lattiapinta-alaa huoneen koko lattia-alasta oli keskimäärin vain 28 % (alin 0 %, mediaani 27 %, ylin 55 %, puolet huoneista välillä 20–36 %, ks. kuva 4.1.4.B). Matalimmat arvot esiintyivät huoneissa, joiden ikkuna tai ikkunat olivat kokonaan parvekkeen takana. Nämä olivat tavallisesti olohuoneita tai yksiöiden päähuoneita, joissa etenkin pienten asuntojen kohdalla toteutuu valtaosa asukkaiden päivittäisistä arjen toiminnoista. Tällaiset toiminnot sekä oleskelu puolestaan tarvitsevat usein luonnonvaloa myös asumisviihtyisyyden näkökulmasta.

Kuva 4.1.4.A: Esimerkki kerroskattujen vyöhyke-tarkastelusta, jossa yhdistyvät luonnonvalo, kalustettavuus ja liikenneala-analyysit (1:200).

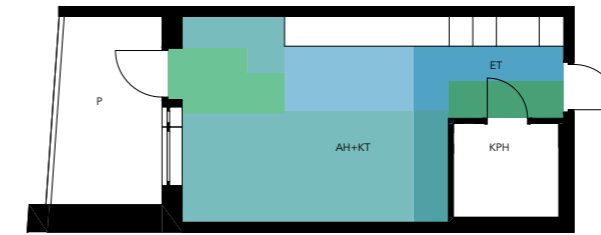
Kuva 4.1.4.B: Kalustettava, hyvin luonnonvaloa saava pinta-ala asunnoissa, %-osuus asuinhuoneiden lattia-alasta. Vaakaviivalla esitetty mediaani, sinivihreällä keskimäinen 50 % ja harmaalla uloimmat 50 %. Kuvaajassa ovat mukana kaikki kymmenen kohdekiinteistön (ks. luku 2.2.) tyyppillisen kerroskattujen asunnot (N=64). Oransseilla pisteillä on merkitty alla käsitellyt poimintoasunnot.

Poimintoasunnot: huonoimmat yhdistelmäesimerkit

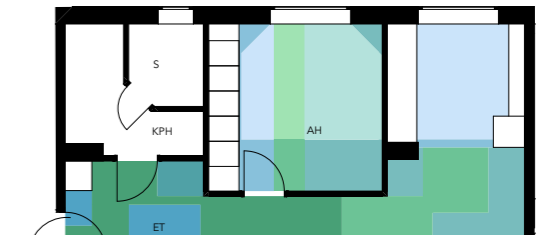
Numeeristen tulosten havainnollistamiseksi seuraavassa tehdään poimintoja sellaisista asunnoista, joissa sekä luonnonvaloisuus että kalustettavuus ovat joko mahdollisimman hyvät tai huonot. Yhdistelmätuloksia tarkastellessa painottuivat yksiöt, joissa vain muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta asunnon ainoa oleskelutila oli lähes täysin parvekkeen varjostama. Tästä esimerkkinä toimii kuvan 4.1.4.C poimintoasunto 12, jossa kaikki ikkunat ovat parvekkeen takana. Kyseinen asunto toistui saman esimerkkikohteen kerrospohjassa neljästi. Sen sijaan yksiöitä suuremmissa asunnoissa matalin yhdistelmäarvo, kun mitataan kalustettavaa ja yhtä aikaa hyvin luonnonvaloa saavaa lattiapinta-alaa asuinhuoneissa, oli 9 % ja se esiintyi poimintoasunnossa 13. Kyseisessä asunnossa olohuone on kokonaan syvän ja sivuseinämällisen parvekkeen takana, ja varjostamattomien ikkunoiden äärellä sijaitsevat keittotila ja makuuhuone. Keittotilassa kalustettavaa alaa ei ollut lainkaan ja makuuhuoneessakin vain noin puolet lattia-alasta. Tässä esimerkissä luonnonvalon ja kalustettavuuden laatutekijät eivät siis kohtaa; olohuoneen kalustettava lattiapinta-ala ei saa riittävästi luonnonvaloa ja vastaavasti hyvin luonnonvaloa saavat alueet ovat suurimmaksi osaksi varattuja liikennealoille kalustettavuuden sijaan.

Poimintoasunnot: parhaat yhdistelmäesimerkit

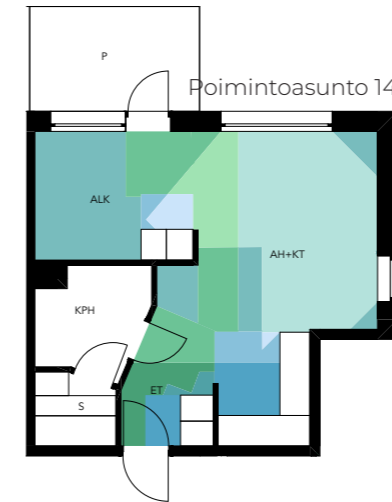
Mitattaessa kalustettavaa, hyvin luonnonvaloa saavaa pinta-alaa asuinhuoneissa asuntokohtaisesti korkein osuus (55 % lattiapinta-alasta) löytyi poimintoasunnosta 14. Kyseinen asunto sijaitsee rakennuksen nurkassa ja päähuoneesta on ikkunat kahteen ilmansuuntaan. Lisäksi parveke sijaitsee suuren alkovin seinustalla, jolloin se ei varjosta päähuonetta. Tämän asunnon kohdalla on myös todettava, että kyseinen asunto on tulkittavissa suureksi alkovilliseksi yksiöksi tai avoimeksi kaksioiksi, jonka perällä olevan tilan voi halutessaan sulkea erilliseksi huoneeksi. Suurempia asuntoja tarkastellessa korkein osuus oli 46 %, joka esiintyy poimintoasunnossa 15. Kyseinen asunto sijaitsee talon nurkassa ja siinä on ikkunoita kahteen ilmansuuntaan. Lisäksi liikennealat keskittyvät pääosin hyvin luonnonvaloa saavan alueen ulkopuolelle, jättäen korkean määrän kalustettavaa ja hyvin luonnonvaloa saavaa lattia-alaa. Edelleen suuremmissa asunnoissa toiseksi korkein arvo oli 45 %, joka esiintyi poimintoasunnossa 16. Asunto sijaitsee talon nurkassa ja siinä on ikkunoita kahteen ilmansuuntaan. Lisäksi liikennealat keskittyvät jälleen lähes kokonaan hyvin luonnonvaloa saavan alueen ulkopuolelle, jättäen korkean määrän kalustettavaa, hyvin luonnonvaloa saavaa lattia-alaa.

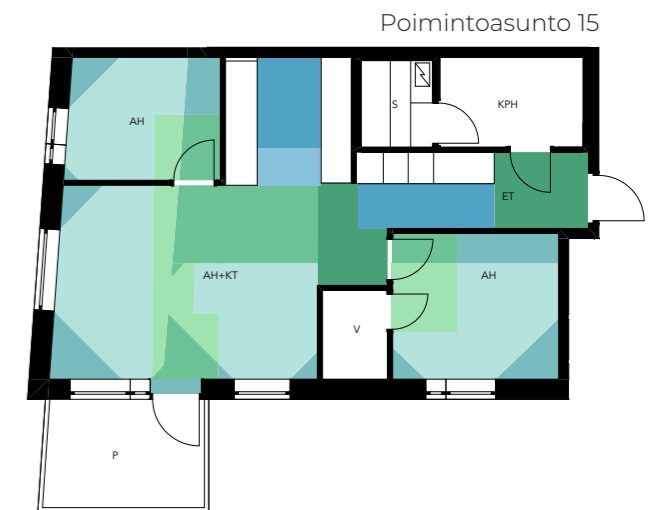
Poimintoasunto 12

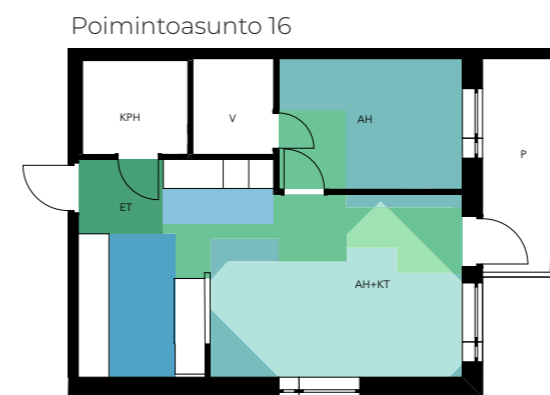
Poimintoasunto 13

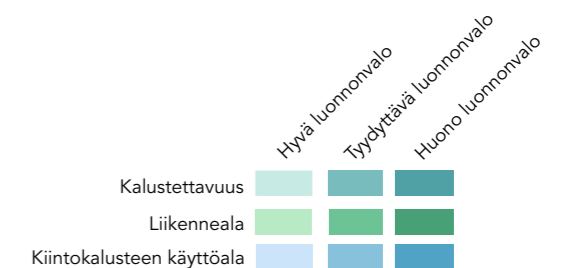
Poimintoasunto 14

Poimintoasunto 15

Poimintoasunto 16

Kuva 4.1.4.C: Luonnonvalon ja kalustettavuuden yhteisnäkökulmasta kymmenen kohdekiinteistön huonoimmat (asunnot 12 ja 13) ja parhaimmat (asunnot 14, 15 ja 16) esimerkit (1:150).

Yhteenveto ja merkittävimmät havainnot

Vaikka yli puolet tarkasteltujen asuntojen asuinhuoneiden alasta oli sekä hyvin kalustettavaa että vähintään tyydyttävästi luonnonvaloa saavaa, tulee muistaa, että tyydyttävä luonnonvalovyöhyke vastaa ainoastaan 0–2 %:n päivänvalosuhdetta. Päivänvalosuhteeltaan yli 2 % hyvä luonnonvalovyöhyke puolestaan kattoi vain reilun neljäsosan lattiapinta-alasta. Lisäksi kalustettavien tilojen osalta esimerkkiasuntojen osalta toteutetut esimerkkikalustukset osoittivat, että kalustettavat paikat ovat asunnoissa usein pieniä ja pirstaleisia. Yleisenä huomiona mainittakoon, että parvekkeen rooli sekä luonnonvalon että kalustettavuuden näkökulmista on suuri, sillä se paitsi varjostaa asunnon oleskelutilaa, myös muodostaa yleisimmän läpikulkurasitteen kyseisen tilan läpi heikentäen sen kalustettavuutta. Lisäksi yhdistelmätarkastelut osoittivat, että liikennealojen keskinäisen lomittamisen lisäksi niiden sijoittaminen asunnon pimeisiin, huonosti luonnonvaloa saaviin osiin mahdollistaa korkeamman määrän kalustettavaa ja hyvin luonnonvaloa saavaa lattia-alaa. Eri tarkastelunäkökulmista saadut tulokset eivät kuitenkaan suoraan johda toistensa hyviin tai huonoihin tuloksiin – sama asunto voi pärjätä yhtäaikaisesti hyvin (tai huonosti) usealla mittapuulla.

4.2. ASUMINEN JA ETÄTYÖSKENTELY

Etätyöolosuhteiden tarkastelu asunnoissa

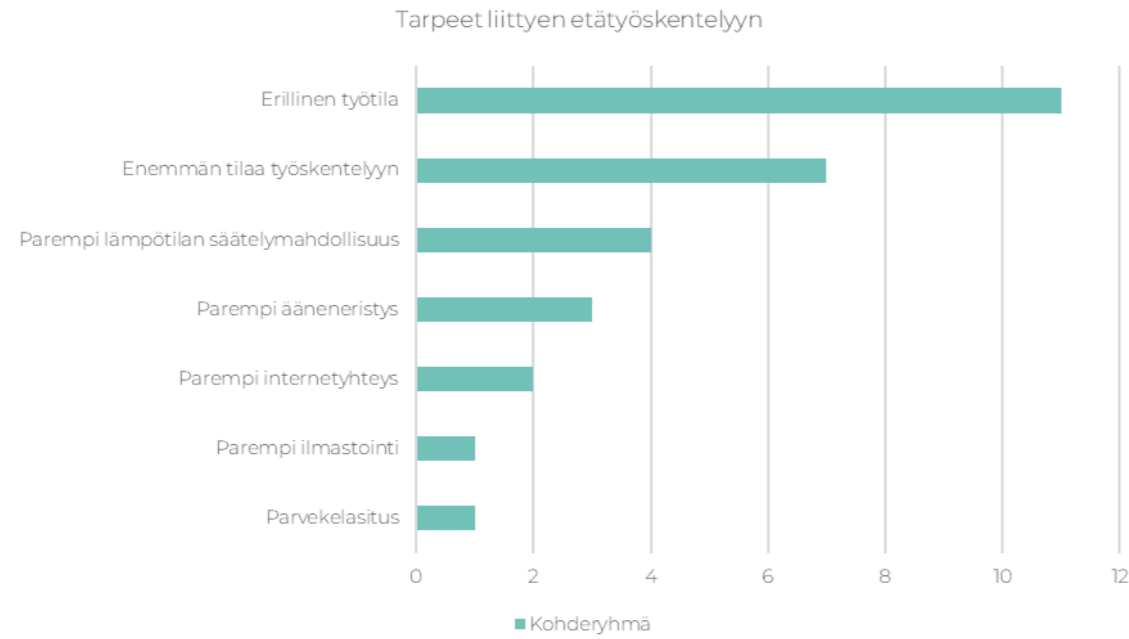
Edellisissä osuuksissa kuvattujen asuntojen laatutekijöiden analyysin lisäksi hankkeen yhteydessä toteutettiin asuntotasolle kohdentuva arkkitehdin diplomityö ”Etätyöskentely kerrostalokaksiossa – Tarkastelussa asuntojen muuntojoustavuus ja suunnittelun ohjeistukset” (Blomgren 2021). Asumisen ja etätyöskentelyn yhdistämiseen liittyvän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä nykyiset etätyötilojen suunnitteluohjeistukset sisältävät ja onko niihin tarpeellista tehdä lisäyksiä tai muutoksia tulevaisuudessa. Lisäksi työn tarkoituksena oli havainnollistaa, millaisia etätyöolosuhteita kerrostalokaksioissa on ja voidaanko olosuhteita parantaa tilallisilla muutoksilla. Työssä hyödynnettiin asukaskyselyn aineistoja (ks. luku 3.1.) sekä YH Kotien kohteita ja piirustusdokumentteja asuintilojen analysoimisessa edellistä lukua 4.1. täydentävästä näkökulmasta.

Asukaskyselyn tulokset

Diplomityön aiheen mukaisesti asukaskyselyn vastaajista muodostettiin kohderyhmä, jonka vastauksia tarkasteltiin asumisen toiveiden ja etätyöskentelyn näkökulmasta. Kohderyhmään kuuluivat vastaajat, jotka olivat työssä käyviä tai opiskelijoita ja olivat tehneet kuluneen vuoden aikana aiempaa enemmän työtä tai opiskelua kotona. Lisäksi kaikki kohderyhmän henkilöt asuivat kaksiossa. Kohderyhmä koostui 137 vastaajasta. Heistä 64 eli 47 % asui yksin ja 60 eli 44 % kaksin. Kolmen hengen asuntokuntia oli 11 eli 8 %. Suurin osa (54 %) vastaajista oli 30–49-vuotiaita. 25 % oli tätä nuorempia ja 20 % vanhempia.

Asukaskysely ja etätyöskentely

Kohderyhmän vastauksista poimittiin kaikki etätyöskentelyyn liittyvät vastaukset. Vastaukset kysymyksiin arkea helpottavista ja hankaloittaneista asioista jaoteltiin erilaisiksi tarpeiksi (ks. kuva 4.2.A). Yleisimmät tarpeet liittyivät pääsääntöisesti tilan rauhallisuuteen ja työn ja vapaa-ajan erottamiseen toisistaan. Yleisimpiä tarpeita olivat erillisen työtilan tarve ja suurempi asunto. Muita vastauksissa esiintyneitä tarpeita olivat parempi lämmönsäätelymahdollisuus, parempi ääneneristys, parempi nettiyhteys, parempi ilmanvaihto ja parvekkeen käytettävyys työskentelyyn.

Kuva 4.2.A: Asukaskyselyn vastauksissa esiintyneet etätyöskentelyyn liittyvät tarpeet.

Etätyöskentely avovastauksissa ja muutostoiveissa

Etätyöskentely mainittiin vastauksissa useimmiten siten, että asuntoon oli hankittu työpiste, tai työpöytä tai -tuoli oli vaihdettu uuteen. Monessa vastauksessa työskentely tapahtui keittiössä, mihin yleisesti oltiin tyytymättömiä. Tyytymättömyys aiheutui osin siitä, että ruokapöytä oli aina työkäytössä, jolloin ruokailu oli siirtynyt muualle. Kysyttäessä asuntoon toivutuista muutoksista eniten kohderyhmän keskuudessa toivottiin isompaa asuntoa ja useampia suljettavia makuu- tai työhuoneita, mikä poikkeaa kyselyn koko vastaajajoukon toiveista jossain määrin (ks. kuva 3.1.1.B). Vastausten perusteella arkea helpottaisi, jos eri toiminnoille olisi omat tilat ja asukkailla mahdollisuus vetäytyä omiin oloihinsa. Tähän saattoivat olla osittain syynä poikkeusolojen vuoksi lisääntyneet toiminnot kotona.

Esimerkkikohteiden analyysi

Työskentelyn olosuhteita kerrostalokaksiossa sekä asuntojen muuntojoustavuutta selvitettiin analysoimalla case-asuntoja. Asuntoja oli viisi ja ne olivat YH Kotien kohteita Tampereelta ja Turusta. Case-kohteiksi valittiin ominaisuuksiltaan erilaisia asuntoja. Ominaisuudet liittyivät mm. asunnon kokoon, huonejärjestelyyn ja huoneen muotoihin. Ominaisuuksiin ei liitetty tässä vaiheessa selviä arvotuksia niiden paremmuudesta tai huonommuudesta, vaan niitä käytettiin lähinnä erilaisten pohjaratkaisuiden mukaan ottamiseksi olettaen, että tällöin joukkoon sisältyy muunneltavuuden kannalta niin hyviä kuin huonompiakin asuntoja. Asuntojen pohjapiirroksiset sekä tarkasteltavat ominaisuudet on esitetty kuvassa 4.2.B.

KUVA 4.2.B: Etätyöskentelyyn liittyen tarkastellut asunnot, pohjapiirroksiset ja ominaisuudet.

Skenaariot ja arviointikriteerit

Analyysissä asuntoja tutkittiin eri skenaarioiden kautta, jotka laadittiin edustamaan erilaisia asuntokuntia ja elämäntilanteita. Jotta toisten asukkaiden läsnäolon vaikutus työskentelyyn saatiin huomioitua, kaikissa skenaarioissa asunnossa asui vähintään kaksi henkilöä. Tämän lisäksi arviointikriteereiksi luotiin kirjallisuuden pohjalta viisi hyvän työympäristön ominaisuutta: rauhallisuus, mahdollisuus erottaa työ ja vapaa-aika, valoisuus, riittävä tila turvalliseen liikkumiseen ja säilytystilaa työvälineille. Näiden kriteerien toteutumista asunnoissa analysoitiin ennen mahdollisia tilamuutoksia ja niiden jälkeen.

S1	Asunnossa asuu yksi etätyöntekijä, yksi opiskelija ja vauvaikäinen lapsi.
S2	Molemmat asukkaat tekevät etätöitä samalla työrytmillä. Lisäksi esteettömyys on otettu huomioon työpisteissä.
S3	Asunnossa asuu yksi etätöitä tekevä aikuinen ja yksi kouluikäinen lapsi.
S4	Molemmat asukkaat tekevät etätöitä samalla työrytmillä, ilman esteettömyysvaatimuksia.

KUVA 4.2.C: Etätyöolosuhteiden analyysissä käytetyt skenaariot.

Ruuhallisuus	<ul style="list-style-type: none"> Tilassa ei ole muita toimintoja samanaikaisesti. Työpisteen lähellä ei tapahdu ohikulkua tilasta toiseen.
Työn ja vapaa-aajan erottaminen	<ul style="list-style-type: none"> Työpisteen voi piilottaa. Tai työpiste ei ole samassa tilassa vapaa-aajan toimintojen kanssa.
Valoisuus	<ul style="list-style-type: none"> Työpiste on lähellä ikkunaa. Työpisteeltä näkee ikkunan.
Tilaa turvalliseen työskentelyyn	<ul style="list-style-type: none"> Työpisteen ympäristö ei ole ahdas. Työpiste on helposti saavutettavissa.
Tilaa työvälineille	<ul style="list-style-type: none"> Työpisteen yhteydessä on tilaa säilytystilalle, joko työpöydän yhteydessä tai muuten työpisteen lähellä.

KUVA 4.2.D: Etätyöolosuhteiden analyysissä käytetyt arviointikriteerit.

KUVA 4.2.E (oikealla sivulla): Viiden esimerkkiasunnon pohjapiirrosanalyysin yhteenveto. Muutosehdotuksia esitettiin vain niissä tilanteissa, joissa muutos paransi etätyöskentelyolosuhteita työssä määriteltyjen kriteerien näkökulmasta.

		Työpisteen laatu	Työpisteen laatu, muutosehdotus	Muutoksen aste
ASUNTO 1	S1	Heikko	Kohtalainen	Vaativa
	S2	Heikko	Hyvä	Vaativa
	S3	Kohtalainen	Hyvä	Kohtalainen
	S4	Heikko	Hyvä	Vaativa
ASUNTO 2	S1	Kohtalainen	-	-
	S2	Kohtalainen	-	-
	S3	Hyvä	-	-
	S4	Hyvä	-	-
ASUNTO 3	S1	Kohtalainen	-	-
	S2	Kohtalainen	-	-
	S3	Hyvä	Hyvä	Vaativa
	S4	Kohtalainen	Hyvä	Kohtalainen
ASUNTO 4	S1	-	-	-
	S2	Heikko	-	-
	S3	Kohtalainen	Hyvä	Vaativa
	S4	Kohtalainen	-	-
ASUNTO 5	S1	-	-	-
	S2	Heikko	-	-
	S3	Hyvä	-	-
	S4	Kohtalainen	-	-

Haasteet asuntopohjissa

Yhteenvetona analyysistä voidaan todeta, että isoimmat ongelmat olivat tilanpuute ja erillisen työhuoneen puute. Hyvän työympäristön ominaisuudet, jotka toteutuivat huonoiten, olivat rauhallisuus ja työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan. Tilamuutoksilla voitiin parantaa näitä olosuhteita, mikäli asunnon makuuhuoneen kokoa pystyttiin muokkaamaan tai huone-tiloja pystyttiin sulkemaan enemmän. Havainnot asuntojen analyysissä olivat siis linjassa asukkaiden toiveiden kanssa; isompi asunto ja tilojen suljettavuus olivat myös asukaskyselyssä paljon esillä. Valmiiksi monikäyttöisiä tiloja eli parempia työympäristöjä oli tarkastelun isommissa asunnoissa, joiden makuuhuoneeseen mahtui työpiste (ks. kuva 4.2.E).

Skenaarioiden vaikutus tuloksiin

Tulokset vaihtelivat eri skenaarioiden mukaisesti. Skenaariossa S1 tarkasteltiin tilojen esteettömyyttä, minkä vuoksi asuntoon ei useimmiten mahtunut kahta työpistettä. Tilanpuute aiheutti ongelmia myös skenaariossa S2, jossa asunnossa asui kaksi aikuista ja pieni lapsi. Kaikki skenaarioiden S1 ja S2 ehdotukset ennen tilamuutoksia olivat joko heikkoja tai kohtalaisia. Pienemmissä asunnoissa 4 ja 5 skenaario S1 oli mahdoton toteuttaa.

Tulokset eri asunnoissa

Kuvan 4.2.E mukaisesti asunnoissa 1, 3 ja 4 voitiin tehdä työskentelyolosuhteita parantavia rakenteellisia muutoksia asunnon huonejakoon. Asunnot 1 ja 3 olivat case-asunnoista isoimmat, mikä osaltaan vaikutti asiaan. Tilamuutokset koskivat tilan rajaamista, sulkemista ja tilan koon muokkaamista. Näillä keinoin työpisteet saatiin enemmän erilleen muista päivätoiminnoista, mikä lisäsi työtilan rauhallisuutta, ja joissain tapauksissa niillä pyrittiin tekemään eroa työn ja vapaa-ajan välille. Muutosehdotuksissa työpisteet myös sijoitettiin mahdollisuuksien mukaan lähemmäs ikkunaa niin, että niiden ohi ei olisi kulkureittejä tilasta toiseen ja luonnonvaloa olisi enemmän.

Huonekoko ja esteettömyys

Vaikka makuuhuoneet olivat melko isoja, skenaarioiden vaatimusten mukaiset esteettömyysvaatimukset tai skenaariokohtaisen kalustuksen sijoittaminen tilaan aiheuttivat sen, että tilaan ei enää mahtunut työpistettä näiden lisäksi. Pieni makuuhuone oli ongelmana asunnoissa 1, 4 ja 5. Makuuhuoneen kokoa voitiin muuttaa, jos makuuhuone ja olohuone olivat vierekkäin, kuten asunnoissa 1 ja 4. Asunnoissa 2 ja 3 ei voitu tehdä olosuhteita parantavia tilamuutoksia juuri siitä syystä, että makuuhuone ja olohuone sijaitsivat toisistaan erillään.

Kalustettavuus ja luonnonvalo

Myös tilojen monipuolinen kalustettavuus erityisesti ikkunoiden lähellä lisäsi tilan monikäyttöisyyttä. Muun muassa asunnoissa 2 ja 4 ongelma oli luonnonvalon vähäinen määrä, kun työpisteitä ei voinut sijoittaa ikkunan äärelle. Molemmissa asunnoissa työpisteen sijoittaminen lähelle ikkunaa olisi hankaloittanut tilan kalustamista muiden toimintojen osalta.

Jatkotarkasteluaiheet

Asuntosuunnittelun ohjeistuksissa on otettu huomioon työskentelyn tilantarve, mutta ei varsinaisesti jatkuvaluonteisen etätyöskentelyn näkökulmasta. Tulevaisuudessa asunnon tilojen suunnittelussa olisi syytä kehittää ratkaisuja etätyöskentelyyn liittyvän työn ja vapaa-ajan rajojen selkeyttämiseksi. Lisäksi vaikka toteutetun diplomityön aihe oli rajattu etätyöskentelyyn nimenomaan asunnoissa, on huomioitava, että ratkaisuja muuttuviin tarpeisiin voidaan löytää myös asuinrakennuksen, asuinalueen tai naapuriston mittakaavassa.

5. NAAPURUSTO JA JAETUT TILAT

Kuva 5: Pikkupiiankatu.

5.1. NAAPURUSTON SOSIAALINEN INFRASTRUKTUURI

Taustaa

Naapurustotason osahankkeessa (hanke 1) tarkasteltiin YH Kotien kerrostalo-kiinteistöjen sisätiloissa ja piholla sijaitsevia jaettuja tiloja ja toimintoja, sekä kiinteistöjä ympäröiviä naapurustoja. Lähtökohtanamme oli vahvistaa ymmärrystä asuinympäristöstä verkostomaisena kokonaisuutena, jossa erilaiset tilat ja toiminnot yhdessä muodostavat mahdollisuuksia arkielämän toiminnoille, sekä niiden kautta muodostuville sosiaalisille kontakteille. Haasteeksi jaettujen tilojen kehittämisen kannalta tunnistimme tiedonpuutteen sekä kiinteistökohtaisesti että laajempien kokonaisuuksien osalta. Jaettujen tilojen ominaisuuksista ja niiden välisistä yhteyksistä on vähäisesti tietoa edes tiloja hallinnoivilla tahoilla. Toisaalta jaettuja tiloja käsitellään usein vain kiinteistökohtaisesti, naapuruston muiden tilojen vaikutuksia huomioimatta. Hypoteesinamme olikin, että jaettujen tilojen käyttöastetta olisi mahdollista nostaa siirtämällä huomiota kiinteistötasolta kohti tiloista naapurustotasolla muodostuvia kokonaisuuksia. Toisaalta tarkastelun perustana oli myös tutkimushankkeen aiempien osavaiheiden aineistoista muodostettu ymmärrys alueiden ominaisuuksista (luku 2.1.) ja asukkaiden tarpeista (luvut 3.1. ja 3.2.). Lisäksi tarkastelua ohjattiin tutkimuskirjallisuudesta hahmotetun sosiaalisen infrastruktuurin käsitteen kautta. Korona-ajan rajoitteiden takia tarkastelu kohdennettiin kahdelle Tampereella sijaitsevalle alueelle, Epilään ja Linnaimaalle. Kyseiset alueet todettiin jaettujen tilojen naapurustotason tarkastelulle suotuisiksi alueilla sijaitsevien muiden YH Kotien kiinteistöjen pohjalta. Epilässä tarkastelualueella sijaitsee 9 YH Kotien kiinteistöä. Linnainmaalla kiinteistöjä on laajemmalla rajauksella 8 ja tarkastelualueella 4.

5.1.1. TEOREETTINEN TAUSTA

Sosiaalinen infrastruktuuri

Yhdysvaltalainen sosiologi Eric Klinenberg (2018) nostaa käsitteen sosiaalinen infrastruktuuri kuvaamaan niitä rakennetun ympäristön järjestelyjä ja paikkoja, jotka toimivat osana ihmisten välisen vuorovaikutuksen prosesseja. Klinenbergin mukaan asuinalueen oikealla tavalla toimiva sosiaalinen infrastruktuuri, kuten jaetut tilat ja palvelut, mahdollistaa ihmisten välisiä yhteyksiä heidän kokoontuessaan jonkin itselleen merkityksellisen toiminnan ääreen. Klinenberg kiinnitti huomiota aiheeseen vuoden 1995 poikkeuksellisen helleaallon jälkeen, jolloin huomattiin, että kuolleisuusluvut eri asuinalueilla olivat nousseet eri tavoin. Erot kuolleisuudessa eivät selittyneet täysin väestön sosioekonomisten tekijöiden kautta, vaikka ikääntyneiden asukkaiden osuudella oli siihen osittaista vaikutusta. Vaikutti siltä, että myös tietyt rakennetun ympäristön ominaisuudet erottivat alueita toisistaan. Alueilla, joilla mm. eläväinen jalankulkuympäristö, puistot ja palvelut lisäsivät asukkaiden välistä sosiaalisuutta, jopa helteen aiheuttama kuolleisuus oli alhaisempaa. Klinenbergin tutkimus osoittaa, että naapuruston ympäristön tekijät voivat toimia asukkaiden välille muodostuvien toistuvien arkisten yhteyksien tukena, vahvistaa naapuruston sosiaalisuutta ja vuorovaikutusta ja toimia tätä kautta terveyttä ja hyvinvointia edistävänä sosiaalisena infrastruktuurina.

Ympäristö ja sosiaalisuus vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin

Terveysvaikutusten yhteydet ihmisten välillä tapahtuvaan sosiaalisuuteen sekä rakennetun ympäristön tekijöihin ovat sekä suoria että välillisiä. Rakennetun ympäristön suoria terveysvaikutuksia muodostuu mm. melun, ilmanlaadun ja valon kautta, kun taas välillisiä vaikutuksia muodostuu erityisesti sellaisista rakennetun ympäristön tekijöistä, jotka tukevat ihmisyhteisöä ja siihen liittyviä sosiaalisia suhteita (Baker & Steemers 2019). Tällöin ympäristön tukemat sosiaaliset yhteydet vaikuttavat terveyteen esimerkiksi toisensa tuntevien ihmisten toistuvien tapaamisten kautta, jolloin muutokset käytöksessä, tai poissaolo tapaamisista tulevat huomatuksi. Tässä tutkimuksessa asukaskyselyn (ks. luku 3.1.2.) sosiaalisen tuen kysymyksen vastauksissa osa YH Kotien asukkaista kuvasikin tämän tyyppisiä tilanteita, joissa naapurin kuntoa tulee tarkkailtua muun vuorovaikutuksen lomassa. Toisaalta sosiaalisten suhteiden on todettu vaikuttavan myös suoralla tavalla ihmisten terveyteen, ehkäisten tautien kehittymistä ja edistämällä terveyttä monin tavoin (mm. House ym. 1988).

Hyvinvoinnin tukemisen keinoja asuinympäristössä

Asuinympäristön kannalta erityisesti lisääntyvä yksinasuminen ja siihen mahdollisesti liittyvä sosiaalinen eristäytyneisyys vaikuttaa terveyteen erityisen negatiivisella tavalla, mm. mielenterveysongelmien tai kohonneen dementiariskin kautta (House ym. 1988, Kaplan ym. 1988, Kauhanen 2016). Tästä syystä asumiseen liittyvien sosiaalisten tarpeiden huomioiminen ja asuinympäristön sosiaalisuutta mahdollistavien tilaratkaisuiden tarkastelu on tärkeää myös terveyden kannalta (Maununaho 2021). Iso-Britannian hallituksen toteuttama laaja-alaisesti aiempaa tutkimustietoa koostava ja koko elinkulun aikaista hyvinvointia luotaava Foresight -projekti nostaa esiin viisi tapaa, jolla rakennettu ympäristö ja sen sosiaalinen infrastruktuuri voivat tukea hyvinvointia. Laajan tutkimusnäytön pohjalta hyvinvointia tukevien tapojen listalle nousevat sosiaaliset yhteydet, fyysinen aktiivisuus, tietoisuus omista tuntemuksista, elinikäinen oppiminen ja muiden huomioiminen (prososiaalisuus) – kaikki tekijöitä, joita voidaan edistää naapuruston sosiaalisen infrastruktuurin, kuten erilaisia toimintoja tukevien ja ihmisiä yhteen houkuttelevien jaettujen tilojen ja laadukkaan viherympäristön kautta (Foresight 2018, Baker & Steemers 2019, myös Greenspace Scotland 2009, Nielsen & Hansen 2007, Groenewegen ym. 2012, Schmid & Säumel 2021).

Asuinympäristön jaetut tilat

Julkisen kaupunkitilan avoimia palveluita, esimerkiksi kirjastoja, pidetään keskeisenä osana hyvinvointia tuottavaa sosiaalista infrastruktuuria. Lähiympäristön tilatarjonta nousee tärkeään asemaan väestön ikääntymisen näkökulmasta. Liikkumismahdollisuuksien rajoittuessa ja elämäntapojen ja arjen aktiivisen toiminnan mallien muuttuessa lähellä asuntoa sijaitsevat sosiaalisia yhteyksiä mahdollistavat tilat nousevat keskeiseen asemaan (Alidoust ym. 2018). Toisaalta Alidoust ym. (2018) korostavat naapurustojen merkitystä erityisesti heikkojen sosiaalisten suhteiden, kuten kotoisuutta, turvallisuuden tunnetta ja käytännön apua tuottavien arkisten kontaktien toteutumispajana (myös Henning & Lieberg 2007).

Kolmannet paikat ja naapurustojen kohtaamispaikat

Tutkimuskirjallisuudessa sosiaalisia kontakteja mahdollistavia tiloja on nimitetty myös ns. kolmansiksi paikoiksi, erotuksena yksityisen kodin (ensimmäinen paikka) ja julkisen koulun tai työpaikan (toinen paikka) välille (Oldenburg 1989, Alidoust ym. 2018). Kaikilla asuinalueilla ei ole kuitenkaan julkisia tai kaupallisia kolmansia paikkoja (kuten kirjastot, ostoskeskukset tai kahvilat) aivan asukkaiden lähiympäristössä. Tästä huolimatta naapurustoista löytyy paikkoja ja tiloja, joissa asukkaat kohtaavat, tai voisivat kohdata toisiaan itselleen merkityksellisen toiminnan ääressä. Kerrostaloalueilla yhteistilat, kuten pesulat, saunat ja kerhohuoneet, sekä yhteiset piha-alueet nousevat tässä olennaiseen asemaan. Suomalaisen kerrostaloasumisen kontekstissa yhtiöiden yhteistiloja ei yleisesti ole mielletty kovin aktiivisiksi tai sosiaalisia suhteita tukeviksi. Tutkimuksessa kehityshaasteeksi tunnistettu kiinteistökohtainen tarkastelu on myös vähentänyt mahdollisuuksia tilojen keskinäiselle erilaistumiselle ja laajemman käyttäjäjoukon tavoittelulle.

Laajempi asumisverkostokokonaisuus

Vaihtamalla näkökulmaa, ja tarkastelemalla kerrostalojen jaettuja tiloja osana naapuruston sosiaalisen infrastruktuurin verkostoa, voidaan havaita niiden muodostavan yhdessä alueen lähipalveluiden ja esimerkiksi ulkoliikkumis- mahdollisuuksien kanssa osan asumisverkostokokonaisuutta (ks. Hintsala ym. 2015). Verkostomainen tarkastelu mahdollistaa myös ajatuksen kiinteistökohtaisten tilojen erikoistumisesta ja käyttömahdollisuuksien jakamisesta naapuruston kesken. Jaettujen tilojen käytön aktivoinnin ja sitä kautta mahdollistuvien kohtaamisten kannalta olennaiseksi nousevat tekijät, jotka kutsuvat ihmisiä liikkumaan ja oleilemaan tiloissa (Gehl 2018). Jan Gehlin kaupunkitilan ja -elämän aktivointiin kehittämää ihmisen näkökulman soveltamista yksityisiin ja puolijulkisiin asuinkortteleiden tiloihin on testattu aiemmin asukkaiden välistä vuorovaikutusta korostavien eurooppalaisten integroidun asumisen kohteiden analyysissä (Maununaho 2018). Kyseisessä tutkimuksessa kohteiden liikkumiseen tarkoitettut tilat, kuten porrashuoneet ja pihojen kulkuväylät sekä niihin liittyvät erilaiset muut toiminnallisuudet osoittautuivat olennaisiksi tekijöiksi asukkaiden välisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

5.1.2. JAETTujen TILOJEN ANALYYSI

ASUNNOSTA TARKASTELTUNA

Naapuruston tilatarkastelu ja yhteyskaaviot

Seuraavaksi esitettävät naapurustotason analyysit pohjautuvat piirustusaineistoista saatuihin tietoihin ja paikan päällä kohteissa tehtyihin havaintoihin. YH Kodeilta saatujen piirustusten lisäksi muiden kiinteistöjen piirustuksia haettiin Tampereen Tapsa-palvelusta. Kohdevierailuja alueilla toteutettiin kolmessa eri vaiheessa, helmikuussa 2021, kesäkuussa 2021 pihahaastattelujen yhteydessä, ja joulukuussa 2021. Piirustus- ja havainneaineistojen pohjalta alueita tarkasteltiin naapuruston jaettujen sisätilojen ja piha-alueiden verkoston muodossa. Analyysissä hyödynnettiin samankaltaista space syntax -teoriaan perustuvaa yhteyskaaviomenetelmää kuin asuntotason yhteyksien analyysissä luvussa 4.1.3. Yhteyskaavioita on käytetty erityisesti kaupunkitilan katuverkostojen analyysissä tavoitteena kuvata kohdetta (kaupunkitila) abstraktissa muodossa, siten että eri osien väliset keskinäissuhteet ja niistä muodostuva rakenne saadaan esiin. Tässä muodossa yhteyskaavioiden avulla voidaan kuvata ja määrittää rakennetun ympäristön tilan ominaisuuksia, jotka vaikuttavat ympäristön sosioekonomiseen aktiivisuuteen (van Nes & Yamu 2021, 20). Tietokoneiden laskentatehon kasvaessa space syntax -teoriaan pohjaavia kaaviotarkasteluja on hyödynnetty jopa kokonaisten metropolialueiden verkostojen analyysissä. Tässä tutkimusosassa yhteyskaavioita hyödynnettiin naapuruston lähiympäristön mittakaavassa, tarkoituksena arvioida sitä miltä jaettujen tilojen verkosto vaikuttaa asukkaan näkökulmasta, eli asunnoista käsin tarkasteltuna.

Toimintoluokitus naapuruston tiloissa

Tilojen ja yhteyksien lisäksi tarkasteluun liitettiin Gehlin (2018) määrittämiä toimintojen luokituksia, joissa kaupungissa tapahtuvat toiminnot jakautuvat välttämättömiin (kuten työssä tai koulussa käynti), valinnaisiin (kuten kävelyllä käynti) ja sosiaalisiin toimintoihin (leikkiminen, ihmisten tapaaminen). Gehlin mukaan erityisesti valinnaiset toiminnot vaikuttavat kaupunkitilan aktiivisuuteen ja houkuttelevat ihmisiä ja elämää etenkin yhdistyessään välttämättömien toimintojen rinnalle. Sosiaaliset toiminnot puolestaan toteutuvat useimmiten välttämättömien ja valinnaisten toimintojen yhteydessä – esimerkiksi kun kävelyllä liittyäkin tuttu mukaan ja tilanne muuttuu pelkästä ulkoilutarkoituksesta sosiaalisen kanssakäymisen hetkeksi. Asuinkiinteistöjen tilojen osalta rajanveto valinnaisten ja sosiaalisten toimintojen osalta on häilyvä (esimerkiksi onko saunassa käynti yksityinen rauhoittumishetki, vai onko kyseessä yhtiön lenkkisauna), joten sosiaaliset toiminnot yhdistettiin toteutetussa tarkastelussa osaksi valinnaisia toimintoja (ks. taulukko 5.1.2.A). Yhteyskaavioiden rakenteellinen tarkastelu yhdistettynä Gehlin erilaisiin toimintoihin keskittyvään näkökulmaan muodosti kuvaa jaetuista tiloista nimenomaan sosiaalisen infrastruktuurin näkökulmasta, sekä verkoston ominaisuuksia että aktiivista toiminnallisuutta korostaen.

Välttämätön	Valinnainen
porraskäytävä	saunaosasto
polkupyörävarasto	kerhohuone
irtaimistovarasto	oleskelupaikka
pesula	grillipaikka
kuivaushuone	leikkipaikka
pihan kulkuväylät yleensä	puisto
tomutuspaikka	

Taulukko 5.1.2.A: Kiinteistöjen tilojen ja piha-alueiden toimintojen luokittelu Gehlin (2018) jaottelua mukailten.

Näkö- ja kulkuyhteyksien yhteistarkastelua

Kulkuyhteyksien lisäksi myös näköyhteyksien toteutuminen vaikuttaa tilojen välille muodostuvan kontaktin laatuun. Kaupunkitilan yhteyskaavioissa kadun ja rakennuksen sisätilan väliseksi yhteydeksi lasketaan tyypillisesti vain sellaiset kohdat, joissa on sekä kulkuyhteys (ovi) että näköyhteys (ikkuna) (van Nes & Yamu 2021). Tässä tarkastelussa kiinteistöjen kulkuyhteydet eroteltiin sen mukaan, toteutuiko niissä sekä kulku- että näköyhteys (oven yhteydessä näkymäkorkeudella sijaitseva ikkuna), vai pelkästään kulkuyhteys (pelkkä ovi). Tämän laadullisen erottelun lisäksi tarkastelussa huomioitiin yhteyksien määrää, joka space syntax -teorian mukaisesti vaikuttaa suoraan paikkojen integroituneisuuteen – mitä useampi yhteys, sen korkeampi integroituneisuus ja sen kautta paremmat olosuhteet tilan aktiivisuudelle (van Nes & Yamu 2021).

Yhteydet asunnon parhaalta paikalta ulos

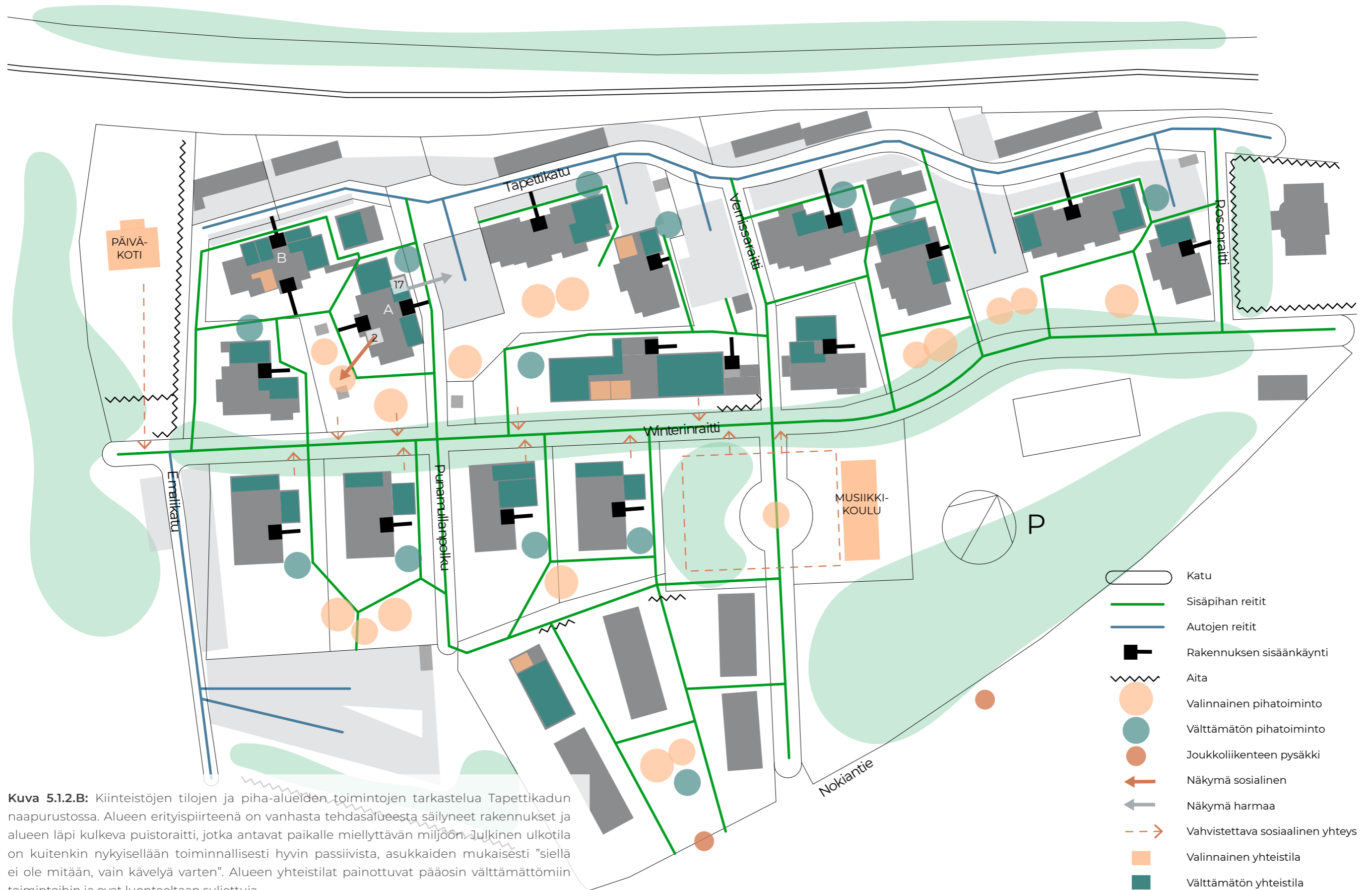
Yhteyskaavioiden lähtökohdaksi asetettiin luvun 4.1.3 esimerkkiasuntojen sekä saman kiinteistön toiseen suuntaan avautuvan verrokkiasunnon ns. paras paikka, joka asuntotason analyysissä oli osoittautunut hyvin valaistuksi ja kalustettavissa olevaksi. Oletuksena oli, että kyseiseen paikkaan asukas voi kalustaa itselleen esimerkiksi työpisteen tai nojatuolilla varustetun oman lukupaikan, jossa voi samalla tarkkailla ulkona tapahtuvia asioita. Yhteyskaaviossa osoitettiin parhaalta paikalta ulos naapurustoon suuntautuvat kulkureitit sekä näkymät luokiteltuna taulukon 4.1.3.A mukaan. Lisäksi kaavioissa esitettiin parvekkeet, joista käsin asukkaan on mahdollista muodostaa kommunikaatioyhteys asunnon ja pihan välille (Gehl 2018, Maununaho 2018). Näkymäluokittelun taustalla olivat asukaskyselyssä esiin nousseet huomioidut vihreiden, mutta myös sosiaalisten näkymien viihtyisyyden kannalta positiivisesta merkityksestä, ja toisaalta ns. harmaiden näkymien, kuten pysäköintialueelle avautuvan näkymän viihtyisyyttä heikentävästä merkityksestä, sekä aiemman tutkimuskirjallisuuden huomioidut eri laatuisten näkymien hyvinvointivaikutuksista (Amerio ym. 2020, Dzhambov ym. 2021, Schmid & Säumel 2021). Sosiaalisen infrastruktuurin kannalta luokituksessa korostui sosiaalisten näkymien mahdollisuudet vahvistaa asukkaiden keskinäisiä yhteyksiä, ja toisaalta aiemmissa tutkimuksissa esiin nostettu kasvillisuuden ja viheralueiden vaikutus asuinalueen sosiaaliseen pääomaan niiden stressiä lieventävien ominaisuuksien kautta (Honold ym. 2014).

Nykytilanteen analyysi Tapettikadun naapurustossa

Tapettikadun kohteen naapurusto sijaitsee Epilän alueella Tampereen länsiosassa. Naapuruston omaleimainen ilme muodostuu alueen historian ja siihen liittyvien vanhojen rakennusten kautta. Ennen 1990-lukua Winterin tapetti- ja väritehtaan käytössä toiminut tehdasalue oli tunnettu kauniista puutarhasta ja lehmuskujista (Tampereen kaupunki 2022). Nykyisin kerrostalokortteleita läpäisee itä-länsisuunnassa vanhojen puurivien reunustama Winterinraitti, joka yhdistää alueen keskellä sijaitsevan asuin-käyttöön muutetun vanhan tehdaskiinteistön, sen edustalla olevan puistikon ja musiikkikouluna toimivan puurakennuksen sekä länsi- ja itä-päissä sijaitsevat vanhat rakennukset yhdeksi kokonaisuudeksi (ks. kuva 5.1.2.B). Alueella sijaitsee yhteensä yhdeksän YH Kotien asuinkohdetta. Winterinraitin tilallinen ilme ja käyttö pelkästään kevyelle liikenteelle varattuna reittinä antaa sille mahdollisuuden toimia naapurustoa yhteen sitovana elementtinä. Kohdekierroksilla havaittiin kuitenkin, että käytännössä yksikään Winterinraitin varren rakennusten maantasokerroksista ei avaudu raitin suuntaan. Tämä nähtiin ongelmallisena edellä mainitun yhdistämisen tavoitteen kannalta. Lisäksi kerrostalojen piha-alueiden yhteydet raitille ovat heikkoja. Sen sijaan iso osa kerrostalojen pääsisäänkäynneistä avautuu lähinnä pysäköintikatuna toimivalle Tapettikadulle. Tapettikadun puoleinen piha-alue rajautuu pohjoisesta junarataan. Radan suhteellisen harvan liikennöinnin vuoksi sieltä ei kohdistu jatkuvaa meluhaittaa alueelle. Etelässä alue rajautuu Nokiantiehen, jonka varresta löytyvät lähimmät joukkoliikennepysäkit. Alueen maastoerojen vuoksi rakennuksista avautuu kuitenkin pitkiä näkymiä Nokiantien yli aina Pyhäjärvelle asti.

Tapettikadun kiinteistön ja naapuruston jaetut tilat

Naapuruston jaettujen tilojen tarjonta koostuu pienikokoisista varastotiloista ja muutamista pesutiloista. Aktiivisempia vallinnaisen toiminnan mahdollisuuksia tarjoavia tiloja alueella ovat kaksi pienikokoista kerhohuonetta, yksi askartelukäyttöön muutettu pieni väestönsuojatila sekä alueen keskellä sijaitsevan vanhan teollisuusrakennuksen kellarissa sijaitseva kerhohuoneen ja saunaosaston yhdistelmä. Toisaalta alueelle sijoittuva päiväkotijoukko ja musiikkikoulu näyttäytyvät toiminnallisina poikkeuksina muuten asumiseen keskittyvällä alueella.

Kuva 5.1.2.C: Tapettikadun kohdekiinteistön sokkeliosat pääsisäänkäyntien puolella ovat melko umpinaisia. Pihan puolella porrashuoneiden oville johtaa kapeat kulkureitit asuntopihojen välissä.

Tapettikadun kiinteistön jaetut tilat, pihat ja asuntojen näkymät

Kuvassa 5.1.2.D esitetään Tapettikadun kiinteistön maantasokerroksen tilat ja pihatoiminnot sekä ylemmässä kerroksessa sijaitsevan tutkimuksen esimerkiasunnon (1) ja vastakkaiselle puolelle sijoittuvan verrokkiasunnon (17) parhailta paikoilta avautuvat näkölinjat. Tapettikadun porrashuoneista avautuu kulkuyhteys läpi rakennuksen, sekä pysäköintialueiden että pihan suuntaan. Porrashuoneen ovet ovat lasiovia, jotka avaavat sekä kulku- että näköyhteyden sisä- ja ulkotilan välille. Pihan puoleinen ovi sijaitsee kuitenkin kapean käytävän päässä ja rajautuu ulkona kapeaan tilaan asuntopihojen väliin, mikä tekee yhteydestä toiminnallisesti hyvin passiivisen. B-portaan osalta porrashuoneen viereisestä pienestä kerhohuoneesta ei ole suoraa kulkuyhteyttä pihalle. Pysäköintialueen puolelle avautuvissa varastoissa on umpinaiset ovet ja matala yläikkuna. Tämän ratkaisun nähtiin vahvistavan alueelle tyypillistä sokkeliosan umpinaista ilmettä. Esimerkkiasunnosta 1 avautuva näkymä suuntautui pihan aktiivisten toimintojen suuntaan ja oli täten tyypiltään sosiaalinen. Verrokkiasunnon 17 näkymät avautuivat sen sijaan pelkästään pysäköintialueen suuntaan, eli olivat tyypiltään harmaita.

Kuva 5.1.2.D: Tapettikadun kohdekiinteistön korttelin maantasokerroksen toiminnot ja yhteydet nykytilanteessa. Nuolella esitettyinä esimerkiasunnon (1) ja verrokkiasunnon (17) parhaan paikan näkymät.

Tapettikadun kohteen muutostesti

Analyysin toisessa vaiheessa tarkasteluun liitettiin naapuruston mahdollisia muutoksia. Muutosten tavoitteena oli muodostaa alueelle aktiivisempaa ihmisten välisiä kohtaamisia tukevaa sosiaalista tilaa vaikuttamalla asunnoista naapurustoon muodostuviin yhteyksiin ja naapuruston jaettujen tilojen verkostoon. Tapettikadun naapurustossa keskeisenä tavoitteena oli aktivoida muutosten kautta erityisesti Winterinraitin kaupunkitilaa. Kuvassa 5.1.2.E esitetään testattuja muutoksia.

Jaettujen tilojen käyttötarkoitusten ja yhteyksien muutoksia

Kiinteistön jaettujen tilojen osalta muutoksena oli ulkoviivareaston käyttötarkoituksen muuttaminen valinnaisten toimintojen jaetuksi tilaksi. Ulkoviivareasta ei sinänsä ole tarpeeton, mutta alueen piha-haastattelujen yhteydessä asukkaat kertoivat, että varastotilat ovat käytännössä mitoil-taan liian pieniä, mikä on johtanut polkupyörien vaurioitumiseen. Polkupyörä-säilytyksen kannalta parempi ratkaisu olisikin toteuttaa uusi isompi varastotila niitä varten. Muutostestikaaviossa sellainen on sijoitettu rakennusten pohjois-puolelle nykyisen ulkoviivareasto- ja jätehuonerakennuksen laajenukseksi. Tällöin A-rakennuksen pääsisäänkäynnin yhteydessä olevaa tilaa voisi avata isommalla ikkunalla Punamullanpolun suuntaan. Aktiivinen toimint-tila, johon on näkymät ulkoa, aktivoisi osaltaan sisäänkäyntiä. Vastaavasti B-rakennuksessa sijaitseva ulkoviivareasto muuttaminen valinnaisia toimintoja mahdollistavaksi jaetuksi tilaksi, näköyhteyksien avaaminen sisäänkäyntipiha suuntaan, jaetun tilan ja viereisen pesulan välisten yhteyksien vahvistaminen sekä kulkuyhteyden toteuttaminen pihalta kerhohuoneeseen muuttaisivat tilojen toiminnallista luonnetta aktiivisemmaksi.

Piha-alueen toimintojen muutoksia

Punamullanpolun toisella puolella vanhan tehdasrakennuksen edustalla sijaitseva piha-alue todettiin luonteeltaan juuri sellaiseksi ei-kenenkään-maaksi, jolla pihahaastattelujen pohjalta voisi sijaita naapuruston yhteisiä jaettuja toimintoja. Työpajakeskustelussa alueelle ideoitu kirpputoripäivä voisi olla yksi luonteva toiminto tälle alueelle. Tehtaan päädyssä sijaitsevat varastotilat mahdollistaisivat tarvittavien myyntipöytien säilyttämistä. Pihan osalta aktivointia esitettiin asukkaiden toivomien eri ikäisille varattujen alueiden muodossa. Piha-alueiden rajausta ja yhteyksiä Winterinraitin suuntaan tulisi toteuttaa nykyistä täsmällisemmällä tavalla, esimerkiksi pihapinnoitteiden ja istutusten muodossa. Pihan eteläreunan kiinteistön sisäänkäynnille esitettiin työpajakeskusteluissa ideoitu välitila, eli sisätilan ja ulkotilan välimuoto, joka sisäänkäynnin yhteydessä voisi toimia asukkaiden välisiä kohtaamisia toteuttavana tilana. Lisäksi asuntojen ja pihan välisiä yhteyksiä aktivoitiin muuttamalla asuntopihoille avautuvat ovet tyypiltään sellaisiksi, että niitä voi käyttää myös asunnon sisäänkäyntinä. Lisäksi asuntopihojen rajauksiin tulisi hakea nykyistä täsmällisempiä keinoja. Nykyisellään hyvin tiiviisti rinnakkain sijoittuvat porrashuoneen sisäänkäynnit ja asuntopiha sekä näiden välisten rajausten epämääräisyys voivat muodostaa pahimmillaan asukaskyselyssä kuvaillun tilanteen, jossa naapureiden liikkuminen ja oleskelu koetaan asunnon yksityisyyttä häiritseväksi tekijänä (vrt. van Dorst 2005).

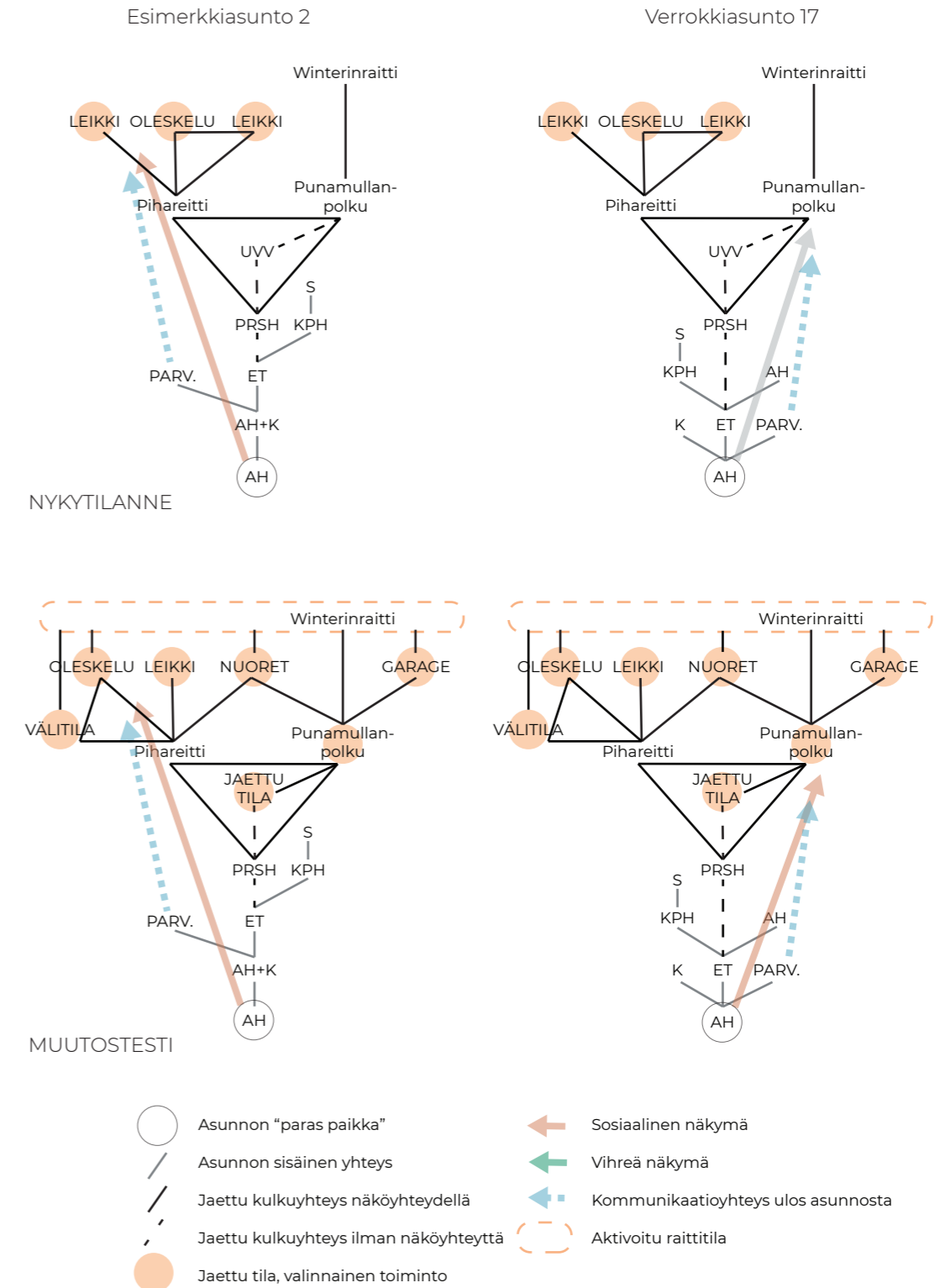
Kuva 5.1.2.E: Tapettikadun kohdekiinteistön korttelin maantasokerroksen toiminnot ja yhteydet muutostestissä.

Kuva 5.1.2.F: Winterinraitin suuntaan liittyvää aktivoitavaa piha-aluetta, vasemmalla naapurikiinteistön "Garage-pääty" ja oikealla Tapettikadun kohdekiinteistön pihaa.

Tapettikadun yhteyskaaviot ja muutostestin vaikutukset

Analyysin viimeisenä vaiheena esitetään sekä nykytilanteen että muutostestin mukaiset yhteyskaaviot lähtien esimerkiasunnon 1 ja verrokkiasunnon 17 parhaalta paikalta ulos naapuruston jaettuihin tiloihin. Yhteyskaavioiden tavoitteena oli osoittaa, millaisena naapuruston tilaverkosto näyttäytyy eri asunnoista katsottuna, ja toisaalta millaisia vaikutuksia muutostestillä olisi tilanteeseen. Kuvan 5.1.2.G ylemmässä kaavioparissa esimerkiasunnon 1 asuinhuoneesta avautuu sosiaalinen näkymä pihan oleskelu- ja leikkialueelle, kun taas verrokkiasunnosta 2 avautuu harmaa näkymä Punamullanpolun ja pysäköintialueiden suuntaan. Verrokkiasunnon 17 parveke liittyy suoraan samaan asuinhuoneeseen, mutta sieltä avautuva kommunikaatioyhteys ei suuntaudu minkään aktiivisen toiminnan suuntaan. Esimerkkiasunnossa 1 puolestaan parvekkeelle pääsee parhaan paikan viereisen asuinhuoneen kautta ja sieltä on mahdollista muodostaa kommunikaatioyhteys esimerkiksi pihalla leikkivän lapsen kanssa. Kulkuyhteys ulos tälle piha-alueelle muodostuu molemmista asunnoista eteisen ja porrashuoneen kautta, joko suorinta tietä pihareitille, tai tarvittaessa ulkoiluvälinevaraston ja Punamullanpolun kautta kiertäen. Kuvan alemmat yhteyskaaviot osoittavat millaisia muutoksia edellisten kohtien muutostestistä muodostuu. Erityisesti verrokkiasunnon 17 osalta kiinteistön ulkovälinevaraston muuttaminen valinnaisen toiminnan jaetuksi tilaksi ja Punamullanpolun toiselle puolelle muodostettu naapuruston yhteinen kirpputoripiha "Garage" aktivoisivat rakennusten välistä aluetta ja muuttaisi asunnosta avautuvaa näkymää sosiaalisemmaksi, vaikka pysäköintialue olisikin edelleen myös näkyvissä. Tämän asuntojen välisiä eroja tasoittavan muutoksen lisäksi kaavio havainnollistaa, miten lisääntyvien yhteyksien myötä myös Winterinraitista muodostuisi aktiivisempi ja alueen kohtaamispotentiaalia kohottava jaettu tila.

Kuva 5.1.2.G: Yhteyskaaviot esimerkiasunnon (1) ja verrokkiasunnon (17) parhaalta paikalta nykytilanteessa ja muutostestissä. Nykytilanteessa asuntojen välisenä erona korostuu erilainen näkymä, ja kommunikaatioyhteys aktiiviselle tai passiiviselle piha-alueelle. Muutokset näkyvät erityisesti Punamullanpolun puolen aktivoitumisena sekä lisääntyneiden pihatoimintojen ja yhteyksien kautta aktivoituneen Winterinraitin luonteessa.

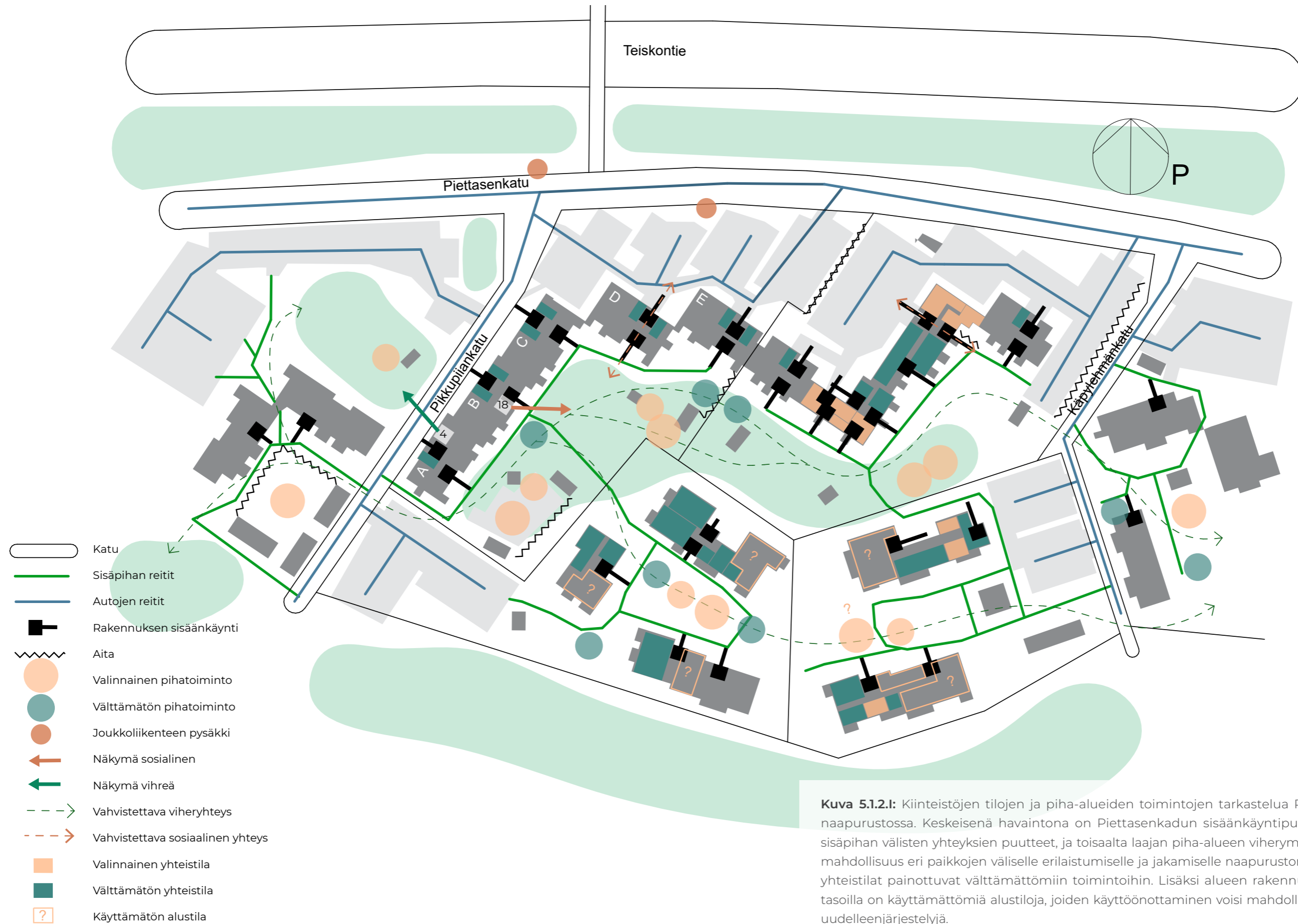
Kuva 5.1.2.H: Pikkupiiankadun rakennusmassa muodostaa piha-alueita suojaavan muurin Teiskontien suuntaan. Pääsisäänkäynnit sijoittuvat pysäköintialueen puolelle. Kulkuyhteyksiä pihalle on monin paikoin vain porrashuoneen kautta.

Nykytilanteen analyysi Pikkupiiankadun naapurustossa

Pikkupiiankadun kohde sijaitsee Linnainmaan alueella Tampereen itäosassa. Kerrostalokiinteistö on analysoidun kohdejoukon vanhin, vuodelta 1992. Alueelle on ominaista laaja asuinkorttelien kokonaisuus, jossa autoliikenne on toteutettu kokonaan ulkosyöttöisesti jättäen korttelin sisäpuolen suurelta osin kevyen liikenteen käyttöön. Naapurustoon sijoittuu kuvan 5.1.2.I mukaisella rajauksella neljä YH Kotien kohdetta ja laajemmalla rajauksella kokonaisuuteen lukeutuu yhteensä 8 kohdetta. Kuvan vasemmassa reunassa näkyvät kerrostalot ovat tämän yhtenäisen alueen reunimmaisat, kun taas kuvan oikeasta reunasta itään kerrostalorakenne jatkuu vastaavana. Kuvassa esitetyn alueen eteläpuolella kulkee laajempaa naapurustoa yhdistävä julkinen viherreitti. Kohteen rakennusten sijoitteluun on oletettavasti vaikuttanut alueen pohjoispuolella kulkeva Teiskontie, joka tuo alueelle merkittävää meluhaittaa. Melua on torjuttu muodostamalla rakennuksista pitkä suojaava ketju. Kohdekierroksen havaintojen pohjalta toteutettu ratkaisu vaikutti sisäpihan ääniolosuhteiden kannalta onnistuneelta. Toisaalta pohjoispuolen piha-alue on jäänyt kokonaan pysäköintipihaksi ja tuntui luonteeltaan sekä melun että ympäristön asfalttivoittoisuuden takia melko ikävältä. Yhteydet sisäpihan puolelle muodostuvat pääosin vain porrashuoneiden kautta, tai melko pitkän etäisyyden päästä rakennusketjun päädyn kiertämällä. Pohjoispuolen piha toimii kuitenkin liikenneyhteyksien (pysäköinti ja Pietisenkadun julkisen liikenteen pysäkit) puolesta ensisijaisena sisäänkäyntipuolena. Tämä ratkaisu on alueella tehtyjen pihahaastatteluiden mukaan jättänyt pihat vähälle käytölle – pihalla ei tule käytyä, jos sinne ei ole mitään erityistä asiaa. Porrashuoneiden ovilla olevista ”ei läpikulkua” kylteistä voitiin päätellä, että läpikulkua niiden kautta on ollut jollain tavalla häiriöksi. Myös kulkua piha-alueiden läpi on pyritty estämään erilaisilla aidoilla.

Pikkupiiankadun kiinteistön ja naapuruston jaetut tilat

Pikkupiiankadun kiinteistön jaetut tilat ovat kaikki toiminnoiltaan välttämättömiä varastoja sekä pesula- ja kuivaustiloja, jotka ovat kooltaan verrattain pieniä. Syy tilojen pienuudelle liittyy kohteessa käytettyyn ratkaisuun, jossa huoneistojen irtaimistovarastot on sijoitettu hajautetusti kerrostasanteille asuntojen yhteyteen. Myös pesula ja kuivaustilat on sijoitettu hajautetusti eri porrashuoneisiin. Naapuruston tasolla tarkasteltuna yhteistilat painottuvat suurelta osin välttämättömiin toimintoihin. Poikkeuksen tähän muodostavat yhden kortteliin sijoittuvan kerrostalon maantasokerroksen laajat kerhotilat ja saunaosastot (kiinteistö ei sisälly YH Kotien kohteisiin). Lisäksi kuvassa 5.1.2.I esitettyjen rakennusten itäpuolella yhdessä YH Kotien kiinteistössä sijaitsee ensimmäisen kerroksen asuntoon toteutettu Perhetupa, jonka toimintatavoitteena on alueen lapsiperheiden tukeminen ja heidän keskinäisten vertaisverkostojensa vahvistaminen jaetun tilan ja siellä järjestettävän toiminnan kautta. Kuvassa näkyvän viherpihan etelälaidan kiinteistöjen alimmissa kerroksissa sijaitsee lisäksi reilusti käyttämättömiä alustiloja, toisin sanoen tilaa, joka olisi muutettavissa käyttötilaksi mahdollisesti suhteellisen pienillä rakenne- ja taloteknisillä muutoksilla. Näitä tiloja tarkasteltiin kohteen muutostestissä toimintojen uudelleenjärjestelyä mahdollistavana reservinä.

Kuva 5.1.2.I: Kiinteistöjen tilojen ja piha-alueiden toimintojen tarkastelua Pikkupiiankadun naapurustossa. Keskeisenä havaintona on Piettasenkadun sisäänkäyntipuolen ja korttelin sisäpihan välisten yhteyksien puutteet, ja toisaalta laajan piha-alueen viherympäristön antama mahdollisuus eri paikkojen väliselle erilaistumiselle ja jakamiselle naapuruston kesken. Alueen yhteistilat painottuvat välttämättömiin toimintoihin. Lisäksi alueen rakennuksien alimmilla tasoilla on käyttämättömiä alustiloja, joiden käyttöönotto voisi mahdollistaa toimintojen uudelleenjärjestelyä.

Pikkupiiankadun kiinteistön jaetut tilat, piha ja asuntojen näkymät

Kuvassa 5.1.2.J esitetään Pikkupiiankadun kiinteistön maantasokerroksen tilat ja pihatoiminnot sekä tutkimuksen esimerkkiasunnon (4) ja vastakkaiselle puolelle sijoittuvan verrokkiasunnon (18) parhailta paikoilta avautuvat näkymälinjat. Kohteen kerrostasot ovat identtiset, joten vastaavat asunnot löytyvät sekä maantasokerroksesta asuntopihoilla varustettuna että ylemmistä kerroksista parvekkeellisina. Pikkupiiankadun porrashuoneista avautuu kulkuyhteys läpi rakennuksen, sekä kadun ja pysäköintialueiden että korttelin sisäpihan puolelle. Porrashuoneen ovet ovat lasiovia, jotka avaavat sekä kulku- että näköyhteyden sisä- ja ulkotilan välille. Kuten Tapettikadulla, myös Pikkupiiankadulla pihan puoleinen ovi sijaitsee asuntopihojen välissä, kuitenkin hieman väljemmin ja selvemmin rajattuna. Sisäänkäyntiyhteydet ovat tässäkin kohteessa toiminnallisesti passiiviset. Kadun ja pysäköintialueen puoleisten sisäänkäyntien yhteyteen sijoittuu eri portaisiin hajautetusti sijoitetut pesula- ja kuivaustilat. Tämän korttelin ulkokehän puolen piha-alue on yleisluonteeltaan meluisaa ja autoille varattua tilaa. Esimerkkiasunnosta 3 avautuva näkymä suuntautui tälle ulkokehän puolelle, kuitenkin kohtaan, jossa Pikkupiiankadun vastakkaisella puolella on naapurikiinteistöön liittyvä pieni metsikkö. Kyseinen näkymä oli näin ollen tyypiltään vihreä. Mikäli esimerkkiasunto olisi sijoittunut kiinteistön D tai E rappuun, olisi vastaava näkymä suoraan pysäköintialueelle, eli tyypiltään harmaa. Kyseessä on läpitalon asunto, joten asunnon toiselta puolella on tarjolla myös sosiaalinen näkymä sisäpihalle. Sen sijaan vastakkaiselle puolelle sijoittuvan verrokkiasunnon parhaan paikan – kuten muidenkin huoneidensa – näkymät olivat sisäpihalle, ja tyypiltään sosiaalisia.

Kuva 5.1.2.J: Kohdekiinteistön korttelin maantasokerroksen toiminnot ja yhteydet nykytilanteessa. Nuolella esitetynä esimerkkiasunnon (4) ja verrokkiasunnon (18) parhaan paikan näkymät.

Pikkupiiankadun kohteen muutostesti

Myös Pikkupiiankadun kohteen muutostestin tavoitteena oli alueen aktivoiminen, asukkaiden kohtaamisten mahdollistaminen ja naapuruston jaettujen tilojen verkoston vahvistaminen. Erityisesti muutokset kohdennettiin sisäpihan aktivointiin, kiinteistöjen piha-alueita yhdistävän viheryhteyden vahvistamiseen sekä ulkokehän ja sisäpihan pihojen välisen erotuksen tasaamiseen. Kuvassa 5.1.2.K esitetään testattuja muutoksia.

Jaettujen tilojen käyttötarkoitusten ja yhteyksien muutoksia

Kiinteistön jaettujen tilojen suomalaisessa kerrostalokannassa melko epätyypillinen hajasijoitus avaa kiinnostavia kysymyksiä niiden käytöstä. Yhtäältä oman asunnon kanssa samalla porrastasanteella sijaitsevat irtaimistovarastot mahdollistavat varaston käytön arjessa usein tarvittavien tavaroiden säilytyspaikkana. Toisaalta vastaava tilarakenne mahdollistaisi myös asuntojen läheisyyteen ns. avoimen käyttötarkoituksen ”jokeritiloja” (ks. Ketterän asumisen keittokirja, Tarpio 2019), joita voisi käyttää tutkimuksen osallistamisvaiheessa tunnistettuihin erilaisiin muuttuviin tarpeisiin, kuten vierashuoneena tai etätyötilana. Nykyinen hajautettu ratkaisu on tehtävien muutosten kannalta käytännössä haasteellinen, koska varastotiloista ei voi muuttaa osaa siten että jokeritilat olisivat kaikille tasapuolinen. Vastaavalla tilarakenteella ratkaisu olisi kuitenkin uudistuotannossa mahdollisia. Muutoksena ne olisivat toteutettavissa, jos tulevaisuudessa varastoja päätettäisiin kokonaisuudessaan siirtää toisaalle. Toisaalta maantasokerroksessa porrashuoneittain sijoitetut pesula ja kuivaustilat voivat tarjota tämän tyyppistä muutosmahdollisuutta asukasdemokratian näkökulmasta vähäisemmin haastein. Esitetyssä muutostestissä on esitetty osan maantasossa sijaitsevien tilojen muuttamista valinnaisen käyttötarkoituksen jaetuiksi tiloiksi. Sisä- ja ulkotilan välisen yhteyden aktivoimiseksi tiloihin toteutettaisiin ikkunat ja osaan tiloista myös kulku-yhteys suoraan ulkoa.

Piha-alueen toimintojen muutoksia

Jaettujen tilojen muutokseen liittyen Pikkupiiankadun kohteen D-porrashuoneen kohdalle esitettiin sisäänkäynnin edustalle toteutettavaa piha-rakennusta (”fillariverstas”) sekä puustutuksia, jotka rajaisivat sisäänkäyntiä pysäköintialueesta ja muodostaisivat sen yhteyteen ns. välitilaa. Yhdessä samaan porrashuoneeseen toteutettavien jaettujen tilojen muutosten kanssa välitila muuttaisi porrashuoneen luonnetta aktiivisemmaksi, mikä vahvistaisi piha-alueiden välistä yhteyttä. Sisäpihalla puolella kiinteistön piha-alueita jaoteltiin selvemmin eri toiminnoille. Korttelialueen viheryhteyden vahvistamiseksi esitettiin Pikkupiiankadun kiinteistön eteläpuolen naapurin käyttämättömän alustilan käyttöönottoa, kyseisen kiinteistön varastotilojen siirtämistä uuteen tilaan ja nykyisen varastotilan muuttamista naapurustoa palvelevaksi jaetuksi tilaksi. Koska naapurustosta löytyy jo lapsiperheille tarkoitettu Perhetupa, voisi tähän tilaan ajatella vastaavasti nuorille toimintaa järjestävää toimijaa. Samalla tila voisi palvella myös naapuruston kohtaamistilana erilaisissa tilaisuuksissa. Lisäksi korttelipihaan kulkuyhteyksiä tulisi kehittää siten, että kaikkialta löytyy selkeät reitit, joita pitkin läpikulku on sallittu.

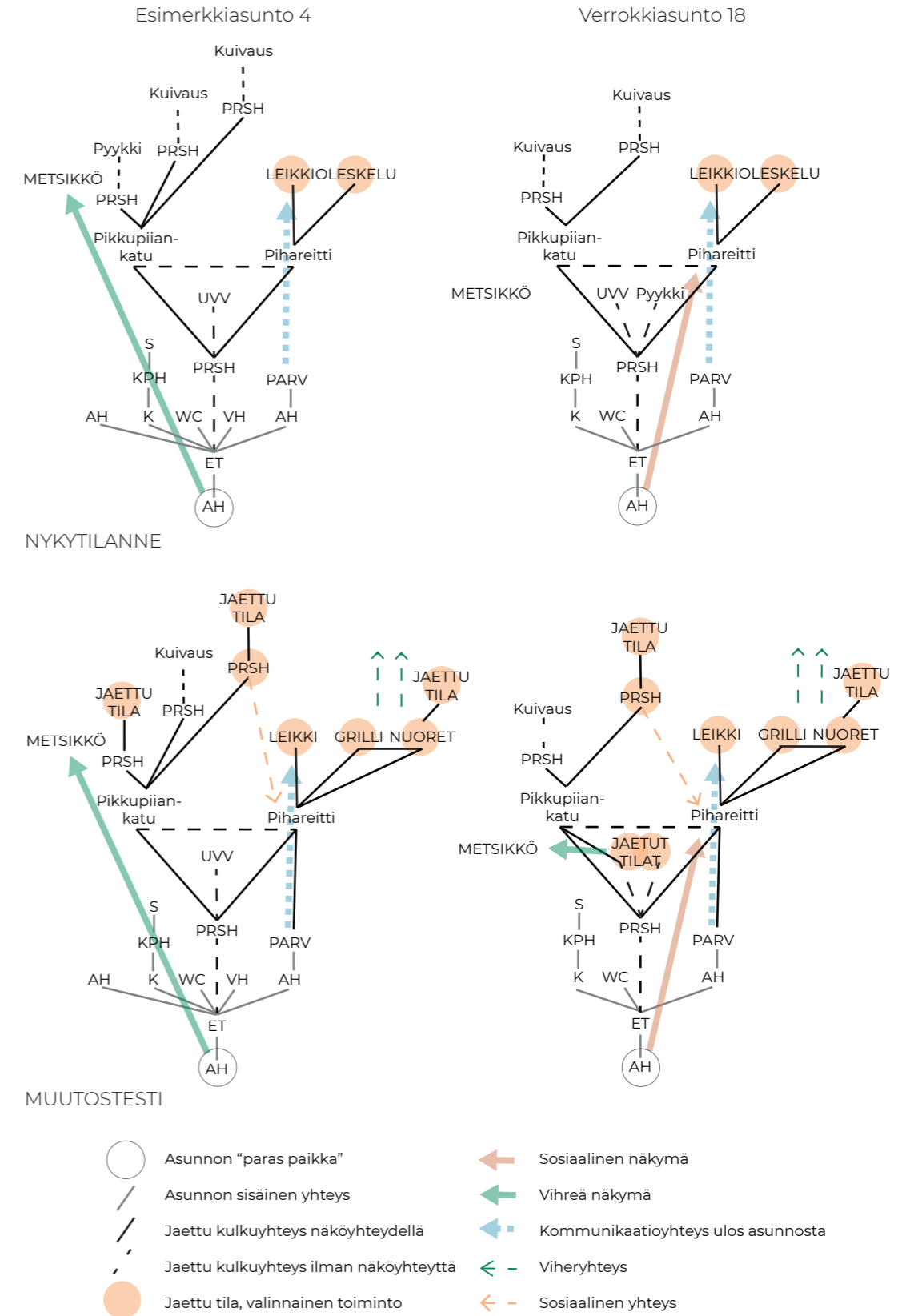

Kuva 5.1.2.K: Pikkupiiankadun kohdekiinteistön korttelin maantasokerroksen toiminnot ja yhteydet muutostestissä.

Pikkupiiankadun yhteyskaaviot ja muutostestin vaikutukset

Pikkupiiankadun yhteyskaavioissa tarkasteltiin, miten naapuruston jaettujen tilojen verkosto näyttäytyy kiinteistön nykytilanteessa esimerkiasunnon 4 ja verrokkiasunnon 18 parhaalta paikalta ulospäin tarkasteltuna ja millaisia vaikutuksia muutostestillä on tilanteeseen. Kuvan 5.1.2.L ylemmässä kaavioparissa esimerkiasunnon 4 asuinhuoneesta avautuu vihreä näkymä tien vastakkaisen puolen metsikköön. Kyseisen läpitalonasunnon kommunikaatioyhteys parvekkeelta tai asuntopihalta ei avaudu ollenkaan samaan suuntaan. Tämän parhaan paikan näkymän ja kommunikaatioyhteyksien välisen eron voi ajatella toimivan etätyötilanteessa toimintojen erottelun kannalta. Parhaalle parhaalle paikalle sijoitettu etätyöpiste on tilarakenteen näkökulmasta melko yksityinen ja näkymä on rauhallinen. Pihan puolen aktiivisempi näkymä ja kommunikaatiomahdollisuus voi puolestaan toimia vastapainona työstä irrottautumisessa. Verrokkiasunnosta 18 avautuva sosiaalinen näkymä on puolestaan suoraan sisäpihalle. Myös tässä asunnossa kommunikaatioyhteys avautuu vasta eteisen ja asuinhuoneen kautta kuljettavalta parvekkeelta tai asuntopihalta, kuitenkin samalle piha-alueelle, jolle parhaan paikan näkymä aukeaa. Tämä yhteys voi olla toimivampi esimerkiksi tilanteessa, jossa parhaalla paikalla etätyötä tekevä asukas haluaa samalla pitää silmällä pihalla leikkivää lasta. Kulkuyhteydet ulos muodostuvat asuntojen eteisten kautta porrashuoneeseen, josta pääsee sekä pihareitille että Pikkupiiankadulle. Yhteydet kiinteistön hajasijoitettuihin pesula- ja kuivaustiloihin ovat käytännössä Pikkupiiankadun ja saman puolen pysäköintialueen kautta. Kuvan alemmat yhteyskaaviot osoittavat puolestaan edellisten kohtien muutostestien vaikutusta asunnoista avautuviin yhteyksiin ja naapurustoon. Maantasossa olevien asuntojen asuntopihalle avautuvan oven muuttaminen sellaiseksi, että se toimii myös sisäänkäyntinä, tuottaisi vaihtoehdoisen reitin asunnon ja sisäpihan välille. Verrokkiasunnon kohdalla porrashuoneeseen liittyvien tilojen käyttötarkoituksen muutos etätyökäytön mahdollistavaksi jaetuksi tilaksi tuottaisi tilanteen, jossa asunnon viereisen erillisen etätyötilan näkymä eroaisi asunnon tilojen näkymästä. Muutostestin isommat muutokset sijoittuivat kuitenkin hieman etäämmälle asunnoista. Kaavio esittää Pikkupiiankadun ja pysäköintialueen puoleisten jaettujen tilojen luonteen muutosta, jossa porrashuoneen D muutokset aktivoisivat yhteyttä piha-alueiden välillä, sekä naapuruston viheryhteyden vahvistumista naapurikiinteistön uuden jaetun tilan ja piha-alueiden toimintojen erittelyn kautta.

Kuva 5.1.2.L (oikealla sivulla): Yhteyskaaviot esimerkiasunnon (4) ja verrokkiasunnon (18) parhaalta paikalta nykytilanteessa ja muutostestissä. Nykytilanteessa suurimpana asuntojen välisenä erona on läpitalonasunnon ja yhteen suuntaan avautuvan asunnon erilaiset näkymä- ja kommunikaatioyhteydet. Isoimmat muutokset kohdistuvat verrokkiasunnon viereisen uuden jaetun tilan tarjoamiin lisäyhteyksiin sekä muualla kiinteistössä tapahtuviin tilojen toimintojen aktivointeihin, yhteyksien parannuksiin ja naapuruston viheryhteyksien ja jaettujen tilojen verkoston kehittämiseen.

Kuva 5.1.2.M: Valokuvia aktivoitavan viherpihan ytimestä. Jäljet lumessa paljastavat, että todelliset reitit eivät noudata kiinteistörajoille asetettuja aitauksia. Vasemmalla naapurikiinteistön kellarin sisäänkäynti. Kyseisessä kellarissa sijaitsee ns. käyttämätöntä alustatila. Muutostestissä kuvassa näkyvään kellaritilaan esitetään aktiivista valinnaisen toiminnon jaettua tilaa.

Yleishuomioita jaettujen tilojen analyysin tuloksista

Edellä esitetyt muutostestit olivat luonteeltaan spekulatiivisia, ja niiden tarkoituksena oli erityisesti tuoda esiin alueiden tilaverkoston piirteitä sekä mahdollisia vaikutuksia, joita tilojen toiminnoissa ja yhteyksissä tehtävät muutokset voivat tuottaa kokonaisuuden kannalta. Kaavioissa valinnaisia toimintoja mahdollistavat jaetut tilat esitettiin korostuneella tavalla. Perusteluna korostukselle oli tämän tutkimuksen osallistamisvaiheessa asukkaiden esittämät ja aiemman tutkimustiedon tukema näkemys houkuttelevan toiminnallisuuden merkityksestä asukkaiden välisten kohtaamisten kannalta (Mehta 2013, Anderson ym. 2016, Gehl 2018, Maununaho 2018, Maununaho ym. 2021). Olennaista on kuitenkin huomata, että pelkkä toiminnallisuudelle varattu tila ei itsessään riitä, vaan tilojen aktiivisuus on riippuvaista myös toiminnan organisoinnista sekä ympäristön esteettisistä ja sensorisesta laadusta. Tähän liittyy myös huomio siitä, että esteettömyys ei ole vain fyysinen ominaisuus, vaan tietty paikka voi olla myös sosiaalisesti tai kulttuurisesti esteellinen. Paitsi hyvät yhteydet, myös, toiminnallinen houkuttelevuus erilaisten käyttäjien kannalta on huomioitava tilojen esteettömyyden arvioinnissa (Maununaho ym. 2021).

Jaettujen tilojen analyysin tulosten yhteenveto

Edellä mainituista varauksista huolimatta naapuruston jaettujen tilojen analyysin ja muutostestien tulokset tukivat tutkimuksen alkuvaiheessa asetettua hypoteesia, että asuinalueiden jaettuja tiloja tulee tarkastella sekä suunnittelun että käytön kannalta yksittäistä kiinteistöä laajempina kokonaisuuksina. Tulokset osoittivat, että myös lähiömäisten asuinalueiden kiinteistöistä löytyy suhteellisen vähäisillä muutoksilla alueiden sosiaalisen infrastruktuurin käyttöön valjastettavissa olevaa piilevää jakamispotentiaalia, jonka kehittämisellä voi olla vaikutusta yksittäistä kiinteistöä laajempaan naapurustokokonaisuuteen. Muutostestit ja niiden tarkastelu yhteyskaavioiden avulla korostivat etenkin pihojen kehittämistarvetta – asia, joka nousi vahvasti esiin myös tutkimuksen osallistamisvaiheissa. Pihojen merkitys asukkaiden toiminta- ja tapaamispaikkoina oli koronapandemian aikana korostunut. Pihojen kehittäminen vain lasten leikkipaikoiksi, mikä vaikuttaa monella kerrostalopihalla olevan rakentamismääräyksien minimitason kautta muodostunut vakiotaso, ei ole riittävä vastaus silloin, kun naapurustoon halutaan tehdä asukkaiden arkea ja hyvinvointia tukevaa sosiaalista infrastruktuuria. Toisaalta myös asunnoista avautuvat näkymien merkitys kasvaa tilanteessa, jossa arjen ajankäyttö painottuu lisääntyvässä määrin asuntoihin (Schmid & Säumel 2021). Esimerkkiasuntojen ja verokkiasuntojen väliset vertailut osoittivatkin, että tasa-arvoisuuden kannalta asuinalueiden piholla ei tulisi olla selviä nurjia puolia, missä avautuvat näkymät määrittävät vain autoille varattujen toimintojen kautta. Lisäksi muutostestit toivat esiin myös naapuruston tilaverkoston yhteyksien monipuolistamisen suhdetta tilojen aktiivisuuteen. Yhteyksien tulee olla selkeitä ja paikoin niitä on tarve rajata yksityisten tai tietyn ryhmän omaan käyttöön ajateltujen toimintojen kannalta. Kuitenkin jaetuissa tiloissa yhteyksien toteuttamatta jättäminen joko nykyisen käytön kannalta tarpeettomana tai kiinteistökohtaiseen ajatteluun perustuvan yksityisyyden perusteella ei näyttäyty oikealta ratkaisulta tulevaisuuden muutoksia mahdollistavaa naapuruston jakamispotentiaalia ajatellen.

5.2. JAKAMISPOTENTIALI UUDELLEEN ARVIOITUNA

Tutkimuksen eri vaiheiden välistä reflektiota

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa (luku 2.1) YH Kotien kerrostalokannan nykytilaa kartoitettiin sosiaalisen infrastruktuurin näkökulmasta. Tasolla 1 kiinteistöt jaoteltiin niiden yhteistilojen jakamispotentiaalin mukaan heikosti, kohtuullisesti ja hyvin jaettavissa oleviin kohteisiin. Potentiaalia nostivat yhteistilojen korkea määrä sekä tilojen saavutettavuus ulkoa. Tasolla 2 kiinteistöjen lyhyen kävelymatkan naapurustot jaoteltiin alueen työpaikkojen ja asukkaiden lukumäärän pohjalta passiivisiin, semiaktiivisiin ja aktiivisiin. Tutkimuksen osallistamisvaiheissa (luvut 3.1. ja 3.2.) kerätty tieto antoi pohjaa tähän jaotteluun liittyvien arvotusten tekemiselle. Toisaalta edellisessä luvussa 5.1 kahden naapuruston analyysin tulokset avasivat mahdollisuuden jaotteluun liittyneiden jaettujen tilojen jakamispotentiaalin ja naapuruston aktiivisuuden uudelleen arviointiin kyseisten naapurustojen osalta.

Naapurustojen aktiivisuus osallistamisaineistojen valossa

Osallistamisvaiheessa pandemia-ajan rajoitteet, yleinen epätietoisuus ja varovaisuus sävyttivät asukkaiden vastauksia naapuruston tilojen ja palveluiden käytöstä. Toisaalta arjen välttämättömien muutoksien edessä moni joutui pohtimaan aktiivisemmin asuinympäristönsä keskeisiä tekijöitä. Lähipalveluiden saatavuuden ja hyvien joukkoliikenneyhteyksien arvostus puhuikin semiaktiivisten ja aktiivisten alueiden puolesta. Erityisesti iäkkäämmät, autottomat ja liikkumisrajoitteiset asukkaat kokivat lähellä asuntoaan sijaitsevat päivittäistavarakaupat ja julkiset palvelut, kuten kirjastot ja uimahallit tärkeiksi. Aktiivisen naapuruston malli voi mahdollistaa monelle asukkaalle itsenäisen, sujuvan arjen sekä tiloja ja tilanteita sosiaaliselle kanssakäymiselle.

Naapuruston tyyppi ja havainnot kentältä

Naapurustojen tyypittelyssä Epilän Tapettikadun naapurusto oli tyypiltään aktiivinen ja Linnainmaan Pikkupiiankadun naapurusto semiaktiivinen. Molempien alueiden asukasmäärät (Epilässä 1663 ja Linnainmaalla 1919) olivat kuitenkin suhteellisen lähellä luokittelun jakolinjaksi asetettua 33 persentiiliä. Lisäksi Epilän alueen työpaikkojen lukumäärä (256) ylitti hyvin niukasti aktiivisen naapuruston kriteeriksi asetetun mediaaniarvon, Pikkupiiankadun työpaikkojen lukumäärän (130) jäädessä sen alle. Tämä kuvastaa tilastollisen luokittelun perushaastetta; raja-arvo on asetettava johonkin ja jakolinjan molemmin puolin jäävät tapaukset eivät todellisuudessa välttämättä eroa toisistaan merkittävästi. Paikan päällä toteutetut kohdevierailut ja haastattelut osoittivatkin, ettei alueiden aktiivisuudessa ollut havaittavissa suuria eroja. Kuitenkin erityisesti Epilässä asukkaat antoivat moitteita kaupallisten palveluiden etäisyydestä. Asukkaiden esiin nostamat haasteet, kuten lähikaupan korkea hintataso tai suoriin julkisen liikenteen yhteyksiin liittyvät puutteet ovat tekijöitä, joita alueiden karttapohjainen luokittelu ei tuonut esiin. Palveluiden merkitys lähiympäristön aktiivisuuden mittarina on tästä näkökulmasta olennainen. Toisaalta asukkaiden ja työpaikkojen lukumäärään perustuvan aktiivisuusjaottelun ääritapauksissa, kuten Tampereen Hervannassa tai Turun Pohjolan alueella, myös palvelujen määrä on suurempaa.

Jaettujen tilojen merkitys asukkaille

Julkisten sisätilojen sulkeutuessa ja liikuntamahdollisuuksien vähentyessä asukkaat olivat havainneet lähiluonnon ja ulkotilojen monipuolisuuden tukevan hyvinvointiaan muutoksessa. Tämä tulos on linjassa myös muualla toteutettujen korona-ajan tutkimusten kanssa (Schmid & Säumel 2021). Kohtaamisia mahdollistavia tiloja ja toimintoja omassa taloyhtiössä ikävöitiin, vaikka naapureiden välistä vuorovaikutusta oli ylläpidetty niin rappukäytävässä, ulko-ovella kuin roskakatoksessakin. Monelle pelkkä arkinen apu tai ystävällinen tervehdys naapureiden kesken oli tuottanut hyvää mieltä. Jaettujen yhteistilojen kuten kerhohuoneen, kuntosalin tai saunavuoron varaaminen omaan käyttöön oli yleinen toive erityisesti asukkaille, joiden asunto tuntui käyneen ahtaaksi korona-aikana, (piste) Usein näiden toiveiden kerrottiin koskevan kuitenkin myös normaalioloja.

Tapettikadun ja Pikkupiiankadun jaettujen tilojen jakamispotentiaali

Kiinteistökanta-analyysissä Tapettikadun kiinteistö sijoittui jaettujen tilojen osalta hyvän jakamispotentiaaliryhmään ollen jatkotarkasteluun valittujen 10 kohteen osalta paras. Sijoitukseen vaikutti erityisesti se, että kiinteistön jaetuilla tiloilla oli omat sisäänkäynnit suoraan pihalta. Sisäänkäyntien merkitys jakamisen kannalta sai lisävahvistusta naapuruston tarkemmassa analyysissä. Toisaalta analyysi osoitti, että tilojen aktiivisuuden kannalta niiden näköyhteyksissä sekä ympäröivissä ulkotiloissa oli kehitettävää. Pikkupiiankadun kiinteistö puolestaan oli kiinteistökanta-analyysissä jakamispotentiaaliltaan vain kohtalainen. Tähän ryhmään kiinteistö oli noussut tilojen lukumäärän pohjalta. Tarkemmassa analyysissä osoittautui, että lukumäärä perustui tilojen hajauttamiseen, jolloin kokonaislaajuudeltaan tilojen määrä ei ollut kovin korkea. Tilojen uudelleen järjestelemisen kannalta hajautettu rakenne voi tuottaa sekä etuja että haittoja, kuten edellisessä luvussa todetaan. Toisaalta molempien kohteiden osalta analyysi osoitti, että jakamispotentiaali voi olla enemmän riippuvainen naapuruston kuin yksittäisen kiinteistön jaettujen tilojen ominaisuuksista. Viereisistä kiinteistöistä löytyvät resurssit, kuten Pikkupiiankadun tapauksessa käyttämättömät alustilat, tai aluetta yhdistävät kevyen liikenteen reitit, tukevat jakamismahdollisuuksia merkittävästi. Tästä huolimatta toteutettu analyysi osoitti, että tilojen määrä ja kulkuyhteydet ovat tärkeässä asemassa jakamispotentiaalimäärittämisessä. Kohteiden laadullinen tarkastelu osoitti, että välttämättömien ja valinnaisten toimintojen runsaus sekä niiden sijoittaminen toistensa läheisyyteen lisäävät tilojen potentiaalista aktiivisuutta, sen kautta mahdollistuvia kohtaamisia, sekä näiden myötä vahvistuvaa sosiaalista infrastruktuuria. Olennaista on kuitenkin huomioida myös, että tarkoituksenmukaisesti tai toisaalta huolimattomasti suunnitellut näkö- ja kulkuyhteydet tiloihin vaikuttavat siihen, koetaanko ihmiskontaktit kutsuviksi vai tungetteleviksi.

6. SUOSITUKSET

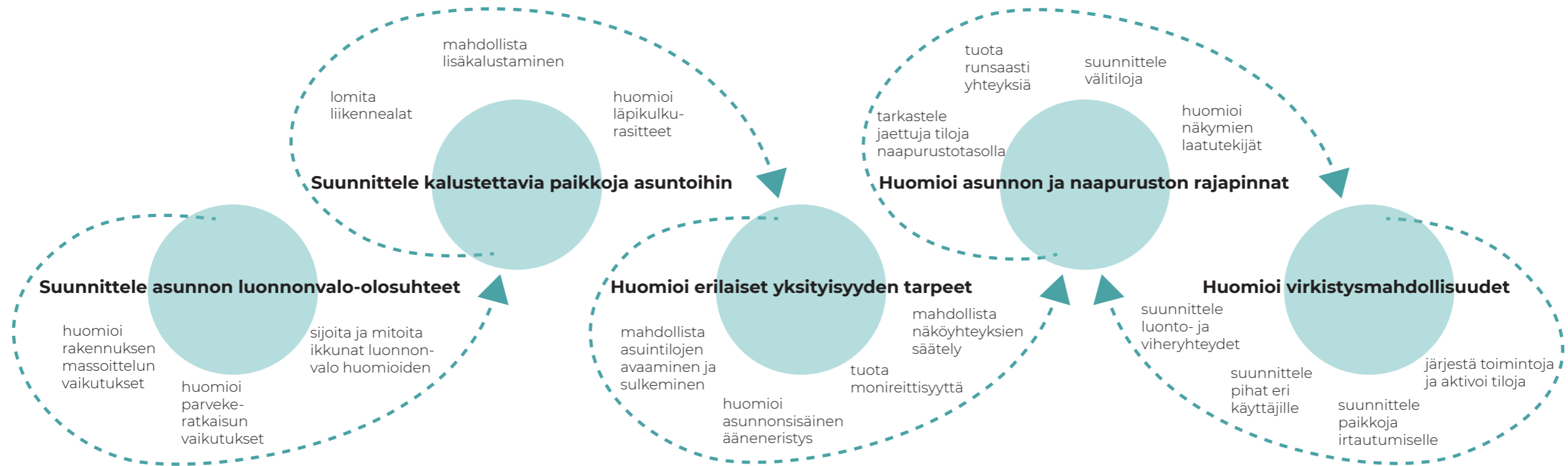

Kuva 6: Pikkupiiänkatu.

6.1. SUOSITUKSIA ASUINYMPÄRISTÖN KOKONAISVALTAISEEN KEHITTÄMISEEN

Suosituksia arjen sujuvuuden ja arjesta irrottautumisen tarpeisiin

Tässä luvussa esitämme analyysivaiheiden tuloksiin perustuvia suosituksia. Suositukset korostavat erityisesti asuntojen ja naapuruston välistä vuoro-vaikutussuhdetta. Asuntojen ja laajemman asuinympäristön ominaisuudet vaikuttavat arkielämän käytäntöihin monella tavalla yhdessä ja erikseen, muodostaen samalla perustan koetulle hyvinvoinnille. Koronapandemian aiheuttamassa poikkeustilanteessa kotona vietetty aika on lisääntynyt, mikä on entisestään korostanut asuinympäristön merkitystä. Toistaiseksi emme tiedä, mitkä poikkeustilanteen vaikutuksista ovat luonteeltaan pysyviä, mutta esimerkiksi pandemian aikana kehittyneiden etätyökäytäntöjen nähdään tukevan etätyöskentelyä myös tulevaisuudessa. Tässä tutkimuksessa toteutetuissa osallistamisvaiheissa YH Kotien asukkaat kuvasivat, millaiset erilaiset osatekijät lähtien asuntojen kiintokalusteiden käytännöllisyydestä, talotekniikan toimivuudesta ja huonetilan koosta aina asuinalueen palveluihin vaikuttavat heidän arkeensa haittaavalla tai edesauttavalla tavalla (ks. luku 3.1.). Toisaalta kuvauksissa asumisen ja hyvinvoinnin välinen suhde näkyi erityisesti sellaisissa ympäristön ominaisuuksissa, jotka ovat edesauttaneet rentoutumista, töistä irrottautumista sekä vapaa-ajanviettoa. Asuntojen osalta tärkeiksi tekijöiksi nousivat mm. parveke ja sauna sekä asuntoon tuleva luonnonvalo ja asunnosta avautuvat näkymät ja yhteydet luontoon. Toisaalta vastauksissa erottui myös tarve sosiaalisille kontakteille, jotka muodostuvat luontevasti jaetuissa tiloissa erilaisten vapaa-ajan toimintojen parissa. Analyysivaiheessa arjen sujuvuutta lähestyttiin erityisesti asuntojen kalustusmahdollisuuksien, asunnon sisäisten yhteyksien sekä naapuruston yhteyksien näkökulmasta. Rentoutumiseen ja vapaa-aikaan liittyviä tekijöitä tarkasteltiin asuntotasolla etenkin luonnonvalon sekä erilaisten työskentelyn ja vapaa-ajantoimintojen rinnakkaisuuden kannalta. Lisäksi naapuruston ja jaettujen tilojen osalta analyysissä korostuvat tilojen yhteyksien ja aktivoinnin kautta tavoitellut sosiaalisen infrastruktuurin mahdollisuudet. Seuraavissa alaluvuissa tuomme näitä näkökulmia yhteen viiden suosituksen ja niihin liittyvän keinovalikoiman muodossa (ks. kuva 6.1.A). Suositukset on laadittu uudisrakentamisen ja peruskorjauksen suunnittelun sekä niitä määrittävien ohjeistusten näkökulmasta.

Kuva 6.1.A: Suositukset asuin ympäristön kokonaisvaltaiseen kehittämiseen, ja suosituksiin liittyvä keinovalikoima.

6.1.1. SUUNNITTELE ASUNNON LUONNONVALO- OLOSUHTEET

Luonnonvalo tukee terveyttä ja hyvinvointia

Asuintiloihin liittyvien suositusten perushaasteena on usein eri näkökulmien päällekkäisyys ja toisistaan poikkeavien käyttötapojen huomioiminen. Luonnonvalon vaikutus ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin asettaa sen suositusten kannalta keskeiseen asemaan. Asukaskyselyssä valoisuus nousi esiin erityisesti positiivisissa huomioissa yhtenä korona-aikana jaksamista parantaneena tekijänä. Lisäksi luonnonvalon saanti vaikuttaa mm. siihen, millaiset mahdollisuudet asunto tarjoaa etätyöpisteen järjestämiselle. Tästä näkökulmasta asuntojen suunnittelussa tai peruskorjaamisessa nousevat esille paitsi ikkunat, myös parvekkeisiin sekä kerrostalon massoitteeluun liittyvät tekijät. Toisaalta luonnonvalon suorien hyvinvointivaikutusten rinnalla on huomioitava myös sen ristikkäiset vaikutukset esimerkiksi sisätilojen lämpöolosuhteisiin (ks. luvut 4.1.1. Luonnonvalo sekä 7.2. Tulosten rajoitteet ja sovellettavuus). Lisäksi on tärkeää huomioida paikallisen ympäristön muodostamat luonnonvalo-olosuhteet, jotka voivat vaikuttaa lopputulokseen jopa käytettyjä keinoja merkittävämmällä tavalla.

Keinot

- **Huomioi rakennuksen massoitteulun vaikutukset luonnonvaloon.** Runkosyvyyden kasvattaminen lisää rakennusrungon keskelle jääviä pimeitä tiloja. Asunnon aputiloja voi sijoittaa rungon keskelle, mutta niidenkin käyttömahdollisuudet heikkenevät luonnonvalon puuttuessa.
- **Huomioi parvekeratkaisun vaikutukset luonnonvaloon.** Mikäli parveke peittää asuinhuoneen julkisivun kokonaan tai suurelta osin, sen taakse tarvitaan jopa kaksi kertaa suuremmat ikkunat kuin ilman parveketta. Huomioi myös parvekkeen vaikutus alapuolisen kerroksen tilojen luonnonvaloon. Ikkunoiden sijoittaminen siten että ne eivät ole kokonaan parvekkeen sisä- tai alapuolella sekä läpinäkyvät kaide- ja seinäkeosuudet vähentävät parvekkeen varjostavaa vaikutusta.
- **Sijoita ja mitoita ikkunat luonnonvalo huomioiden.** Polveileva rakennusmassa tai läpitalon asunnot mahdollistavat useampia avautumissuuntia. Ikkunoiden määrä ja sijoitus vaikuttavat osaltaan myös erilaisten kalustettavien paikkojen, kuten etätyöpisteiden sijoitukseen sekä huonejaon uudelleenjärjestelyihin (ks. luku 6.2. Esimerkkejä suositusten soveltamisesta).

6.1.2. SUUNNITTELE KALUSTETTAVIA PAIKKOJA

Kalustettavuus asunnon tehokkuuden mittariksi

Kerrostaloasuntojen pienentyneet keskipinta-alat ja myös suomalaisessa asuntotuotannossa yleistynyt trendi yhdistää asuintiloja ja -toimintoja yhdeksi avotilaksi vaikuttavat merkittävästi asuntojen kalustettavuuteen. Asukaskyselyssä nousi esiin erilaisiin kalustusratkaisuihin liittyvä tilan tarve. Asuntojen tehokkuuden tarkastelussa olisi syytä siirtää katsetta neliömääristä siihen, miten käytettävissä olevaa pinta-alaa pystytään kalustamaan mahdollisimman monipuolisesti. Avotilaratkaisut lisäävät huonealalle kohdistuvia läpikulkurasitteita. Kalustettavuuden kannalta liikennealojen ja -reittien keskittämisellä esimerkiksi väliovien sijoittelun kautta voidaan puolestaan jättää tilaa asukkaalle erilaisille kalustusratkaisuille. Lisäksi suosittelemme asunnon tarkastelemista liikennealojen kautta tavoitteena lomittaa eriasteisia liikennealoja keskenään sijoittuen ensisijaisesti asunnon pimeisiin kohtiin.

Keinot

- **Lomita liikennealat.** Esimerkiksi sängyn vierustalle vaadittava ala voidaan yhdistää vaatekaappien käytön vaatiman alan sekä makuuhuoneen oven vaatiman alan kanssa. Tämä parantaa kalustettavuutta ja samalla myös lisää asunnon tilatehokkuutta. Kun liikennealat sijoittuvat lisäksi asunnon pimeisiin kohtiin, saadaan mahdollisimman paljon hyvin luonnonvaloa saavaa, kalustettavaa lattiapinta-alaa.
- **Mahdollista huoneiden lisäkalustaminen.** Suunnitteluvaiheessa on olennaista tutkia miten esimerkiksi etätyöpiste tai perhetilanteen muuttuessa lisävuode voidaan sovittaa huoneeseen. Etätyön kannalta myös mahdollisuus rajata kalustettavaa tilaa voi parantaa käytettävyyttä.
- **Huomioi läpikulkurasitteet.** Oleskelutilan läpikuljettavuus voi haitata merkittävästi sen kalustettavuutta. Lisäksi läpikulku vaikuttaa tilan yksityisyyteen ja voi hankaloittaa esimerkiksi rauhallisen etätyöpisteen toteuttamista huoneeseen. Toisaalta läpikulku voi myös vähentää erillisiä käytävätiloja tai tuoda tilaan asukkaalle kaipaamaa perheen yhteisöllisyyden tunnetta.

6.1.3. HUOMIOI ERILAISET YKSITYISYYDEN TARPEET

Yksityisyyden ja yhdessä olon tarpeet vaihtelevat eri tilanteissa

Asuintilojen yhteydet ja kalustettavuus ovat tekemisissä keskenään, minkä vuoksi edeltävät kalustettavuutta koskevat suositukset palvelevat vahvasti myös yhteyksien näkökulmaa. Tilojen avoimuus ja suljettavuus vaikuttavat merkittävästi paitsi liikkumiseen tilojen välillä, myös tilojen välisiin näköyhteyksiin, toiminnallisuuteen ja yksityisyyden tasoihin. Asukaskyselyssä teema nousi esiin yhtäältä toiveena eriyttää erilaisia toimintoja toisistaan, ja toisaalta yksityisyyden häiriintymisen kokemuksien kautta. Asunnon yksityisyyteen vaikuttaakin merkittävästi myös se, miten asunnon tilat liittyvät muuhun ympäristöön. Vaikka yksityisyyden ja yhdessäolon tarpeet vaihtelevat eri ihmisillä ja erilaisissa tilanteissa, mahdollisuus niiden välisen rajan säätämiseen on keskeistä molempien kannalta.

Keinot

- **Mahdollista asuintilojen avaaminen ja sulkeminen.** Kiinteät rakennusosat, kuten väliseinät ja ovet muodostavat huoneilojen yksityisyyden peruslähtökohdat. Toisaalta tilaa voidaan avata ja sulkea myös erilaisten kalusteratkaisujen ja kevyiden tilajako-osien avulla.
- **Huomioi asunnon sisäinen ääneneristys.** Korona-aikana lisääntynyt etätyö ja kotona vietetty aika muutoinkin ovat tuottaneet lisävaatimuksia yksityisyydelle asunnon sisällä.
- **Tuota monireittisyyttä.** Kun yhteen tilaan johtaa useampia ovia tai kulkureittejä, tilojen välisten yhteyksien ja yksityisyysasteiden säätely on mahdollista nopeasti ja helposti.
- **Mahdollista näköyhteyksien säätely.** Yhteyksien tulee olla asukkaan hallittavissa. Yksityisyyden mahdollistamiseksi näköyhteys pitää voida myös sulkea sopivalla tavalla. Ongelmalliseksi tilanne muodostuu silloin, jos näkyvyyttä sisään voi rajoittaa vain sulkemalla kokonaan näkymät ulos ja estämällä ulkoa tulevan luonnonvalon saannin.

6.1.4. HUOMIOI ASUNNON JA NAAPURUSTON RAJAPINNAT

Asumisen laajennettu ulottuvuus

Asumisen arki ei rajoitu rakennusten seinien sisäpuolelle tai hallinnallisten kiinteistörajajojen piireihin. Asukaskyselyssä ja haastatteluissa arjen palveluiden saavutettavuus osana sujuvaa asumisen arkea nousi korostuneesti esiin. Tutkimuksen kahta eri osahanketta yhdistävä olennainen suositus onkin, että asuntosuunnittelussa tulee huomioida aiempaa paremmin asumisen ulottuminen asunnosta naapurustoon sekä asunnon ja naapuruston väliin asettuvien erilaisten rajapintojen ominaisuudet. Hyvässä asuinympäristössä yksityiset asuintilat ja naapuruston jaetut tilat ja palvelut yhdistyvät sekä toiminnallisella että mentaalilla tasolla kokonaisuudeksi. Näkö- ja kulkuyhteydet ulos asunnosta ovat tärkeitä etenkin tilanteissa, joissa liikkumista rajoittavat joko ulkopuoliset tekijät tai oma terveydentila. Lisäksi asunnon ja naapuruston suhdetta edesauttavat arjen toimintoja tukevat aktiivisessa käytössä olevat jaetut tilat ja niissä tapahtuvat kohtaamiset.

Keinot

- **Tarkastele jaettuja tiloja naapurustotasolla.** Elävä asuinympäristö muodostuu kiinteistöä laajemmasta kokonaisuudesta. Naapurustotaso tukee alueen sisä- ja ulkotilojen erilaistumista sekä aktiivisuutta lisääviä valinnaisten toimintojen ja naapuruston sosiaalisen infrastruktuurin vahvistumista. Asuntokokojen pienentyessä erilaiset varattavissa olevat jaetut tilat, kuten vierashuone tai etätyöhuone, auttavat asumisen erilaisissa tilanteissa.
- **Tuota runsaasti yhteyksiä.** Hyvät näkö- ja kulkuyhteydet sekä yhteyksien määrä puolijulkisten ja julkisten tilojen välillä vaikuttavat tilojen jakamispotentiaaliin ja aktiivisuuteen. Ikkunallisuus ja kulkuyhteys suoraan pihalta mahdollistavat tilan käyttötarkoitusten muutoksia.
- **Suunnittele välitiloja.** Sisäänkäynnit kokoavat liikennettä, joten niiden yhteydessä olevat pysähtymiseen houkuttelevat paikat mahdollistavat asukkaiden välisiä kohtaamisia. Suomen sääolosuhteissa ulko- ja sisätilan välimuoto tukee tätä mahdollisuutta myös talviaikaan.
- **Huomioi näkymien laatutekijät.** Suhde asuinympäristöön muodostuu asunnosta käsin. Tasavertaisuuden kannalta jokaisen asunnon näkymällä on väliä. Asuinympäristössä ei näin ollen tulisi olla kokonaan autoille varattuja "takapuolia".

6.1.5. HUOMIOI VIRKISTYS- MAHDOLLISUUDET

Lepo ja virkistyminen vaativat omat paikkansa

Tutkimuksessa koottu osallistamisaineisto osoittaa asunnoissa ja asuin-ympäristössä vietetyn ajan ja toteutettujen toimintojen lisääntyneen, esimerkiksi kotona tehdyn etätönnä muodossa. Toimintojen lisääntyessä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että asuin-ympäristöstä löytyy riittävästi paikkoja, jotka tukevat asumiseen perinteisemmin liitettyjä levon ja virkistymisen tarpeita sekä asunnoissa että naapuruston tasolla. Työstä irrottautumisen keinot liittyvät osin jo edellisissä osioissa käsiteltyihin aiheisiin, kuten kalustettavuuteen, ja tilojen sulkemismahdollisuuksiin. Myös parveke ja näkymät asunnosta ulos ovat tärkeitä, sillä ne mahdollistavat työpäivän aikaisia mikrotaukoja. Virkistymiseen liittyy toisaalta myös asuin-ympäristön tarjoamat mahdollisuudet sosiaalisille suhteille. Lisäksi koronapandemia-aikana toteutetussa asukaskyselyssä erilaiset ulkoilumahdollisuudet nousivat tärkeään asemaan. Lähiluonnon ja vapaa-ajan aktiviteettien merkitystä ei kuitenkaan voida pitää vain poikkeusaikaan liittyvinä, vaan ne tukevat sosiaalisesti kestävästä hyvinvointia yleisellä tasolla.

Keinot

- **Suunnittele asumiseen liittyvät luonto- ja viheryhteydet.** Tämä liittyy sekä edellisessä suosituksessa käsiteltyihin näkymien laatutekijöihin että siihen, että asunnon lähiympäristöstä löytyy helposti saavutettavia viheralueita ja ulkoilumahdollisuuksia.
- **Suunnittele pihat eri käyttäjille.** Lasten leikkipaikkojen lisäksi tarvitaan laadukkaasti toteutettuja paikkoja nuorille ja aikuisille. Yhdessä erilaiset paikat pihalla tukevat naapuruston sosiaalista infrastruktuuria.
- **Suunnittele paikkoja irtautumiselle.** Irtautumisen paikat (kuten asunnon sauna, parveke, tai pihalla oleva rauhallinen paikka) voivat liittyä luonteeltaan yksityiseen vetäytymiseen tai vastavuoroisesti ne voivat olla yhteiseen toimintaan ja sosiaalisille suhteille tarkoitettuja (kuten esimerkiksi grillauspaikka, kuntosali tai versta).
- **Järjestä toimintoja ja aktivoi tiloja.** Pelkkä tila ja siihen nimetty toiminta ei riitä, vaan tarvitaan myös aktiivisia toimia (kuten pihakahvit tai kirpputoripäivä) ja toimijoita. Myös asukkaiden aloitteiden mahdollistamisella on tärkeä rooli.

6.2. ESIMERKKEJÄ SUOSITUSTEN SOVELTAMISESTA

Painopiste asuntotason muutos-esimerkeissä

Edellä esitetyt suositukset toivat yhteen tutkimuksen asunto- ja naapurustotasojen näkökulmat. Naapuruston ja jaettujen tilojen osalta suositusten taustalla oleva analyysi pohjautui nykytilanteen ja muutos-vaihtoehtojen rinnakkaiseen tarkasteluun (ks. luku 5.1.2.). Sen sijaan asuntoihin liittyvät suositukset pohjautuivat pelkästään analyyseissa tarkasteltuihin asuntojen nykytilanteen laatutekijöihin (ks. luku 4.1.). Tämän asunto- ja naapurustotasojen keskinäisiin tutkimusmenetelmiin liittyvän eron vuoksi tässä alaluvussa keskitytään erityisesti asuntoihin liittyvien suositusten havainnollistamiseen asuntojen pohjapiirroksiin laadittujen muutos-esimerkkien avulla.

Tarkastelun rakenne ja tavoitteet

Suosituksia havainnollistetaan seuraavaksi konkreettisten suunnitteluratkaisuiden kautta. Alaluvussa 6.2.1. esitetyt muutokset ovat toteutettavissa ensisijaisesti jo suunnittelupöydällä tai rakennusvaiheessa. Alaluvuissa 6.2.2. sekä 6.2.3. muutokset perustuvat asuntojen mukautumispotentiaaliin, joka on niinkään huomioitavat suunnitteluvaiheessa, mutta jota voi hyödyntää rakennuksen elinkaaren aikana. Tarkasteluilla pyritään antamaan pohjaa keskustelulle siitä, mitä tulevaisuuden kohteiden suunnittelussa on huomioitava, mikäli halutaan painottaa niiden kykyä vastata ajassa vaihtuviin asumisen tarpeisiin.

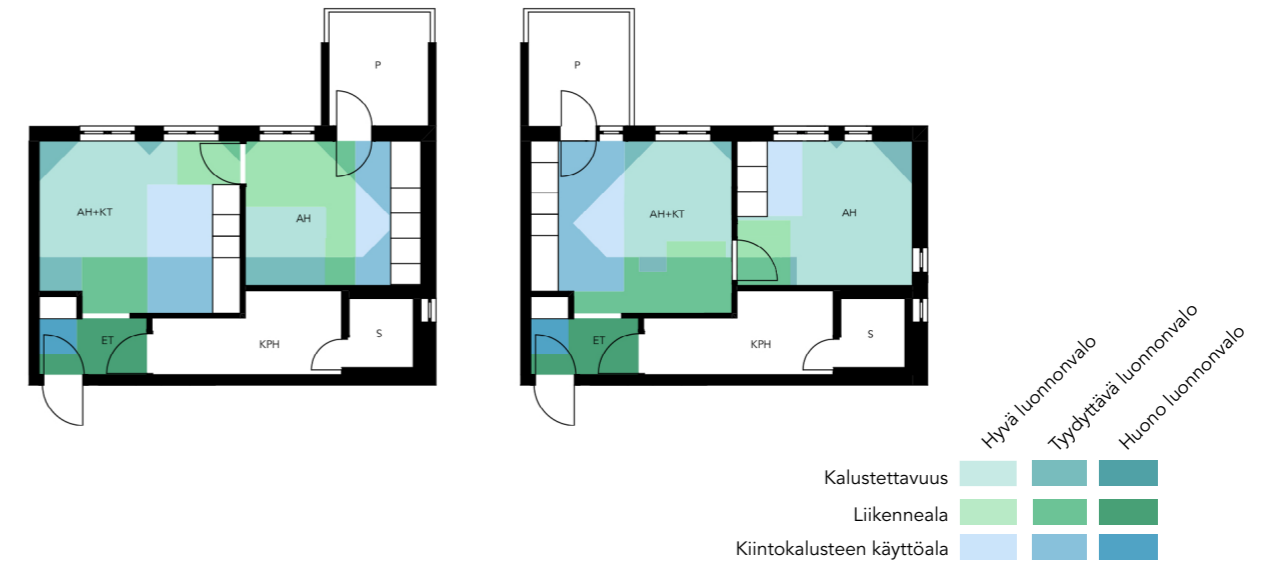
Mukautumispotentiaali

Mukautumispotentiaali kertoo siitä, miten asunnot pystyvät tilallisesti muuttamaan ja siten vastaamaan asukkaidensa erilaisiin ja muuttuviin tarpeisiin. Asuntoja tarkastellaan tällöin mukautuvina aihioina, jotka sisältävät sekä pitkäikäisempiä, muuttumattomia osia (kuten runko, rakennustason talotekniikka) että lyhytikäisempiä, helpommin muutettavia osia (kuten eikantavat tilaosat, kalusteet). Esitetyissä esimerkeissä tarkastellaan, miten asunnon tilakokonaisuutta voidaan muokata vastaamaan vaihtuviin tilankäytön tarpeisiin, kuitenkin resurssivaatimuksiltaan pieniä muutostoimia painottaen. Tämän hankkeen tutkimusvaiheiden lisäksi taustalla on laajempi suomalaisten kerrostalokohteiden tarkastelu (esim. Saarimaa & Pelsmakers 2020), jonka tuloksia havainnollistetaan esimerkeissä YH Kotien kerrostalokohteiden kontekstissa. Muutospotentiaalin tarkastelu on näkökulmaltaan periaatteellisia mahdollisuuksia esiin nostava – todellisissa asumisen tilanteissa muutospotentiaalin hyödyntämisen mahdollisuuksiin vaikuttavat myös asuntojen hallintamuodot (vuokra-asuminen, asumisoikeus-asuminen tai omistusasuminen) sekä muutosten tekijöiden ja tilaajien tiedolliset ja taloudelliset resurssit.

6.2.1. KALUSTETTAVUUS JA LUONNONVALO

Esimerkki: Liikennealat ja luonnonvalo-olosuhteet

Suosituksien mukaan asunnon luonnonvalo-olosuhteiden ja kalustettavien paikkojen suunnittelemisesta liittyvät käytännön asunosuunnittelussa vahvasti yhteen. Kuvassa 6.2.1.A oleva asunto esiintyi tutkimuksen numeeristen tulosten perusteella kaksiona, jossa on eniten hyvää luonnonvalovyöhykettä, mutta toisaalta vähiten kalustettavaa lattiapinta-alaa. Esimerkin muutosversiossa parvekkeen, keittiökalusteiden, makuuhuoneeseen johtavan välioven sekä makuuhuoneen kiintokalusteiden paikkaa esitetään siirrettäväksi. Tällöin kalusteiden ja väliovien vaatimat liikennealat lomittuessaan pienenevät ja kalustettava lattiapinta-ala kasvaa. Lisäksi tarkastelussa on esitetty ikkunoiden lisäämistä siten, että makuuhuone avautuu kahteen ilmansuuntaan ja olohuoneeseen sisään astuttaessa välioven kautta avautuu näkymä ulos. Kahden ilmansuunnan ansiosta asunnon hyvän luonnonvalovyöhykkeen määrä kasvaa entisestään. Lisäksi luonnonvaloisuutta on lisätty muuttamalla parvekkeen toinen pieli muutosversiossa lasiseksi umpinaisen sijaan. Myös asukaskyselyssä esiintynyt toteamus parvekkeen eduista mieluummin olohuoneeseen kuin makuuhuoneeseen yhteydessä toteutuu, tosin tässä asiassa kyse on enemmän asukkaan mieltymyksestä kuin todennetusta tarpeesta. Lisäksi sijoituksesta saataviin etuihin tai haittoihin vaikuttaa myös parvekkeen (tai mahdollisen maantasokerroksen osalta asuntopihan) suhde pihan muihin toimintoihin. Myös asunnon sauna olisi sijaintinsa puolesta muutettavissa esimerkiksi vaatehuoneeksi, jonne kuljetaan makuuhuoneen kautta. Tälläkin osin erilaisten asukkaiden tarpeet ja mieltymykset vaihtelevat, ja asukaskyselyn saunan merkitystä korostavien vastausten pohjalta suositusta asunosaunojen poistamisesta ei voida yksiselitteisesti esittää. Yleisesti ottaen ensisijaisten, toissijaisten sekä huoneiden sisäisten liikennealojen (ks. taulukko 4.1.2.B) lomittamisella päällekkäin voidaan parhaassa tapauksessa saada lisää kalustettavaa lattiapinta-alaa muille toiminnoille. Luonnonvalon näkökulmasta parvekkeen sijoittaminen sekä asunnon avaaminen kahteen ilmansuuntaan lisäävät asuntoon tulevan luonnonvalon määrää.

Kuva 6.2.1.A: Esimerkki liikennealojen lomittamisen vaikutuksista sekä luonnonvalon määrän lisäämisen keinoista kaksiossa (1:150). Vasen pohjapiirros on alkuperäinen ja oikeanpuoleinen on tästä muokattu, vaihtoehtoinen versio.

6.2.2. TILOJEN AVOIMUUS JA SULJETTAVUUS

Avoimuus ja suljettavuus asunnon päätiloissa

Suosituksissa esitämme tilojen avattavuuden ja suljettavuuden yhtenä keskeisenä keinona asunnon yksityisyyden säätelyyn (ks. luku 6.1.3.). Asukaskyselyn aineistot osoittivat, että suljettavuuden ja avoimuuden aste on merkityksellinen asukkaille erityisesti liittyen asunnon päätiloihin, eli ruuanlaiton, ruokailun ja oleskelun tiloihin, ja se nostetaan siksi tässä esille esimerkkien avulla. Aihetta käsitellään usein keittiötyypin kautta: keittiön tilallinen ratkaisutapa on tunnustettu erityiseksi asukkaiden mieltymyseroja herättäväksi tekijäksi (mm. RT 93-11231). Tässä alaluvussa tarkastellaan mahdollisuutta erilaisiin yhteyksiin ruuanlaiton, ruokailun ja oleskelutilan välillä. Toisin sanoen avoimen asunnon päätilan kohdalla mahdollisuutta erottaa tilat (ks. kuva 6.2.2.A), ja erilliskeittiön sekä erillisen olohuoneen kohdalla analysoitiin mahdollisuutta yhdistää tilat (ks. kuva 6.2.2.B).

Avoimuus ja suljettavuus vaikuttavat tilan kokemuksellisuuteen

On huomioitava, että yhdistetty keittiö–ruokailu–oleskelutila saattaa kokemuksellisesti vaikuttaa laajemmalla kuin erilliset huoneet näille toiminnolle. Tämä johtuu siitä, että yhtenäinen pinta-ala ja useammat ikkunat huoneessa ja niistä muodostuvat paremmat valo-olosuhteet lisäävät avaruuden tuntua, vaikka varsinaiseen oleskeluun kalustettava lattiapinta-ala pysyisikin samana (Stamps 2010). Kaikissa tilanteissa pohdittaessa mahdollisuutta erilaisiin yhteyksiin ruuanlaiton, ruokailun ja oleskelutilan välillä, päätilan eri toiminnallisten osien sijoittuminen toistensa läheisyyteen, laajuus ja avautuminen nousevat merkittävään rooliin (Saarimaa & Pelsmakers 2020). Lisäksi eri käyttöihin suunniteltujen tilojen rajapinnoilla on merkitystä.

Esimerkki: Avoimesta päätilasta erillishuoneiksi

Kuvan 6.2.2.A asunnossa (58 m²) keittiö–ruokailu on alun perin yhtenäistä ja avointa tilaa suhteessa oleskeluun siten, että ruuanlaiton tila on rajattu oleskelutilasta seinällä ja kalusteilla, mutta ruokailu sijoittuu sen edustalle oleskelutilan suhteen avoimena. Näiden viereen sijoittuu oleskelutila. Mikäli keittiö- ja ruokailutila haluttaisiin sulkea omaksi tilakseen, vaatisi se uuden kevyen väliseinän rakentamista noin kahden metrin mitalta. Tällöin oleskelutila on kooltaan noin 16 m², joka nähdään RT 93-10926 (2008) ohjeen mukaan toimivana 1–2 hengen asunnon oleskelutilan kokona. Asunnon päätilan tilamitoituksessa tulisi toimintojen ja niitä tukevien kalusteiden tilatarve (esim. RT 93-10926, 2008) huomioida sekä avoimen tilan että erotettujen tilojen osalta. Keittiön ja olohuoneen kohdalla tilamitoituksen tulee mahdollistaa myös toimiva ruokailupaikan sijainti joko keittiön tai olohuoneen puolella. Lisäksi on huomioitava eriyttävien tilojen kulkuyhteydet sekä luonnollisesti kuhunkin erilliseen tilaan kooltaan riittävät ikkunat sekä tuuletusmahdollisuudet.

Kuva 6.2.2.A: Avoimesta tilasta erillishuoneiksi (1:150). Vasen pohjapiirros on alkuperäinen ja oikeanpuoleinen on tästä muokattu, vaihtoehtoinen versio, jossa keittiö on erotettu olohuoneesta. Vaalea harmaa kuvaa oleskelutilaa ja tumma turkoosi ruuanlaiton tilaa: raja oleskelun ja ruuanlaiton välillä on avoin tai suljettu. Vaalea turkoosi kuvaa suljettavia makuuhuoneita ja turkoosi viivarasteri toissijaista varastotilaa. Eteiset, kylpyhuoneet ja wc:t esitetään valkoisella.

Esimerkki: Erillisistä tiloista avoimeksi päätilaksi

Edellä mainitussa kohteessa tilojen eriyttäminen tai yhdistäminen tapahtuu julkisivun suuntaisesti, mutta vastaava voi tapahtua myös rakennusrungon suuntaisesti, erityisesti päätyasuntojen kohdalla. Hyvä esimerkki löytyy samassa kerrostalossa sijaitsevasta kuvan 6.2.2.B asunnosta (78 m²), jossa keittiö-ruokailu ja oleskelutilat ovat alun perin erilliset. Tilojen yhdistäminen on mahdollista, sillä ne sijaitsevat vierekkäin. Yhdistäminen on kuitenkin vain osittaista, sillä tässä tilanteessa keittiön talotekniset liitännät jäävät keittiön ja oleskelutilan väliin. Mikäli tiloja rajaava seinä puretaan, mutta vesi- ja viemäri-liitännät ei haluta muuttaa, jää tilojen väliin vesipisteen sisältävä saareke, joka rajaa keittiötilaa. Tämä muutos vaikuttaa kuitenkin koko päätilan kalustamiseen, sillä se vähentää kalustettavien seinien määrää. Yleistettäessä esimerkin kautta nousseita havaintoja voidaan todeta, että erilliskeittiön ja oleskelutilan sijoittaminen vierekkäin sekä keittiön taloteknisten liitännöiden välttäminen keittiön ja oleskelutilan välisellä seinällä mahdollistaa tilojen paremman yhdistettävyyden. Yhdistettävyyden on helpompaa myös, jos lattia-materiaali jatkuu tiloja rajaavan kevyen väliseinän alla.

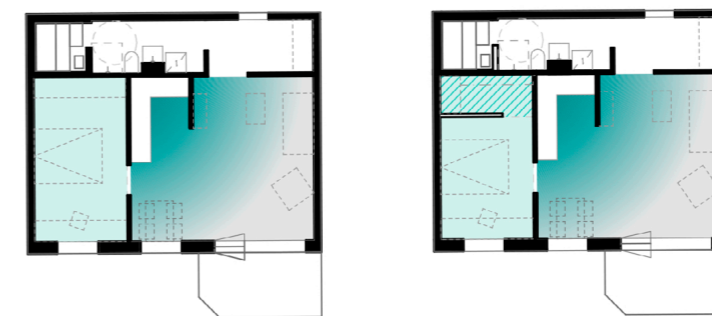

Kuva 6.2.2.B: Erillisistä tiloista avoimeksi (1:150). Vasen pohjapiirros on alkuperäinen ja oikeanpuoleinen on tästä muokattu, vaihtoehtoinen versio, jossa asuntoon on toteutettu erilliskeittiön sijasta keittiön ja olohuoneen yhdistävä avoin päätila. Vaalea harmaa kuvaa oleskelutilaa ja tumma turkoosi ruuanlaiton tilaa: raja oleskelun ja ruuanlaiton välillä on avoin tai suljettu. Vaalea turkoosi kuvaa suljettavia makuuhuoneita. Eteiset, kylpyhuoneet ja wc:t esitetään valkoisella.

6.2.3. TILOJEN LISÄÄMINEN

Esimerkki: Toissijaisten asuintilojen lisääminen

Suosituksissa suljettavuuden näkökulman esiin nostamisen taustalla olivat mm. korona-aikana esiin nousseet tarpeet säilytystilan lisäämiselle sekä muista tiloista erotettaville tiloille esimerkiksi etätyötä tai harrastuksia varten. Suljettavuutta tarkastellaan seuraavassa säilytystilojen ja huoneiden lisäämiseen liittyen. Molemmat ovat tilallisia mahdollisuuksia, joita asukkaat arvostavat. Ensimmäinen on tärkeä erityisesti asunnoissa, joissa ei ole suljettavaa säilytystilan tai kodinhuollon tilaa. Kuvan 6.2.3.A asunto (54,5 m²) ei alun perin sisällä vaatehuonetta. Asunnon laaja makuuhuone, makuuhuoneen sisäänkäynnin sijainti ja huoneen muoto mahdollistavat kuitenkin sen, että osa makuutilasta voidaan rajata erilliseksi vaatehuoneeksi. Merkittävää on, ettei tällainen muutos hankaloita kalusteiden, kuten parisängyn ja työpöydän sijoittamista tilaan. Yleisellä tasolla voidaan ajatella, että kulku makuuhuoneeseen tämän esimerkin tavoin keskeltä huonetta mahdollistaa vaatehuoneen eriyttämisen sen luonnonvalottomalle puolelle ja vastaavasti esimerkiksi työpöydän sijoittamisen sen valoisalle puolelle. Lisäksi vaatehuonevaraus taloteknisten vesi- ja viemäri-liitännöiden läheisyydessä saattaa mahdollistaa pyykinpesukoneen sijoituksen tilaan ja siten lisätilan käytön kodinhoitotilana, mikäli tilan sijainti on kodinhoitotilalle tarkoituksenmukainen. Mikäli toissijaisten asuintilan sijaan haluttaisiin lisätä varsinainen asuinhuone, tulee huomioida muun muassa muokattavan tilan mitoitus, yhteydet ja ikkuna-aukotus niin, että uusi asuinhuone vastaa Suomen asetusten mukaista asuinhuoneen määritelmää (Asetus 1008/2017, 4§ ja 5§). Tällainen asuinhuoneiden lisäämisen tai käänteisesti poistamisen mahdollisuus tulee kuitenkin huomioida jo rakennuksen suunnittelu-vaiheessa.

Kuva 6.2.3.A: Toissijaisten asuintilojen lisääminen (1:150). Vasen pohjapiirros on alkuperäinen ja oikeanpuoleinen on tästä muokattu, vaihtoehtoinen versio, jossa makuuhuoneesta on lohkaistu tila vaatehuoneelle. Vaalea harmaa kuvaa oleskelutilaa ja tumma turkoosi ruuanlaiton tilaa: raja oleskelun ja ruuanlaiton välillä on tässä tapauksessa avoin. Vaalea turkoosi kuvaa suljettavia makuuhuoneita ja turkoosi viivarasteri toissijaista varastotilaa. Eteiset, kylpyhuoneet ja wc:t esitetään valkoisella.

7. YHTEENVETO

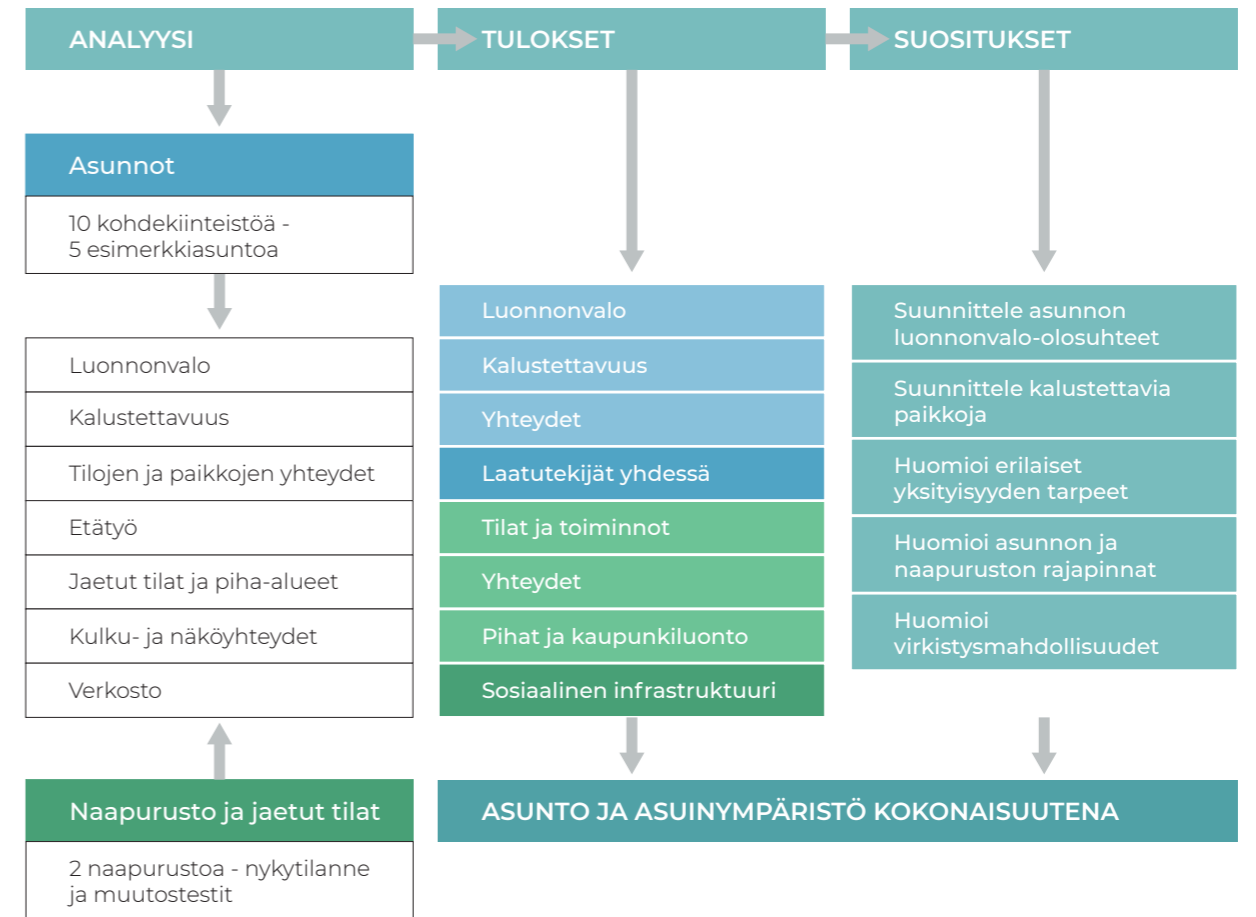
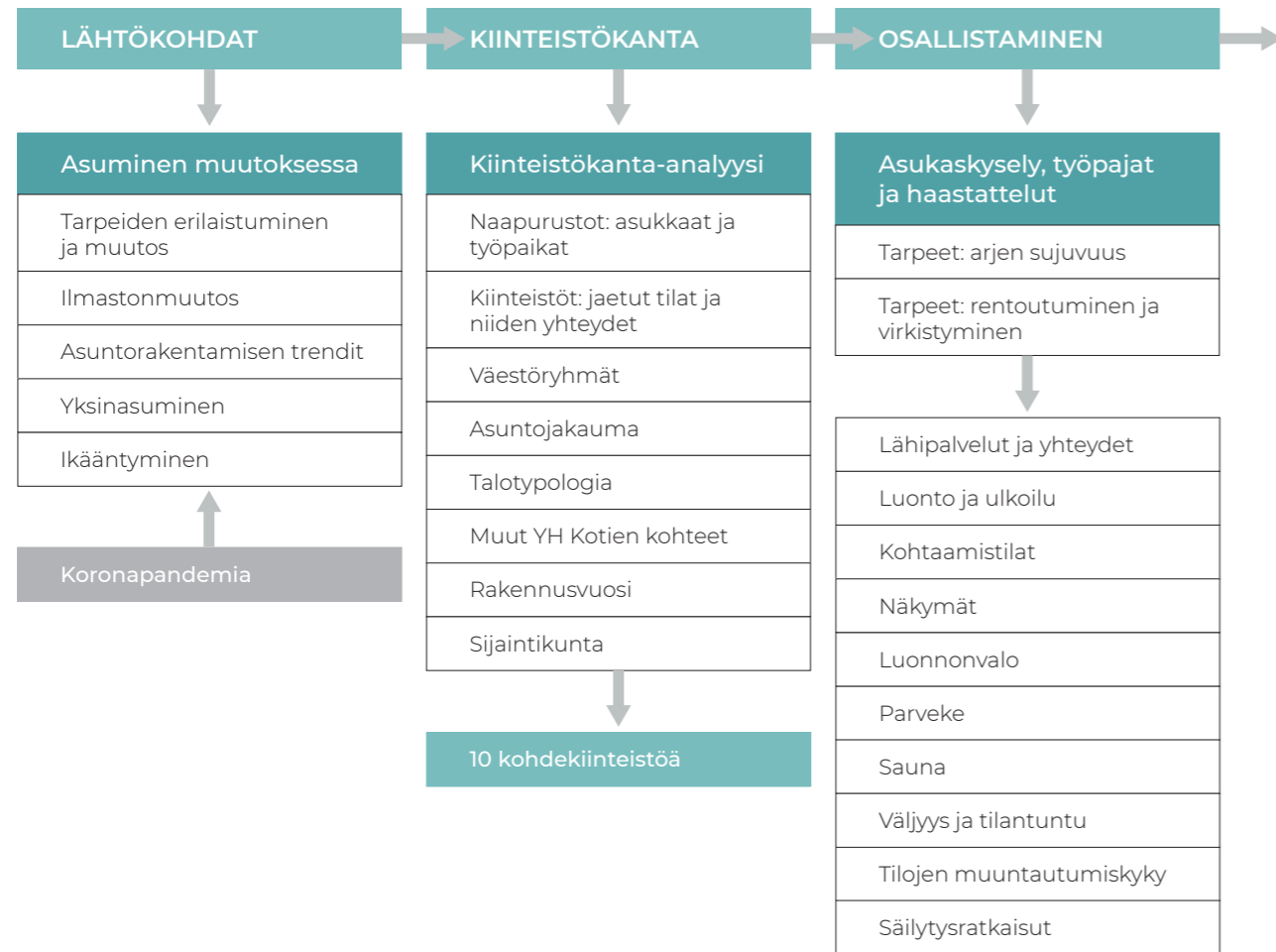

Kuva 7: Pääskynlento

7.1. TUTKIMUKSEN OSAT JA PÄÄTULOKSET

Tutkimuksen tausta, tarkoitus ja käytetyt tutkimusmenetelmät

Asuminen muutoksessa -hankkeessa tarkasteltiin, miten asunnot ja naapurustojen jaetut tilat voivat vastata paremmin asukkaiden muuttuviin tarpeisiin osana muuttuvaa yhteiskuntaa. Taustalla vaikuttavat monet eri muutostekijät. Osa niistä (esim. perhemuodon ja elämäntilanteen muutokset) ovat yksilötasoisia, toiset (esim. ilmastonmuutos tai väestön ikääntyminen) globaaleja ilmiöitä. Tavoitteenamme oli tunnistaa ja analysoida erilaisiin muutoksiin liittyviä tarpeita, sekä laatia ehdotuksia asuntojen ja naapurustojen jaettujen tilojen kehittämiseksi tukemaan mahdollisimman hyvää asumista. Asumisen muuttuvien tarpeiden selvittämiseksi tutkimuksessa käytettiin erilaisia osallistamisen keinoja nettikyselystä työpajoihin ja haastatteluihin. Lisäksi tutkimusaineistona hyödynnettiin YH Kotien laajaa kerrostalokantaa koskevia tietokanta- ja piirustusaineistoja. Kerrostalokantaa tarkasteltiin alkusi kokonaisuutena. Myöhemmässä vaiheessa valittiin edustavat kohdekiinteistöt, joita analysoitiin lähtöaineistojen ja paikalla tehtyjen havaintojen pohjalta. Sekä asunnoista että naapurustojen jaetuista tiloista valittiin keskeiset näkökulmat tarkempaan tarkasteluun. Samalla käytettiin kullekin näkökulmalle sopivia, osittain toisistaan poikkeavia tutkimusmenetelmiä. Lopuksi näkökulmat tuotiin yhteen tietokokonaisuudeksi, ja esitettiin suosituksia sekä uusien kohteiden että nykyisen kerrostalokannan peruskorjauksen suunnittelussa hyödynnettäväksi. Kuva 7.1.A kiteyttää tutkimusprosessin vaiheet, käytetyt menetelmät, tulokset ja suositukset.

Kuva 7.1.A: Tutkimuksen rakenne, eteneminen, menetelmät ja sisältö, sekä tutkimuksen yhteydessä käytettyjä ryhmittelyitä.

Asuntotason keskeiset tulokset

Asuntoja käsittelevässä tutkimusosuudessa keskityttiin osallistamisvaiheiden ja ennen kaikkea asukaskyselyn pohjalta nousseisiin teemoihin. Ne olivat luonnonvalo, kalustettavuus ja yhteydet. Esimerkkiasunnoista ja kohdekiinteistöistä päivänvalosuhdesimuloinnein ja teoreettisin luonnonvalovyöhykkein toteutetut luonnonvalotarkastelut osoittivat, että hyvin luonnonvaloa (päivänvalosuhte vähintään 2 %) saavaa lattiapinta-alaa asuinhuoneissa on keskimäärin vain runsas kolmasosa (36 %) ja että suositeltavaa päivänvalosuhteeltaan yli 5 % lattiapinta-alaa on ainoastaan aivan ikkunan edustalla. Merkittävinä asuinhuoneiden luonnonvalo-olosuhteisiin vaikuttavina tekijöinä ilmenivät ikkunoiden avautuminen ja sijainti suhteessa parvekeratkaisuihin ja rakennukseen massoittelun ratkaisuihin. Parvekkeiden vaikutus korostui myös asuintilojen kalustettavuutta ja niiden välisiä yhteyksiä tarkastellessa. Parvekkeet muodostavat osaltaan asunnon oleskelutiloihin läpikulkurasitteita, jotka puolestaan usein pienentävät kalustettavaa lattiapinta-alaa sekä vaikuttavat tilan yksityisyyden tasoon. Kalustettavuutta ja yhteyksiä tarkasteltiin usein yhdessä niiden toisiinsa kietoutuvien vaikutusten vuoksi. Liikenneala-analysit osoittivat, että asuinhuoneiden lattiapinta-alasta keskimäärin 60 % on kalustettavaa tilaa ja jopa 40 % eriasteista liikennealaa. On kuitenkin huomattava, että liikenneala ei ole automaattisesti hukkatilaa, vaan asunnon käyttämisen kannalta tarpeellista pinta-alaa. Tästä huolimatta liikennealaa voi monessa tapauksessa vähentää asunnon pohjaratkaisua muokkaamalla ja liikennealoja lomittamalla. Myös huomioimalla lisäkalustusmahdollisuuksia tarjoavat paikat (ruokailun, oleskelun ja levon kalusteiden tilavarausten lisäksi) voidaan tukea asukkaiden erilaisia tarpeita. Asunnon sisäisiin yhteyksiin ja yksityisyyden tasoihin vaikuttivat läpikulkurasitteiden lisäksi merkittävästi asuintilojen avaamisen ja sulkemisen mahdollisuudet, monireittisyys sekä erilaiset näkymät. Yhteyskaavio- ja liikenneala-analysien perusteella hieman yli puolet (51 %) asuinhuoneista oli läpikulkurasitteettomia ja suljettavissa ovella. Yhdistettäessä kaikki kolme näkökulmaa havaittiin, että asuinhuoneissa kalustettavaa ja hyvin luonnonvaloa saavaa lattiapinta-alaa huoneen koko lattia-alasta oli keskimäärin vain 28 %. Erityisesti olohuoneet tai yksiön päähuoneet nousivat esille pimeimpinä tiloina. Luonnonvalo, kalustettavuus ja yksityisyyden tasot (yhteydet) liittyivät vahvasti myös hyvien etätyöskentelyolosuhteiden toteuttamisen asunnoissa. Lisäksi etätyön kannalta korostui mahdollisuus tilan eriyttämiseen, ja lisääntynyt tarve huomioida asunnon sisäistä ääneneristystä.

Naapuruston ja jaettujen tilojen keskeiset tulokset

Naapuruston ja jaettujen tilojen osalta asukaskysely ja pihahaastattelut nostivat esiin tarvetta asuinalueiden sosiaalisen infrastruktuurin kehittämiseksi. Tämä ilmeni mm. toiveissa erilaisille toiminnallisille tiloille (kuten kuntosali), tai järjestetyille tilaisuuksille, joissa voi kohdata ja tutustua naapureiden kanssa (kuten pihakahvit). Lisäksi myös kyselyssä käsitelty naapurustotasolle paikantuva sosiaalinen tuki, kuten naapureiden väliset tervehdykset, tai tutustumisen kautta mahdollistuva arkinen apu saivat kannatusta, vaikka moni vastaajista ei tunnistanutkaan tämän tyyppistä tarvetta omalla kohdallaan. Tulokset osoittivat, että tilausta naapuruston jaettujen tilojen kehittämiseksi sosiaalisen infrastruktuurin vahvistamiseksi on olemassa. Korostuneeseen asemaan tuloksissa nousivat myös naapurustojen viherympäristöjen ominaisuudet ja saavutettavuus niin oman pihan kuin myös laajempien luontoyhteyksien osalta. Naapurustojen analyysivaihe osoitti, että YH Kotien kerrostalokannasta löytyy jakamispotentiaalia erityisesti silloin, kun tarkastelun kohteena on yksittäisten kiinteistöjen sijaan laajempi naapurusto. Toisaalta tuloksia on syytä tarkastella myös uudisrakentamisen kannalta, erityisesti siten että suunnittelun aikainen käsitys käyttötarkoituksesta ei estäisi myöhempiä käyttötarkoituksen muutoksia ja tilojen aktiivisempaa käyttöä. Tilojen ominaisuuksien osalta keskeiseksi nousivat sekä kulku- että näköyhteydet. Ikkunalliset tilat mahdollistivat aktiivisia yhteyksiä. Kehittämällä sisätilojen ja piha-alueiden välisiä yhteyksiä nykyistä monipuolisemmiksi voidaan aktivoida laajempaa naapurustoaluetta. Lisäksi yhteyksien aktivointiin vaikuttivat myös niihin liittyvien tilojen käyttötarkoitukset; muuttamalla välttämättömien toimintojen tiloja valinnaisiin toimintoihin niihin liittyvä yhteys saa aktiivisemmän luonteen. Toiminnallisen erilaistumisen kannalta keskeiseksi nousivat kerrostalokiinteistöjen pihat. Nykytilanteessa pihalta löytyvät toiminnot on suunnattu pääosin pienille lapsille. Lisäksi oleskelupaikkojen liittyminen leikkipaikan yhteyteen antaa kuvan, että ne on tarkoitettu lasten vanhemmille. Nuorille tai pelkästään aikuisille suunnatuista pihatoiminnoista on pulaa. Tältäkin osin huomion siirtäminen kiinteistötasolta naapurustotasolle antaa mahdollisuuksia eriluonteisten paikkojen toteuttamiseen. Myös pihojen aktiivisen käytön kannalta yhteydet, erityisesti kerrostalojen pääsisäänkäyntien ja pihojen väliset yhteydet, sekä tapa, jolla pihat liittyvät naapuruston muihin kulkureitteihin, olivat tärkeässä asemassa.

Yhteenveto tutkimuksen keskeisistä suosituksista

Suosituksset nostavat esiin erityisesti asuntojen ja naapuruston välistä vuorovaikutussuhdetta ja niistä yhdessä muodostuvan asuin ympäristön kokonaisuuden merkitystä erityisesti arjen sujuvuuden sekä rentoutumisen ja virkistymisen kannalta. Suositusosuudessa (ks. luku 6.1.) tähän kokonaisuuteen liittyvää tietoa kiteytetään viideksi suositukseksi. Osa suosituksista nousee tutkimuksen asuntotason ja osa naapurusto tason tarkasteluista, mutta elävässä asuin ympäristössä ne liittyvät tavalla tai toisella aina molempiin tasoihin. Kullekin suositukselle esitetään myös vaihtoehtoisia keinoja sen toteuttamiseksi. Jotta asuin ympäristö tukee kokonaisvaltaisella tavalla asukkaiden hyvinvointia ja mahdollistaa heidän arjen tarpeittensa toteutumista erilaisissa muutostilanteissa, suosittelemme suunnittelemaan asuntojen luonnonvalo-olosuhteet niin ikkunasuunnittelu, massoittelu kuin varjostavat tekijät kuten parvekkeetkin huomioiden (luku 6.1.1.), suunnittelemaan asuntojen joustavaa käyttöä tukevia kalustettavia paikkoja (luku 6.1.2.), huomioimaan erilaiset yksityisyyden tarpeet niin asuntojen sisäisellä kuin naapurustonkin tasolla (luku 6.1.3.), huomioimaan asunnon ja naapuruston välisiä rajapintoja niin yhteyksien, näkymien kuin yksityisen ja julkisen välissä olevan tilatarjonnan osalta (luku 6.1.4.) sekä huomioimaan asukkaiden virkistysmahdollisuuksia asunnoissa ja asuin ympäristössä (luku 6.1.5.). Suositukset kokonaisuudessaan on esitetty kuvassa 6.1.A.

Yhteenveto tutkimuksen uutuusarvosta ja merkittävydestä

Asuminen muutoksessa -hanke kokosi yhteen asunto- ja naapurustotason moninaisia osatekijöitä laajennetun asumisen näkökulmasta. Hankkeessa käytetyt kiinteistökonta-aineistot ja hankkeen aikana kerätyt kyseisissä kiinteistöissä asuvien asukkaiden tarpeita käsittelevät osallistamisaineistot mahdollistivat asumisen muutosten monipuolista tarkastelua korona-ajan rajoitteiden puitteissa ja niistä huolimatta. Osallistamisen kautta esiin nousseisiin tosielämän tarpeisiin syventyviin analyyseihin pohjautuen tutkimus tarjoaa tuloksia, suosituksia ja konkreettisia keinoja vastata asukkaiden arjen sujuvuuden ja toisaalta arjesta irtautumisen tarpeisiin ja niiden kautta muodostuviin asumisen hyvinvointivaikutuksiin laajemmin suomalaisessa asuinkerrostalokannassa. Näitä keinoja voidaan soveltaa rakennuksen elinkaaren eri vaiheissa, uudisrakentamisen suunnittelupöydältä peruskorjaukseen ja edelleen asukkaiden omiin muutosmahdollisuuksiin asti. Keskeisenä antinaan tutkimus koostaa yhteen tietoa asukkaiden arkea, hyvinvointia ja hyvää elämää tukevien osatekijöiden erillisistä ja yhteisvaikutuksista asunnon sekä koko naapuruston tasolla.

7.2. TUTKIMUKSEN RAJOITTEET JA SOVELLETTAVUUS

Korona-ajan vaikutus tutkimukseen

Tutkimus käynnistettiin talvella 2020 juuri koronapandemian poikkeusajan alkaessa. Pandemia vaikutti tutkimuksen tekemiseen, tutkijoiden mahdollisuuksiin päästä havainnoimaan asuntojen ja jaettujen käyttöä ja tarkasteluun nostettujen tekijöiden toteutumista sekä siihen, miten asukkaat pystyivät ylipäänsä käyttämään naapuruston tiloja. Lisäksi poikkeusaika asetti rajoitteita tulosten tulkinnalle: Aineisto kertoi asumisen tarpeiden muutoksista, mutta sen pohjalta ei voitu päätellä täysmääräisesti sitä, mikä osuus tarpeista liittyi poikkeusaikaan tai miltä osin muutokset olivat pidempiaikaisia. Tämän lisäksi kaikkien esiin nostettujen tarpeiden ei voitu katsoa liittyvän muutokseen, vaan ne muodostivat osan yleisestä asumisen tarpeiden viitekehystä. Toisaalta pandemian arvioitiin nostaneen esiin tekijöitä, joiden olemassaoloa ei ole aiemmin huomioitu. Näistä rajoitteista huolimatta ja vaikka yksityiskohtaiset esimerkkiratkaisut ovatkin osittain tapauskohtaisia, tulokset ovat teemojensa kautta sovellettavissa laajemminkin hyvinvointia tuottavan asuin ympäristön suunnitteluun.

Kiinteistökanta-analyysi ja asuntoratkaisuiden tarkastelun otanta

YH Kotien koko kerrostalokannasta valittiin 10 kohdekiinteistöä kerros-pohjataso luonnonvalon, kalustettavuuden ja yhteyksien tarkasteluun. Näistä kiinteistöistä poimittua viittä asuntoa analysoitiin edelleen yksityiskohtaisemmin asuntopohjatasolla. Tutkimuksen lukuisten toisiinsa kytkeytyvien, mutta samalla sangen erilaisten tarkastelunäkökulmien myötä kokonaisvaltaisen tyypillisiä kohdekiinteistöjä, asuntoja tai naapurustoja olisi ollut käytännössä mahdotonta määritellä. Näin ollen kaikilla edellä mainituilla tasoilla otannassa painotettiin ensisijaisesti kohdejoukon monipuolisuutta. Vastaavasti tutkimusotosten sovellettavuus suhteessa koko YH Kotien kerrostalokantaan pohjaa arkkityyppisen edustavuuden sijaan erilaisten kohteissa ilmenevien piirteiden laaja-alaiseen mukanaoloon. Kymmenen kohdekiinteistön otannassa (ks. luku 2.2.) valinta perustui ensisijaisesti määrällisiin ominaisuuksiin, kuten lähiympäristön asukasmäärään, kiinteistön yhteistilojen lukumäärään ja saavutettavuuteen sekä asuntojakaumaan. Lisäksi mukana oli joitakin vähemmän yksiselitteisesti määriteltäviä, tutkijoiden harkintaan nojaavia kriteereitä. Koska valintakriteereitä oli otoksen kokoon nähden monta, painottuivat valinnassa yksittäisten kriteerien malliesimerkkien sijaan useilla eri mittapuilla erottuvat kohteet. Lopputulemana mikään yksittäinen valittu kohde ei välttämättä ole poikkeuksellisen edustava suhteessa koko lähdejoukkoon, mutta otos kokonaisuudessaan edustaa kattavasti kannassa ilmeneviä piirteitä. Viiden yksityiskohtaisemmin analysoitavan asunnon valinnassa (ks. luku 4.1.) huomioitiin niin ikään lähtökohtaisina kriteereinä määrällisiä ominaisuuksia kuten rakentamisvuosi ja asunnon huonemäärä. Tarkemman detaljitason myötä mukana oli kuitenkin edeltävää enemmän tutkijoiden suunnitteluymmärrykseen perustuvaa harkintaa erilaisten asuntosuunnittelullisten tekijöiden mukaan saamisen varmistamiseksi. Kymmenen kohdekiinteistön päätöksen tavoin poimitut viisi asuntoa edustavat laajempaa asuntokantaansa siinä ilmenevien piirteiden kokonaisuutena.

Teoreettiset vyöhyketarkastelut

Kerros- ja asuntopohjien analyysi (luku 4.) perustui merkittävältä osin luonnonvalo-olosuhteita ja kalustettavuutta kuvastavien vyöhykkeiden määrälliseen tarkasteluun. Vaikka vyöhykkeet muodostettiin systemaattisesti kutakin aihetta koskevan kirjallisuuden pohjalta, on kyse lopulta teoreettisista ja yksinkertaistetuista malleista, joita tulee tarkastella tarkempien raportissa esitettyjen analyysien valossa. Yksinkertaistuksen myötä tehdyt ratkaisut, jotka vaikuttavat edelleen numeerisiin tuloksiin, on esitetty raportin yhteydessä läpinäkyvästi. Vyöhykkeiden kautta muodostetut numeeriset tulokset ovat pienehkössä otoksessa osittain suuntaa-antavia, mutta oleellisempaa on, millaisista toistuvista tai poikkeavista käytännön suunnitteluratkaisuista ne kertovat. Tässä tutkimuksessa tällaisten suunnitteluratkaisuiden esittäminen toteutuu kymmenen kohdekiinteistön koko asuntoujoukon numeeristen tulosten pohjalta tehdyissä asuntopoiminnoissa. Numeeristen tulosten suora hyödyntäminen kasvaisi puolestaan laajemmassa otoksessa, jossa myös poikkeukset erottuisivat selkeämmin joukosta ja toistuvat, tyypilliset piirteet olisivat varmemmin tunnistettavissa. Soveltamalla vyöhykemenetelmää laajemman rakennuskannan tarkasteluun voitaisiinkin tuottaa rakennusten laadullisia ominaisuuksia numeerisesti ja vertailukelpoisesti kuvaavaa dataa myös muista kuin tässä tutkimuksessa painotetuista näkökulmista.

Naapurustojen kohteiden otanta ja jaettujen tilojen muutostestit

Kerrostalokannasta valituista kymmenestä kohdekiinteistöistä naapurustotason yksityiskohtaisempaan analyysiin valikoitui kaksi kohdekiinteistöä. Valita tehtiin toisaalta korona-ajan rajoitteiden perusteella, ja toisaalta perustuen muiden YH Kotien kiinteistöjen läsnäoloon naapurustoissa. Tämän valinnan pohjalta tutkimuksen tulokset perustuvat tilanteeseen, jossa naapuruston kiinteistökanta on asuntovaltaista ja melko yhdenmukaista. Oletettavasti sekoittuneemmilla alueilla tulosten soveltaminen tarkoittaisi tästä tarkastelusta poikkeavia tilallisia ja toiminnallisia ratkaisuja. Myöhempää tutkimusta varten arvioitavaksi jääkin, miten esimerkiksi julkiset tai kaupalliset palvelut toimisivat yhdessä kerrostalokiinteistöjen jaettujen tilojen kanssa. Kohdejoukon lisäksi poikkeusaika vaikutti myös naapurustojen tilojen käyttöön ja käytön tarkasteluun tutkimuksen aikana. Erilaisten käyttötilanteiden analyysimahdollisuuksien puuttuessa toteutetut muutostestit olivatkin luonteeltaan spekulatiivisia ja korostivat enemmän kehittämisen teoreettisia mahdollisuuksia kuin konkreettisia arvioita muutosten toteutettavuudesta. Käytännössä muutosten toteuttamisen tulisikin lähteä liikkeelle vahvemmassa paikallisen käyttäjätiedon keräämisestä ja esitettyjen periaatteiden kehittämisestä tämän tiedon pohjalta. Näistä varauksista huolimatta, johtopäätöksiä naapuruston yhteyksien, toiminnallisten tilojen ja paikkojen sekä kaupunkiluonnon läheisyyden merkityksestä naapurustojen sosiaalisen infrastruktuurin vahvistamiselle voidaan pitää tarkastelun otantaa tai tarkasteluajankohtaa yleisempinä.

7.3. JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Laajoista kokonaisuuksista syvempään jatkotarkasteluun

Asuminen muutoksessa -hankkeen lähtökohtana oli tarkastella asuin-ympäristöä kokonaisvaltaisella tavalla asukkaiden arkielämän tarpeiden näkökulmasta. Tämän lähtökohdan pohjalta valittu tutkimusote oli moni-ulotteinen, erilaisia tarkastelualueita yhteen koostava ja eri osa-alueiden välisiin suhteisiin keskittyvä. Laaja-alaisuuden johdosta voidaan todeta, että mikä tahansa tämän tutkimuksen otsikkotasolle nousseista osatekijöistä ansaitsee jatkossa syventävää lisätutkimusta.

Asumismukavuuteen vaikuttavat tekniset tekijät

Tutkimuksen toteuttamisen mahdollistamiseksi tehtiin useita rajauksia aiheen ja lähtökohtaisen aineiston laajuuden vuoksi. Asukaskyselyn vastausten perusteella tehdyistä ryhmittelyistä keskityttiin ennen kaikkea tiloihin, mutta myös ympäristöön ja varusteluun. Sen sijaan erilaisten aistiärsykkeiden kautta asumismukavuuteen vaikuttavat tekniset tekijät rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, mikä jättää nämä merkittäväksi jatkotutkimusaiheeksi. Niitä ovat esimerkiksi asukkaiden esiin nostamat talotekniset ongelmat, kuten asuntojen kunto, ääneneristys, sisälämpötila ja ilmanlaatu, sekä niiden vaikutus asumismukavuuteen. (ks. luku 3.1.).

Luonnonvalo

Yksi laaja jatkotutkimusta vaativa osa-alue on luonnonvaloon liittyvät tarkastelut (ks. luku 4.1.1.). Luonnonvalolla, niin sen määrällä kuin laadullakin, on merkittävä ja kiistaton vaikutus asukkaiden viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin luonnonvaloa valoisuusmäärän näkökulmasta. Tämän lisäksi jatkotutkimusta tulisi tehdä huomioiden myös mm. ikkunoiden kasvattamisen myötä asunnoissa syntyvät lämpökuormat ja toisaalta lämpöhäviöt, jotka puolestaan kasvattavat energiankulutusta ja vaikuttavat asuntojen sisäolosuhteisiin sekä asumisviihtyvyyteen. Myös ikkunoiden avaamisen vaikutus tuuletuksen näkökulmasta tulee huomioida. Näiden edellä mainittujen tekijöiden tarkastelu yhtenä toisiinsa vaikuttavana kokonaisuutena vaatii tarkempaa jatkotutkimusta. Niin ikään jatkotutkimusta tulisi tehdä päivänvalosuhteen ohella todellista valaistusvoimakkuutta tarkastellen, sillä vaikka päivänvalosuhte on katsottu etenkin Suomen leveysasteille sopivaksi arviointikeinoksi, myös kritiikkiä on esitetty mm. sen sopivuudesta eri maantieteellisille sijainneille (DeKay 2010). Todellisen valaistusvoimakkuuden jatkotarkasteluissa tulisi huomioida ilmansuuntien, sijaintikerroksen, pintamateriaalien ja varjostavien tekijöiden, kuten viereisten rakennusten, kasvillisuuden, kalustuksen tai verhojen vaikutus.

Etätyö

Vaikka etätyö ei ole ilmiönä uusi, on kotona tehdyn etätyöskentelyn yleistyminen ollut koronapandemian vaikutuksesta nopeaa ja ennakoimatonta. Seurantatietoa siitä, miten etätyöskentely on vaikuttanut asumiseen ei ole vielä paljoa tarjolla. Tulevissa tutkimuksissa on syytä nostaa tarkasteluun, miten etätyöskentely on onnistunut erilaisissa asunnoissa ja miten asunnon ominaisuudet ovat mahdollistaneet sekä työn tekemisen että työstä irrottautumisen toteutumista. Lisätieto etätyön vaikutuksista olisi tärkeää myös kehitettäessä eri toimintoja paremmin huomioon ottavaa asunonsuunnitteluohjeistusta.

Uudenlainen asuminen poikkeusajan jälkeen

Tieto asumisen tarpeista ja niiden muutoksista on perusluonteeltaan dynaamista. Tätä raporttia kirjoitettaessa elämme yhä aikaa, jolloin tulevaisuus näyttäytyy epävarmana. Esimerkiksi etätyön tulevaisuudesta on esitetty koronapandemian edetessä useita erilaisia näkemyksiä. Tästä huolimatta koko yhteiskuntaa koskettaneen poikkeusajan johdosta voidaan olettaa, että paluu aikaisempaan normaaliin ei ole mahdollista. Tässä tutkimuksessa esiin nousseiden ilmiöiden – kuten kodin ja sen lähiympäristön merkityksen korostumisen tai kotona tehtävän etätyön lisääntymisen – vaikutusten seuraaminen paikan päällä ihmisiä heidän lähiympäristössään kohdaten avaa jatkotutkimukselle kiinnostavia mahdollisuuksia.

Sosiaalisen infrastruktuurin yhteiskehittäminen

Tutkimuksessa toteutetut naapurustojen jaettujen tilojen muutosmahdollisuuksien tarkastelut jouduttiin keskittämään asukaskyselyn ja työpajojen pohjalta tehtyihin muutostesteihin. Alueiden sosiaalisen infrastruktuurin kehittäminen on kuitenkin riippuvainen myös toteutuvista käytännöistä ja sosiaalisista tekijöistä. Näiden tarkasteleminen vahvemmin alueille jalkautuvan tai yhteiskehittämiseen perustuvan tutkimusotteen muodossa on tarpeen sekä aiheeseen liittyvän tiedon syventämisen että toteutettavuuden arvioinnin kannalta. Lisäksi tarkastelun toteuttaminen sekoittuneemmassa kaupunkirakenteessa tuo lisää nyansseja sosiaalisen infrastruktuurin keinovalikoimaan.

8. LÄHTEET

Kuva 5: Myllykiventie.

Alidoust, S., Mosman, C., Holden, G. (2018). **Planning for healthy ageing: how the use of third places contributes to the social health of older populations.** *Ageing & Society* 39, 2019, 1459-1484. <https://doi.org/10.1017/S0144686X18000065>.

Altman, I. (1975). **The environment and social behaviour: Privacy, personal space, territoriality and crowding.** Brooks/Cole Publishing Company.

Amerio, A., Brabbilla, A., Morganti, A., Aguglia, A., Bianchi, D., Santi, F., Costantini, L., Odone, A., Costanza, A., Signorelli, C., Serafini, G., Amore, M. & Capolongo, S. (2020). **COVID-19 Lockdown: Housing Built Environment's Effects on Mental Health.** *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 5973, doi:10.3390/ijerph17165973.

Anderson, J., Ruggeri, K., Steemers, K. & Huppert, F. (2016). **Lively Social Space, Well-Being Activity, and Urban Design: Findings from a low-cost community-led public space intervention.** *Environment and Behavior*, Sage Publications, 2016, DOI: 10.1177/0013916516659108.

Asetus 1008/2017. **Ympäristöministeriön asetus asuin-, majoitus- ja työtiloista.** Ympäristöministeriö. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171008> [viitattu 11.1.2022].

Baker, N., Steemers, K. (2019). **Healthy homes. Designing with light and air for sustainability and wellbeing.** London, RIBA Publishing.

BFS2014:3. (2014). **Boverkets författningssamling.**

Blomgren W. (2021). **Etätyöskentely kerrostalokaksiossa. Tarkastelussa asuntojen muuntojoustavuus ja etätyötilojen suunnittelun ohjeistukset.** Tampereen yliopisto, Rakennetun ympäristön tiedekunnan diplomityö.

Bonaiuto, M., Aiello, A., Perugini, M., Bonnes, M. & Ercolani, A. P. (1999). **Multidimensional Perception of Residential Environment Quality and Neighbourhood Attachment in the Urban Environment.** *Journal of Environmental Psychology* 19, 331-352.

Cheshmehzangi, A. (2021). **Housing and health evaluation related to general comfort and indoor thermal comfort satisfaction during the COVID-19 lockdown.** *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 31: 1-4, 184-209, DOI: 10.1080/10911359.2020.1817225.

DeKay, M. (2010). **Daylighting and urban form: an urban fabric of light.** *Journal of Architectural and Planning Research* 27:1. Locke Science Publishing Company, Inc. Chicago, IL, USA, ss. 35-56.

Doling, J. & Arundel, R. (2020). **The Home as Workplace: A Challenge for Housing Research.** *Housing, Theory and Society*, DOI: 10.1080/14036096.2020.1846611.

Drexler, H., & El khouli, S. (2012). **Holistic housing: Concepts, design strategies and processes.** München: Walter de Gruyter.

Dzhambov, A. M., Lercher, P., Browning, M. H. E. M., Stoyanov, D., Petrova, N., Novakov, S. & Dimitrova, D. D. (2021). **Does greenery experienced indoors and outdoors provide an escape and support mental health during the COVID-19 quarantine?** *Environmental Research* 196, 110420, <https://doi.org/10.1016/j.envres.2020.110420>.

EVS894:2008/A2:2015. **Eesti standard. Loomulik valgustus elu- ja bürooruumides.** EVS - Eesti standardikeskus. Viro.

Femenias, P. & Geromel, F. (2020). **Adaptable housing? A quantitative study of contemporary apartment layouts that have been rearranged by end-users.** *Journal of Housing and the Built Environment* 35, 481–505.

Finlay, S., Pereira, I., Fryer-Smith, E., Charlton, A., & Roberts-Hughes, R. (2012). **The way we live now: What people need and expect from their homes.** London: Royal Institute of British Architects. Saatavissa: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/publication/1970-01/sri-riba-the-way-we-live-now-may-2012.pdf> [viitattu 28.1.2022].

Foresight (2008). **Mental capital and well-being.** London, The Government Office for Science.

Gehl, J. (2018). **Ihmisten kaupunki.** Helsinki: Rakennustieto Oy.

Greenspace Scotland (2008). **Health Impact Assessment of greenspace – A Guide.** Saatavissa: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.scotphn.net%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F11%2FHealth-Impact-Assessment-of-greenspace-a-Guide.pdf&clen=1522294&chunk=true> [viitattu 24.1.2022].

Grigoriadou E. T. (2020). **The urban balcony as the new public space for well-being in times of social distancing.** *Cities & Health*, DOI: 10.1080/23748834.2020.1795405.

Groenewegen, P. P., van den Berg, A. E., Maas, J., Verheij, R. A. & de Vries S. (2012). **Is a Green Residential Environment Better for Health? Is So, Why?** *Annals of the Association of American Geographers*, 102:5, 996-1003, DOI: 10.1080/00045608.2012.674899.

Henning, C. & Lieberg, M. (1996). **Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective.** *Scandinavian Housing and Planning Research* 13, 1, 3-26.

Hintsala, S., Sipilä, J. & Sainio K. (2015). **Asuminen arjen keskiössä. Asuntoverkoston yhteiskehittämisen opas.** Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA).

Honold, J., Wippert P.-M., van der Meer, E. (2014). **Urban Health Resources: Physical And Social Constitutes Of Neighborhood Social Capital.** *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 131 (2014), 491-496.

House, J. S., Landis, K. R., Umberson, D. (1988). **Social Relationships and Health.** *Science, New Series*, Vol. 241, No. 4865.

Ilmarinen, K. & Kauppinen, T. M. (2018). **Pienituloisuus ennen ja jälkeen asumiskustannuksia – alueellinen näkökulma.** *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018): 1, 73–83.

ISO 15469:2004. **Spatial distribution of daylight — CIE standard general sky.**

Jääskeläinen, M. (2010). **Hyvin suunniteltu pientalo – Työkalu pientalon suunnitteluun.** Oulun rakennusvalvonta. Saatavissa: https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=2d3ed91c-68b3-4584-9926-2708b0c459df&groupId=492090 [viitattu: 11.1.2022].

Kaplan, G. A., Salonen, J. T., Cohen, R. D., Brand, R. J., Syme, S. L., Puska, P. (1988). **Social Connections and Mortality from All Causes and from Cardiovascular Disease: Prospective Evidence from Eastern Finland.** *American Journal of Epidemiology*, Vol. 128, No. 2.

Kauhanen, J. (2016). **Yksinäisen terveys. Yksinäisten Suomi.** Toim. Juho Saari. Gaudeamus: Helsinki. ss. 159–161.

Kemperman, A., van den Berg, P., Weijs-Perrée, M., & Uijtdewillegen, K. (2019). **Loneliness of older adults: Social network and the living environment.** *International journal of environmental research and public health*, 16(3), p. 406. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/ijerph16030406>.

Klinenberg, E. (2018). **Palaces for the People: How Social Infrastructure Can Help Fight Inequality, Polarization, and the Decline of Civic Life.** New York: Penguin Random House.

Koistinen, P. (2019). **Näyttöön perustuva politiikka – odotukset ja tutkijan vastuu?** Teoksessa Heiskanen, T., Syvänen, S. & Rissanen, T. (toim.) *Mihin työelämä on menossa? Tutkimuksen näkökulmia.* Tampere University Press.

Kuoppa, J., Nieminen, N., Ruoppila, S., Laine, M. (2019). **Elements of desirability: exploring meaningful dwelling features from residents perspective.** Housing Studies. <https://doi.org/10.1080/02673037.2019.1680812>.

Kuoppa, J., Saarimaa, S., Ruoppila, S., Laine, M., Nieminen, N., Haverinen, R. (2020). **Houkuttelevan asumisen ainekset.** Yhdyskuntasuunnittelu 20:2.

Luoma-Halkola, H., Häikiö, L., Maununaho, K. & Sointu, L. (2019). **Asumisen tarpeet – peruslähtökohta.** Saatavissa: <https://housingcookbook.com/aiheet/asumisen-tarpeet-%E2%80%93-peruslahtokohta> [viitattu: 5.11.2019].

Liikkanen L. A. & Laukkanen, J. A. (2021). **Sauna bathing frequency in Finland and the impact of COVID-19.** Complete Therapies in Medicine 56, 102594, <https://doi.org/10.1016/j.ctim.2020.102594>.

Lylykangas, K., Andersson, A., Kiuru, J., Nieminen, J. & Päätaalo, J. (2015). **Rakenteellinen energiatehokkuus – Opas.** Saatavissa: https://www.rakennusteollisuus.fi/globalassets/oppaat-ohjeet/ret_opas_20150917.pdf [viitattu 11.1.2022].

LSYHAS (2021). **Mikä LHYHA on?** Saatavissa: <https://yh-asuntosaitio.fi/> [viitattu 1.2.2022].

Maununaho, K. (2018). **Ihmisen näkökulma integroidun asumisen jaetuissa tiloissa.** Yhdyskuntasuunnittelu 2018:4 vol 56.

Maununaho, K. (2021). **Naapuruston yhteistilat kohtaamisia ja hyvinvointia tukevana sosiaalisena infrastruktuurina.** Teoksessa Rieppo S. (toim.) 2021. Tavalliseen asumiseen? Puheenvuoroja omasta kodista ja asumisesta. Espoo, Kehitysvammaliitto.

Maununaho, K., Puumala, E., Luoma-Halkola, H. (2021). **Conviviality in the city: experience-based spatial design against the segregation of places.** Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, DOI: 10.1080/17549175.2021.2005115.

Mehta, V. (2013). **The Street. A Quintessential Social Public Space.** London: Routledge.

Nielsen, T. S. & Hansen, K. B. (2007). **Do green areas affect health? Results from a Danish survey on the use of green areas and health indicators.** Health & Place 13, 839-850.

Pelsmakers, S. (2015). **The Environmental Design Pocketbook.** Edition 2, Riba Publishing.

Pelsmakers, S., Donovan, E., Hoggard, A. & Kozminska, U. (2022a). **Designing for the Climate Emergency: A Guide for Architecture Students.** Riba Publishing.

Pelsmakers, S., Saarimaa, S., Vaattovaara, M., (2022b) **Micro-homes in Finland Today: Avoiding macro-mistakes** (2021), Nordic Journal of Architectural Research, special issue: The Housing Question of Tomorrow.

Pyöriä, P. & Ojala, S. (2016). **Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta?** Sosiologia 1/2016, 45–63.

RT 93-10924 (2008). **Asuntosuunnittelu. Irtokalusteiden tilantarve.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

RT 93-10926 (2008). **Asuntosuunnittelu. Oleskelu ja vapaa-ajan vietto.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

RT 93-10929 (2008). **Asuntosuunnittelu. Ruoanvalmistus ja ruokailu.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

RT 93-10937 (2008). **Asuntosuunnittelu. Eteinen ja kulkuyhteydet. Yleiset perusteet.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

RT 93-11231 (2016). **Muuntojousto asuntosuunnittelussa. Yleiset perusteet.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

RT 103141 (2019). **Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö.** RT-kortisto, Rakennustieto Oy. RT Tietoväylä -verkkopalvelu.

Reinhart, C. F. (2005). **A Simulation-based review of the ubiquitous window head-height to daylight zone depth rule-of-thumb.** NRC Publications Archive (NPArc). Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/44088466_A_Simulation-based_review_of_the_ubiquitous_window-head-height_to_daylit_zone_depth_rule-of-thumb [viitattu 11.1.2022].

Saarimaa, S. & Pelsmakers, S. (2020). **Better living environment today, more adaptable tomorrow? Comparative analysis of Finnish apartment buildings and their adaptable scenarios.** Yhdyskuntasuunnittelu, 58(2), 33-58. DOI: <https://doi.org/10.33357/ys.89676>.

Saltzman, L. Y., Hansel, T. C. & Bordnick, P. S. (2020). **Loneliness, Isolation, and Social Support Factors in Post-COVID-19 Mental Health.** Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 12(S1), 55-57. <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000703>.

Tampereen kaupunki (2022). **Epilä-raitti.** Saatavissa: <https://www.tampere.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuri/aineistot/kulttuuriraitit.html> [ladattu 11.2.2022].

Tarpio, J. (2015). **Joustavan asunnon tilalliset logiikat. Erilaisiin käyttöihin mukautumiskykyisen asunnon tilallisista lähtökohdista ja suunnitteluperiaatteista.** Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978952-15-3510-9>.

Tarpio, J. (2019). **Jokeritilat, Ketterän asumisen keittokirja.** Saatavissa: <https://housingcookbook.com/keinot/jokeritilat> [viitattu: 15.1.2019].

Schmid, H.-L. & Säumel, I. (2021). **Outlook and insights: Perception of residential greenery in multistorey housing estates in Berlin, Germany.** Urban Forestry & Urban Greening, vol. 63, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127231>.

SFS-EN 12464-1:2021. **Light and lighting. Lighting of work places. Part 1: Indoor work places.**

Stamps, A. E. (2010). **Effects of Permeability on Perceived Enclosure and Spaciousness.** Environment and Behavior, 42(6):864-886. DOI: <https://doi.org/10.1177/0013916509337287>.

Tuan, Y.-F. (1977). **Space and Place. The Perspective of Experience.** Minneapolis, University of Minnesota Press.

van Dorst, M. J. (2005). **Physical conditions for social interaction in the home environment.** Conference 'Doing, thinking, feeling home: the mental geography of residential environments', Delft, 14-15.10.2005.

van Nes, A., Yamu, C. (2021). **Introduction to Space Syntax in Urban Studies.** Cham, Springer.

Vainio T., Kuismanen, K., Ala-Kotila, K., Vesänen, P. (2021). **Asuntotuotannon laatumuutokset 2005–2020: Korkeampaa, tiiviimpää, energiatehokkaampaa.** Ympäristöministeriö.

Vikberg, H., Lylykangas, K. & De Luca, F. (2020). **Päivänvalo-olosuhteiden arviointi- ja ohjausmenetelmät.** Selvitys. Tallinn University of Technology. Saatavissa: <https://www.ymparisto.fi/download/honame/%7b9C1BB3E7-4C48-48CA-812A-7EA9A716248B%7d/156355> [viitattu 11.1.2022].

Väliniemi-Laurson, J., Borg, P & Keskinen, V. (2016). **Yksin kaupungissa.** Helsingin kaupungin Tietokeskus.

Wong, J. F. (2010). **Factors affecting open building implementation in high density mass housing design in Hong Kong.** Habitat International 34 (2), 174-182. DOI: 10.1016/j.habitatint.2009.09.001.

YH Kodit (2021). **YH Kodit Yhtiö.** Saatavissa: <https://www.yhkodit.fi/yh-kodit/yritys/> [viitattu 1.2.2022].

Kuvat

Kaikki raportissa käytetyt valokuvat: Katja Maununaho. Kuvat, kaaviot ja taulukot ovat tekijöiden laatimia. Pohjapiirrokset pohjautuvat YH Kotien aineistoon.

9. LIITTEET

Kuva 9: Porkkanakuja.

L1 ASUKASKYSELYLOMAKE

Kieli: Suomi - suomi Vaihda kieli

Asuminen muutoksessa - tutkimushankkeen kysely

Monilla meillä on takanamme kuukausia elämää, joka on keskittynyt kotiin ja sen lähiympäristöön. Koronan aiheuttaman poikkeustilan vuoksi arkeemme on tullut merkittäviä muutoksia. Normaalit arkielämän osa-alueet, kuten työssäkäynti, lastenhoito, opiskelu, liikkuminen, asiointi, harrastukset ja liikunta ovat kohdanneet ennen näkemättömiä rajoituksia. Rajoitusten vuoksi lähes jokainen on joutunut sopeutumaan ja etsimään uusia tapoja toimia arjessaan.

Olemme kiinnostuneet kuulemaan, millaisia uusia tilanteita YH Kotien asukkaat ovat kohdanneet arjessaan. Miten sinä ja/tai perheesi olette pystynyt sopeutumaan, ja miten asuntosi ja naapurustosi tilat sekä palvelut ovat mahdollistaneet tai haitanneet tätä sopeutumista. Kysely on osa YH Kotien ja Tampereen yliopiston ASUTUT Kestävän asuotoarkkitehtuurin tutkimusryhmän Asuminen muutoksessa-tutkimushanketta. Hankkeessa tarkastellaan sitä, miten asuintilat ja -ympäristöt sekä palvelut pystyvät vastaamaan asukkaiden tarpeisiin elämäntapojen muuttuessa.

Kyselyn vastauksia käytetään vain tutkimuskäytössä. Vastaukset käsitellään siten, että yksittäisiä vastaajia ei voida tunnistaa. Vastaukset säilytetään siten, että vain hankkeen tutkijoilla on niihin pääsy.

Kyselyssä on 22 kysymystä.

[Seuraava](#)

Asunto

Monet meistä ovat oleskelleet asunnossaan aikaisempaa enemmän kuluneen vuoden aikana ja joutuneet suorittamaan erilaisia askareita kotoa käsin. Etätöille, opiskelulle, harrasteille ja liikunnalle on täytynyt löytyä tilaa muiden asumisen tarpeiden ohella ja joku on saattanut tehdä radikaalejakin järjestelyjä esimerkiksi muuttamalla kalustusta tai remontoimalla.

Kyselyn ensimmäisessä osassa tiedustelimme, miten arki on muuttunut sinun asunnossasi. Oletko esimerkiksi muuttanut tai halunnut muuttaa asuntoasi uuden tilanteen myötä? Voit kertoa myös asunnon ominaisuuksista, jotka ovat osoittautuneet nyt erityisen toimiviksi tai auttaisivat jaksamaan koronarajoitusten aikana.

Verrattuna aiempaan, miten paljon olet kuluneen vuoden aikana tehnyt seuraavia asioita asunnossasi?

	Vähemmän	Yhtä paljon	Enemmän	En osaa sanoa
Työnteko	☐	☐	☐	☐
Lastenhoito	☐	☐	☐	☐
Opiskelu	☐	☐	☐	☐
Ruuanlaitto	☐	☐	☐	☐
Pyykinpesu ja vaatehuolto	☐	☐	☐	☐
Yleinen oleskelu	☐	☐	☐	☐
Ostokset	☐	☐	☐	☐
Liikunta	☐	☐	☐	☐
Remontointi ja sisustus	☐	☐	☐	☐
Muut harrastukset	☐	☐	☐	☐

Oletko muuttanut asuntosi kalustusta, huonetilojen käyttöä tai huonetiloja koronarajoituksista johtuneen lisääntyneen kotona oleskelun myötä?

Valitse sopiva vaihtoehto

- Kyllä
 Ei

Mieti kotisi kalustusta ja huonetiloja. Mitä muutoksia olet niihin tehnyt tai halunnut tehdä koronarajoitusten aikana?

Kerro millaiset asunnon ominaisuudet ovat hankaloittaneet eristyksessä oloa tai ovat tuottaneet epämukavuutta arkeen?

Kuinka usein kuluneen vuoden aikana olet toivonut, että jokin asia asunnossasi olisi toisin?

Valitse sopiva vaihtoehto

- Usein
 Toisinaan
 En koskaan

Jos vastasit 'usein' tai 'toisinaan', mihin asioihin olet toivonut muutosta?

Olen toivonut..

- nykyistä isompaa asunnon oleskelutilaa
 nykyistä pienempää asunnon oleskelutilaa
 erilaisia yhteyksiä asunnon ruuanlaitto, ruokailu ja oleskelutilan välille (esim. avotila, alkovi, erillishuoneet)
 enemmän suijettavia makuu- tai työhuoneita
 vähemmän suijettavia makuu- tai työhuoneita
 makuu- tai työhuoneiden toisenlaista sijaintia suhteessa oleskelutilaan
 makuu- tai työhuoneiden toisenlaista sijaintia suhteessa toisiinsa
 enemmän luonnonvaloa
 lisää kodinhoidon tiloja
 lisää varasto- tai säilytystiloja
 parempia näkymiä
 parempaa ääneneristystä asuntooni ja muiden asuntojen välille
 parempaa ääneneristystä asuntooni eri tilojen tai huoneiden välille
 nykyistä isompaa asuntoa
 nykyistä pienempää asuntoa
 Muu:

Millaiset asunnon ominaisuudet mielestäsi ovat auttaneet tai voisivat auttaa jaksamista koronarajoitusten aikana tai tuottaa iloa arkeen?

Edellinen

Seuraava

Naapurusto

Muun muassa julkisten tilojen henkilörajaukset ja suositukset ulkotilojen käytöstä sosiaalisia kohtaamisia ja liikuntaa varten ovat vaikuttaneet siihen, miten ihmiset käyttävät lähiympäristönsä tiloja ja palveluita. Monille rajoitukset ja joukkoliikennevälineiden välttäminen lisäsi kävelyä, pyöräilyä ja ulkoliikuntaa omassa naapurustossa. Saattaa olla, että olet löytänyt lähiympäristöstäsi paikkoja, joita et ollut aiemmin tullut huomioineeksi.

Kyselyn toisessa osassa tiedustelemme, miten muutokset ovat vaikuttaneet sinun ja lähipiirisi tilojen ja palveluiden käyttöön naapurustossasi. Mieti onko joidenkin tilojen tai palveluiden käyttö mahdollisesti vähentynyt, lisääntynyt tai muuten muuttunut. Puuttuuko naapurustostasi jokin tila tai palvelu, jota olisit kaivannut?

Miten usein käytit seuraavia naapurustossa olevia tiloja tai palveluita ennen koronaviruspandemiaa?

	Usein	Toisinaan	En koskaan	Naapurustostani ei löydy tätä
Oman taloyhtiön yhteistilat	☐	☐	☐	☐
Oman taloyhtiön leikkipaikka	☐	☐	☐	☐
Oman taloyhtiön pihan oleskelupaikka	☐	☐	☐	☐
Naapuruston ulkoilupaikat	☐	☐	☐	☐
Naapuruston sisäliikuntapaikat	☐	☐	☐	☐
Naapuruston muut harrastusmahdollisuudet	☐	☐	☐	☐
Naapuruston terveydenhoito- ja hyvinvointipalvelut	☐	☐	☐	☐
Naapuruston kahvilat tai ravintolat	☐	☐	☐	☐
Naapuruston elintarvikekaupat	☐	☐	☐	☐

Onko tapa, jolla käytät taloyhtiösi tai naapurustosi tiloja tai palveluja muuttunut kuluneen vuoden aikana?

Jos käyttö on muuttunut, niin minkä tilojen tai palveluiden osalta ja miten?

Kyllä

Kirjoita kommenttisi tänne:

Ei

Mitkä tekijät ovat kuluneen vuoden aikana vaikuttaneet siihen, miten käytät taloyhtiösi tai naapurustosi tiloja tai palveluja? Jos tekijä on vaikuttanut, kommentoi tekstikenttään miten.

Kommentoi vain kun valitset vastauksen.

Vuodenajat ja säätilat

Poikkeusajan rajoitteet

Oma tai läheisen terveydentila

Muu:

Oletko kuluneen vuoden aikana löytänyt lähiympäristöstäsi paikkoja, joita et ollut aiemmin tullut huomioineeksi?

Mistä, ja millaisista paikoista on kyse?

Kyllä

Kirjoita kommenttisi tänne:

Ei

Kerro naapurustosi tiloista ja palveluista. Mitkä nykyiset tilat tai palvelut ovat mielestäsi tärkeitä?

Mitä tiloja tai palveluja naapurustostasi mielestäsi puuttuu?

Sosiaalisten kontaktien välttämisestä johtuva eristyneisyys ja koronatilanteeseen liittyvä yleinen epävarmuus ovat lisänneet ihmisten huolia ja yksinäisyyttä. Esimerkiksi toiselta ihmiseltä saatu arkinen apu tai ystävällinen keskustelu voivat auttaa tässä tilanteessa.

Oletko saanut naapuristostasi jossain muodossa sosiaalista tukea helpottamaan eristyneisyyttä ja/tai yleistä epävarmuutta? Entä oletko itse toiminut jollain tavalla naapurustossasi toisten avuksi?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

Olen saanut tukea naapurustosta

En ole saanut tukea naapurustosta

Olen itse tukenut naapuria

Jos olet saanut tai antanut tukea, millaista? Jos et ole saanut tukea, olisitko kaivannut sitä ja jos, millaista?

Edellinen

Seuraava

Taustatietoja

Kyselyn vastaukset pysyvät anonyymeinä ja seuraavilla taustatiedoilla kartoitetaan kyselyyn osallistuneiden ikä- ja sukupuolijakaamaa sekä työllisyystilannetta ja kotitalouksien kokoa.

Sukupuoli

Valitse sopiva vaihtoehto

- Nainen
 Mies
 En halua vastata

Muu:

Vastaajan ikä

Valitse sopiva vaihtoehto

- alle 18
 18 – 29
 30 – 49
 50 – 64
 65 – 74
 75+
 En halua vastata

Äidinkieli

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

- Suomi
 Ruotsi
 Muu:

Kotitalouden koko

Kotitalouden koolla tarkoitetaan henkilö määrää (hlo).

- 1 hlo
 2 hlo
 3 hlo
 4 hlo
 5 hlo tai enemmän
 En halua vastata

Asunnon koko

H = huone, K = keittiö

- 1H + K
 2H + K
 3H + K
 4H + K tai suurempi
 En halua vastata

Nykyinen työllisyystilanne

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

- Toisella käyvä
 Yrittäjä
 Työtön
 Opiskelija
 Eläkkeellä
 Muu:

Millaisia muutoksia työllisyystilanteessasi on tapahtunut kuluneen vuoden aikana?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

- Työllistyminen
 Lomautus
 Työn osa-aikaistuminen
 Työsuhteen päättyminen
 Opintojen aloitus
 Opintojen lopetus
 Oman yrityksen perustaminen
 Oman yrityksen lopettaminen
 Eläkkeelle siirtyminen
 Työllisyystilanne ei ole muuttunut

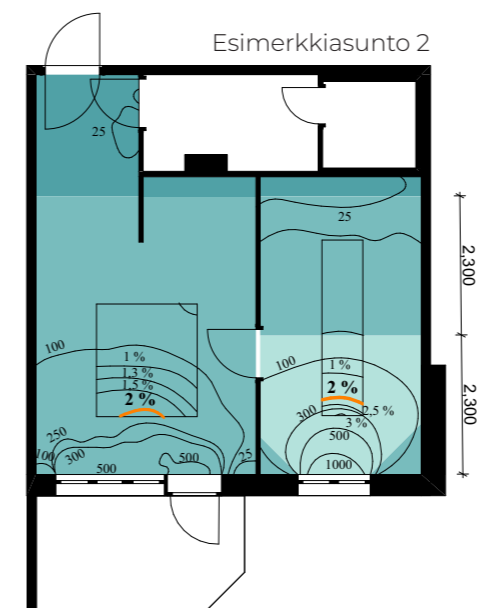
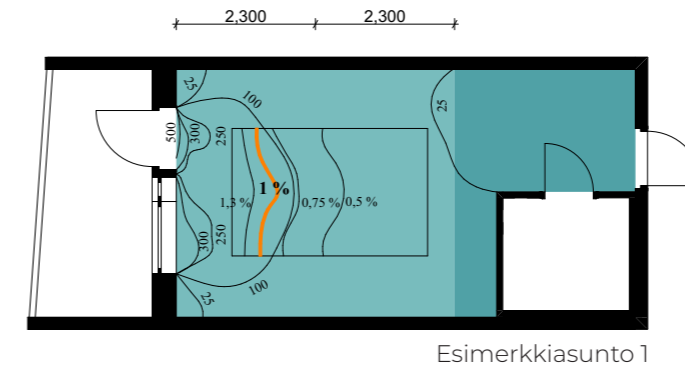
Edellinen

Lähetä

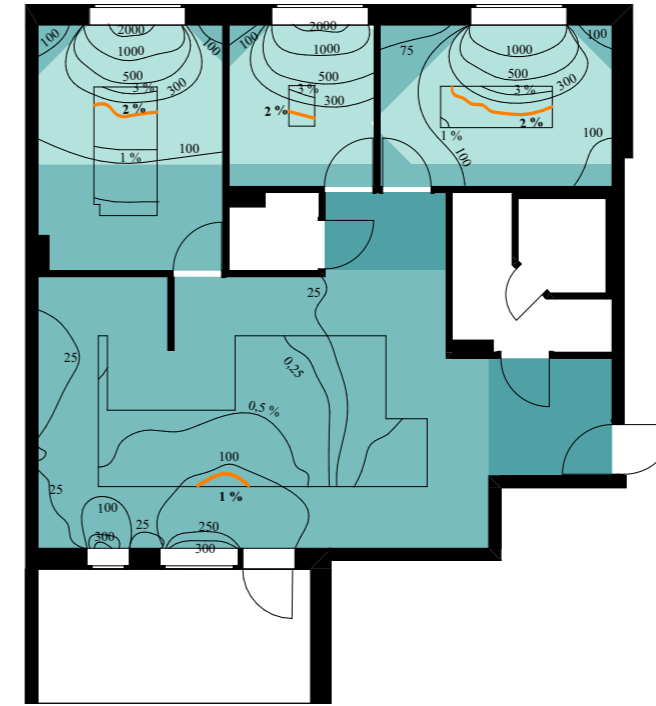
L2 PÄIVÄNVALOSUHDE- SIMULOINNIT

Käytetty ohjelmisto	DIALux evo 9.2
Ulkoilman valaistusvoimakkuus	11 000 lx (ISO 15469:2004)
Pintojen heijastavuusarvot ja materiaalit	
lattia	50 % (puinen parketti)
seinät	50 % (maalattu harmaa)
katto	70 % (maalattu valkoinen)

Taulukko L2.A: Päivänvalosuhdesimuloinneissa käytetyt parametrit.

Kuva L2.B: Esimerkkiasunnoista 1 ja 2 tehdyt luonnonvaloanalyysit (1:125). Turkoosit vyöhykkeet kuvastavat kirjallisuuteen perustuvia 2,3 m ja edelleen 4,6 m etäisyyksiä ikkunasta. Mustat käyrät kuvastavat luonnonvalosimulointien mukaisia päivänvalosuhteen sekä valaistusvoimakkuuksien rajoja. Oransseilla viivoilla on korostettu 2 % hyvän päivänvalosuhteen rajat.

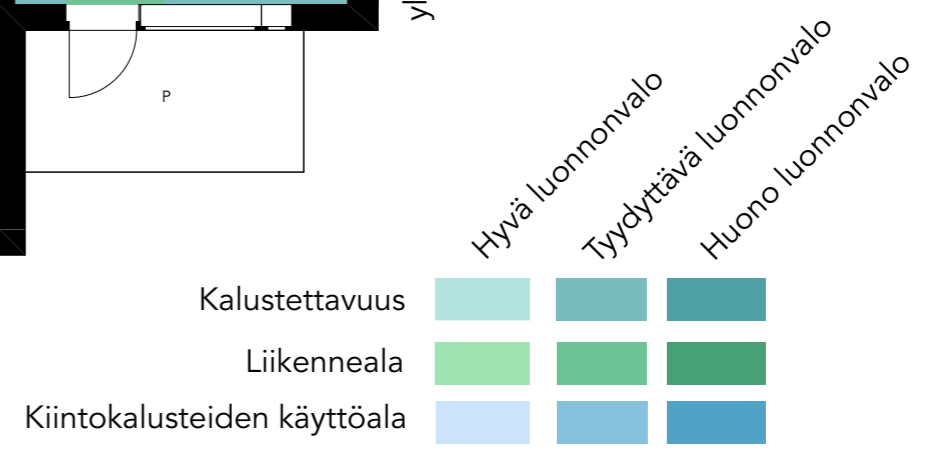
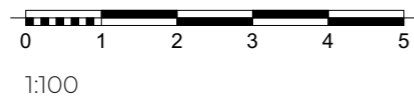
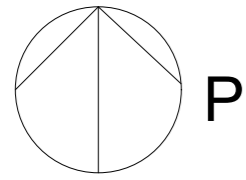

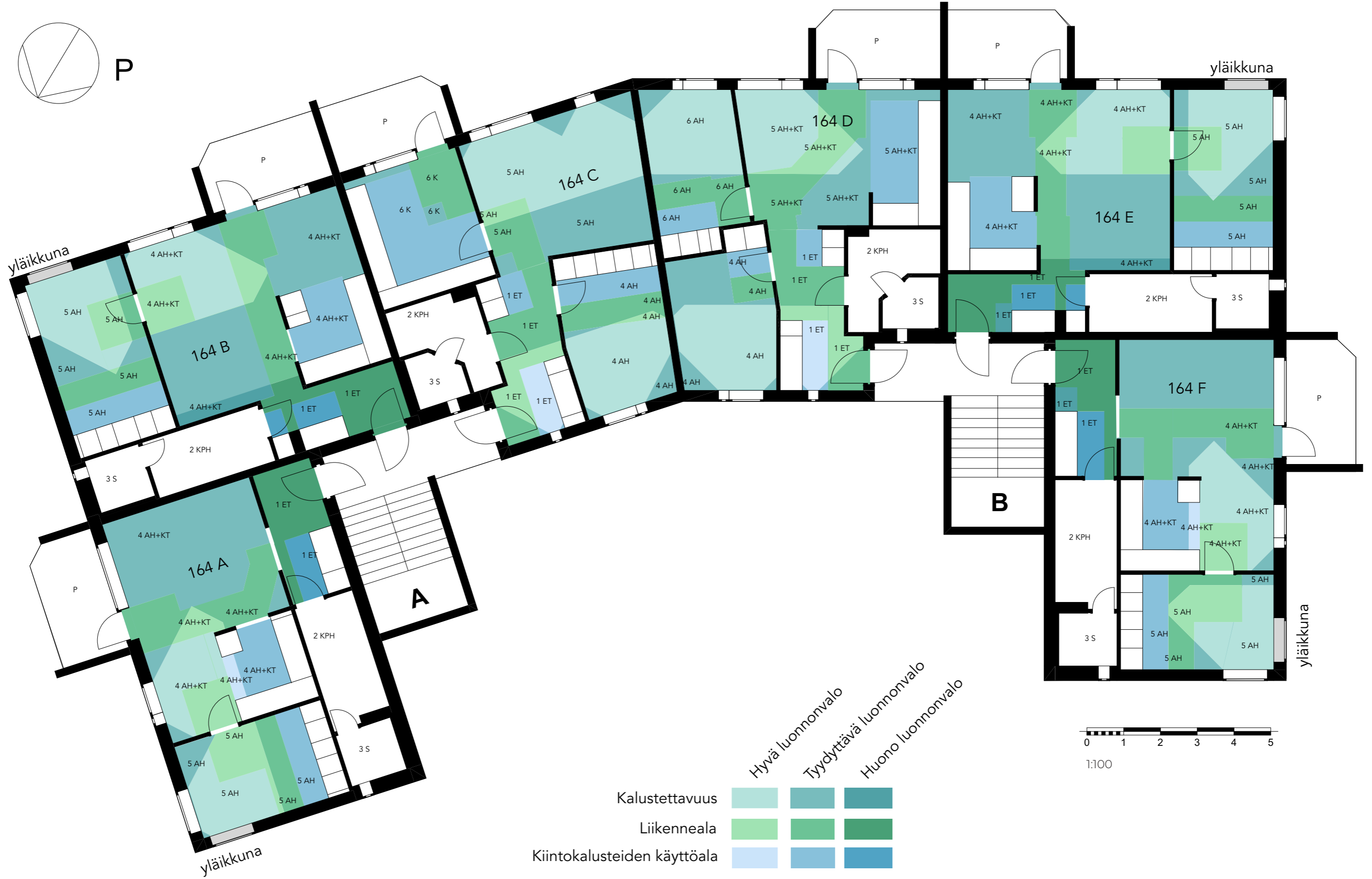
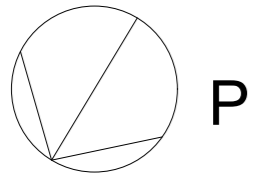
Esimerkkiasunto 5

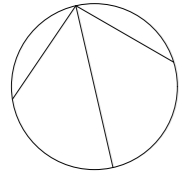
Kuva L2.C: Esimerkkiasunnoista 3, 4 ja 5 tehdyt luonnonvaloanalyysit (1:125). Turkoosit vyöhykkeet kuvastavat kirjallisuuteen perustuvia 2,3 m ja edelleen 4,6 m etäisyyksiä ikkunasta. Mustat käyrät kuvastavat luonnonvalosimulointien mukaisia päivänvalosuhteen sekä valaistuvoimakkuuksien rajoja. Oransseilla viivoilla on korostettu 2 % hyvän päivänvalosuhteen rajat.

L3 KOHDEKIINTEISTÖJEN KERROSPOHJIEN VYÖHYKETARKASTELUT

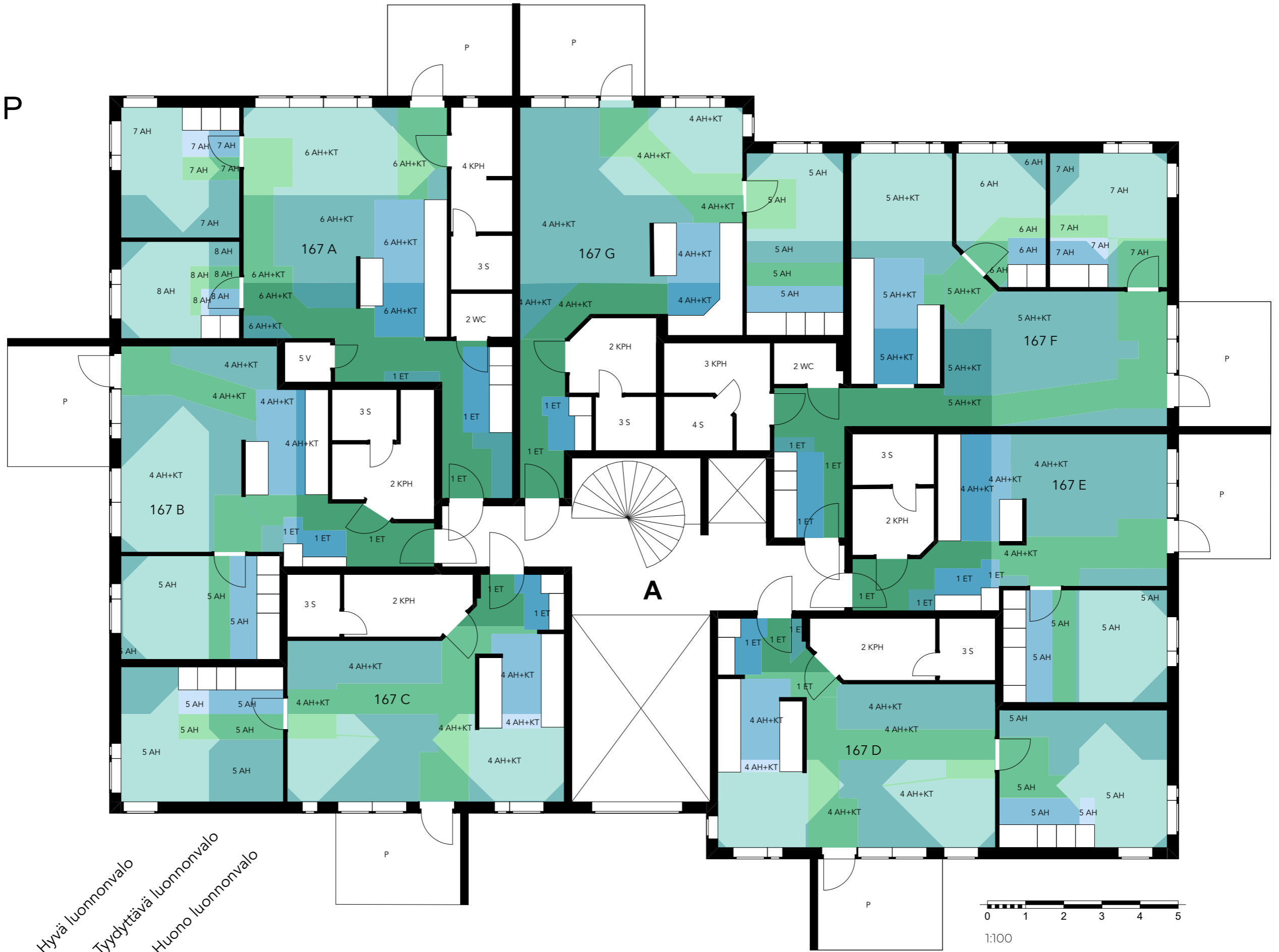

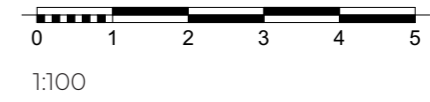

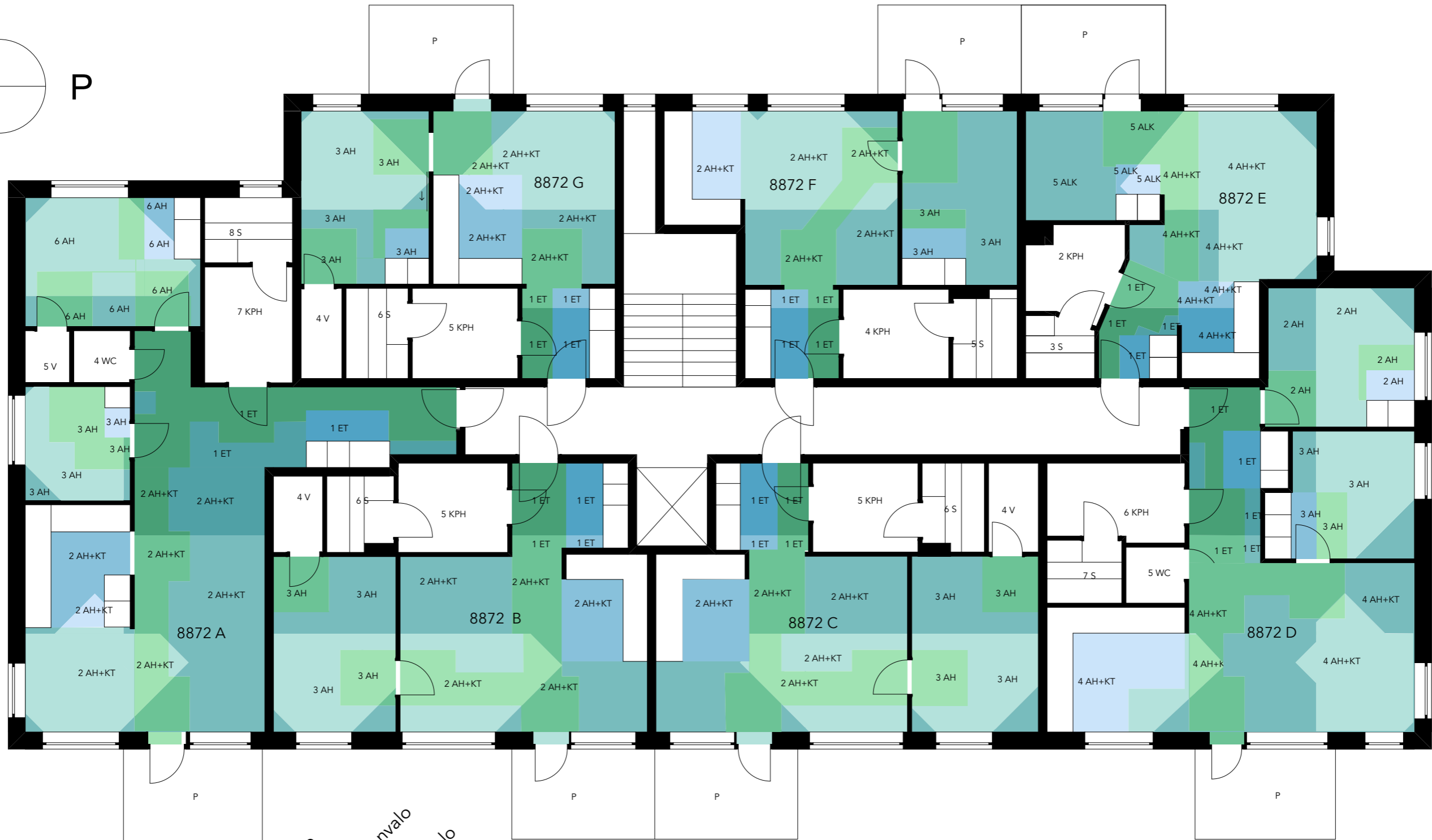
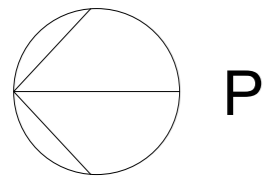
P

Hyvä luonnonvalo
 Tyydyttävä luonnonvalo
 Huono luonnonvalo

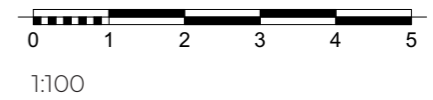
Kalustettavuus
 Liikenneala
 Kiintokalusteiden käyttöala

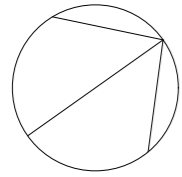

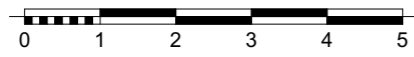
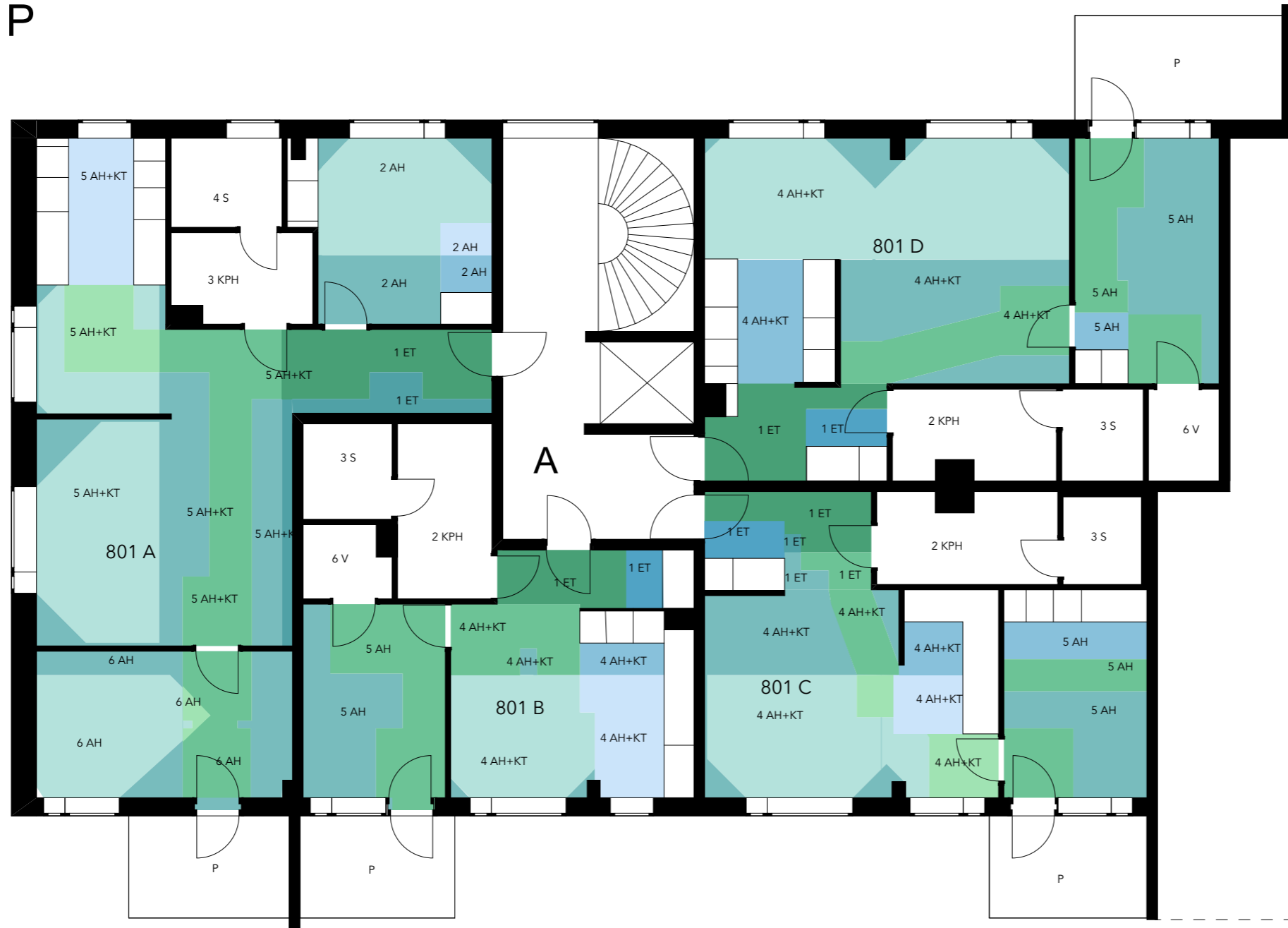
Hyvä luonnonvalo
 Tyydyttävä luonnonvalo
 Huono luonnonvalo

Kalustettavuus			
Liikenneala			
Kiintokalusteiden käyttöala			

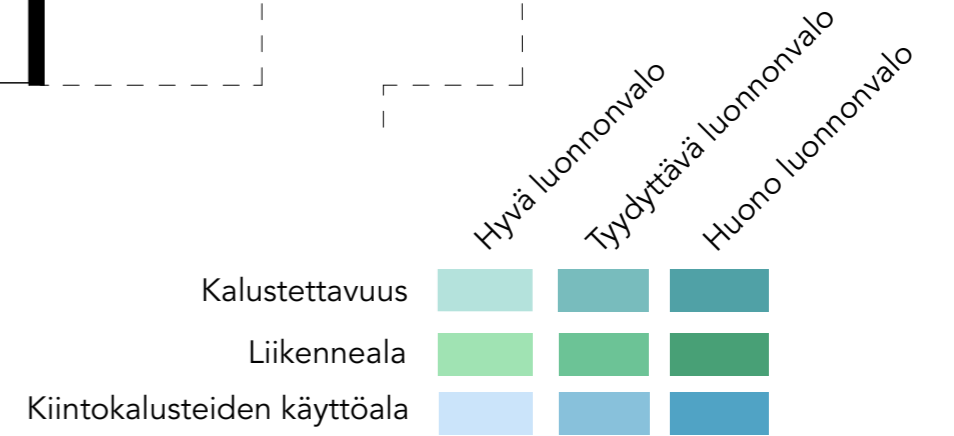

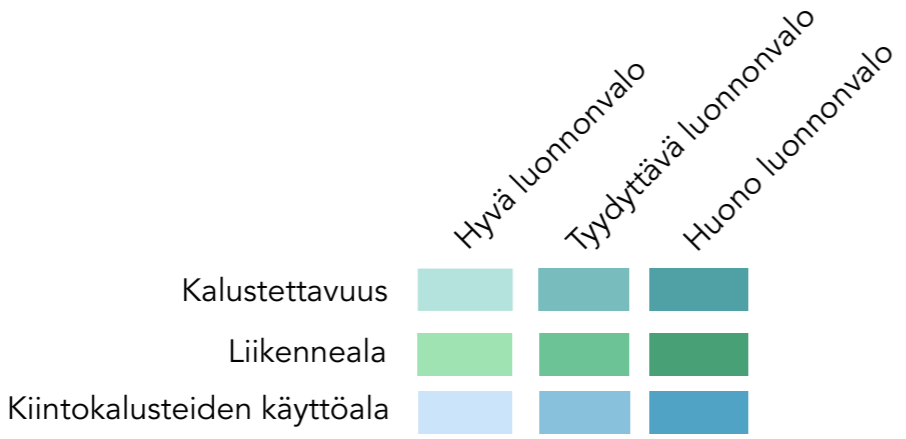
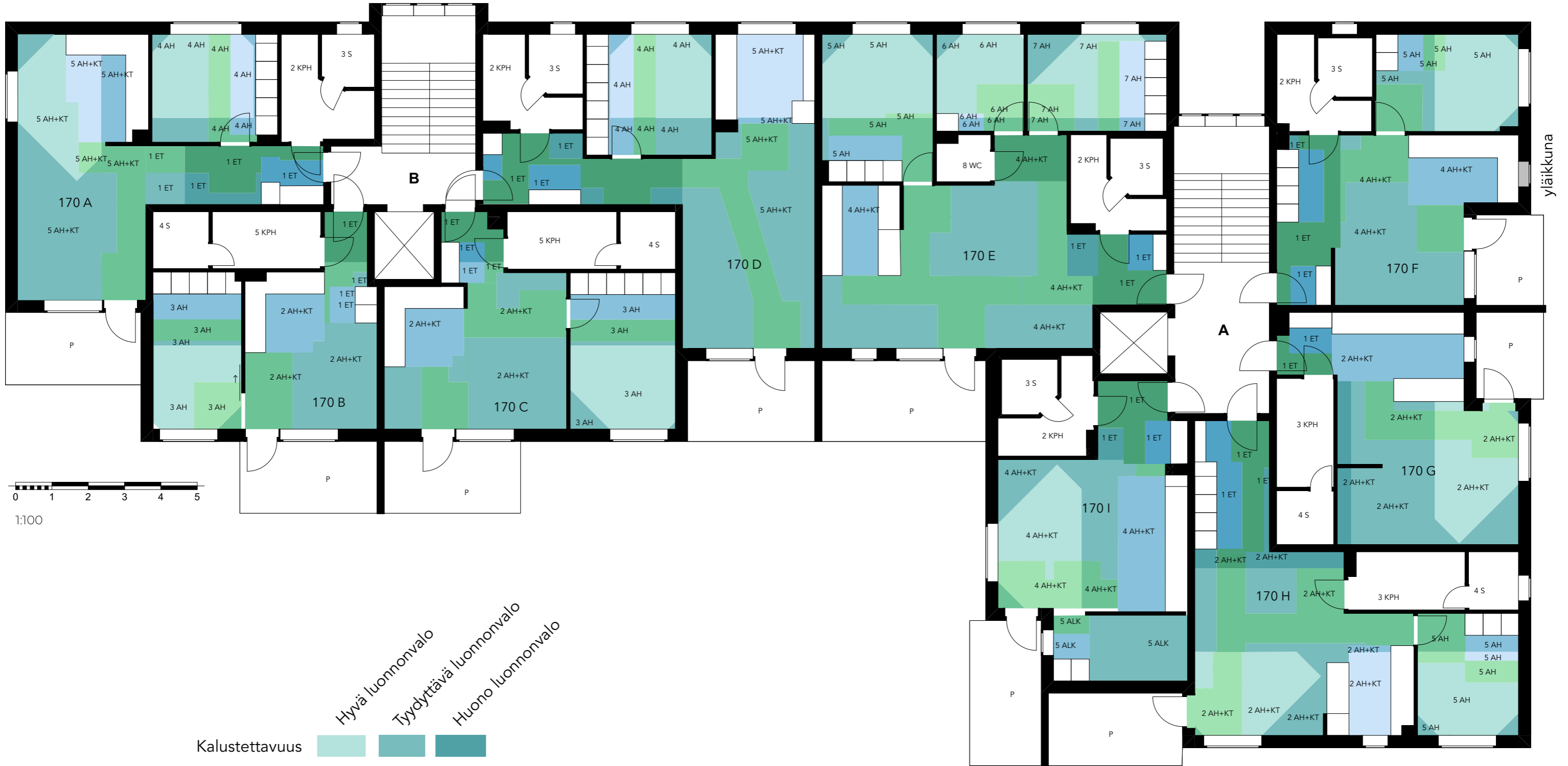
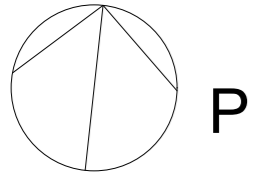

P

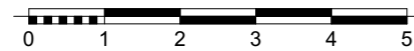
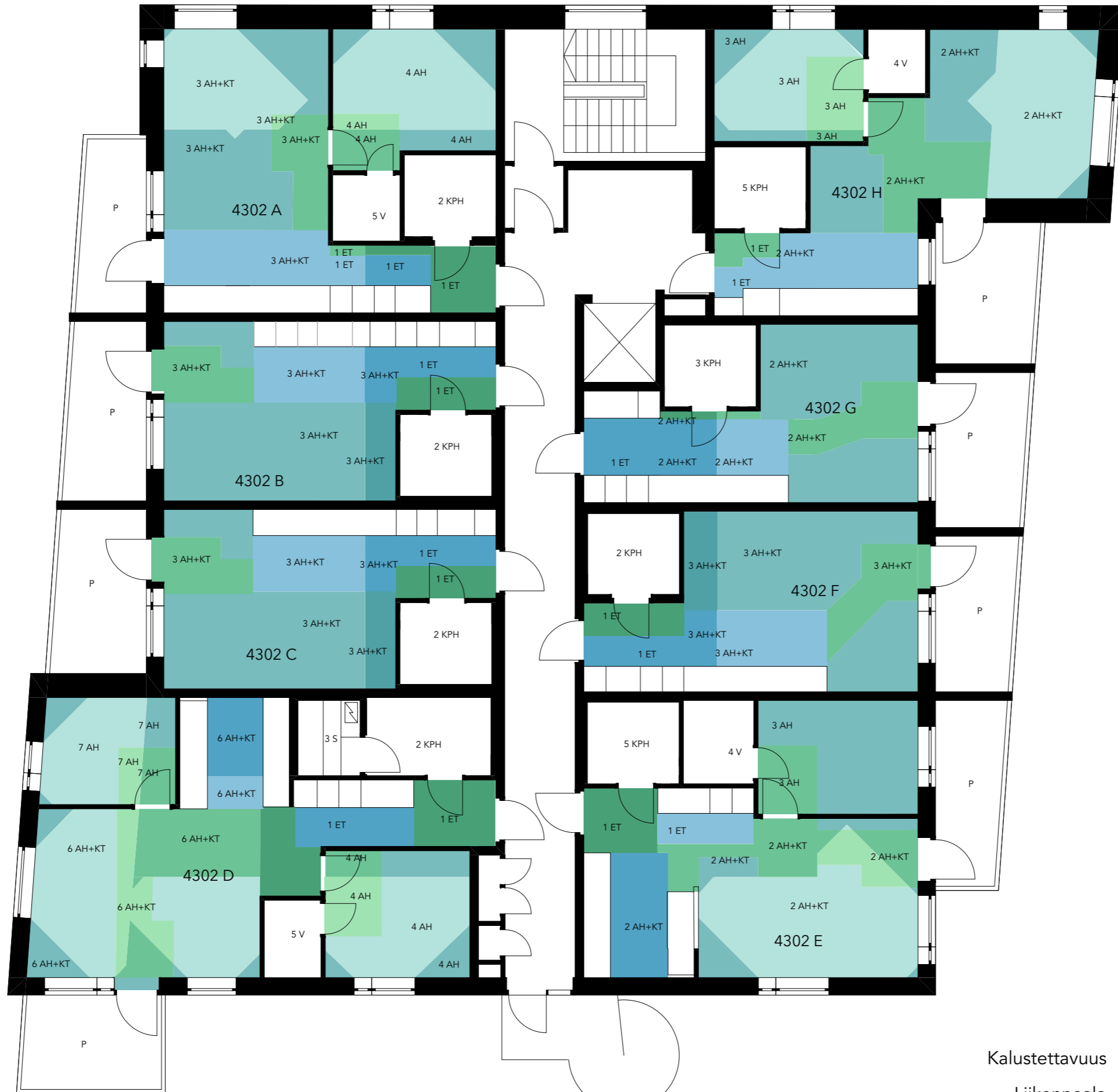
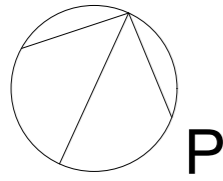

1:100

yläikkuna

1:100

